

Devet stoljeća grobničke župe

*Devet stoljeća
grobničke župe*

Grobnik, 2005.

Grobnički zbornik
Posebna izdanja, knjiga 6.

Nakladnik:

Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine

Glavna i izvršna urednica:

prof. dr. sc. Iva Lukežić

Lektorica:

prof. dr. sc. Marija Turk

Računalni unos i tehnička priprema:

Irena Miletić, Ana Buneta, Iva Lukežić

Naslovnica:

logo Odbora za obilježavanje devetstote obljetnice grobničke župe - motivi reljefa i glagoljskoga pisma s nadgrobne ploče grobničkoga plovana Ivana Vnučića iz 1500. godine
- stilizirao Damir Linić

Na fotografijama se nalaze sakralni objekti Grobnišćine.

Tehnički i grafički urednik:

Dražen Zdelarec

Tisak:

MB Tisak Čavle

Naklada:

500 primjeraka

CIP - Katalogizacija u publikaciji
SVEUČILIŠNA KNJIŽICA RIJEKA

UDK 262.2 (497.5 Grobnik) (091)

DEVET stoljeća grobničke župe / <glavni urednik: Iva Lukežić>.
- Čavle: Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine, 2005. -
(Grobnički zbornik. Posebna izdanja ; knj. 6)

ISBN 953-97606-5-8

ISBN 953-97606-5-8

K A Z A L O

CRKVENA POVIJEST

dr. sc. Mile Bogović	CRKVENA PROŠLOST GROBNIŠĆINE	9
dr. sc. Mile Bogović	GROBNIČKI ZBORNI ILI KOLEGIJALNI KAPTOL	13
dr. sc. Josip Manjgotić	GROBNIČKI KAŠTALDI	39
Sanjin Francetić, župnik	ŽUPA SV. MIHOVILA ARKANĐELA U51	
	DONJEM JELENJU	51
Vjekoslav Sučić, župnik	ŽUPA SV. BARTOLA APOSTOLA, CERNIK	57
Nela Perušić, prof.	ŽUPNA CRKVA SV. BARTOLA APOSTOLA U CERNIKU	61
Ante Sironić	GROBNIŠĆINA	65

DUHOVNICI

Nepoznati autor	DUHOVNI PASTIRI OD GODINE 1791. SLUŽILI U	
	ŽUPI CERNIK	74
dr. sc. Irvin Lukežić	GROBNIČKI DUHOVNICI	75
dr. sc. Bosiljka Janjatović	TRI SVEĆENIKA U GROBNIČKOJ	
	SELJAČKOJ BUNI 1848. GODINE	103
dr. sc. Irvin Lukežić	SPISI IZ OSTAVŠTINE GROBNIČKOG SVEĆENIKA I	
	UČITELJA FILIPA JURETIĆA	117
dr. sc. Bosiljka Janjatović	DVOJICA GROBNIČKIH SVEĆENIKA I	
	ORGANI REPRESIJE 1931./1932. godine	139

DUHOVNA BAŠTINA

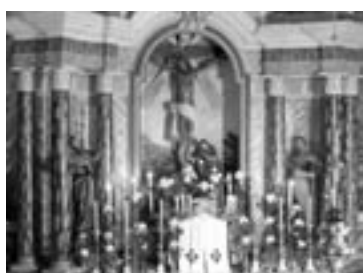
dr. sc. Josip Manjgotić	GROBNIČKI ZAVJETI	155
dr. sc. Iva Lukežić	ZAVJETNI TEKSTOVI ŽUPE GROBNIK	161
mr. sc. Krešimir Galin	JEDINSTVENA GLAZBENA STRUKTURA	
	GROBNIČKOG “KAMPANANJA”	189
Alenka Juretić	GROBNIČKE PUČKE MOLITVICE	201

VRELA

dr. sc. Iva Lukežić	SPOMENICA ŽUPE GROBNIK	223
	ŽUPA SV. BARTOLA APOSTOLA,	
	CERNIK MATICA KRŠTENIH 1791. –1815.	239

CRKVENA POVIJEST

---

dr. sc. Mile Bogović

CRKVENA PROŠLOST GROBNIŠĆINE¹

U ovom radu želim najprije prikazati (1) biskupijsku pripadnost Grobnišćine, potom Grobnik (2) posebno kao sjedište zbornog kaptola i (3) posebno kao središte župe. Ovaj treći dio je, dakako, najopsežniji, tim više što treba obuhvatiti i župe koje su se od njega odijelile, tj. (a) Jelenje i (b) Cernik.¹

1. BISKUPIJSKA PRIPADNOST GROBNIŠĆINE

U srednjem se vijeku Grobnik nalazi i u civilnom i u crkvenom smislu u sastavu Vinodola, pa se odgovor na pitanje u kojoj se biskupiji on tada nalazio dobije odgovorom u kojoj se biskupiji tada nalazio Vinodol.

Ne treba sumnjati da je kršćanstvo bilo rašireno u Vinodolu - a onda i u Grobnišćini - i prije velike seobe naroda. Jednako tako možemo reći da je u vrijeme seobe, u ratovima koji su s njome došli, kršćanstvo ondje nestalo. Nakon stabiliziranja prilika ono se tamo ponovo vraća. Glavno uporište kršćanstva bilo je na otoku Krku, iako ne treba isključiti ni misijsku djelatnost koja je pratila širenje Franačkog Carstva. Vinodol je u tom ponovnom pokršćivanju došao pod krčkog biskupa i pod tom jurisdikcijom ostao sve do sredine 12. stoljeća,² kada je granica između Venecije i Hrvatsko-Ugarskog Kraljevstva prošla između Krka i Vinodola. Nakon što je mletačka politika uspjela 1154. osnovati u Zadru posebnu metropoliju i njoj priključiti biskupije u Rabu, Krku i Osoru, kako ni u crkvenom pogledu ne bi bile pod utjecajem hrvatskog kopna i zaleđa, bilo je realno očekivati da će se i s druge strane povući mjere opreza da se izbjegne mletački utjecaj na hrvatsko kopno. Praktična posljedica toga stava bila je to da je biskupima u Krku i Rabu zabranjeno vršenje jurisdikcije na hrvatskome kopnu. U to vrijeme nastaje na hrvatskoj obali novo biskupsko sjedište u Senju.³ Logična posljedica

osnivanja te biskupije bilo bi okupljanje svih krajeva koji su prije bili pod otočkim biskupijama pod novoosnovanu biskupiju. To se tek djelomice ostvarilo jer je u prekovelebitskom i prekokapelskom kraju bila nejasna biskupijska pripadnost sve od nestanka hrvatskog kraljevskog dvora i kraljevskog odnosno dvorskog biskupa. Uz to su se između senjskog biskupa i prvog susjeda, ninskog biskupa ubrzo pojavile razmirice, pa čak i s njegovim metropolitom u Splitu. Senjski biskup nije mogao tako računati s naklonošću u crkvenim redovima. Tako se dogodilo da je Vinodol, koji je do tada zajedno sa Senjom pripadao istoj (krčkoj) biskupiji i kojemu je Senj bio najbliže biskupijsko sjedište, u pogledu biskupijske pripadnosti otišao drugim putem. Kralj Stjepan ga 1163., zajedno s Modrušem, Novigradom, Plasom (Plaškim), Bužanima i Krbavom, daje izravno splitskom nadbiskupu, naglasivši da su splitski nadbiskupi imali i prije pravo jurisdikcije nad spomenutim župama.⁴ Ipak se takvo rješenje zbog udaljenosti tih župa od Splita moglo samo privremeno održati. Pitanje je, svakako, tražilo trajnije rješenje. Ono se moglo očekivati na pokrajinskom saboru u Splitu 1185., sazvanom u vrijeme kada su se stabilizirale političke prilike u Hrvatskoj. I doista je jedan od glavnijih zadataka tog sabora bilo uređenje biskupijskih granica. Akti toga sabora sačuvali su se u dva prijepisa. Oni se, međutim, razlikuju upravo u pitanju vinodolske crkvene pripadnosti. Trogirski prijepis stavlja Vinodol u senjsku, a splitski u novoosnovanu krbavsku biskupiju. Naknadni izvori ne potvrđuju ni jedno ni drugo sve do konca 14. stoljeća, kada nalazimo Vinodol unutar krbavske biskupije. Ostaje, međutim, nejasno je li tako bilo sve od 1185. ili su se nakon te godine zbile neke promjene u pogledu biskupijske pripadnosti Vinodola. Budući da je u međuvremenu donesen Vinodolski zakon (1288), pitamo se može li nam on riješiti tu dilemu?

Vinodolski zakon spominje na više mjesta biskupa, ali nigdje ne kaže o kojem se biskupu radi. Tako se već u l. čl. govori o tome što pripada biskupu prigodom posvete crkve. A kojem biskupu? Onome "v koji biskupii e crkav rečena". Tekst dakle pretpostavlja da je Vinodol podijeljen na više biskupija. Jagić misli da je jedan dio pripadao senjskoj, a drugi krbavskoj biskupiji. Košćak se na to nadovezuje s podatkom iz Statuta grada Senja iz kojega se vidi da su Ledenice pripadale jedno vrijeme senjskoj općini. Ako je tako, onda su mogle pripadati i senjskoj biskupiji, dok bi ostali dio, bio u krbavskoj biskupiji.⁵ Prema tom tumačenju Grobniščina bi već tada pripadala krbavskoj biskupiji. No tumačenje s Ledenicama ovdje mnogo ne

pomaže jer je jasno da su u vrijeme Vinodolskog zakona one u sastavu Vinodolske knežije. Na sastanak u Novi prigodom donošenja Zakona dođoše iz Ledenica predstavnici Crkve i općine. Bilo je još nekih pokušaja da se ovo pitanje riješi, ali bez naročita uspjeha. Meni se čini, a to je potvrdio novim dokazima Lujo Margetić, da je ovdje u Vinodolski zakon uneseno nešto što je bilo u jednom, nama nepoznatom, zakonu koji je vrijedio za sva imanja Krčkih knezova. A na tom području je doista bilo više biskupija. Da je takvih mehaničkih prepisivanja iz kneževa predložka bilo i na drugim mjestima, vidi se iz čl. 2. gdje se govori o opatijama. A u cijelom vinodolskom kraju nije nam u srednjem vijeku poznata nijedna opatija. Prema tome, Vinodolski zakon nam ne pomaže u traženju odgovora na pitanje u kojoj se biskupiji Vinodol tada nalazio. Većina je autora do sada smatrala da je Vinodol, a to znači i Grobnik, godine 1185. pripao senjskoj biskupiji. Crnčić, Košćak i Kovačić dokazuju da je on od početka u krbavskoj biskupiji.⁶ Više sam sklon ovoj drugoj verziji. Ako bi se pokazala utemeljenom Košćakova pretpostavka da je u darovnici Bele III. knezu Bartolu za Modruš 1193. bio već uključen Vinodol, onda bismo s još većom vjerojatnošću mogli tvrditi da je već 1185. pripao krbavskoj biskupiji. Smatram da to pitanje do sada još nije dobilo jasan i konačan odgovor.

Zahvaljujući Vinodolskom zakonu iz 1288. crkveno uređenje Vinodola u drugoj polovini 13. stoljeća poznato nam je bolje nego u drugim našim krajevima. Vinodol tada sačinjava jedan arhiprezbiterat (dekanat) koji pokriva isto ono područje koje je na splitskom saboru 1185. označeno kao vinodolska župa. Predstojnik takve crkvene jedinice u srednjem vijeku je arhiprezbiter, kojeg naši glagoljski spomenici nazivaju arhiprvad. Današnjim nazivom rečeno, to je dekan. Postojao je archipresbyteratus cathedralis (katedralni) i archipresbyteratus ruralis (seoski). Prvi je dostojanstvo unutar katedralnog ili stolnog kaptola, a drugi je naziv jednog crkvenog okruga. U ovom slučaju onoga koji se prostirao na područja Vinodola. Vinodolski arhiprezbiterat sačuvati će svoju cjelovitost, uz manje izmjene, sve do početka 19. stoljeća. Tada će se odvojiti sjeverni dio, a vinodolskom dekanatu ostati će područje od Križišća (Dola) prema jugu. Dakle, upravo ono koje i danas označava pojam Vinodola. (Inače se već početkom novog vijeka naziv Vinodol prestao upotrebljavati za krajeve sjeverno od Križišća. Jedino je crkvena terminologija čuvala naziv u prvotnu smislu.)

Poznato nam je iz Vinodolskog zakona da je 1288. sjedišta

arhiprezbiterata (dekanata) bilo u Bribiru. Ne znamo dokle će Bribir ostati crkveno središte. Svakako dolaskom biskupa 1493. ta će čast pripasti Novom. Dekanat će se i dalje nazivati vinodolskim. Tek osnutkom riječko-senjske nadbiskupije 1969. i novom raspodjelom dekanata doći će do promjene. Prvenstvo preuzima Crikvenica, a po prvi put dekanat se više ne naziva po kraju nego po mjestu sjedišta. Tako je danas službeni naziv crikvenički dekanat, a ne vinodolski kako je bilo od pamtivijeka do 1969. (Pokrenuta je inicijativa da se vrati stari naziv, ali je ta inicijativa prethi pa ostaje bojazan da se u ovom gluhom vremenu neće ni čuti). U sastavu toga dekanata danas se nalaze sljedeće župe: Bribir, Novi, Ledenice, Grižane, Drivenik, Crikvenica, Sv. Jelena (Dramalj), Kraljevica, Tribalj, Selca, Sv. Jakov (Jadranovo), Zagon, Dol-Križišće i Šmrika (župe su navedene po starosti).

Prve vijesti o pojedinim župama tog dekanata imamo, dakle, u Vinodolskom zakonu iz 1288. Na području današnjeg Vinodola nedvojbeno su već tada postojale župe u Bribiru i Novom. Moguće je da je bila još koja, ali njezin župnik nije bio nazočan pri donošenju Zakona. Područnih crkava bilo je više, kao npr. u Ledenicama i Grižanama jer se tamo 1288. spominju popovi. Svakako su u tim dvama mjestima i u Driveniku već u srednjem vijeku bile formirane župe. Uočljivo je da se sve one osim Novog nalaze u uvali iza planinskog grebena koji ih dijeli od mora. Za sve spomenute župe stoji u shematizmima, tj. u popisu župa, da su postojale “od pamtivijeka”. Veoma stare su bile također župe u Belgradu i Kotoru. Belgradska je 1790. priključena Grižanama, a iz Kotora je 1778. središte župe službeno preneseno u Crikvenicu. Župe uz obalu, izuzev Novog, novijeg su datuma. Naselja uz more razvijala su se na mjestima gdje su ona iz unutrašnjosti imala izlaz na more. Tako se uz Bribir razvijaju Selca, uz Grižane Crikvenica, uz Drivenik Sv. Jakov-Šiljevica (danas Jadranovo), uz Hreljin Kraljevica.

Sjeverni dio vinodolskog arhiprezbiterata (dekanata) imao je 1288. više župa. To su: Hreljin, Bakar, Grobnik i Trsat. Takvo stanje ostat će sve do konca 18. stoljeća, kada se u smislu jozefinskih reformi raspada velika župa Bakar osnivanjem novih župa u Kostreni (1780), Dragi (1789), Praputnjaku (1789), Kukuljanovu (1807), a potom još na istom području nastaju župe: Kostrena Sv. Barbara (1830), Škrljevo (1900) i Krasica (1936). Od župe Grobnik nastat će poslije još dvije nove: u Jelenju (1790) i u Cerniku (1830). Od župe Hreljin još pet župa: Kraljevica (1790), Dol-Križišće (1807), Zlobin (1844), Bakarac (1925) i Šmrika (1940). Trsatska će župa najdulje ostati kompaktna, da bi tek u 20. stoljeću bila podijeljena na još četiri župe: Sušak (1938), Donja Vežica (1942), Pećine (1963) i Gornja Vežica (1971).

Što se tiče dekanatske pripadnosti, Grobnik je sve do prve

polovine 19. stoljeća pripadao vinodolskom dekanatu koji je u srednjem vijeku imao sjedište u Bribiru, a u novom u Novom. Još 1808. shematizam biskupija, senjske i modruške, kraj od Ledenica do Grobnika stavlja u isti vinodolski dekanat. Godine 1827. kraj od Križišća na sjever nalazi se u hreljinskom dekanatu. Kod biskupijske reorganizacije 1833/4. premješteno je sjedište dekanata iz Hreljina u Bakar. Tako će ostati sve do 1938. kad je osnovana nova župa na Sušaku i ujedno je ona postala središtem dekanata. Njemu su uz ostale pripale župe Grobnik, Jelenje i Cernik. Godine 1969. cijelo područje stare trsatske župe pripaja se riječkom dekanatu (a priključuje mu se Draga i obje Kostrene, koje su nastale odvajanjem od bakarske župe). Ostali dio sušačkog dekanata vraća se bakarskom dekanatu. Tako je i do danas. Župe Grobnik, Jelenje i Cernik sastavni su dijelovi bakarskog dekanata.

2. GROBNIČKI ZBORNI ILI KOLEGIJALNI KAPTOL

Crkva je utemeljena na apostolima, što vjernici u svakoj svečanoj liturgiji ispovijedaju riječima: "Vjerujem u jednu, svetu, katoličku i apostolsku Crkvu." Biskupi su nasljednici apostola i samo je ona služba zakonita koja se u neprekinutu nizu prenošenja (apostolskoj sukcesiji) može u konačnici osloniti na kojeg od apostola. Biskupi su uvijek za potrebe uprave i svečane liturgije imali uži krug suradnika. Oni su bili poput osovina u cjelokupnom ustrojstvu Crkve pa su u rimskoj biskupiji te suradnike prema njihovoj ulozi nazvali kardinalima (od *cardo* - osovina). U drugim će se biskupijama s vremenom za taj uži krug suradnika ustaliti naziv kanonici, zbog toga što su bili izdvajani iz ostalog klera i živjeli u središtu biskupije po posebnom zakonu ili kanonu. Pored toga što su se trebali sastajati da se dogovore što je potrebno za cijelu biskupiju, oni su imali također zajedničke molitve i liturgiju. Redovito je u okviru molitve bilo čitanje jednog poglavlja (*capitulum*) Sv. pisma pa se i prostorija i zajednica koja se u njoj skupljala s vremenom nazvala kapitul ili kaptol. U srednjem vijeku kanonici su, uz biskupa, bili uglavnom jedina inteligencija u svome kraju, pa su obnašali ne samo crkvene, nego i neke općedruštvene službe, pogotovo one kulturno-prosvjetne naravi. Takvu ulogu mogli su imati samo oni koji su bili u stanju steći visokoškolsku naobrazbu. Budući da je to dugo vremena bilo omogućeno samo plemićkom staležu,

i kanonici su u srednjem vijeku dolazili uglavnom iz plemićkih redova. U daljnjem razvoju doktorska će titula moći nadomjestiti plemićko porijeklo, ali se sve do Drugog vatikanskog sabora (1962-1965) tražila posebna stručna sprema iz koje od glavnih teoloških znanosti. To je razumljivo, s obzirom na to da su kanonici bili nosioci glavnih službi u biskupijskoj upravi i sačinjavali su kao neki biskupijski senat. Danas je njihova služba pretežno vezana uz liturgiju, a njihovu upravnu ulogu preuzimaju nova tijela. Iako ni danas kaptoli nisu ustanove bez svojevrsnog značenja, nas ovdje zanima u prvom redu prošlost, kada je ta uloga bila bitno značajnija od današnje.

Osim katedralnog ili stolnog kaptola koji je bio u središtu biskupije, u važnijim biskupijskim mjestima nalazimo često zborne ili kolegijalne kaptole. Uloga ovih drugih je drugorazredna u odnosu na stolne, ali ipak veoma značajna.

Nije nam poznata neka vinodolska biskupija, pa prema tome nemamo razloga tražiti u tom kraju stolni ili katedralni kaptol prije nego što je modruški biskup Kristofor 1493. iz opustošenog Modruša prešao u Novi i tamošnju župnu crkvu uzeo za svoju novu katedralu. Prema tome, kaptoli koji su prije postojali mogli su biti samo zborni. Biskupov dolazak odrazit će se i na daljnju povijest vinodolskih kaptola.

Obično se piše da je i sam nastanak vinodolskih kaptola vezan uz biskupov dolazak 1493. Istina je da je s biskupom došao i modruški kaptol i da sama novljanska župa nije bila spremna da primi uz biskupa i brojne druge goste pa su neki od tih kanonika modruškog kaptola trebali biti porazmješteni po drugim vinodolskim župama. U 17. i 18. stoljeću spominju se u Vinodolu sljedeći zborni kaptoli: bakarski, grobnički, hreljinski, belgradski, drivenički, grižanski, bribirski i, dakako, novljanski. Možda su neki od njih zaživjeli 1493. godine, ali za neke pouzdano znamo da su postojali i prije te godine. Kako su onda postali ti kaptoli i zašto su tako brojni?

Čitajući radove mons. Mihovila Bolonića o krčkim seoskim ili ladanjskim kaptolima⁷ nametnula mi se misao da su ti vinodolski kaptoli mogli nastati na sličan način kako su nastali i oni na susjednome Krku. Bolje obrazloženje nisam našao. U općinskim, naime, središtima bila je glavna crkva, koja se obično naziva i "vela crkva", jer se samo u njoj služila glavna ili velika misa. Postojale su crkvice po zaseocima, zavjetne crkve i crkve pojedinih bratovština. Uz njih nije stalno živio svećenik. Svećenici su živjeli zajedničkim životom uz "velu crkvu". U toj je zajednici morao biti neki red. Uglavnom se kopirao način života

članova stolnog kaptola pa će se i zajednica svećenika s vremenom nazvati kaptol, a članovi zajednice kanonici. Svima njima i dalje ostaje naziv pop, ali se paralelno javlja i naziv kanonik, te - što je još zanimljivije - svi se oni nazivaju redovnicima; djelomice zbog propisanoga reda po kojem live, a djelomice zbog toga što svi imaju sveti red. Oni koji nisu u to dobro upućeni misle da se radi o nekoj redovničkoj zajednici.

Iz Vinodolskog zakona poznato nam je da je u pojedinim općinskim središtima bilo više svećenika, ali se nijednom ne spominje kaptol ili kanonik. Iz toga se samo može zaključiti da tada još nije bio za takvu zajednicu svećenika uobičajen naziv kaptol. Budućnost će potvrditi da je razvoj išao prema tomu.

Kako je već bilo rečeno, u Vinodolu se spominju kaptoli i prije nego je tamo 1493. prešao modruški kaptol. Već 1403. nalazimo u Hreljinu 4 svećenika⁸ koji nose naziv redovnici, što će poslije biti ustaljeni naziv za vinodolske kanonike. U oporuci Tome Partinića iz 1445. spominju se u Bakru plovani Juraj "ki biše arhipred vinodolski", zatim popovi Vid, Ambroz i Jakov "ki bihu kanonici poli njega". Iste godine spominju se i "redovnici kapitularni novogradski"⁹. Za Grobnik ne nalazimo da se do 1493. kaptol izričito spominje. Međutim, iz rečenog proizlazi da je i ondje kao i u drugim središtima vinodolskih župa postojao i prije zborni kaptol.¹⁰ Za sve te kaptole ne znamo kada su nastali i tko ih je ustanovio. Vjerojatno su nastali prirodnim razvojem, bez nekog imenovanja, poput seoskih kaptola na Krku i u Istri. Pravnu osnovanost oni dobivaju tek 1493. kada je iz popaljenog i opljačkanog Modruša zajedno s biskupom Kristoforom Dubrovčaninom u Vinodol prešao cijeli modruški stolni (katedralni) kaptol.

Novi nije bio najveće mjesto u Vinodolu. Po veličini su ga pretjecali Bribir i Bakar. Zašto je onda biskup Kristofor došao u Novi? Vjerojatno zato što je taj grad bio upravno središte frankopanske vinodolske knežije. Budući da je u njemu bilo sjedište svjetovnog gospodara, nepojmljivo je bilo za ono vrijeme da crkveni poglavar stanuje u drugom mjestu. U Novom je stalno čuvan kaptolski pečat koji su dobijeli kanonici donijeli iz Modruša, ali se ipak kaptol u njemu nije uspio nametnuti kao isključivi nasljednik modruškog kaptola, nego su svi zborni kaptoli po Vinodolu sačinjavali jedan stolni koji je sačuvao svoje prvotno ime: modruški. Sigurno bi bilo drugačije da je Novi u to vrijeme mogao primati sve članove modruškog kaptola. On je primio samo nekolicinu, a ostali su se razišli po drugim većim vinodolskim mjestima, podržavajući i dalje svijest da svi sačinjavaju jednu cjelinu. S druge su strane već otprije postojećim kaptolima svojim dolaskom

dali neki legitimitet. Izgleda da se najviše kanonika smjestilo u Bribir jer je tamošnji kaptol sačuvao najviše sakralnih predmeta za koje se pretpostavlja da su doneseni iz Modruša. Već u 17. stoljeću po broju će kapitularaca preuzeti vodstvo Bakar. Zatim slijede Grobnik, Novi, Grižane, Hreljin, Belgrad i Drivenik. Godine 1695. broj kanonika u pojedinim mjestima bio je sljedeći: Novi 7, Bribir 7, Grižane 5, Belgrad 3, Hreljin 3, Bakar 9, Grobnik 7; godine 1728: Novi 6, Bribir 7, Grižane 6, Belgrad 3, Drivenik 3, Hreljin 3, Bakar 9, Grobnik 7; godine 1769: Bakar 10, Bribir 7, Novi 6, Grobnik 6, Grižane 6, te Hreljin, Drivenik i Belgrad po tri. Katkada se svećenici u tim kaptolima nazivaju i "porcionati", tj. dionici crkvene nadarbine. Do sredine 17. stoljeća oni bi to ostajali ne nekim kanoničkim imenovanjem nego samim tim što su bili pribrojeni svećenstvu pojedine zborne crkve. Biskup Marijani je 1653. pokušao sve uskladiti s općecrkvenim normama, u čemu će samo djelomično uspjeti. Ipak se ne može nijekati da su ti svećenici živjeli i službu Božju vršili na način kanonika, a i sam biskup Markantun de Dominis piše 1602. u Rim da su po Vinodolu brojne zborne crkve.¹¹ čime priznaje postojanje kaptolâ i kanonika.

Prva čast u Vinodolu bio je modruški arhiđakon. On je redovito bio biskupski zamjenik u istoj pokrajini. Najčešće je stanovao u Novom, a rjeđe u kojem drugom brojnijem kaptolu. U vrijeme kada su Zrinski bili gospodari Vinodola svojatali su pravo imenovanja modruškog arhiđakona jer su se smatrali nasljednicima frankopanskog crkvenog patronata. To je izazvalo brojne sporove s crkvenim i državnim vlastima. Nakon 1671. sporenja će se nastaviti s novim svjetovnim gospodarima.

Značenje grobničkog kaptola i župe svakako je poraslo kada je u trećem desetljeću 16. stoljeća ondje boravio Bernardin Frankopan. S ovim je tijesno surađivao tadašnji modruški biskup Šimun Kožičić Benja. Još 1516. održao je Kožičić govor pred papom Leonom X, u kojem je istaknuo velike zasluge Bernardinove i cijele porodice Frankopana za kršćanstvo. Među ostalim on tu spominje i njihov udio u pobjedi Bele IV. nad Tatarima.¹²

Car Josip II. reformirao je državnu upravu u duhu prosvjetiteljstva. Crkva je za njega imala nenadomjestivu ulogu u društvu, ali je zato smatrao da ima pravo i nju reformirati kao sastavni dio državnog aparata. Za njega okosnicu pastoralna čine biskup, župnik i kapelan. Drugo je suvišno. Na udar dođoše redovnici, a s njima i kaptoli. On je 1781. dokinuo sve zborne kaptole po Vinodolu, a kanonike poslao za župnike i kapelane ili ih je smjestio u mirovinu.

Novim dekretom 1789. preuređen je ustroj Crkve u Vinodolu i cijelome Primorju. Modruški arhidakonat prenesen je u Rijeku. Ubrzo nakon smrti Josipa II. njegov brat Leopold bio je prisiljen ukinuti sve "novotarije" svoga prethodnika. Tako je poništen i dekret o ukinuću kaptola i premještenju arhidakonata. Ipak svi kaptoli neće ponovo oživjeti jer je reorganizacija župa već bila provedena pa će ubuduće zborni kaptoli biti samo u Novom, Bakru i Bribiru, sačinjavat će stolni modruški kaptol. Grobnički, dakle, kaptol nije obnovljen. Ipak je grobnički župnik i dalje imao pravo nositi naslov kanonika. Bio je to Mate Linić. On je umro 1809., a s njime i zadnji kanonik zbornog kaptola u Grobniku.

3. ŽUPA GROBNIK

Biskupijski shematizmi¹³ kažu za grobničku župu da je "od pamtivijeka" i da svakako seže do 12. stoljeća. Spominje se već 1128. Župna crkva Sv. Filipa i Jakova sagrađena je 1105. Nakon toga je više puta dograđivana i proširivana. Iako nemamo za to pismenu potvrdu, nesumnjivo je da je organizirano kršćanstvo ondje još mnogo starije. Područje župe se poklapalo s područjem civilne grobničke uprave. To znači da su granice prema Bakru i Trsatu obilježene u razvodu iz 1455.¹⁴

Budući da je u ovoj župi već dosta pisano,¹⁵ ovdje neću davati povijesni pregled župe nego samo neke važnije podatke iz biskupskih vizitacija za godine 1692., 1733., 1752., 1754. i 1766. Pritom treba uzeti u obzir da su tih godina u sastavu grobničke župe također Jelenje i Cernik.

Godine 1692. biskup Sebastijan Glavinić 12. siječnja započinje s Grobnikom svoju apostolsku vizitaciju modruške biskupije. Da bi svaka crkva i kapela imala određenu osobu koja se za nju brine, Glavinić svakom kanoniku daje po jednu: popu Ivanu Durbešiću kapelu Sv. Mihovila, Bartolu Škrgatiću crkvu Sv. Trojice, Jurju Žabetiću kapelu Sv. Marije, Matiji Bačiću kapelu Sv. Jeronima, Ivanu de Pretisu kapelu Sv. Jurja, Bartolu Škrgatiću ml. kapelu Sv. Ilije, kapelu Sv. Bartola onome kanoniku koji bude postavljen (jer je mjesto prazno). Nadalje određuje: "Buduch da nauk Dečice u jednom gradu, a navlastito Grobniku jakoje potriban i koristanse nahodi, zato zapovidamo da Pop Ivan de Petris ima školu deržati, Dečicu u kripisti... učiti, i od tmine neznania u svetlost nauka da pelia, a to polag staroga Zakona i uzržania

u starih vizitah... Školani vsaku nedelyu po vechernie imaju doktrinu aliti nauk kerstianski chiniti u crikvi pred pukom”.

Glavinic potom naređuje da se kupi tri “dijačka” misala. Stari misali, brevijari i ostale knjige, latinske i glagoljske, trebaju se marljivo čuvati.¹⁶

Godine 1733. na postavljeno 41 pitanje odgovorio je Andrija Gerdaković, “župnik grobničkog kaptola”.

Župa je posvećena Sv. Filipu i Jakovu, a njome upravlja župnik s još pet kanonika. Ima 9 filijala: Sv. Ilije, Sv. Trojstva, Sv. Jeronima, Sv. Marije, Sv. Jurja - ove su u blizini župne crkve. Druge su udaljenije: Sv. Križa četvrt sata, Sv. Marine pola sata, Sv. Mihovila tri četvrt sata i Sv. Bartola jedan sat.

I župna crkva i filijale u lošem su stanju.

Godišnji prihodi od desetine i štolarine iznose 327,51 forinti. Desetina se dijeli u sedam dijelova od čega dva dijela pripadaju župniku, a svakom kanoniku po jedan. Štolarina se dijeli na jednake dijelove.

Župa nema orguljaša.¹⁷

Godine 1752. Čolić naređuje da se crkve Sv. Bartola i Sv. Marine zatvore dok se ne poprave. Iz ruševne crkve Sv. Jeronima neka se zvona prenesu u crkvu Sv. Jurja i neka se ondje sagradi oltar na čast Sv. Naučitelja. Budući da je potres nanio dosta štete župnoj crkvi, neka se sva raspoloživa sredstva upotrijebe za njen popravak. U župi je tada bilo 4.000 vjernika. Prigodom svoga posjeta biskup je 300 krizmao a 3.400 ih se pričestilo.

1754. godine župnik je isti kao 1733. godine. On je odgovorio na osam pitanja. Ispuštam ono što se ponavlja iz 1733.¹⁸

Prema predaji grobnička je župa osnovana u doba kralja Bele IV. Župnu crkvu sazdali su knezovi Frankopani, a poslije je proširivana doprinosima župljana. Godine 1750. je oštećena od potresa. Župna crkva i filijale posjeduju neka zemljišta koja su im pobožni vjernici darovali i od toga ima godišnji prihod 40 forinti. Ono što se nedjeljom i blagdanom skupi ode na svijeće i na konope za zvona. Nakon što je mjesto popaljeno u vrijeme turske provale ne postoji župni stan nego se za boravište mora pobrinuti svaki koji je imenovan župnikom.

Kaptol ima prihode od desetina i štolarine, a župnik uz to prima 50 krucifera od Požunske blagajne.

Župa ima 9 filijala. Filijalu Sv. Križa sagradio je pokojni Frankolin, a nakon njega prihode su koristili njegovi nasljednici. Kapela je u potresu potpuno srušena. Kapelu BDM podigao je u polju knez Zrinski, ali joj nije dao nikakvu nadarbinu. Nema oltara ni liturgijskog

ruha.

Biskup Čolić posjetio je Grobnik i sljedeće godine. On ovako raspoređuje zaduženja kaptolu i pojedinim svećenicima (kanonicima): za veliki oltar župne crkve i lađu vodi brigu cijeli kaptol, za pokrajni oltar Sv. Sebastijana i ujedno za filijalu Uznesenja Marijina s grobljem župnik, za oltar Sv. Duha i filijalu Sv. Trojice kanonik Valjan, za oltare Sv. Petra i Sv. Antuna kanonik Kundić, za oltar Tijela Kristova i filijalu Sv. Marine Martin Zakarija, za oltar Sv. Matije i filijalu Sv. Jurja kanonik Kovačić, za oltar Sv. Krunice i filijalu Sv. Mihovila kanonik Mavrović, za filijalu Sv. Bartola svećenik Brozović, za filijale Sv. Križa, Sv. Jeronima i Sv. Ilije svećenik Matija Zakarija.¹⁹

Najopširniji i najpotpuniji opis grobničke župe učinjen je za vizitacije biskupa Pija Manzadora 1766. godine. Nalazi se u Biskupskom arhivu u Senj u pod sign. F B 31. Tu su najprije u 9 točaka biskupske odredbe: što treba učiniti, što popraviti, što ukloniti. Potom su odgovori na 114 pitanja, a odnose se na sveukupno stanje župe. Slijedi inventar župne crkve, a na koncu je priložen popis djece koju treba poučavati u vjeronauku. Tu su popisana djeca iz cijelog vinodolskog dekanata; poredana po župama, a unutar župa raspoređena u pet razreda. Klasifikacija je učinjena prema stupnju znanja vjerskih istina.

Iz tako obilne građe možemo ovdje tek nešto navesti.

U crkvama Sv. Trojstva i Sv. Jurja treba urediti strop. Prije nego se to učini ne smije se u njima misiti. Unutar ruševina crkve koje se nalaze iznad crkve Sv. Trojstva neka se napravi kosturnica. U blizini ruševine neka se napravi groblje za nekrštenu djecu. To groblje treba biti ograđeno zidom.

Svećenici neka idu od kuće do kuće i popisuju sve vjernike, njihova imena, dob i spol. Jedan primjerak popisa neka ostane u župi, a drugi neka se pošalje biskupiji. Budući da neka djeca ne znaju osnove naše vjere, treba svu djecu popisati i svrstati po stupnju znanja u pet razreda.

U svakom selu neka se između onih boljih, iz viših razreda, izaberu poučavatelji i ispitivači.

Kaptol treba bolje paziti na točno plaćanje desetina. Ako u tome ima teškoća, neka se obrati na svjetovnu vlast. Grobnički kaptol sačinjavaju svećenici: Andrija Gerdaković, župnik, Martin Zakarija, Ivan Kundić, Toma Kovačić i Martin Juretić.

Spomenutim vjeronaukom treba obuhvatiti 463 djeteta. Svi su oni popisani s imenom i prezimenom, te s naznakom iz kojeg su sela. Posebno su popisani dječaci, a posebno djevojčice. Oni iz 4. i

5. razreda nazivaju se ispitivači (examinatores). Od dječaka u petom razredu nalazi se samo Tomo Durbešić iz Grobnika, a u četvrtom su Grgur Reljac iz Podhuma i Josip Juretić iz Rječine. U trećem ih je 12, u drugom 36, a u prvom 183.

Od djevojčica u petom razredu je Marija Durbešić iz Grobnika i Vinka Juretić iz Zastenice. U četvrtom su Jelena Juretić iz Zastenice, Andreja Fućak iz Pašca, Ana Juričić iz Grobnika i Mateja Kunda iz Zastenice. U trećem razredu ih je 14, u drugom 27 i u prvom 182.

U nedostatku stališa duša, koji je trebalo napraviti ali se iz onoga vremena nije sačuvao, ovi popisi mogu poslužiti za upoznavanje raširenosti pojedinih prezimena, tim više što je uz svako prezime navedeno i selo.

U opisu crkava stoji da ih zajedno sa župnom ili zbornom ima 9. Tu nisu ubrojene crkve Sv. Ilije i Sv. Jeronima jer su u ruševinama. Ne spominje se crkva Sv. Jelene u kaštelu. Župna je posvećena Sv. apostolima Filipu i Jakovu, a naziva se i Sv. Križa zbog starog raspela koje se nalazi na glavnom oltaru. Crkva Sv. Križa nalazi se iznad vinograda, Sv. Marije na području Majura. Sve su posvećene. Svetište župne crkve posvetio je biskup Benzoni, Sv. Marinu Brajković, a za ostale se ne zna posvetitelja. O ovoj posljednjoj vodi brigu pop Zakarija, a crkvom Sv. Bartola upravlja pop Manjgotić. Ostalima upravlja izravno kaptol.

U župnoj je crkvi grom srušio dva oltara a ostalo je još šest: glavni Sv. Filipa i Jakova (sa Sv. Križem), pokrajni su: Sv. Krunice, Sv. Sebastijana, Sv. Mateja, Sv. Duha i Sv. Petra i Pavla. U crkvi Sv. Trojstva su tri oltara: Sv. Trojstva, Sv. Antuna opata i Sv. Franje. U drugim crkvama je po jedan oltar. Župnik je od 1728. Andrija Gerdaković (Riječanin). Ostali kanonici su: Martin Zakarija, Ivan Kundić, Toma Kovačić, Josip Maurović i Martin Juretić. Ne postoji župni stan nego se za nj treba svaki novoimenovani župnik sam pobrinuti. U župnoj crkvi su relikvije Sv. Križa, o čemu postoji pismena potvrda. Bratovština nema. Osim kanonika u župi su svećenici: Oktavijan Maršanić, koji je ujedno orguljaš, Matija Račić, Matija Manjgotić, Stjepan Čargonjić, Matej Linić i Matija Zakarija. U župi nema niti se čitaju zabranjene knjige, nema javnih grešnika, svi se za Uskrs ispovijede i pričeste, svi daju desetine. Nema orguljaša. Ima oko 30 babica i dobro obavljaju svoj posao. Nedjeljom i blagdanom svečana misa se služi rimskim obredom i (staro)slavenskim jezikom. Rana misa je zimi u pet, ljeti u šest sati ujutro, ali su slabo posjećene. Popodne je večernja s dijelom krunice i litanijama. Unatrag 18 godina nitko nije umro bez poputbine. Ne pamti se slučaj da bi zaručnici prije vjenčanja zajedno stanovali.

Za javne potrebe vrše se procesije prema crkvi Sv. Trojstva na dan Sv. Antona opata, na Uskrs, u ponedjeljak nakon nedjelje Sv. Krunice. Na dan Sv. Jurja, na Veliku Gospu, na duhovski ponedjeljak i 5. kolovoza zavjetna je procesija Čudotvornoj Gospi Trsatskoj, a svaku kvatrenu nedjelju crkvi Majke Božje u predgrađu.

Od arhiva spominju se samo zakladna pisma. Kaptol ima rijetko sjednice, a zapisnik se ne vodi.

Prema inventaru vidljivo je da je crkva je bila bogata crkvenim posuđem i odjećom.

Od grobničkih župnika posebno treba istaknuti Martina Juretića koji je župnikovao više od pola stoljeća (1843-1901). U odgovoru na Kukuljevićevu anketu 1850. on bilježi također narodnu predaju o boju s Tatarima na Grobničkom polju.²⁰

Grobnička župa je rastresena na desetak zaselaka. Iako je crkva na brdu, u nju rado dolazi i staro i mlado. Svilno i Pašac, iako su pod župom, većinom idu u riječke crkve jer im je to mnogo lakše. U tom kraju bilo bi potrebno sagraditi crkvu u Orehovici. Nešto je u tom smislu poduzimano, ali još se ne vide konkretni rezultati. U vjerskom pogledu Grobničani se dobro drže. Grobnik je dao više svećenika i časnih sestara. Za vjeronauk također nema problema. Čita se dosta katolički tisak. Ljude ne treba posebno poticati da pomažu svoju crkvu. To vide i sami.

A) Jelenje

Cijelo područje današnje Grobnišćine pripadalo je sve do 1790. jednoj župi sa središtem u gradu Grobniku. Grobnička župa je veoma stara. Svakako već postoji u vrijeme Vinodolskog zakona koji je donesen u Novom 1288. godine. U Novi je tada među ostalima došao i grobnički župnik Kirin. Kirin se tada ne zove župnik nego plovani. I danas se sačuvao taj naziv u Grobnišćini. Župa je tada pripadala vinodolskom arhiprezbiteratu (dekanatu) sa središtem u Bribiru. Sve tada spomenute župe (plovanije) osim Trsata razvile su se poslije u zborne crkve pri kojima je bilo više svećenika. Taj zbor svećenika nazivao se zbornim kaptolom. Pojedini svećenici iz kaptola bili su zaduženi da vode brigu o crkvama i kapelama na cijelom župskom području. Ta praksa produljit će se i na novi vijek. Grobnička župa imala je više crkava u samome gradu i u njegovoj blizini, a bilo ih je i u većoj udaljenosti. Biskup Glavinčić bilježi 1692. da u Cerniku postoji kapela Sv. Bartola, a u Jelenju Sv. Mihovila.²¹ On zadužuje kanonike grobničkog kaptola da o njima vode brigu. Tako možemo reći da je

crkva Sv. Mihovila na ovom mjestu najmanje 300 godina.

Zašto su ovdašnji kršćani željeli da crkva bude posvećena Sv. Mihovilu? To ne znamo. Ipak možemo nagađati da su tog pobjednika nad zlim izabrali zato što je stara predaja govorila da su na Grobničkom polju naši preci pobijedili neprijatelje - Mongole.

Car Josip II. odlučio je dokinuti suvišne kaptole i pastoral organizirati sukladno suvremenim potrebama. Tako je odlučio dokinuti i grobnički kaptol i udaljenim naseljima dati samostalnog upravitelja. Jedna je komisija 1789. ispitala situaciju i u biskupijama senjskoj ili modruškoj. Predloženo je da se u Cernik postavi samostalnog kapelana. Tako će naredne godine i biti učinjeno. Župa će ondje biti osnovana nešto kasnije - 1830. Za Jelenje je odlučeno da se podigne u samostalnu župu, što je već naredne, 1790. godine i učinjeno.²² Pored Jelenja novoj župi pripojeni su Rečina, Podkilavac i Podhum. Druga se naselja ne spominju. Valjda su bila u sastavu tih sela. Tako vidimo da se ne spominju ni Dražice. Kao posebno naselje tada zacijelo nisu ni postajale. Za ta se četiri naselja kaže da imaju oko 1.300 do 1.400 stanovnika. Treba odmah napraviti plan i troškovnik za župni stan i pristupiti radovima. Kada se sagradi župni stan, treba pristupiti gradnji nove crkve.

Prvi župnik Petar Grgotić nije odmah mogao pristupiti izvođenju toga plana.

Svakako je odmah 1790. osnovano novo groblje i to na mjestu gdje se ono i danas nalazi. Poslije će ono biti prošireno, a 1836. sagrađena je u njemu crkva Sv. Roka. To je učinjeno najviše zauzimanjem tadašnjeg župnika Pavla Lusera. Luser je došao za župnika još 1799. i ostat će sve do 1839. Dakle punih 40 godina. On će zapravo ispuniti plan koji smo prije spomenuli, tj. gradnju župnog stana i nove crkve.

Župni je stan sagrađen 1800. On će poslije biti preuređen za školu, a za svećenika će biti sagrađen drugi. Obje su zgrade nastradale 28. studenoga 1943. u požaru.

Novu je župnu crkvu Luser započeo graditi 1812., a za dvije je godine već mogla biti posvećena. Stara crkva Sv. Mihovila je srušena i sagrađena potpuno nova. Ova nova će biti povišena 1870. Nadograđen je u isto vrijeme i toranj. Budući da se radilo o velikoj preinaki, crkva je ponovo posvećena 1874. Time je ona dobila današnji oblik. Veći zahvati na crkvi učinjeni su u vrijeme župnika Hinka Webera koji je crkvu i toranj obložio bihacitom.

U Drugom svjetskom ratu osim župnog stana nastradao je zvonik i dio krova crkve. Župnik je tada bio Srećka Blažević.

B) Cernik

On se zajedno sa svojim kapelanom Milanom Hlačom odmah pobrinuo da se saliju nova zvona. Zvona su se trebala prvi put oglasiti i narod okupiti za Sv. Mihovila 1946. Međutim oglosiše se 20. rujna iste godine, 9 dana prije, da objave da je umro župnik. Njegovu tajanstvenu smrt u Sušačkoj bolnici i najbliži liječnici su povezali s mogućnosti namjernog trovanja.

Blaževića je naslijedio njegov vrijedni i pobožni kapelan, domaći sin Milan Hlača. On je nastavio s obnovom župe, ali je nakon godinu dana rada teška obolio i postao nesposoban za upravljanjem župom. Tada bi imenovan župnikom Vilim Kerec. On se privremeno nastanio u Ratuljama kod obitelji Juretić, a u proljeće 1948. započeo je s obnovom župnog stana. Stan je već na Bezgrešno začecije sljedeće godine bio blagoslovljen. Kerec je potom prionuo obnovi tornja i dijela porušene crkve, a sve je 1950. bilo dovršeno.

Tako je u dosta kratko vrijeme sanirano ono što je bilo u ratu oštećeno. Zahvaliti treba dobrim i radnim svećenicima, ali još više samim župljanima. U župskoj spomenici Milan Hlača je zapisao da je u novonastalim prilikama ostalo veće žarište dobrih vjernika koji su udarili biljeg poslijeratnom Jelenju. Jelenje je - kaže on - ostalo uglavnom dobra župa. Te su misli ponavljali i njegovi nasljednici. Posebno su roditelji pazili da im djeca idu na kršćansku pouku. Možda nije pretjerano reći da je Jelenje u našoj nadbiskupiji najzahtjevnije u pogledu vjerske pouke. Osim toga tu se uvijek nešto obnavlja, što je također jedan od znakova života župe.

Župnik Josip Vozila došao je u Jelenje 1976. Odmah je započeo gradnju nove vjeronaučne dvorane. Osim toga ispod župnog stana uredio je kapelu koja je 6. siječnja 1980. blagoslovljena. Nazvana je: Katakombe Sv. Ivana Evanđelista. Oko crkve i uz župni stan posadio je borove, uredio parkiralište za one koji na misu dolaze automobilom, konzervirao je freske u crkvi i još mnogo toga drugoga. Sigurno su mu župljani zahvalni, ali i on može biti njima zahvalan na podršci i suradnji. Tradiciju dobrih župnika nastavlja i župnik Aračić.

Jelenje je imalo dobrih župnika, ali je dalo i samo dobrih svećenika. Danas su trojica živućih svećenika iz Jelenja: Branko Radetić, Ivo Slav Linić i Josip Šimac. Radetić je u Youngstownu u SAD. Mnogi su se pohvalili da im je pomogao. Linić je nadbiskupski ekonom i rektor stolne crkve Sv. Vida u Rijeci. Šimac je župnik u Voloskom i profesor na Teologiji u Rijeci. Već sami naslovi govore da je riječ o uglednim i zaslužnim ljudima.

Područje Cernika pripadalo je staroj grobničkoj župi. Godine 1791. cernička filijala postaje samostalnom kapelanijom, a 1830. župom.

Godine 1692. spominje se u Cerniku kapela Sv. Bartola. Današnja župna crkva Sv. Bartola sagrađena je 1909. na mjestu stare kapele. Župsko groblje osnovano je 1848. a proširivano 1922., 1941. i 1950. Župni je stan sagrađen 1830. Nedaleko od njega sagrađen je 1903. drugi. Godine 1971. kupljena je uz crkvu trošna kuća koja je adaptirana za novi župni stan.

Godine 1983. tadašnji župnik dr. Milan Bogović dao je ovu sliku o župi:²³

Župa broji preko 4.000 vjernika. Strukturno župu tvore starosjedioci i doseljenice, koje domaći puk naziva "tuji". U toj napetosti rađa se vjerska bezvoljnost, a vidne društvene razlike vode u osamljivanje. Zamjetan je osjećaj otuđenja u takvim prilikama, što upućuje na očit manjak dublje vjerske poučenosti jednih i drugih, pa trpi i život i današnji vjerski trenutak. Doseljenici među raznim vrednotama donose i svoj način proživljavanja pobožnosti, što nije jednostavno uklopiti u primorski izraz vjere. Tako npr. Slavonac ne može bez kirvaja (slavlja crkv. zaštitnika), Goranin bez molenja (običaj da svećenik u crkvi u nedogled niže prošnje po narudžbi), Dalmatinac bez naglašene pobožnosti Gospi i Sv. Anti. Kad ovdje ne nalaze svoje izraze vjere, dobivaju dojam da se radi o nekoj drugoj vjeri i s više se muke uklapaju u ovdašnju župnu zajednicu. Župna zajednica treba biti zajednica svih slojeva vjernika. Stječe se dojam da je svijest o pripadnosti župnoj zajednici još jako slaba. Tome pogoduje i rašireno uvjerenje da župnu zajednicu sačinjavaju svećenik, mežnar, ministrant i eventualno još uži krug vjernika. Teškoće predstavlja i prošireno mišljenje da je vjera i vjernička praksa jedino za djecu, žene i one koji su već jednom nogom u grobu. Smatralo se da je za mlade dovoljno da obave krizmu pa su onda slobodni. No, s druge je strane očito da ispravniji pristup svećenika prema vjerskoj pouci mijenja na bolje takva uvjerenja, što je vidljivo i u ceričkoj župi.

Zahvati na uređenju unutrašnjosti crkve i okoliša, provedeni 1982. godine, pokazali su da postoji dosta dobre volje kod mnogih da se aktivno uključe u župni pastoral.

SAŽETAK

CRKVENA PROŠLOST GROBNIŠĆINE

Grobnička župa mnogo je starija nego nam pisani dokumenti o njoj govore. Do 1185. pripadala je krčkoj, a nakon toga, najvjerojatnije, krbavskoj biskupiji. Do prve polovine 19. stoljeća nalazila se unutar vinodolskog dekanata. Danas je u sastavu bakarskog dekanata. Granice te župe doznajemo iz razvoda 1455. Naime, tada je označena granica između Grobnika, Trsata i Bakra, a civilno razgraničenje u ono vrijeme pratilo je crkveno. Od konca 15. stoljeća spominje se zborni kaptol u Grobniku. On je nastao na sličan način kao i ostali vinodolski kaptoli. Ukinut je 1789. Time je počelo i cijepanje velike grobničke župe. Već naredne godine (1790) osnovana je nova župa sa sjedištem u Jelenju. U Cerniku se osniva samostalna kapelanija koja će 1830. prerasti u župu.

ZUSAMMENFASSUNG

KIRCHLICHIE, VERGANGENHEIT AUF DEM GEBIET VON GROBNIK

Die Pfarre von Grobnik ist wesentlich älter als die ersten schriftlichen Urkunden, die sie erwähnen. Bis zum Jahre 1185 gehörte sie zur Diözese von Krk, nachher wahrscheinlich zur Diözese von Krbava. Bis zu ersten Helfte des 19. Jahrhunderts war sie innerhalb des Dekanats von Vinodolski, heute ist sie in Zusammenhang des Dekanats von Bakar. Ihre Grenzen wurden in der Scheidung aus dem Jahre 1455 erwähnt, als kirchliche und zivile Abgrezung von Grobnik, Trsat und Bakar durchgeführt wurde. Seit dem 15. Jahrhundert wird das Versammlungskapitel in Grobnik erwähnt, aufgelöst im Jahre 1789. Seitdem begann die Trennung der grossen Pfarre von Grobnik und Begründung selbstständiger Pfarren, zunächst in Jelenje, danach in Cernik.

BILJEŠKE

¹ Rad je s dopuštanjem autora pretisnut iz Grobničkoga zbornika br. 2 (Rijeka 1992. str. 58. -70.)

¹ O Grobniščini je pisao Andrija RAČKI u knjižici pod naslovom: *Zabilježbe iz povijesti gospoštije Grobnik*, s. 1. 1948. III. poglavlje (str. 33-39 posvetio je crkvenoj povijesti). Za crkvenu povijest stanovitu važnost imaju članci u "Zvonima" iz godina 1966/3, str. 1-5, 1988/9, str. 5. U istom listu imamo dosta opširne i temeljite članke o Jelenju u godištu 1990. br. 3 str. 5 i br. 11 str. 5. Dakako da je korisno konzultirati i Grobnički zbornik I, Rijeka 1988, iako se u njemu izravno ne obrađuje crkvena povijest, ali ima dosta podataka o sakralnim spomenicima.

² Thomas ARCHIDIACONUS: *Historia Salonitana*, ed. F. Rački, Zagreb, 1894, str. 44.

³ U srednjem vijeku nalazimo prvi put spomen o senjskoj biskupiji 1169., ali je iz konteksta pisma pape Aleksandra III. jasno da ta biskupija već ima svoju prošlost (T. SMIČIKLAS: *Codex diplomaticus regni Croatiae, Slavoniae et Dalmatiae*, vol. II, Zagreb, 1904. str.121-122. U daljnjem tekstu: CD). Usput spomenem da je 25. travnja 1248. utanačen mir između Venecije i templara. Povjerenik templara oprašta Veneciji sve što su njezini ljudi s Krka i Raba njima učinili "exceptis de dampnis datis per homines Beske fratribus, qui fugiebant e Tartaris ex monasterio sancti Georgii" (CD IV, str. 351). Strah od Tatara proširio se, dakle, sve do Senja. Može se pretpostaviti da se strah proširio i na područja na koja nisu dospjeli Tataari, ali ne bismo na temelju te vijesti mogli jednako tako pretpostaviti nazočnost Tatara u senjskom kraju.

⁴ Vidi o tome u zborniku "Krbavska biskupija u srednjem vijeku" članak S. KOVAČIĆA: *Splitska metropolija u 12. stoljeću*, Rijeka-Zagreb, 1988., str. 11-37 i članak M. Bogovića: *Pomicanje sjedišta krbavskih biskupa*, str. 41-80.

⁵ V. KOŠČAK: *Položaj Vinodola u hrvatskoj feudalnoj državi*. *Historijski zbornik XVI*, Zagreb, 1963., str. 141, bilj. 43.

⁶ V. KOŠČAK, nav. dj., str. 141; S. KOVAČIĆ, nav. dj., str. 25-30.

⁷ Usp. M. BOLONIĆ: *Otok Krk kolijevka glagoljice*, Zagreb, 1980., str. 47-60.

⁸ Đ. ŠURMIN: *Hrvatski spomenici*, Zagreb 1898., str. 104-105.

⁹ Nav. dj., str. 157-159.

¹⁰ U predaji o nastanku Trsatskog svetišta spominje se 1291. grobnički kaptol i župnik Ivan. No to nije dokaz o starosti kaptola, nego je ponajprije dokaz kako ta predaja nije nastala prije kraja 15. stoljeća. Usp. M. BOGOVIĆ: *Trsatsko svetište i krbavski te senjsko-modruški biskupi*. *Dometi*, XIV, 1991., 1-3, str. 1-2.

¹¹ T: VANYO: *Relationes ad limina episcoporum, Pannohalma*, 1933., str. 355.

¹² "Frankopani Fridrik i Bartol vrlo blagonaklono primiše Belu, ugarskoga kralja, kada je godine Gospodnje tisuću dvjesta pedeset i šeset na bojnem polju potučen od tatara, potom iz kraljevstva protjeran bježao u primorska skloništa (u to vrijeme se domogoše otoka Krka) i dadoše mu na dar 24 tisuće maraka obrađenog zlata i srebra. Tom se pomoći oporavi i sakupi svoje pa ponajviše uz pomoć frankopanskih četa suzbi tatarski bijes i uništivši u jednoj bitki njihova zapovjednika i njih mnogo tisuća malo kasnije ponovno zadobi izgubljeno kraljevstvo" (Zbornik radova o Šimunu Kožičiću Benji, Izd. JAZU,

---

Znanstveni skupovi knj. 1, Zagreb, 1991., str. 221).

¹³ V. Opći šematizam katoličke Crkve u Jugoslaviji, Zagreb, 1974., str. 436. Podatak je prenesen iz starijih shematizama.

¹⁴ Đ. ŠURMIN: nav. dj. str. 202-205.

¹⁵ Usp. bilješku 1.

¹⁶ Biskupski arhiv Senj, Fasc. A, br. 15; Iz naredne godine imamo i inventar grobničke župne crkve. Tada je bio plovčanin Ivan Durbešić. Potpisali su se i ostali popi. Gospodski sudac je stavio samo križ, mjesto potpisa, jer je bio nepismen (Arhiv HAZU IId 125, str. 23-24).

¹⁷ Status parochiarum et ecclesiarum segniensis et modrussiensis seu corbaviensis diocesis... anno 1733. U Biskupskom arhivu Senj, Fasc. I, br. 28. Grobnik).

¹⁸ Ondje, Fasc. I, br. 53. str. 12.

¹⁹ Ondje, Fasc. B, br. 15 (visitatio Grobnicensis).

²⁰ Tu među ostalim on piše: "Medju najznamenitijih brežuljci pripada tako zvato Vojska, ovde polak tradicije pučke hoće se da je ležala vojska u vreme Tartarah pred 600 godinah, je li je naša ali neprijateljska, ne može se rasaznati. Kroz žlibi pako tako zvani Stipanju i Vranu, preko Liča da isti Tartari došli jesu na polje Grobničko polak tradicije najstarije ovoga puka čuo jesam, sada mlado pokolenje ne briga se z ovim, i zato tradicia izumira kod najnoviega pokolenja" (Anketa se nalazi u Hrvatskom povijesnom muzeju u Zagrebu, bez označenog mjesta).

²¹ Biskupski arhiv Senj, F. A (B), br. 15.

²² O župi Jelenje v. "Zvona" 1990. članak Josipa Burića (br. 3, str. 5) i Mile Bogovića (br. 10, str. 5).

²³ Usp. M. Bogović: Bakarski dekanat, "Zvona", 1983/3, str. 6.

dr. sc. Mile Bogović

GROBNIČKI ZBORNI ILI KOLEGIJALNI KAPTOL

Biskupi su uvijek za potrebe uprave i svečane liturgije imali uži krug suradnika. Za taj uži krug suradnika ustalit će se naziv kanonici, a oni zajedno čine kaptol. Osim što su se trebali sastajati da se dogovore o tome što je potrebno za cijelu biskupiju, oni su također imali zajedničke molitve i liturgiju. U srednjem vijeku kanonici su, uz biskupa, bili uglavnom jedina inteligencija u svome kraju pa su obavljali, ne samo crkvene, nego i neke općedruštvene službe, pogotovo one kulturno-prosvjetne naravi.

Osim katedralnoga ili stolnoga kaptola, koji je bio u središtu biskupije, u važnijim biskupijskim mjestima nalazimo često zborne ili kolegijalne kaptole. Uloga ovih drugih je drugorazredna u odnosu na stolne, ali opet veoma značajna.

Nije nam poznata neka vinodolska biskupija, pa prema tome nemamo razloga tražiti u tome kraju stolni ili katedralni kaptol prije no što je modruški biskup Kristofor 1493. iz opustošenoga Modruša prešao u Novi i tamošnju župnu crkvu uzeo za svoju novu katedralu. Prema tomu, kaptoli koji su prije postojali mogli su biti samo zborni. Biskupov dolazak odrazit će se i na daljnju povijest vinodolskih kaptola.

Obično se piše da je i sam nastanak vinodolskih kaptola vezan uz biskupov dolazak 1493. godine. Istina je da je s biskupom došao i modruški kaptol i da sama novljanska župa nije bila spremna primiti uz biskupa i brojne druge goste pa su neki od tih kanonika modruškoga kaptola trebali biti porazmješteni po drugim vinodolskim župama. Ali je također istina da se u Bakru i prije toga spominju kanonici, a vjerojatno je toga bilo i u drugim mjestima u kojima se u kasnijim spisima nalazi spomen zbornih kaptola i crkava.

U 17. i 18. stoljeću spominju se u Vinodolu sljedeći zborni kaptoli: bakarski, grobnički, hreljinski, belgradski, drivenički, grižanski, bibrirski i dakako, novljanski. Možda su neki od njih zaživjeli 1493., ali za neke znamo sigurno da su postojali i prije te

godine.

Kako su onda postali ti kaptoli i zašto su tako brojni?

Ni za jedan od tih zbornih kaptola nemamo ustanovne povelje. Pače, čini se da oni i nisu posebno ustanovljavani, već da je zajednica svećenika oko župne crkve upravljala župom i zajedno molila časoslov, pa se vremenom ona počela nazivati kaptol, a njezini članovi kanonici.

Za Grobnik ne nalazimo izričitog spomena kaptola prije 1493., ali iz gore spomenutoga proizilazi da je i ondje, kao i u drugim središtima vinodolskih župa, postojao i prije zborni kaptol. Već u Vinodolskom zakonu spominje se grobnički plovnik Kirin. Ni za njega, ni za kojega drugoga svećenika ne kaže se da je kanonik. Prema nekim predajama o nastanku trsatskoga svetišta trsatskoga je župnika Aleksandra 1291. godine, za vrijeme njegova hodočašća u Nazaret, zamjenjivao grobnički župnik i kanonik Ivan. To nam ne daje pravo da za tvrdnju da je te godine u Grobniku postojao kanonički zbor, već u tome imamo samo još jedan dokaz da je trsatska predaja formulirana koncem 15. i početkom 16. stoljeća.¹ Ni za grobničkoga župnika Lovrenca iz 1455. ne kaže se da je kanonik.² Godine 1493. nalazimo u Grobniku popa Martinca, “sidej v moji hiži v Grobnici, buduć v plni deli crkvenom pri častnom mužu gospodinu Davidi plovniku grobničkom”.³ Ni tu se ne spominju kanonici. David je samo plovnik. Ipak u izrazu “v plni deli crkvenom” možemo vidjeti korijen vinodolskih kanonika i kaptola. Svjetovni gospodar, ovdje Frankopani, davao je zajednici svećenikâ u župi nadarbine kao što ih je davao samostanima, tj. nije nadarbina postajala vlasništvo pojedinca nego zajednice. To je u Crkvi veoma stara tradicija. Samo je, za razliku od redovnika ovdje pojedinac dobivao svoj dio preko zajednice, dok u redovnika nadarbina ostaje uvijek zajednička. Ti su se svećenici zvali “delnici” jer su imali udio u dijelu. Poslije će se ustaliti latinski naziv “portionati”. Sličan proces imamo na Krku i u Istri. Tu staru predaju vinodolske su svećeničke zajednice sačuvale i onda kada je na Zapadu već uvedena drugačija praksa u odnosu na nadarbin, tj. kada je svećenik sa službom osobno dobio pravo na beneficije, ne preko zajednice. Benefaktor koji je tim svećenicima kao zajednici davao nadarbinu tražio je od njih, također, da u zajednici za njega i za druge mole. Budući da je ta praksa u novom vijeku bila vezana na kanonike i redovnike, često ćemo i za svećenike pri vinodolskim župnim crkvama naći u spisima isti naziv. I biskup Marijani. koji je nastojao naše svećenstvo formirati po uzoru na tridentinaki lik svećenika, članove svećeničke zajednice u župi 1653.

godine naziva kanonicima, a župnu crkvu zbornom ili kolegijalnom. Njegovim dekretima dobivaju ti kaptoli prvo poznato službeno odobrenje prema kojem oni u tim mjestima postaju zborni kaptoli. Ipak se ne može nijekati da su ti svećenici i prije živjeli i službu Božju obavljali na način kanonika, a i sam biskup Markantun da Dominis piše 1602. u Rim da su da su po Vinodolu brojne zborne crkve⁴, čime priznaje postojanje kaptolâ i kanonikâ. Da su kanonici zajednički molili u koru časoslov, makar i neredovito, dokazuju i korske klupe za kanonike u svetištu župne (onda kolegijalne ili zborne) crkve. Biskup Ježić u svom izvješću iz 1795. kaže da su do 1653. sve zborne crkve bile jednostavne župne crkve, što znači da bi prva organizacija njezinih svećenika na način kaptola tek tada nastala.⁵ To se može prihvatiti samo ako se misli na formalno ustanovljenje kaptola. Svakako su te zajednice i prije funkcionirale kao zborni kaptoli. Ježić dodaje da ti kanonici zbornih kaptola ne obnašaju nikakvu kanoničku službu. Vjerojatno se kor nije redovito održavao, iako su pojedini biskupi to za vrijeme vizitacija naređivali.

U Novom je stalno čuvan kaptolski pečat što su ga dobješli kanonici donijeli iz Modruša, ali se ipak kaptol u njemu nije uspio nametnuti kao isključivi nasljednik modruškoga kaptola, nego su svi zborni kaptoli po Vinodolu činili jedan stolni koji je sačuvao svoje prvotno ime: modruški. Izgleda da se je najviše kanonika smjestilo u Bribiru jer je tamošnji kaptol sačuvao najviše sakralnih predmeta za koje se pretpostavlja da su doneseni iz Modruša. Već u 17. stoljeću po broju će kapitularaca Bakar preuzeti vodstvo od Bribira. Zatim slijede: Bribir, Grobnik, Novi, Grižane, Hreljin, Belgrad i Drivenik. Godine 1695. broj kanonika u pojedinim mjestima bio sljedeći: Novi 7, Bribir 7, Grižane 5, Belgrad 3, Hreljin 3, Bakar 9, Grobnik 7. Godine 1728.: Novi 6, Bribir 7, Grižane 6, Belgrad 3, Drivenik 3, Hreljin 3, Bakar 9, Grobnik 7. Godine 1769.: Bakar 10, Bribir 7, Novi 6, Grobnik 6, Grižane 6, te Hreljin, Drivenik i Belgrad po tri.

Grobnički je kaptol imao svoj pečat. Pečat je osmerokutan; u pečatnom polju su zaštitnici Grobnika Sv. Filip s križem i Sv. Jakov s hodočasničkim štapom u ruci; uokolo unutar dvostruke ukrasne linije je natpis: NOS(trum) CAP(itulum) GROBSE (Grobnicense) ECCSAE (ecclesiae) COLEATAE (collegiatae) SS (sanctorum) OPO(stolorum) PHI(lippi) IAC(cobi). Držak je željezni, četverostran s proširenim završetkom. Pečat se nalazi u zbirci Hrvatskoga povijesnoga muzeja.⁶ Grobnički je kaptol imao i svoju posebnu grobnicu u zbornoj crkvi, a

dali su je 1675. napraviti plovčan Ivan Crnić, te kanonici: Ivan Maršan, Ivan Markušić, Bartol Škrkatić, Juraj Sabetić, Matej Marčevan i Ivan Durbešić.⁷

Pojedini zborni kaptol nije imao svoje dostojanstvenike, nego su između svih članova kolegijalnih kaptola birani dostojanstvenici za modruški kaptol. U svim važnijim slučajevima kanonici su se iz svih kolegijalnih kaptola sastajali u Triblju. Tako su se sastali i 1764., nakon smrti biskupa Čolića da izaberu kapitularnoga vikara. Izabraše upravo člana grobničkoga kaptola, Josipa Maurovića, koji je i dalje rezidirao u Grobniku.⁸ Maurović je poslao okružno pismo svim svećenicima koji su pod njegovom jurisdikcijom, pa tako i na područje ličko-krbavskoga arhiđakonata. Senjski je pak kapitularni vikar smatrao da je taj arhiđakonatski unutar senjske biskupije, dakle, podložan senjskomu kapitularnomu vikaru. Tako je zbog Like i Krbave nastao spor između dviju biskupija koji će se povlačiti sve do 1833. godine kada će konačno odredbom cara i Svete Stolice biti odlučeno da to područje pripada senjskoj biskupiji. Prema tome, za vrijeme sedisvacancije 1764. Grobnik je bio upravno središte biskupije. Isti Josip Maurović dao je 1771. napraviti orgulje za župnu crkvu.⁹ Za vrijeme Čolićeva nasljednika Pija Manzadora, Maurović je bio generalni vikar.¹⁰ Iz njegova je vremena i lekcionar iz 1767. godine (na kojem piše: *Colegiata Grobnicensis*).¹¹ Iz Smoljanićeve se naredbe za Grobnik 1671. vidi da biskup u vidu liturgijskih činova izdaje naredbe zajednici svećenika u Grobniku kao i u drugim kaptolima,¹² ali ovdje nije poglavar arhiđakon ili prepozit nego župnik. Po tome se vidi da grobnički zborni kaptol nema onu tipičnu kaptolsku strukturu. Nisu postojale zgrade koje bi kanonik dobio na korištenje za vrijeme svoje službe, nego je svaki trebao imati stan od svoga nasljedstva. Budući da je imao prihode kao kanonik, mogao je kupiti bolju kuću i steći više zemlje i vinograda. No to nije išlo među kaptolska dobra, nego je pripadalo, pojedincu koji je to mogao prodati ili oporučno ostaviti nekomu svojem. To se može vidjeti iz oporuke Matije Durbešića 1678., kao i iz one Ivana Durbešića 1715. godine.¹³ Za vrijeme biskupa Dimitrija spominje se 1684. godine u Grobniku zborna crkva sa župnikom i šest kanonika. Vjernika ima oko dvije tisuće.¹⁴

Biskup Sebastijan Glavinić započinje s Grobnikom 12. siječnja 1692. godine svoju apostolsku vizitaciju modruške biskupije. Da bi svaka crkva i kapela imala određenu osobu koja se za nju brine, Glavinić svakomu kanoniku daje po jednu: popu Ivanu Durbešiću kapelu Sv. Mihovila, Bartolu Škrkatiću crkvu Sv. Trojice, Jurju Žabetiću kapelu Sv.

Marije, Matiji Bačiću kapelu Sv. Jeronima, Ivanu de Pretisu kapelu Sv. Jurja, Bartolu Škrgatiću ml. kapelu Sv. Ilije, kapelu Sv. Bartola onomu kanoniku koji bude postavljen (jer je mjesto prazno). Glavinić potom naređuje da se kupe tri “dijačka” misala. Stari se misali, brevijari i ostale knjige, latinske i glagoljske, trebaju marljivo čuvati.¹⁵

Glavinić 1695. ponavlja isto, dodajući da kanonici primaju od desetine godišnji stipendij od šezdeset dukata po svakom kanoniku, od čega mogu teško živjeti. Vjernika ima oko šest stotina.¹⁶

Bedekovićeви se podaci o broju vjernika 1708. razlikuju. On kaže da ih je oko tisuću.¹⁷

Pohmajević 1728. kaže da ima sedam kanonika, a prihodi se dijele na devet dijelova jer župnik dobiva dva: jedan kao kanonik, a drugi kao župnik. Osim toga, jedan dio pripada orguljašu.¹⁸

Godišnji prihodi od desetine toga i štolarine iznose 1733. godine 327,51 forinti. Desetina se sada dijeli na sedam dijelova, od toga dva dijela pripadaju župniku, a svakomu kanoniku po jedan. Štolarina se dijeli na jednake dijelove. Župa nema orguljaša.¹⁹ Sada je, dakle, jedan kanonik manje i nema orguljaša pa se zato prihodi ne dijele na devet, nego na sedam dijelova.

Benzoni naglašava 1741. da ni u jednom od zbornih kaptola nije osnovana nadarbina za kanonika teologa i penitencijera. On je u Grobniku našao župnika i pet kanonika. Osim kanonika tu su još četiri svećenika. Time se želi reći da je već jasna razlika između svećenika u župi i člana zbornoga kaptola, odnosno, kanonika. Vjernika ima 2348.²⁰

U župi je 1754. bilo četiri tisuće vjernika. Prilikom svoga posjeta biskup je krizmao tri stotine vjernika, a 3400 ih se pričestilo.

Čolić 1754. kaže da nakon što je mjesto popaljeno u vrijeme turske provale, ne postoji župni stan, nego se za boravište mora pobrinuti svaki imenovani župnik. Prema tome ni kaptol ni župa nemaju svoje stanove. Svi kanonici, pa i župnik, stanuju u svojim kućama.

Kaptol ima prihode od desetine i štolarine, a župnik uz to prima pedeset krucifera od požunske blagajne.

Biskup Čolić posjetio je Grobnik i sljedeće godine. On ovako raspoređuje zaduženje kaptolu i pojedinim svećenicima (kanonicima): o velikom oltaru župne crkve i lađi vodi brigu cijeli kaptol, o pokrajnjem oltaru Sv. Sebastijana i ujedno o filijali Uznesenja Marijina s grobljem župnik, o oltaru Sv. Duha i filijali Sv. Trojice kanonik Valjan, o oltarima Sv. Petra i Sv. Antuna kanonik Kundić, o oltaru Tijela Kristova i filijali Sv. Marine Martin Zakarija, o oltaru

Sv. Matije i filijali Sv. Jurja kanonik Kovačić, o oltaru Sv. Krunice i filijali Sv. Mihovila kanonik Mavrović, o filijali Sv. Bartola svećenik Brozović, o filijalama Sv. Križa, Sv. Jeronima i Sv. Ilije svećenik Matija Zakarija.²¹

Čolić 1757. jasno kaže da svi ti zborni kaptoli čine jedan stolni ili katedralni modruški kaptol. Zanimljivo je da se članovi zbornih kaptola nisu u važnijim slučajevima sastajali u Novom, nego u Triblju u crkvi Marijina Pohođenja.

Najopširniji i najpotpuniji opis grobničke župe učinjen je za vizitacije biskupa Pija Manzadora 1766. godine. Nalazi se u Biskupskom arhivu u Senju pod sign. F B 31. Tu su najprije biskupske odredbe u devet točaka: što treba učiniti, što popraviti, što ukloniti. Potom su odgovori na 114 pitanja, a odnose se na ukupno stanje župe. Slijedi inventar župne crkve, a na koncu je priložen popis djece koju treba poučavati u vjeronauku. Tu su popisana djeca iz cijeloga vinodolskoga dekanata, poredana po župama, a unutar župa raspoređena u pet razreda. Klasifikacija je učinjena prema stupnju znanja vjerskih istina.

Iz tako obilne građe možemo navesti samo ono što se tiče kaptola.

Kaptol treba bolje paziti na točno plaćanje desetine. Ako u tome ima teškoća neka se obrati svjetovnoj vlasti. Grobnički kaptol čine svećenici: Andrija Gerdaković, župnik, Martin Zakarija, Ivan Kundić, Toma Kovačić i Martin Juretić. Ne postoji župni stan, nego se za nj treba pobrinuti svaki novoimenovani župnik. Osim kanonika u župi su svećenici: Oktavijan Maršanić, koji je ujedno orguljaš; Matija Račić; Matija Manjgotić; Stjepan Čargonjić; Matej Linić i Matija Zakarija. Od arhiva se spominju samo zakladna pisma. Kaptol ima rijetko sjednice, a zapisnik se ne vodi.

Prema inventaru crkva je bila bogata crkvenim posuđem i odjećom.

Župljana je 1769. godine 3056, a njima upravlja kanonik župnik s pet kanonika zborne župne crkve. Crkva ima godišnji prihod od 82 forinta i to: 12 od kamata, 50 od iznajmljenoga zemljišta (dobiva četvrti dio prihoda) i od milostinje 20.

Župnik ima šesti dio štolarine što iznosi oko 13 florena. Na Grobniku se ubire desetina od vina, žita, povrća i janjaca što iznosi 45 florena i 50 krajcera. Od toga župnik dobiva dva dijela (jedan kao kanonik, a drugi kao župnik). Osim toga iz župničke blagajne u Požunu dobiva 33,28 florena i od legata 76 florena. Ukupno 269,34 fl.

godišnje.²²

Kada je biskup Ježić vizitirao Grobničku župu 17. svibnja 1789., on crkvu i dalje naziva zbornom, a ondje su samo dva kanonika i tri svećenika.:

- Matija Račić, kanonik i župnik, rođen 1729., za svećenika zaređen 1756., kanonikom je postao 1766., a župnikom 1786. Školu je završio u Zagrebu. Osim govornih jezika, govori osrednje njemački.

- Oktavijan Maršanić, kanonik, rođen 1730., svećenik od 1754., kanonik od 1775. Studirao u Zagrebu i Grazu. Osim govornih jezika, govori njemački. Sposoban za pastoral.

- Juraj Kundić, rođen 1739., svećenik od 1763.

- Toma Durbešić, rođen 1749., svećenik od 1771., studirao u Rijeci i Grazu. Osim govornih jezika, govori osrednje njemački.

- Matija Linić, rođen 1755., svećenik od 1778. Studirao u Zagrebu.

Zadnje tri godine prihodi su bili 4154,9 forinti, a izdaci 2469,16. Ostaje u blagajni 1684,16.²³

U biskupskom shematizmu za 1808. za Matiju Linića se kaže da je župnik. Ne spominje mu se kanonički naslov.

Car Josip II. reformirao je državnu upravu u duhu prosvjetiteljstva. Crkva je za njega imala nezamjenjivu ulogu u društvu, ali je zato smatrao da ima pravo i nju reformirati kao sastavni dio državnoga aparata. Za njega okosnicu pastoralne čine biskup, župnik i kapelan. Drugo je suvišno. Na udar su došli redovnici, a s njima i kaptoli. On je 1781. dokinuo sve zborne kaptole po Vinodolu, a kanonike poslao za župnike i kapelane ili ih je smjestio u mirovinu. Novim dekretom 1789. godine preuređen je ustroj Crkve u Vinodolu i cijelom Primorju. Modruški arhiđakonatski premješten je u Rijeku. Ubrzo nakon smrti Josipa II. njegov brat Leopold, bio je primoran ukinuti sve "novotarije" svoga prethodnika. Tako je poništen i dekret o ukinuću kaptola i premještanju arhiđakonata. Ipak svi kaptoli neće ponovo oživjeti jer je reorganizacija župa već bila provedena, pa će ubuduće zborni kaptoli biti samo u Novom, Bakru i Bribiru i oni će činiti stolni modruški kaptol. Grobnički, dakle, kaptol nije obnovljen. Ipak je grobnički župnik i dalje imao pravo nositi naslov kanonika. Bio je to Mate Linić. On je umro 1809., a s njim i zadnji kanonik zbornoga kaptola u Grobniku.

I na kraju nešto o kaptolu i školstvu na Grobniku.

Ivan Smoljanović 1671. naređuje: "omlaju ki bude u tem kapitule kanonik, bude takajše i školnik žakne vučil i dičicu".²⁴

Biskup Glavinić u kanonskoj vizitaciji grobničkoj župi 1692.,

određuje: “Buduch da nauk Dečice u jednom gradu, a navlastito Grobniku jako je potriban i koristanse nahodi, zato zapovidamo da Pop Ivan de Petris ima školu deržati, Dečicu u kripisti... učiti, i od tmine neznania u svetlost nauka da pelia, a to polag staroga Zakona i uzržania u starih vizitah... Školani vsaku nedelyu po vechernie imaju doktrinu aliti nauk kerstianski chiniti u crkivi pred pukom”.²⁵

Naredba biskupova iz 1715. je da se kaptol ima pobrinuti “da dičica ovoga puka imali budu jednoga dobroga školnika, kateri ih bude Bogu moliti i drugo naučil.” (GZ I, 195).

Za vrijeme biskupa Manzadora, u vrijeme prosvjetiteljstva, mnogo je učinjeno i za školstvo u Grobniku. Težište je stavljeno na pouku u vjeri, ali je s tim išla usporedno i pouka u pismenosti. Budući da neka djeca ne znaju osnove naše vjere, treba svu djecu popisati i svrstati prema stupnju znanja u pet razreda. U svakom selu neka se između onih boljih, iz viših razreda, izaberu poučavatelji i ispitivači.

Spomenutim vjeronaukom treba obuhvatiti 463 djece. Svi su oni popisani imenom i prezimenom, s naznakom iz kojega su sela. Posebno su popisani dječaci, a posebno djevojčice. Oni iz 4. i 5. razreda nazivaju se ispitivači (examinatores). Od dječaka u petom razredu nalazi se samo Tomo Durbešić iz Grobnika, a u četvrtom su Grgur Reljac iz Podhuma i Josip Juretić iz Rječine. U trećem ih je 12, u drugom 36, a u prvom 183.

Od djevojčica u petom razredu je Marija Durbešić iz Grobnika i Vinka Juretić iz Zastenica. U četvrtom su Jelena Juretić iz Zastenica, Andreja Fućak iz Pašca, Ana Juričić iz Grobnika i Mateja Kunda iz Zastenica. U trećem razredu ih je 14, u drugom 27, a u prvom 182.

ZAKLJUČAK

Grobnički kaptol nastao je iz skupine svećenika koje su bile u većim središtima u Vinodolu. Budući da ih je bilo više na jednom mjestu, postupno su na njih primjenjivane iste odluke kao i za organizirano svećenstvo u zbornim i stolnim kaptolima. Ti kaptoli slični su seoskim kaptolima po Istri i na Krku. Njihovo se formiranje u Vinodolu može staviti u početke 15. stoljeća, a neko pravo na kaptolski naziv dobivaju dolaskom biskupa i kanonika iz Modruša u Vinodol 1493. godine. Ti kaptoli dobivaju službeno priznanje od nekoga crkvenoga dostojanstvenika tek 1653. i to od biskupa Marijanija. Glavna im je zadaća bila pomagati župniku u

liturgiji “vele crikve” i briga za kapele i crkve po zaseocima. Car Josip II. dokinuo je sve zborne kaptole u Vinodolu. Iako je njegov nasljednik Leopold povukao tu odredbu, grobnički kaptol nije ponovo zaživio.

ZUSAMMENFASSUNG

GROBNIKER STIFTSKAPITEL

Es gibt Domkapitel oder Kathedralkapitel und Stiftskapitel oder Kollegiumskapitel. Das Domkapitel ist mit dem Bischofssitz verbunden, während das Stiftskapitel mit vorbildlichen Kirchen im Bistum. In Vinodol gab es im 15. Jahrhundert mehrere Stiftskapitel: in Bakar, Grobnik, Hreljin, Belgrad, Drivenik, Grižane, Bribir und Novi. Nach Ankunft des Bischofs Kristofor im Jahre 1493 aus verheertem Modruš in Novi Vinodolski ist es gebräuchlich geworden, alle Stiftskapitel vereinigt als Domkapitel von Modruš zu benennen. Dies erhielt mit der Zeit sogar eine rechtliche Formulierung.

Die Bedeutung des Grobniker Kapitels vergrößerte sich während der Ansässigkeit des Firstens Bernardin Frankopan im dritten Jahrhundert des XVI. Jahrhunderts in Grobnik.

Das Kapitel zählte im Jahre 1695 sieben und im Jahre 1728 sechs Kanoniker. Einer von ihnen war der Pfarrer, die anderen halfen ihm in seiner Dienst. Außerdem jeder versorgte zum mindesten eine der vorhandenen Kirchen auf dem Gebiet der Grobniker Pfarre. Mit dem Grobniker Kapitel ist die Tätigkeit der ersten neuzeitigen Schulen in diesem Gebiet verbunden.

Kaiser Joseph II urteilte im Rahmen seiner kirchlichen Umgestaltungen die Stiftskapitel den zeitgemäßen Verhältnissen als nicht angemessene Einrichtungen. Er vernichtete alle Stiftskapitel in Vinodol, die Kanoniker wurden als Pfarrer oder Kapelane verkündet oder in den Ruhestand versetzt. Kurz nach seinem Tod wurde diese Verordnung vernichtet, jedoch kam es nicht mehr zur Erneuerung des Grobniker Kapitels. Demzufolge dauert sein Vorhanden vom Anfang des XV. Jahrhunderts bis zur Herrschaft von Joseph II.

Bilješke:

¹ Mile Bogović, *Trsatsko svetište i krbauski te senjsko-modruški biskupi, Dometi XIV, 1991., br. 1-3, str. 1-2. O crkvenim prilikama u Grobniku kroz prošlost govori rad Andrije Račkoga, Zabilježbe iz povijesti gospostije Grobnik, Rijeka 1948., str. 35-43.*

² Đuro Šurmin *Hrvatski spomenici, I, Zagreb 1898., str. 202-205.*

³ Ivan Kukuljevac, *Acta croatica, Zagreb 1863., str. 156.*

⁴ Tihamer A. Vanyo, *Relationes ad limina episcoporum, Pannonhalma 1933., str. 355.*

⁵ *Archivio segreto Vaticano (ASV), Relationes ad Limina, vol. 734, Ježić, 1795.*

⁶ Vlasta Brajković, *Pečatnjaci, Zagreb 1980., str. 42.*

⁷ *Usp. Grobnički zbornik I, Rijeka 1988., str. 90.*

⁸ Ivan Krstitelj Ježić, 1808. *Modrussennsis - Memoria huius Episcopatus, rukopis ASV, Nunziatura di Vienna, Processi dei vescovi e degli abbatì, n. 676, str. 17.*

⁹ Vjekoslav Štafanić, *Glagoljski spomenici, JAZU, II, Zagreb 1970., str. 217.*

¹⁰ *Biskupski arhiv Senj, Fasc. B, br. 31.*

¹¹ *Grobnički zbornik, I, str. 97, bilj. 99.*

¹² Manojlo Sladović, *Povesti biskupijah senjske i modruške ili krbauske, Trst 1856., str. 388-393.*

¹³ Irvin Lukežić, (priredio), *Izbor iz starih grobničkih listina, Grobnički zbornik, I, str. 228-231.*

¹⁴ *ASV, nav. mj., Dimitri, 1684.*

¹⁵ *Biskupski arhiv Senj, Fasc. A, br. 15; Iz naredne godine grobničke župne crkve. Tada je bio plovčanin Ivan Durbešić. Potpisali su se i ostali popi. Gospodski sudac je stavio križ umjesto potpisa jer je bio nepismen (Arhiv HAZU IId 125, str. 23-24).*

¹⁶ *ASV, nav. mj., Glavinić, 1695.*

¹⁷ *Nav. mj., Bedeković, 1708.*

¹⁸ *Nav. mj., Pohmajević, 1728.*

¹⁹ *Status parochiarum et ecclesiarum segniensis et modrussiensis seu corbaviensis diocesis ... anno 1733., U Biskupskom arhivu Senj, Fasc. I, br. 28. Grobnik.*

²⁰ *ASV, nav. mj., Benzoni, 1741.*

²¹ *Ondje, Fasc. B, br. 15 (visitatio Grobnicensis).*

²² *BAS, Fasc. B, br. 43.*

²³ *Ondje, Fasc. VIII, br. 2, str. 19-20.*

²⁴ *Usp. Grobnički zbornik, I, Rijeka 1988., str. 195.*

²⁵ *BAS, Fasc. A, br. 15.*

dr. sc. Josip Manjgotić

GROBNIČKI KAŠTALDI

Vremenita crkvena dobra grobničkih župa

Kaštald je izvorno stari naziv za “upravitelja crkvenih dobara”, za koji se može reći da se na Grobnišćini zadržao sve do naših dana.

Crkva je od samog postanka posjedovala vlastita vremenita dobra.

Prvi kršćani “Bijahu postojani u nauku apostolskom, u zajedništvu, lomljenju kruha i molitvama. Svi koji prigriše vjeru bijahu združeni i sve im bijaše zajedničko. Sva bi imanja i dobra prodali i porazdijelili svima kako bi tko trebao” (Dj. ap. 2, 42-45).

Crkva je to svoje pravo branila kroz cijelu svoju povijest, u svim društveno- političkim sustavima do dana današnjega. O tome postoje mnogobrojne odredbe, zakoni koje su izdavali opći i pokrajinski crkveni sabori, rimski pape i niži crkveni poglavari.

Crkva je uvijek bila svjesna da kao zajednica vjernika (pravna osoba) ima pravo stjecati, posjedovati, kupovati, prodavati, darovati, primati darove, dijeliti, samostalno upravljati vremenitim, materijalnim dobrima, onako kako je to priznato svim drugim osobama i zajednicama.

Tako su i sve tri župe na Grobnišćini kroz povijest stjecale, posjedovale i upravljale vremenitim crkvenim dobrima, o čemu želimo ovdje progovoriti.

U prvo se vrijeme Crkva u nekom mjestu smatrala vlasnikom vremenitih dobara, koja su bila povjerena crkvenim osobama za crkvene potrebe. “U mnoštva onih što prigriše vjeru bijaše jedno srce i jedna duša. I nijedan od njih nije svojim zvao ništa od onoga što je imao, nego im sve bijaše zajedničko. Doista nitko među njima nije oskudijevao jer koji bi god posjedovali zemljišta ili kuće, prodavali bi ih i utržak donosili i stavljali pred noge apostolima. A dijelilo se svakome koliko je trebao” (Dj. ap. 4,32-35).

Neposrednu upravu nad vremenitim dobrima već u apostolsko doba, imali su đakoni.

“Kako se broj učenika množio, Židovi grčkog jezika stadoše

mrmljati protiv domaćih Židova što se u svagdanjem služenju zanemaruju njihove udovice. Dvanaestorica nato sazvaše mnoštvo učenika i rekoše: nije pravo da mi napustimo riječ Božju da bismo služili kod stolova. De pronađite, braćo, između sebe sedam muževa na dobru glasu, punih Duha i mudrosti. Njih ćemo postaviti nad ovom službom, a mi ćemo se posvetiti molitvi i posluživanju Riječi”(Dj. ap. 6,1-5).

Kasnije su to bili ekonomski koje je biskup birao i postavljao iz redova svoga klera, ali je vodio brigu da upravljaju prema odredbama pokrajinskih sabora.

Iz odredbe je Kalcedonskog sabora od godine 451. vidljivo da to baš i nije bilo bez teškoća i “pošteno”, odnosno da je bilo zloraba jer je Koncil osudio praksu nekih biskupa, koji su dobrima upravljali bez ekonomski.

U raznim su se pokrajinama prihodi od crkvenih dobara različito dijelili. U Rimu su se na primjer dijelili na četiri dijela: za biskupa, kler, crkve i siromahe. Kasnije se malo po malo dijelio na samo prihod od materijalnih dobara, nego i sredstva za proizvodnju na različite vlasnike koji bi s njima samostalno upravljali. Tako se pomalo stvarala masa vremenitih dobara koja su se onda namjenski usmjeravala prema pojedinim subjektima; recimo, biskupu i njegovom domu (mensa episcopalis). Tim je dobrima redovito upravljao biskupov ekonomski. Upravu pak nad ostalim dobrima, biskup je prepustio drugima, a zadržao samo nadzor.

Kad je neko vremenito dobro došlo u vlasništvo i posjed Crkve, ono je dobilo karakter, pečat nepovredivosti i to iz ovih razloga:

a) jer je namijenjeno za promicanje vjerske ili karitativne svrhe;

b) jer se volja utemeljitelja crkve ili crkvene ustanove, kao i volja darovatelja morala već po zahtjevu naravnog prava poštivati i ispunjavati.

Zato je Crkve tražila za svoja vremenita dobra imunitet od opterećenja kakvim su bila opterećena vremenita dobra drugih svjetovnih osoba i zajednica.

Vremenita crkvena dobra, o kojima je riječ, jesu ona dobra koja služe za održavanje bogoslužja, bogoštovnih zgrada, crkvenih službenika, siromaha i za podmirivanje drugih potreba Crkve. Ta su dobra različita:

1. tvarna, pokretna i nepokretna, kao što su kuće, polja, vinogradi, šume, pokućstvo;

2. netvarna, kao što su dionice, obveznice, prava i drugo.

Ako su neka dobra posvetom ili blagoslovom namijenjena bogoslužju, onda se kaže da su sveta ili posvećena (sacra), ako su pak znatne vrijednosti, zbog umjetničke vrijednosti, starine ili same tvari, kaže se da su dragocjena (pretiosa). (Predmet se blagoslivlje molitvom i škropljenjem svetom vodom, a posvećuje molitvom i mazanjem svetim uljem).

Danas u tom smislu Zakonik Petu knjigu koja govori o vremenitim dobrima Crkve počinje naglašavanjem prirođenog (nativum) prava Katoličke Crkve da neovisno o građanskoj vlasti stječe, posjeduje, upravlja i otuđuje vremenita dobra i povezuje to s pravom postizanja vlastitih ciljeva Crkve (Kan. 1254). To je novost koja proistječe iz svijesti Crkve o povezanosti imovinsko-pravne sposobnosti Crkve s postizanjem vlastitih ciljeva.

Novi Zakonik nabroja poglavite ciljeve Crkve, koji onda utemeljuju imovinsko-pravnu sposobnost same Crkve. To su:

1. uređenje bogoštovlja
2. briga za dolično uzdržavanje klera i drugih službenika
3. vršenje djela svetog apostolata
4. vršenje djela ljubavi (caritas), osobito prema siromasima.

Nosioci su imovinskih prava u Crkvi prema kan. 1255:

1. opća Crkva
2. Sveta Stolica
3. mjesne Crkve (biskupije)
4. pravne osobe (javne i privatne).

Vlast nad vremenitim Crkvenim dobrima (dominium bonorum) pod vrhovnom je vlašću pape, a pripada onoj pravnoj osobi koja je ta dobra zakonito stekla. To znači da nastelji crkvene vlasti po sebi ne mogu raspolagati vremenitim dobrima podložnih im pravnih osoba, odnosno da njima mogu raspolagati samo u granicama prava i zakonitosti.

Crkva je zato uvijek bila nesklona otuđenju svojih vremenitih dobara. Vremenita dobra bila su u nekom "povlaštenom" položaju, pa se samo u izuzetnim slučajevima, kada je to uistinu zahtijevalo dobro i korist Crkve, mogla otuđiti ili prodati.

Prema dekretalima pape Grgura IX. bila je zadržana stara praksa, po kojoj su biskupi mogli radi opravdanih razloga otuđiti

crkveno dobro uz pristanak kaptola.

Međutim, iskustvo je pokazalo da crkvena dobra time nisu bila dovoljno zaštićena od neopravdanog otuđenja, pa se kasnije tražilo odobrenje Svete Stolice za otuđenje kako skupocjenih pokretnih dobara, tako i nepokretnih veće vrijednosti.¹ Tako Zakonik iz 1917. godine točno određuje proceduru koja se u takvom slučaju mora poštivati. Za otuđivanje nekretnina i pokretnih vrijednosti potrebna je pismena procjena koju daje vještak, postojanje opravdana razloga (npr. žurna potreba, očividna korist Crkve, pobožnost, pietas i drugo), dopuštenje zakonitog poglavara, bez koje je otuđenje nevaljano. Ne smiju se propustiti ni druge mjere opreza koje poglavar prema prilikama propiše da bi se tako spriječila šteta za Crkvu.

Stvar se ne smije prodati za nižu cijenu od procijenjene. Ima se obaviti javna dražba ili barem oglasiti. Ako prilike drugo ne savjetuju, stvar se prodaje onomu, koji uzevši sve u obzir, ponudi više. Novac se ima uložiti oprezno i sigurno u korist Crkve (Kan. 1531 /1917.). Gotovo je istovjetan propis i sadašnjeg Kodeksa iz 1983., Kanoni 1291-1294, premda je procedura pojednostavljena, osobito što se tiče suglasnosti koju i kada treba dobiti od Svete Stolice.

Kanon 1273 kaže:”Rimski je prvosvećenik snagom prvenstva u upravljanju vrhovni upravitelj svih crkvenih dobara i vrhovni raspolagatelj njima”.

U praksi papa danas vodi brigu samo o upravi dobara opće Crkve i Svete Stolice i to preko Apostolske komore za upravu dobara i prava Svete Stolice, te preko Prefektura za ekonomiju Svete Stolice.

Kanon pak 1292 pobliže određuje rijetke slučajeve pridržane Svetoj Stolicu za otuđivanje dobara. To je sada redovito prepušteno Biskupskim konferencijama na koje spada da pobliže odrede čine koje treba smatrati činima izvanrednog upravljanja. Prema odredbi BKJ-e činima izvanredne uprave u smislu kan. 1277 treba smatrati:

1. zamijeniti nepokretna dobra, njima jamčiti ili ih dati kao zalog za isplatu duga ako prelaze najvišu svotu koju je odredila Biskupska konferencija Jugoslavije;
2. zamijeniti ili dati u zalog isplatu duga umjetničke ili povijesne dragocjenosti i zavjetne darove;
3. uzeti u zajam svote novca koje prelaze najmanju svotu određenu od Biskupske konferencije Jugoslavije u smislu kan. 1292.²

BKJ-e istom je prigodom odredila da je najmanji iznos 100.000 američkih dolara, a najveći 300.000 američkih dolara.

Danas se dakle traži suglasnost Svete Stolice za valjanost otuđenja:

1. stvari čija vrijednost prelazi najviši iznosi (gore citirani);
2. stvari koje su zavjetom darovane Crkvi;
3. stvari koje su umjetnički odnosno povijesno dragocjene.³

Ne samo pri otuđenju nego i pri bilo kojem poslu po kojem imovinsko stanje pravne osobe može postati slabije, odnosno biti oštećeno, moraju se obdržavati uvjeti što ih donose odredbe kann. 1291-1294.

Ako pak dođe do protuzakonitog otuđenja bez dužnih kanonskih formalnosti, a otuđenje je građanski valjano, nadležna (crkvena) vlast, nakon što sve temeljito razmotri, odlučuje:

1. treba li u svrhu potraživanja prava Crkve podignuti parnicu;
2. kakvu parnicu treba podići, osobnu ili stvarnu;
3. tko i protiv koga treba podići parnicu.⁴

Kod davanja crkvenih dobara u zakup treba voditi računa o mjesnim prilikama, a odredbe o davanju dozvole i uputa daje prema kan. 1297 mjesni ordinarij.

Bez specijalno pak dane pismene dozvole nadležne crkvene vlasti, crkvena se dobra ne smiju prodavati ili davati u zakup upraviteljima samih dobara ni njihovim rođacima do četvrtog koljena krvnog ili tazbinskog srodstva, osim ako je stvar vrlo male vrijednosti (kan. 1298./1983).

Govoreći o crkvenim dobrima, osobito u prijašnjim vremenima, mora se svakako imati na umu i jedna važna pravna crkvena institucija - nadarbina (beneficium ecclesiasticum) - kao samostalno pravno biće. Naime, u nadarbini razlikujemo dva elementa: služba koju obavlja crkveni službenik i sredstva (vremenita dobra) za njegovo uzdržavanje.

Sve su tri grobničke plovanije imale svoje kaštalde do Drugog svjetskog rata. Rat, a pogotovo novodošla "narodna" vlast stjerala je Crkvu u sakristiju, "ogolila mišicu" Crkve i mnogo toga vrijedna otela, nacionalizirala ili konfiscirala. Time je Crkvi donekle pod jednim vidom učinjena i "usluga": postala je vjerodostojnija Evanđelja, ali je pitanje koliko joj je time bio otežan i onemogućen rad i poslanje.

Danas je prema Zakoniku kanonskog prava ovako određeno:

Kan. 492

§ 1. Neka se u svakoj biskupiji osnuje ekonomsko vijeće, kojemu

predsjeda sam dijecezanski biskup ili njegov ovlaštenik, a koje se sastoji od barem trojice vjernika imenovanih od biskupa i zaista stručnih u ekonomiji i svjetovnom pravu te koji se odlikuju poštenjem.

§ 2. Neka se članovi ekonomskog vijeća imenuju na pet godina, ali, kad istekne to vrijeme, mogu se uzeti za drugih pet godina.

§ 3. Iz ekonomskog vijeća isključene su osobe koje su s biskupom povezane krvnim srodstvom ili tazbinom sve do četvrtoga stupnja.

Kan. 493 - Osim zadaća koje mu se povjeravaju u Knjizi V. Vremenita crkvena dobra, dužnost je ekonomskog vijeća da svake godine, prema uputama dijecezanskog biskupa, pripravi predračun primitaka i izdataka koji se predviđaju za sveukupno upravljanje biskupijom u idućoj godini, i da, kad završi godina, potvrdi račun primitaka i izdataka.

Kan. 494

§ 1. U svakoj biskupiji neka biskup, pošto se posavjetuje sa zborom savjetnika i ekonomskim vijećem, imenuje ekonomu, koji treba da bude zaista stručan u ekonomiji i da se nadasve odlikuje čestitošću.

§ 2. Neka se ekonom imenuje na pet godina, ali, kad istekne to vrijeme, može se imenovati za drugih pet godina; za vrijeme službe neka se ne uklanja, osim zbog važna razloga, koja procjenjuje biskup pošto se posavjetuje sa zborom savjetnika i ekonomskim vijećem.

§ 3. Dužnost je ekonomu da onako kako odredi ekonomsko vijeće upravlja dobrima biskupije pod vlašću biskupa i da iz utvrđenih dohodaka biskupije izdaje sredstva kako zakonito odredi biskup ili njegovi povjerenici.

§ 4. Kad istekne godina, ekonom mora ekonomskom vijeću podnijeti račun primitaka i izdataka.

Kan. 537 govori pak o Župnom ekonomskom vijeću: Neka svaka župa ima ekonomsko vijeće, koje se osim prema općem pravu, ravna i prema odredbama izdanima od dijecezanskog biskupa i u kojemu neka vjernici, odabrani prema tim odredbama, pomažu župniku u upravljanju župnim dobrima, uz obdržavanje propisa kan. 532. Donosimo sada važeći Pravilnik Župnog ekonomskog vijeća za našu Riječku nadbiskupiju.

Pravilnik

Župnog ekonomskog vijeća u Riječkoj nadbiskupiji

Članak 1.

Župno ekonomsko vijeće (ŽEV) tijelo je župne zajednice koje savjetom i osobnim radom pojedinih članova pomaže župniku u upravljanju materijalnim dobrima župe (usp. kan. 537).

Članak 2.

Svaka župa mora imati svoje Župno ekonomsko vijeće (usp. kan. 537). Ako se ono u pojedinoj župi, iz opravdanih razloga, ne bi moglo osnovati, župnik je dužan to izložiti dijecezanskom nadbiskupu i zatražiti oprost od ove odredbe. Pojedine filijale ili kapele mogu imati svoje ekonomsko vijeće ako je to, prema sudu župnika ili odredbi dijecezanskog nadbiskupa, stvarno potrebno.

Članak 3.

Župno ekonomsko vijeće ima, uz župnika, 3 do 5 članova.

Članak 4.

Članove Župnog ekonomskog vijeća bira Župno pastoralno vijeće, a ako njega nema, imenuje ih župnik posavjetovavši se sa zauzetijim i uvaženijim članovima župne zajednice. Oni započinju svoju službu kad ih potvrdi dijecezanski nadbiskup i kad polože propisanu zakletvu pred župnikom (usp. kan. 1283).

Članak 5.

Članom Župnog ekonomskog vijeća može biti član župne zajednice obaju spolova koji je čestit i punoljetan kršćanin, vješt ekonomskim poslovima, a ne smije biti u krvnom srodstvu ili u tazbini sa župnikom do četvrtoga koljena (usp. kan. 492 § 3).

Članak 6.

Mandat Župnog ekonomskog vijeća traje pet godina, bez obzira na promjene u upravi župe, a prestaje izborom i potvrdom novog vijeća.

Članak 7

Mandat pojedinom vijećniku prestaje:

- a) preseljenjem u drugu župu;
- b) ostavkom prihvaćenom od župnika i od većine Pastoralnog vijeća župe, ako ga je ono biralo;
- c) otkazom sa strane župnika, uz potvrdu dijecezanskog nadbiskupa.

Članak 8.

Predsjednik Župnog ekonomskog vijeća je župnik koji u pravnim poslovima zastupa župu (usp. kan. 532), upravlja materijalnim dobrima

župe prema propisima kan. 1281-1288, za njih sam osobno odgovara dijecezanskom nadbiskupu, a vijećnici mu pomažu upravljati u smislu čl. 1. ovog Pravilnika.

Članak 9.

Župnik saziva sjednice Župnog ekonomskog vijeća kad to smatra uputnim i korisnim, osobito povodom značajnijih materijalnih poslova u župi, i njima predsjedava. Ako nema osobitih potreba za češće sastajanje, vijeće se ipak mora sastati barem jednom godišnje (pri kraju fiskalne godine) radi pregleda i potpisivanja blagajničkog dnevnika župe.

Članak 10.

Župnik na sjednicama izlaže aktualne materijalne probleme župe te, zajedno s vijećnicima, traži za njih najbolje rješenje.

Članak 11.

Da bi vijećnici mogli biti što konkretniji u savjetovanju i osobnoj suradnji sa župnikom, on će ih, po potrebi, izvješćivati o stanju župne blagajne i davat će im na uvid blagajnički dnevnik župe.

Članak 12.

O svakoj sjednici Vijeća sastavlja se zapisnik koji potpisuje župnik i zapisničar, izabran od članova Vijeća.

Članak 13.

Članovi Vijeća imaju pravo i dužnost:

- a) na kraju godine pregledati i ovjeriti blagajnički dnevnik župe;
- b) ovjeriti izvještaj ekonomatu Nadbiskupije, specificiran prema formularu koji isti dostavlja župi;
- c) prije primopredaje župe pregledati i ovjeriti blagajnički dnevnik i inventar župe;
- d) dati pismeni pristanak za investicije čija vrijednost prelazi visinu od 3.000 USD;
- e) dati pismeni pristanak za otuđivanje inventarne pokretne ili nepokretne imovine prije nego se zatraži dopuštenje za otuđivanje od nadležne crkvene vlasti.

Članak 14.

Odredbe ovog Pravilnika autentično tumači dijecezanski nadbiskup.

Članak 15.

Ovaj Pravilnik stupa na snagu kad ga dijecezanski nadbiskup odobri i objavi u Službenom vjesniku nadbiskupije.⁵

Župa Svetih Filipa i Jakova u Gradu Grobniku posjeduje:

1. Crkva Svetih Filipa i Jakova (radi Zbornog kaptola u starini se nazivala Zborna)

2. Kapela Presvetog Trojstva pred Gradom

3. Kalvarija va borićih

4. Kapela Sv. Križa na Brdu, povrh Kačanih

5. Kapelica na groblju

6. U prošlosti kapela Sv. Marije kraj bivšeg "Školskog vrta" (nema ni traga)

7. Kapela Sv. Jelene u kaštelu Grada, sada galerija

8. Staro groblje Sv. Jurja sa crkvicom Sv. Jurja (nema više ni traga)

9. Kapelica (krajputašica) na Lokvi prema Brajdi

10. Kapelica (krajputašica) u Svilnom srušena zbog širenja ceste

11. Kapelica (krajputašica) u Podrvnju

12. Kapelica (krajputašica) u Zasticama

13. Kapelica obnovljena (krajputašica) u Pašcu

14. Kapelica (krajputašica) na Gornjoj Orehovici

Župni stan

1. Župni stan

2. Mirišće i pašnjak u gradu

3. Vrt u gradu

4. Oranica Ograd u Brdu

5. Pašnjak Ograd u Brdu

6. Oranica Ograd u Brdu

7. Oranica za grad u Prisiki

8. Oranica za grad u Prisiku (druga)

9. Sjenokoša za grad u Prisiki

10. Oranica Dolčić u Zastrazi

11. Sjenokoša Dolčić u Zastrazi

12. Pašnjak oko novog groblja

Župa Svetog Mihovila arhandela u Jelenju posjeduje:

1. Župna crkva Sv. Mihovila arhandela

2. Kalvarija na Gorici

3. Na groblju kapela Sv. Roka

4. Kapela sv. Ante u Kukuljanima

5. Kapelica (krajputašica) u Lukežima

6. Kapelica (krajputašica) u Podhumu

7. Kapelica (krajputašica) u Dražicama
8. Kapelica (krajputašica) u Podkilavcu
9. Kapelica (krajputašica) u Ratuljima
10. Kapelica (krajputašica) u Lubarskoj
11. Kapelica (krajputašica) blizu Trnovice

Župni stan.

1. Manji vrt oko upnog stana
2. Gorica zemljište i šuma oko župne crkve s Kalvarijom
3. Luka kod Mohorićeve kuće u Jelenju
4. Kuća nasuprot Župnog stana zvana "Zadruga" vraćena župi 2004.

Župa Sv. Bartola apostola u Cerniku posjeduje:

1. Župna crkva Sv. Bartola apostola
2. Kapelica na groblju
3. Kalvarija s kapelicama Križnog puta na Cerničkom vrhu, posvećena 2000.
4. Kapelica (krajputašica) u Cerniku
5. Kapelica (krajputašica) u Haramijskom selu
6. Kapelica (krajputašica) u Mavrincima
7. Kapelica (krajputašica) na Hrastenici (Majka mlikarica) uz šetnicu

Župni stan

1. Cintor oko župne crkve Sv. Bartola, s vrtom

Zaključak

Vremenita dobra bila su Crkvi potrebna u svim vremenima. Drugi vatikanski sabor potaknuo je reformu na svim područjima života Crkve, pa tako i na ovome.

Novi Zakonik iz 1983. godine kao plod Sabora uočljivo je odstupio od prethodnih općecrkvenih normi na području imovinskog prava. Sabor je naglasio kako se ne može postići pravna sigurnost ako se ne poštuju te norme koje su različite u pojedinom zemljama i na područjima pojedinih Biskupskih konferencija. Crkva je s jedne strane dužna poštivati državne zakone pojedinih zemalja u odnosu na svoj imovinsko pravni položaj, dok je s druge strane dužna poštivati specifičnost naravi Crkve.

Isus Krist osnovao je Crkvu kao novi Božji narod koji se u Njegovo ime okuplja ovdje na zemlji kako bi bio u službi ostvarenja

Božjega kraljevstva (Božjega života) među ljudima i narodima. Da bi Crkva mogla ispuniti tu svoju zadaću među ljudima i narodima, potrebna su joj vremenita dobra, kako jasno ističe kan. 1254 § 1. Katolička crkva može po prirodnom pravu, neovisno o svjetovnoj vlasti, stjecati, posjedovati i otuđivati vremenita dobra te upravljati njima da bi postigla svrhe koje su joj vlastite.

Katolička crkva kao međunarodni subjekt prava posjeduje to prirodno pravo, ali u određenom društvu pojedine partikularne crkve (biskupije) koje su subjekti tog istog prava, dužne su poštivati imovinskopravne propise i zakone dotične države. Najkraći i najjasniji je onaj Isusov princip:” Dajte caru carevo, a Bogu Božje” (Lk. 20,25).

¹ Vidi odluke Lionskog sabora 1274; konstitucija Pavla II “Ambitiosae” god. 1468; Decret Urbana VIII od 7. IX 1624; Konstitucija Pia IX “Apostolicae Sedis” iz 1869. Ove uredbe nalazimo uglavnom i u Kodeksu iz 1917., a nalazimo ih i u Zakoniku 1983.

² Dopunske odredbe, u Službene vijesti BKJ-e 2/1984, str. 4-5.

³ Kan. 1292. (1983).

⁴ Kan. 1296. (1983).

⁵ Ovaj Pravilnik stupa na snagu 1. srpnja 2002. godine. Tim danom prestaje vrijediti onaj od 23. svibnja 1989. godine. Broj : 241/2002. Rijeka, 10. lipnja 2002. Nadbiskup, □ Ivan, v.r.

Sanjin Francetić, župnik

ŽUPA SV. MIHOVILA ARKANĐELA U DONJEM JELENJU

1. Osnivanje Župe

Cijela je Grobniščina do 1790. pripadala jednoj župi sa sjedištem u Gradu Grobniku, odakle su kanonici posluživali kapele na području Župe. U jednom izvještaju 1692. biskup F. Glavinić bilježi Kapelu Sv. Mihovila u Jelenju te zadužuje jednog kanonika da o njoj vodi brigu.¹ U filijalnu su kapelu Sv. Mihovila svake nedjelje i blagdana dolazili kanonici služiti Sv. misu. Godine 1790. od kaptolske župe Grad Grobnik osniva se samostalna župa Jelenje kojoj pripadaju naselja Rečina, Podkilavac i Podhum, a prema popisu duša iz 1908. Župi pripadaju naselja Podhum, Velike i Male Dražice, Molnari, Podrti, Podkilavac, Jelenje, Lukeži, Ratulje, Lubarska, Martinovo Selo, Brnelići, Milaši i Zoretići. Prvi župnik je Petar Grgotić, a Župa je tada brojila 1500 stanovnika. Granica između župe Jelenje i Kastva bila je Rječina tako da su sva naselja s one strane pripadala Kastvu ali je jelenjski župnik ipak obavljao blagoslov i sprovode pa je nastala uzrečica da su Kukuljančani i Trnovičani živi Kastavci, a mrtvi Grobničani.

2. Kapela Sv. Mihovila

Bogoslužje se do osnivanja Župe obavljalo u manjoj grobljanskoj kapeli Sv. Mihovila, smještenoj na vrhu brijega zvanog Gorica. Kapela je zajedno s grobljem bila ograđena zidom. Ova je kapela vjerojatno bila omanja jednobrodna crkvice s preslicom na kojoj je bilo barem jedno, do danas sačuvano, zvono iz 1604. Možemo samo pretpostaviti da je kapela obnovljena nakon provale Turaka 1601. U crkvisi je bio oltar koji je i danas u crkvi, s kipovima Sv. Mihovila, Sv. Martina, i Sv. Stjepana Prvomučenika.

3. Župna crkva

Današnja se je župna crkva započela graditi pod vodstvom župnika

Pavla Lussera koji je po dolasku u župu odmah počeo prikupljati materijalna sredstva za gradnju. Već je 1812. godine na mjestu stare kapele započela gradnja nove crkve, a stara kapela je srušena samo djelomično jer se na tavanu naziru ostaci starije građevine. Nova je crkva 20. kolovoza 1814. godine posvećena po biskupu senjskom i modruškom ili krbavskom Ivanu Krstiteju Ježiću, a potpuno je dovršena 1821. Već 1870. Kako je crkva bila premalena za 2500 župljana, pristupa se njenom proširenju: tada je povišena glavna lađa i crkva je proširena za dvije lađe, a zvonik je podignut za jedan kat. Crkva je ponovno posvećena 1874. godine. Zbog oštećenja nastalih u Drugom svjetskom ratu zvonik je saniran i dograđen za još jedan kat kako bi se lakše smjestila nova zvona. Ante Talatin je 1929. godine oslikao crkvu, za što su sredstva prikupili članovi bratovštine Presvetog oltarskog sakramenta. Fasada crkve obložena je 1966. kamenom oblogom zvanom "bihacit". Crkva je prvi puta elektrificirana 1951. godine, a 2002. godine postavljena je nova instalacija i rasvjetna tijela osim lusteru u srednjoj lađi. Zbog dotrajalosti fasade i opasnosti da s pročelja zvonika otpadnu ploče jer su bile odvojene od podloge, 2003. su godine prema preporuci konzervatora ploče skinute i otučena je žbuka. Uočeni su svi slojevi gradnje, a stari prozori na pročelju crkve i na zvoniku ponovno su otvoreni. Na mjestu gdje su u prozorima stajala zvona postavljeno je jedino sačuvano zvono iz 1604. godine. Fasada crkve izvedena je tako da su vidljive prijašnje faze gradnje.

Prošle 2004. godine na crkvi je u cijelosti obnovljen krov, a izrađen je novi betonski armirani vijenac, postavljena je nova drvena građa i kanalica a na crkvenome je krovu i zvoniku postavljen gromobran.

4. Crkveni inventar

Najstariji oltar u crkvi, posvećen Majci Božjoj i Sv. Martinu u desnoj lađi crkve, je stari oltar Sv. Mihovila izrađen od višebojnog mramora, malih dimenzija. Prema natpisu na desnoj strani menze oltar je posvećen 5. svibnja 1756. godine. Na oltaru je slika BDM, ulje na platnu, iza koje je niša za kip Sv. Mihovila koji je sada uz oltar. Na oltaru su još kipovi Sv. Martina i Sv. Stjepana.

Glavni oltar u svetištu, napravljen 1812. godine od bijeloga kamena i raznobojnog mramora, rad riječkih klesara Josipa, Antona i Petra Capovila, posvećen je Sv. Mihovilu, zaštitniku crkve i Župe. Središnji drveni kip, djelo nepoznatog majstora, predstavlja Sv. Mihovila u rimskom vojničkom odijelu, s kopljem u rukama, na vrhu kojega je križ. Pod nogama bespomoćan leži Sotona s ljudskim tijelom i glavom, a životinjskim udovima. Na vrhu oltara su dva drvena anđela u letu, rad kipara Jakova Kontierija. Glavni je oltar

1870. godine proširen dvama vratima iznad kojih stoje anđeli svjetlonoše, djelo nepoznatog majstora.

Središnji mramorni koncilski oltar prema narodu postavljen je 1974. godine. Oltar Sv. Stjepana u lijevoj lađi je, prema natpisu na njemu, sagrađen 1838., a izrađen je od bijelog kamena i raznobojnog mramora sa središnjom slikom kamenovanja Sv. Stjepana.

Propovjedaonica je smještena u središnjoj lađi, izrađena je od mramora, a gornji dio je izrađen od drva i rad je stanovitog klesara Serafina.

Orgulje su nabavljene 1895. godine, a izrađene su u radionici Heferer iz Zagreba, opus 156.

Crkvu je 1929. godine oslikao Anton Talatin, a zidovi su zbog oštećenja djelomično prebojadisani 1984. godine.

5. Zvona

Župna crkva sv. Mihovila ima 5 zvona, od kojih je najstarije ono iz 1604. godine. Prema natpisu na njemu, saliveno je u Ljubljani, a posvećeno je Sv. Mihovilu Arkandelu. Spominje se kao jedina starina u vlasništvu ove Župe u dopisu biskupskom Ordinarijatu Senj iz 1941. godine, pod brojem 217. Drugo po starosti je zvono iz 1907. a, posvećeno je Sv. Stjepanu Prvomučniku. Nova tri zvona salivena su u Zagrebu u radionici Lebisch, 1946. godine. Najveće od njih posvećeno je Sv. Mihovilu, drugo po veličini Sv. Martinu, a najmanje Blaženoj Djevici Mariji. Bilo je predviđeno da zvona zazvone uoči blagdana Sv. Mihovila 1946. godine, ali su se oglasila ranije, objavivši "iznenadnu" smrt župnika Srećka Blaževića, 20. rujna 1946. godine.

6. Groblje

Odmah nakon osnivanja samostalne župe kupljena je manja parcela za novo groblje koje je uređeno 1803. godine. Do tada se koristilo staro groblje oko kapele Sv. Mihovila, no budući da na vrhu brijega nije bilo dovoljno zemlje, često se događalo da su zbog obilnih kiša i jakog vjetra otkopani ljesovi, pa su kosti raznosile divlje zvijeri. Zbog zabrane cara Josipa II. da se obavljaju pokopi uz župne crkve, a i zbog neprikladnog terena, kupljena je manja parcela na mjestu današnjega groblja. Budući da je bilo premaleno za mjesto s 2200 stanovnika, groblje je 1835. godine prošireno. Zemljište je kupljeno crkvenim novcem, a 1836. sagrađena je na njemu kapela Sv. Roka.

7. Župni stan

Prvi župni stan nalazio se je u središtu Jelenja, a sagradio ga je Pavao Lusser 1800. godine: Kasnije je u njemu bila škola, a za župnika je 1885. godine sagrađen današnji župni stan. Obje su zgrade zapalili Nijemci 28. studenoga 1943., kojom su prigodom izgorjeli i župni arhiv i inventar, a na molbu tadašnjeg župnika Srećka Blaževića spašene su samo matice i Stalež duša.¹ Budući da je kuća bila neupotrebljiva, župnik Vilim Kerec stanovao je privremeno u Ratuljama u kući obitelji Juretić. Obnova župnoga stana započela je 1948. godine, a blagoslovljen je 8. prosinca 1949. Nova kapela u podrumu župnog stana, posvećena Sv. Ivanu Evanđelistu, blagoslovljena je 6. siječnja 1980. godine.

8. Župa danas

Danas je Župa Sv. Mihovila Arkandela smještena uz rub Grobničkog polja i uz gornji tok Rječine, a granice joj se poklapaju s područjem Općine Jelenje. Župa pripada Bakarskom dekanatu. Župi pripadaju naselja: Podhum, Vele Dražice, Male Dražice, Novo naselje, Podkilavac, Molnari, Podrti, Jelenje, Lukeži, Ratulje, Lubarska, Martinovo Selo, Lopača, Baštijani, Milaši, Brnelići, Trnovica, Zoretići i Kukuljani. Od ukupno 4854 stanovnika, 4501 ih se deklarira katolicima, a to je 1741 obitelj. Protekle 2004. godine kršteno je 47 osoba, crkveno vjenčanih je 19 parova, a katoličkih sprovoda bilo je 72.

9. Kapela u Bolnici “Lopača”

Današnja Bolnica “Lopača” je nekadašnji posjed riječkih Isusovaca koji su dobili 1633. godine. U kompleksu zgrada bio je i oratorij, ostatak kojega je iznad ulaznih vrata kod glavnog ulaza. Danas je u sklopu bolnice kapela koju je blagoslovio Mons. dr. Anton Tamarut, 28. travnja. 1993. godine.

10. Zaštitnici Župe

Župa i župna crkva posvećeni su sv. Mihovilu Arkandelu koji se slavi 29. rujna., a suzaštitnik Župe je Sv. Martin biskup kojeg slavimo 11. studenoga.

U Župi se kao zaštitnici slave i Sv. Anton 13. lipnja u Kukuljanima, te Sv. Rok 16. kolovoza, a godišnje euharistijsko klanjanje je 8. prosinca.

11. Župnici i kapelani

Župnici:

1. Petar Grgotić, 1790. - 1796.
2. Marin Čabrijan, administrator
3. Pavao Lusser, 1799. – 1839.
4. Lovro Žeželić, ? – 1856.
5. Ivan Juričić, ? – 1868.
6. Mate Sablič, 1860. – 1877.
7. Stjepan Vučetić, administrator
8. Grga Matika, ? – 1879.
9. Đuro Borovčak - administrator
10. Franjo Canjuga, ? – 1910.
11. Dragutin Jurković, ? – 1913.
12. Nikola Polić, ? – 1952.
13. Josip ?, upravitelj Župe
14. Josip Linić, upravitelj Župe
15. Srećko Blažević, ? – 1946. (neobična smrt, najvjerojatnije otrovan), pokopan u svećeničkoj grobnici u Jelenju.
16. Milan Hlača, ? – 1951.
17. Vilim Kerec, ? – 1958.
18. Hinko Weber, ? – 1976.
19. Tomislav Šporčić, upravitelj Župe
20. Josip Vozila, župnik od 1976. – 1990.
21. Ante Aračić, župnik od 1990. – 2001.

Prema knjizi Popis duša za mjesto Jelenje na stranici 256., upisan je župni stan gdje se nalaze imena i osnovni podaci o župnicima i kapelanima. Prema tome popisu u Jelenju su do 2005. godine službovala 22 župnika i 53 kapelana. Prema svemu sudeći, nasilnom je smrću umro župnik Srećko Blažević, rođen u Krmpotama 20. studenog 1873., a umro 20. rujna 1946. Uzrok smrti je nepoznat, ali svakako prema zapisu u spomenici nejasan, jer uz zapis o njegovoj smrti stoji upitnik. Od kapelana koji su svoju svećeničku službu počeli u ovoj Župi, pop Mate Moguš koji je rođen 2. svibnja 1912. u župi Generalski Stol, a službovao u Jelenju 1935., uhićen je od komunističke vlasti i strijeljan 1946. godine, a za grob mu se ne zna.

12. Hodočašća

Najstarije je župno hodočašće zavjetno hodočašće Grobnišćine Gospi Trsatskoj na duhovski ponedjeljak. Osim ovoga, pete se korizmene

nedjelje hodočasti u katedralu Sv. Vida i na Sv. Goru kod Gerova, te u Mrkopalj, a završno je župno hodočašće druge subote u listopadu u Mariju Bisticu.

13. Zajednice u Župi

Pastoralno vijeće broji dvadeset članova, po jedan ili više predstavnika iz svih dijelova Župe.

Ekonomsko vijeće ima tri člana koji zajedno sa župnikom upravljaju župnim materijalnim dobrima.

Župni zbor broji trideset članova koji nedjeljom redovito predvode pjevanje na župnoj misi, a probe su srijedom u 18 sati u kapeli župnog stana.

Sastav mladeži predvodi pjevanje za prve petke, a probe su utorkom u 20 sati.

Dječji zbor ima probe srijedom u 17 sati.

U Župi djeluje pet orguljaša, a pjevanje predvodi apsolvantica teologije Ana Linić.

Likovna radionica djeluje u prostorijama župnog doma pod vodstvom gđe. Margarete Krstić

Ministrantska zajednica ima susrete nedjeljom u 9,30 sati.

14. Sv. Mise

Radnim danom su u 18 sati, osim ponedjeljka i subote u 8 sati.

Župne su mise nedjeljom i blagdanom u 8 i 10, 30 sati, te u 18 sati.

15. Pobožnosti

Križni put u korizmi petkom i nedjeljom u 15,30 sati, a svibanjske pobožnosti u 18,30 dok su listopadske pobožnosti u 17, 30 sati.

¹ *Zvona* god. 1990, br. 11, str. 5

² *Zvona* god. 1985, br. 5, str. 9

Vjekoslav Sučić, župnik

ŽUPA SV. BARTOLA APOSTOLA, CERNIK

Kada je osnovana župa?

U Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji – Sarajevo 1939. na str. 129. – Sušački dekanat piše: 1. Cernik – Crkva sv. Bartola, ap., sagr. 1909. – ž. osn. 1830.

Iste podatke preuzima Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji – Cerkev v Jugoslaviji 1974. – Zagreb 1975. na str. 436.

Međutim, u arhivu ove župe postoji Matrix Baptizatorum Curatae Ecclesiae S. Bartolomaei App~li in CZernik ab anno 1791. a u istoj knjizi je i Liber Confirmatorum Curatae Ecclesiae S. Bartolomaei Ap~li in CZernik medietas ab Anno 1824. Postoji i Status Animarum Parochiae CZernikensis per A: R: D: I: A: M: Anno 1818. Compilatus.

U tim knjigama imamo ove podatke:

Anno d~ni 1791. Die 30 mensis januarij ego Matthaesus Linich Vicarius Ecclesiae S. Bartolomaei in possessione CZernik baptizavi ...

Die 7ma Aprilis Ego Matthaesus Linich Vicarius in CZernik ... praedicti Vicariatus in CZernik ..ex CZernikensis Vicariatu.

Tako on nastavlja sebe zvati Vicarius CZernikensis ili in CZernik i Vicariatus CZernikensis.

Već Die 29 julij Ad~um R. D. Matthaesus Linich Parochus Grb~ baptizavit ... a Die 31a Augusti Bapz.: Thomas Durbesich Administrator Vicariae S. Bartolomaei in CZernik ... ali već u rujnu Die 16a Bapz.: Tomas Durbesich vicarius in CZernik ...

Kroz sve vrijeme on se naziva vicarius, a povremeno ga zamjenjuju ili D. Matthaesus Linich Parochus ili D. Mathias Kargasin Cooperator Grobnicensis (1.12.), (29.6.1796. D~nus Joannes Baptista Jesich Episcopus).

1797. Die 2da Februarii Bapz.: Vicarius Loci Thomas Durbesich... Die 3a Decembris Baptizavit Thomas Durbesich Vicarius in Cernik... Die 3tia 8bris 1799 Thomas Durbesich Curatus Baptisavi...

Zadnji put ga se spominje 1803. Die 2da Maij Bapz.: D. Thomas Durbesich...

Zatim su krstitelji D. Cooperator Georgius Skochilich, Matthaues Linich Pchus, Pchus Jellenensis Paolus Suber, dok Georgius Skochilich nije imenovan (31.5.1805.) za Capel~ Loci in Kuselj, a na njegovo mjesto dolazi D. Cooperator Vincentius Kombol (4.6.1805.) 1806. CZernik 14 febr~ Baptizavit D. Cooperator Joannes Rosanich ... Već iste godine CZernik 13. Xbris Baptizavit D~nus Cooperator Antonius Muha ... 1807. dodaje se CZernik 14. Xbris Baptizavit D~nus Cooperator Domnius Perassovich, ali i dalje ostaje 1808. Die 29 Iunii Baptizavit M: R: D: Antonius Muha Coop~ Grobncensis. ... CZernik 1810. Die 18a Iunij baptizavit M: R: D: Nicolaus CZar Cooper~ Grobncensis..., a Busdehain 1811. Die 23tia Maji baptizavit Multus R: D: Franciscus Lubicich Coop~ Grobncensis..., tako i Die 13a Februarij 1811.

Međutim 1811. Die 28 Novembris ego Lucas Lindarich Curatus hujus Ecclesiae CZerniczensis baptizavit... i nadalje se on naziva Curatus.

1812. Die 9. Februarii ego Lucas Lindarich Curatus hujus Ecclae baptizavit infantem 1ma currentis natam ex Aloijsio Abramsperg Francisci, et Margaretha conjigibus mono (morio?) hujus Parochiae... iste godine Die 17. Augusti ego Lucas Lindarich Parochus hujus loci baptizavi..., a tako i die 24 7bris ... Die 17. Octobris ... Die 19. 8bris ... Die 4. Xbris... Die 20. Xbris... Die 22. Xbris... Die 25. Xbris... Die 29 Xbris... 1813. Die 11 Januarii Ego Lucas Lindarich Parochus hujus loci baptizavi...

Nakon toga više ne ističe Parochus nego samo ime i prezime ili qui supra.

1814. Die 9na Januarii Ego Lucas Lindarich Curatus hujus Ecclesiae S. Bartolomaei baptizavi... a nadalje stavlja qui supra. Tako do Die 20. Augusti ego Lucas Lindarich, qui supra.

Iste godine Die 20a 7bris Ego Joannes Ambrosius Merzlijak Parochus Loci Baptizavi... Dok Die 23tia Xbris Ego Joannes Merzlijak curatus Loci Baptizavi. Kod drugih zabilježbi ne stavlja naslov već stavlja idem qui supra. Tako do Buzdojan Die 30a 7bris 1815 Ego Joannes Merzlijak Curatus Loci baptizavi... A kasnije: Hrastenicze Die 7a 8bris 1815. idem qui supra. Csaule Die 13tia 8bris idem qui supra... Zadnju zabilježbu je prekrizio CZernik 5ta 9bris 1815 qui supra baptizavi...

U drugom dijelu iste knjige gdje se upisuju krizmanici piše:
In Parochia Anno 1824. Czernikensi.

In Sacra Decima Canonica Visitatione confirmati sunt i slijedi popis od

36 krizmanika.

Kako smo spomenuli Status Animarum Parochiae CZernikensis kojeg je sastavio Joannes Ambrosius Merzlijak napisan je 1818. U zaključku stavlja Status Activus Animarum 666. Na zadnjoj stranici su napisani još ovi podaci:

Anno Domini 1825.

Nati Animae	Masc~	Natea Mulier~	Masculi sunt	Mulieres	Simul
17		17	368	357	725
1826	14	15	377	368	745

Na temelju gore izloženoga mislim da bi trebalo još ispitati u dieceanskom arhivu u Senju da li su gornje promjene samo stvar nomenklature u crkvenom ustrojstvu ili postoje dekreti za te promjene.

Nela Perušić, prof.

ŽUPNA CRKVA SV. BARTOLA APOSTOLA U CERNIKU

Crkva Sv. Bartola Apostola, zaštitnika protiv padavice te živčanih i kožnih bolesti, nalazi se u Cerniku, u jugoistočnom dijelu Općine Čavle. Općina je 2001. godine imala 2749 stanovnika., od kojih je 90% katolika.

Crkva Sv. Bartola treća je crkva sagrađena na ovome mjestu. Ranije je bila kapelica, toliko prostrana da su se u njoj mogli sakupljati vjernici i sudjelovati na nedjeljnoj misi, a neko su vrijeme u njoj obavljana i krštenja. Kapelica je postojala početkom 16. stoljeća, sudeći po ploči na kojoj je glagoljicom napisano: CERNIK 1538., a koja je nestala 1908. godine prigodom rušenja stare i izgradnje nove crkve.

Među znamenitostima ove crkve valja izdvojiti staru oltarnu sliku Sv. Bartola koja predstavlja ovoga sveca s licem obasjanim nebeskom svjetlošću dok mu krvnici naživo deru kožu. Slika vjerojatno potječe iz vremena stare crkve. Ostale su znamenitosti kalež kupljen 1799. i srebrni križ kupljen 1832. godine.

Samostalne su se matice u ovoj župi počele voditi od 1791. godine, o čemu do danas postoji obilna i dobro sređena dokumentacija.

Matice i Stališ duša počeo je 30. siječnja 1791. voditi vikar g. Mate Linić. U to vrijeme Crkva Sv. Bartola nije bila organizirana u zasebnu župu, nego je kao curatia pripadala jedinoj grobničkoj župi sa sjedištem u Gradu Grobniku, pa su duhovni i pastoralni rad obavljali svećenici te župe, od kojih se poimence navode Mate Račić, Martin Zaharija, Mate Manjgotić i Martin Juretić.

Među prvim duhovnim pastirima u Cerniku spominju se ovi kurati: Toma Durbešić (od 1791. do 1812.), Luka Cindrić (od 1812. do 1814.), Ivan Ambroz Kozljak (od 1814. do 1822.), Anton Muha (od 1822. do 1830.)

Od 1830. godine Kuratija Sv. Bartola postaje samostalnom župom na čelu sa samostalnim vikarom. Kako su se do toga vremena

obredi i dalje izvodili u maloj kapelici a broj je stanovnika i vjernika rastao, prikupljanje priloga i izgradnja nove crkve započelo i ranije, za vrijeme kurata Antona Muhe.

U vrijeme službovanja prvoga vikara Kuzme Piškulića (od 1830. do 1838.) izgrađen je 1834. godine prvi toranj, a velečasni Pavao Šekulja (od 1864. do 1868.) gradi pobočni oltar i tabernakul. Crkveni zvonik dobiva uru 1886. godine. Crkveno se dvorište ograđuje zidom i željeznom ogradom u razdoblju od 1879. do 1881. godine.

Kad je i ova crkva postala pretijesna, župljani su 1898. godine počeli razmišljati o izgradnji nove, te započeli je prikupljanje dobrovoljnih priloga unutar župe. Novčanu su potporu pružili i iseljenici u Americi, te kralj Franjo Josip I. Kako sve to nije bilo dovoljno, župljani su bili primorani podignuti još i kredit kod Hrvatske seljačke zadruge. Stara je crkva potpuno srušena. Temeljni kamen za sadašnju crkvu postavio je župnik Srećko Blažević 2. kolovoza 1908. godine. Na kamen temeljac stavljena je pergamena s ispisanim riječima: U ime Oca, Sina i Duha Svetoga, Amen. Graditelj je bio Lovro Miculinić. Novu je crkvu 24. prosinca 1909. godine posvetio biskup senjsko - modruški Roko Vučić, rodnom iz Kraljevice. Na dan posvećenja u njoj je održana i prva misa - polnoćka.

Župni se stan spominje 1906. godine. Temeljito je popravljen 1923. godine.

Broj stanovnika Župe neprekidno raste, kako pokazuju ovi podatci:

- 1850. godine 1084 žitelja,
- 1900. godine 1685,
- 1940. godine 2200,
- 1956. godine 1993,
- 2001. godine 4720 žitelja.

U drugoj su polovini 20. i prvim godinama 21. stoljeća obavljani ovi veći radovi:

- 1951. godine uvedena je električna rasvjeta u crkvu;
- 1961. godine popravljen je krov na crkvi i prekriven župni stan;
- 1963. godine popravljene su orgulje;
- 1964. godine popravljena je unutrašnjost župnoga stana;
- 1966. godine prekriven je krov župne crkve;
- 1967. godine prekriven je krov na župnome stanu;

- 15. prosinca 1971. godine kupljena je za župni stan kuća uz crkvu;
- od 1972. do 1978. godine odvijao se popravak i adaptacija novoga župnoga stana;
- 1977. godine postavljen je novi krov na crkvi;
- 1979. godine postavljeni su novi prozori na crkvi, obnovljen je krov, fasada, toranj i unutrašnjost crkve;
- od 1981. do 1983. godine trajalo je uređenje crkvenoga dvorišta;
- 1982. godine izmijenjene su električne instalacije i postavljen novi luster u crkvi;
- 1982. i 1983. godine dovršavan je gornji kat u župnome stanu;
- 1985. godine postavljene su nove klupe u crkvi i novi ormari u sakristiji;
- 1986. godine popravljena su vrata crkve, sakristije i župnoga stana, te popravljen dio crkvene fasade;
- 1997. godine preliveno je veliko zvono i elektrificirano zvonjenje;
- 1998. godine temeljito su popravljene i obnovljene orgulje.
- 1979. godine je pod vodstvom župnika Petra Zebe pokrenuta duhovna i nastavljena materijalna obnova: uređena je unutrašnjost crkve;
- 2002. godine postavljeno je 14 kapelica Križnoga puta na putu prema Crničkom vrhu (411 m. nadmorske visine);
- 2003. godine novi je oltar ozračen i presvučen granitom;
- 2004. godine uređeno je vanjsko osvjetljenje crkve;
- 2004. i 2005. godine počelo je uređenje vrta i parkirališta.

Od srpnja 2000. godine djeluje Cernički crkveni zbor, koji broji 23 člana. Cilj mu je okupiti sve zborove Bakarskoga dekanata u zajedničkom druženju i pjevanju koje bi imalo dobiti natjecateljski karakter.

Župa povremeno dobiva novčanu pripomoć Općine Čavle, no najveću joj potporu daju njeni vjernici.

Crkva pomaže nemoćnima i starima, te svima potrebitima pomoći nastoji djelovati kao socijalna ustanova. Okuplja mladež i djeluje na nju odgojno, humanizira čovjekov život i tako obnavlja Kraljevstvo Nebesko na zemlji.

Ante Sironić

GROBNIŠĆINA¹

Rječinom, poljem i brdom

Između Rječine, s jedne strane, i planinskog primorskog spleta, s najvišim vrhom Obruč (1377 m) u pozadini Rijeke, s druge strane, smjestilo se područje, sad brdovito, sad opet zaravansko. Da, tu je poznato Grobničko polje, koje je nadahnulo i velikog ilirca Dimitra Demetera, a nasuprot Polju diže se u svojem krajobrazu vrh Grobnika s crkvenim tornjem i kaštelom s kojeg se širi divan vidik na sve strane.

I kad bi nam to glasovito Grobničko polje moglo čitati stranice svoje povijesne knjige, pouzdano bi brdašca i brda kao antene prenosile tisućljetne događaje, radosne i ushićene, ali često sive i tužne. Dalo bi nam to naše Polje stoljetne stranice, preko tatarskih oštrica do bolnih podhumskih žrtava, crnih paležnih dimova i zgarišta sa srcima odsječenim od domovine – internacijama.

Veliko Polje bilo je već vezano zrakoplovnim pticama pred skoro 40-ak godina sa Zagrebom i Ljubljanom, čak i s Pragom. Sada ima ono posebnu čast da je baš preko njega nikla prva dvosmjerna autocesta širokog evropskog tipa po kojoj pjevaju motori automobila u najbržem ritmu u Hrvatskoj. Doduše, netko će možda primijetiti da nije baš duga, tek do kamenosivih brdskih rubova gordog Kamenjaka. To je točno! Ali ona je prva i tu je. Još nešto! Polje hrani stara i nova okolišna gradska zdanja, mostove, pločnike i vrtne zidove s poznatim šljunkom, koji sa svojim drugom cementom sve sazida, a sebe ne razida, u društvu i spoju rječinske vode, koja već daje bijeli ugljen iz centrale. Živa su sela i zaseoci od Kukuljani, kod izvora Rječine, do Soboli, od Mavrinci do Lukeži, od Buzdohnja, preko Jezera do obnovljenog Podhuma, samo što se ipak sela i zaseoci podalje od životnih brzica smanjuju jer to nosi tempo života. Pao je nešto jelenski cernički krug koji malo-pomalo postaje čak i predgrađe same Rijeke. Na to nas upozorava i Matkovićev spomenik na čavljanskom raskršću za koji mi jednom reče sam umjetnik: "Pogledaj, pokušao sam u njemu dati domaći tip."

Grobnišćina ima tri župe: Jelenje, Cernik i Grobnik. Takav je

red župa po broju pučanstva. Uoči prošloga rata ove su župe imale nešto manje od 11.000 duša, a danas, iako Cernik raste, nemaju toliko. Ratno i poratno doba, a i blizina grada na to su utjecali. No, na domaku najveće gradske regije, ovaj kraj ima budućnost.

Kronika nekih jelenjskih događaja

Kobne 1941. godine kad je buknuo rat, predvečer na Veliki petak, “došću se” Talijani bez da su opalili metka i evo okupacije. Tada je tu bio župnik pok. Srećko Blažević i kapelan Ante Sironić. Teško i tužno doba. Sironić je u jesen odveden s lancima na rukama na “ladanje” u Veneciju, u “Carceri giudiziarie”, da tamo u samici razmišlja na prijelomu od 41. na 42. godinu kao “izraziti antifašist iredentist”, kako su ga okarakterizirali “novi gosti”. Jednog tužnog nedjeljnog jutra, 12. srpnja 1942., planuo je Podhum u krvi, dimu i plaču, a malo iza puča u Italiji 1943. “junački” su spalili Talijani tada već pod njemačkim zapovjedništvom i župni stan. Pok. župnik S. Blažević uspio je spasiti samo matične knjige pobacavši ih kroz prozor, kako je to više puta rekao. U tjeranju okupatora 1945. godine u borbi je jače oštećena župna crkva Sv. Mihovila s tornjem i zvonima.

Iza rata sa studija se vraća domaći sin Milan Hlača koji je kapelan bolesnom župniku Blaževiću. Hlača je imao i upravu župe Sv. Matej, ali se dao odmah na posao i uspješno je pregnuo oko popravka crkve i tornja te je u kratkom vremenu lijepo to obnovio i dao u Zagrebu prelitati zvona. To pokazuje vjerničku zauzetost. Samo je na crkvi postavljeno 150 stakala, a isto je tako to Hlača uspješno učinio i na Grobniku. Netko će se možda upitati, zašto se to spominje? Nije mudrost ostakliti dvije crkve? No, treba znati da je to tada bio veliki i pionirski posao. Stariji dobro znaju da se odmah iza rata teško moglo do tih i sličnih artikala. Kako mi reče Hlača, bilo je divno oslušivati kako su se vjernici u zaseocima natjecali tko će više dati za prelijevanje crkvenih zvona. To se naročito osjetilo u Velikim i Malim Dražicama. Zazvoniše opet svečano zvona na Miholje (župni zaštitnik). U jesen 1946. godine umre župnik Srećko Blažević. Divan bi sprovod. Svaki zaselak župe dao mu je vijenac kao malo priznanje za njegov dugogodišnji rad. Hlača je vodio župu. Iako mlad, obolio je od napora. Premješten je u Novi i ubrzo potom umro. Upravo je na dan pokopa navršio 33 godine. S njime je otišla duhovna, mlada, jaka, pozitivnom energijom ispunjena osoba.

Nakon Milana Hlača na župu dolazi Vilim Kerec koji je nesebično

nastavio Hlačin rad. Župni je stan bez krova upravo sablasno djelovao. Kerec se predade poslu i tu zgradu je stavio pod krov. Uredio je i nastanio se u njoj. Uz pastoral, kao i njegovi prečasnici, vodi i druge poslove. Na žalost, ne dugo. Dobro je uredio je kuću, afirmirao se radom, ali ubrzo u najboljim životnim godinama ne navršivši ni pedesetu naglo umire od kljenuti srca, upravo na ispitu za upravljanje motornim vozilom. Nakon njega duhovna vlast šalje na župu današnjeg župnika Hinka Webera koji ovdje djeluje već 15 godina.

Sveti Mihovil u sjaju

U sobi smo s H. Weberom, uz njegovu bogatu biblioteku. Razgovaramo o župi Jelenje, a on nam staloženo daje podatke, kao što su staloženi i njegovi prijevodi. Naime, Weber se već kao bogoslov istakao kao prevodilac s njemačkoga jezika (Svijetlo planina), a do danas uz sav svoj naporni rad na župi preveo je 10-ak knjiga. Stekao je već prevodilačku rutinu i naskoro izlazi u njegovom prijevodu IV. svezak F. Krenzera "Naša vjera".

Župa Jelenje je za tisuću duša manja nego prije rata jer ima oko 4100 stanovnika. Ima dvije osmoljetke (nove zgrade), na Vodičajni i u Dražicama. Dolazak u crkvu i pohađanje vjeronauka nije loše. Na dvije nedjeljne mise dođe 700-800 vjernika, a na vjeronauk do 350 djece. Katehetska dvorana je na gornjem katu župnog stana. Iz župe potječu 4 živa svećenika: Ivoslav Linić, Josip Šimac, a dvojica, Petrović i B. Radetić u prekomorskim su zemljama. Iza rata su 4 svećenika umrla, a zadnji je pokopan Pepe Linić, "grajski plovani". Prva sv. pričest je svake godine, te bude 50-70 djece. Prilično se čita tisak, ali za Jelenje je to još uvijek malo. Znamo da je prije rata čitan tadašnji pučki tjednik "Hrvatska straža" u preko 100 primjeraka tjedno, a za blagdane i do 300 (Božić, Nova godina, Uskrs). Sada se od svega tiska prima oko 420 primjeraka.

- Što je s kapelom u Podhumu? – pitamo ga.

On nastavlja da bi ljudi, tamošnji vjernici, to izvanredno rado primili. No, za sada nema ništa. Ideja nije napuštena, ali... Bilo bi divno kad bi se tamo sagradila oveća kapela jer Podhum je najveći zaselak župe.

- Raste li danas župa ili pada? – nastavljamo.

Po posljednjim statistikama župa je u zadnje vrijeme ujednačena.

Kad se približavate Jelenju, ističe se na malome brdu župna crkva Sv. Mihovila, sa svojim odsječenim tornjem. Smještena je između samog mjesta Jelenja i Rječine. Ima lijepo uređen pristup, a kroz Goricu (šumicu) između borova može se asfaltnim putom stići do pred samu crkvu. Župa potječe iz 1796., a crkvu je 1814. posvetio biskup Ivan Ježić. Godine 1856. je proširena u današnjoj veličini. Dekorater iz Rijeke A. Talatin obojio ju je 1926., a tadašnji kapelan N. Lončarić na zidovima srednje lađe naslikao je u crkvi 12 apostola.

Danas je župna crkva Sv. Mihovila u posebnom izvanjskom sjaju. Sva je obložena, kao i toranj, specijalnim kamenim pločama, tzv. bihacitom (kamen iz Bihaća). Visoki prizemni cokul, poviši pojas od zemlje, ukrašuje tamni makedonski mramor, a troja su pročelna vrata nova i lijepo izgrađena od hrastovine. Po vanjskom je ruhu sigurno jedinstvena u Riječkoj metropoliji. Kad je gledate s bilo koje strane, a naročito s pročelja, djeluje bogato, s mnogo profinjenog ukusa, kao neka velegradska katedrala. To je mnogo stajalo, a župnik Weber se malo zamislio i govori nam da je u to utrošeno oko 25 milijuna st. dinara. Netko dometine da imaju župnik i jelenjski vjernici smisla za ljepotu. Unutrašnjost krasi nove praktične klupe i kameni oltar okrenut prema puku, pa bit će sigurno zadovoljni i njezin zaštitnik sv. Mihovil i sekundarni zaštitnik sv. Martin, našali se naš urednik kad smo se pred naš odlazak spuštali u mjesto.

U društvu apostola

Cernik bismo zaista mogli nazvati prometnom župom. Kroz tu župu protječe moderna 28 m široka autocesta, petrolejska cesta. Kroz samo mjesto vodi i stara autocesta Rijeka-Zagreb. Dakle, ovdje su velike žile kucavice, prometne dan i noć. Ništa nikakvo čudno, jer to položaj danomice sve više traži. Uz to, u njoj se grade velike garaže "Autoprometa".

I kad smo zazvonili na vrata župnika i dekana Mile Pecića, on nas je primio široko i veselo kao uvijek kad smo k njemu svraćali. Naš Mile, Kordunaš, snašao se u Primorju. On pomaže u katehizaciji na Vežici, tako da je uvijek u pokretu. On upravlja i župom Kukuljanovo.

Cernik raste. To je svakome vidljivo tko ovuda prođe otvorenih očiju. Najmlađa je to župa grobničkog "trokuta". Osnovana je 1830. godine uz tadašnju malu kapelu jer župna je crkva Sv. Bartola, toga dobroćudnog Kristovog đaka-apostola, sagrađena 1909. godine. Od

grobničkih župa, jedino je ona veća nego što je bila prije rata. To je perspektivno područje jer je na domaku Rijeke. Čavle, zaselak župe, mogli bismo mirne duše nazvati i gradićem, ne samo izgledom, već i mentalitetom. Nestalo je “furmana” (kočijaša) jer su ih zamijenili kamioni i takorekuć svi žive od rada u gradu i prometa. Nogometni klub “Grobničan” postavio je ovdje svoje igralište. Znači, tu se polako, iako je to periferna Grobinščina, stvara i buduće središte. Ovdajšnja osmoljetka je i za Grobnik. Nije stoga čudno da se ovdje doseljava čovjek iz unutrašnjosti koji radi u gradu. Među tim doseljenicima ima i inovjeraca, dok se katolički doseljenici prilično uklapaju u redove Božjeg naroda iz Dalmacije, Bosne i Gorskog kotara, te su čak smjeliji od domaćeg puka u angažiranju za Crkvu. Neka im to služi na čast.

Kad bi župljani-Cerničani bili marni za Crkvu kao njihova djeca za vjeronauk do krizme ili primali Božji nauk kao blagoslov kuća, onda bi vjera bila dublja i jača nego sada. U nedjelju dođe na euharistiju da se rukuje sa sv. Bartolom do 400 vjernika. Život je dinamičan i standard je relativno visok, a pogotovo gdje rade 2-3 člana kuće. Stoga nije teško složiti duhovni izlet u Padovu, na Bisticu ili drugdje. No, moram reći: na tim duhovnim autobusnim “skokovima” mnogi se povežu i sa sv. sakramentima. Mogli bismo te putove nazvati duhovnim i rasonodnim.

Cernik čita katolički tisak: 7 vrsta listova u oko 400 primjeraka, a predvodi “Glas koncila” sa 160 primjeraka. Moram istaknuti da naš list ide u 80 primjeraka i uvjereni smo da će ovaj broj proći nekoliko stotina komada, kad vide Cerničani da ih nismo zaboravili, već želimo s njima imati dobre, prijateljske, štoviše bratske veze.

Nekad vila, sad propuh

Tik do ulaza u crkveno dvorište Sv. Bartola bila je nekad lijepa, velika i prostrana vila, zidana opekama. Okrugli natprozorski kamen davao joj je još ljepši izgled. Ta je zgrada dulje vremena bila napuštena i razumljivo je da je propadala. Kuća kad nema gospodara propada kao i čovjek. Cernička župna zajednica počela se zanimati za tu negdašnjju, sada oronulu vilu. Predvodnik zajednice župnik Pecić, kupio ju je za budući župni stan. Kad se uredi, bit će praktična jer blizu crkve, ima prostora i vrt i u svakom je pogledu prikladna zgrada.

- Što će biti sa sadašnjim župnim stanom?
- Naravno, prodat ćemo – i pokriti dug!

Župnik nas vodi u budući župni stan jer bi htio da vidimo i da dademo svoje mišljenje o tome gdje će se smjesti katehetska dvorana. Kaže da ima svoje mišljenje, ali želi čuti i mišljenje drugih. Složili smo se o položaju dvorane. Danas je katehetska dvorana nužna u svakoj župi bez obzira na to je li selo ili grad jer su dvorane upravo blagodat za rad. Onaj Kristov radnik koji to ne uviđa je star. Biti star, ne znači imati godine. To je stvar mentaliteta. Reče mi nedavno mladi intelektualac da je davno to predložio svome župniku, ali do taj danas nije prihvatio tu zamisao, iako je rješenje moguće i izvanredno prikladno u svakom pogledu. Znači, taj je čak i prestar kad to ne uviđa, pa makar je u srednjim godinama. Bez daljnjeg, kad se “današnja vila u propuhu” uredi, bit će za cerničku kršćansku općinu i Kristovu skupnost glavni zgoditak. Za časne sestre pogotovo.

Naime, u cerničkoj župi već su podulje časne sestre, a sada su ovdje prisutne ss. Cecilija i Vjekoslava. S. Cecilija vodi pjevanje i sviranje, a s. Vjekoslava kuću i razumljivo da zajedničkim radom i one pojačavaju Kristovu prisutnost u Božjem zajedništvu. Samo neka nastave poput suradnica Pavlovih djevoja koje on poštiva: “Pavao je imao razumijevanja za odluke ženskog bića i prvi je aktivno upotrijebio ženu u misijama.” (J. Holzner)

Grobnički vis

Grobnik je pojam za cijelu Grobnišćinu, za sav okolišni kraj. Njegova crkva, toranj, stoljetni sat na tornju, kaštel Zrinskih, kapela Sv. Trojice i još mnogo toga na tom su visu, na koji je okolišni svijet na životnim stepenicama upirao svoj pogled. Grobnik je grad, stoljetni, povijesni grad i “nizinac” nije govorio ime, već samo “grad”, tako da i plovani (župnik) nije bio zvan drugačije, već samo “grajski plovani”. To je namaklo vrijeme, starina, tradicija, nepisani zakon, koji se usmeno prenosio usisanim majčinim mlijekom. I kad nije bilo nijedne nizinske kuće, nijednog okolišnog stanovnika, život je cvao gore na čistu zraku, uz duhovni dvorac, uz utvrdu, u društvu glagoljaša, tih naših duhovnih i etničkih čuvara hrvatske samobitnosti. Nisu modruški kanonici slučajno izabrali ovaj vis da ovdje s hrvatskim pukom u koru slave Svemogućega Boga psalmima, himnima, kao i tihim i pjevanim molitvama u liturgiji za bolji i plodonosniji spoj zemlje i neba. E, takav je bio stoljetno-povijesni Grobnik. Moramo reći i priznati da nije bilo uzalud, jer i danas, ne samo po riječima njezina župnika, već i

po priznanju susjednih kolega i svijeta, Grobnik je zadržao prvenstvo duha nad okolišnim župama, jer od triju župa, kažu nam, da je duhovno grobnička prva. Iako rastresena od kanjona Rječine do Kamenjaka, spajala je nju u zajedništvu kohezijska, nevidljiva sila Evanđelja, kao što to i danas čini u suvremeno doba površinske pličine i praznine. I tko se prvi put popne na taj vis razveseli se širokim vidicima, a kad posljednji put se oprašta žali. Takav je naš Grobnik, župa Grobnik, duhovni Grobnik, Zrinski Grobnik, primorski Grobnik, svjedok vremena, zbivanja, uspona i pada. Grobniku su ispjevane himne, o njemu su napisane studije kroz svečanost zvukova njegovih zvona, pa stoga neka i naša metropoljska "Zvona" zazvone i njemu u čast jer je to zaslužio. To zaslužuje i danas, u ovo škrto duhovno vrijeme.

Noćna muzika na tornju

Na Grobniku je Josip Linić bio župnik 43. godine. Od 1965. župu vodi Nikola Barić. Prije nego je rezignirao na župi, Linić je proslavio sa svojim Grobničanima 850-u godišnjicu crkve i župe. Povijest nam govori da je najstarija kapela Sv. Trojice, a zatim župna crkva Sv. apostola Filipa i Jakova, koja je sagrađena 1105. godine. Sigurno je u više navrata župna crkva preuređivana, a 1812. je temeljito popravljena. Župna spomenica je od 1128. godine. Uz ove dvije crkve je i mala kapela Sv. Križa, koja je nad zaseokom Pašac. Ona ima zvono te se i tamo dnevno zvoni, ali funkcija se ne obavlja. U crkvi Sv. Trojice znade biti liturgija nekoliko puta godišnje. Glasovit je Grobnički toranj sa svojim satom koji je odigrao stoljetnu ulogu u orijentaciji i mjerenju vremena za sav okolišni kraj. "Grajski sat tuče", znali su govoriti. Sat je sigurno star oko 400 godina, a možda i više, reče mi nekom zgodom pok. župnik Pepe Linić. Podne udara u vremenu od 5 minuta, tri puta po 12 udaraca, tako kad tuče za tihe noći upravo stvara noćnu muziku s 36 udaraca koji kroz tamu daleko odjekuju najavljujući novi dan. Svojedobno sam se popeo uz sat, koji ima kamene utege, u gornji dio tornja i na nutarnjem zidu su okamenjene vlažne sige. Dakle i toranj priča o velikoj starini.

Župnik Barić nas vodi u crkvu i iznosi nam da je u ovih 7 godina morao poduzeti neke radne zahvate u crkvi. Prije svega, crkvu je dao obojati nakon 50 godina, zatim je proveo novu električnu instalaciju jer je grom bio staru uništio i, naravno, prije svega je uredio gromobran. U crkvi su nove hrastove klupe, oltar okrenut puku (drveni), a zvona

je prikladno i praktično postavio na nove kuglične ležajeve u sistem laganog zvonjenja. Sad je lako zvoniti, jer može i dijete, govori nam naš pratilac Barić. U svetištu su korske klupe stare preko 350 godina jer znamo da je ovdje nekada bio kaptol. Na glavnom oltaru veliki je križ, koji nosi biljege starine, a zaštitnici sv. Filip i Jakov su na krajevima glavnog oltara. Jednom reče dr. Branko Fučić, koji je došao bilježiti stare glagoljske natpise, da je kamena propovjedaonica nešto najvrednije u crkvi. Ona je sva u figurama.

Šećemo po župnom stanu. Župnik je djelomično i ovdje uredio najpotrebnije, proveo je vodu na bazi hidrofora. Netko od nas dometne: zaista ovdašnji vjernici vole crkvene objekte, kad tako obilno daju za uzdržavanje. I to je odraz njihove vjere. Zaista ih treba pohvaliti.

Za okruglim stolom

Sjedimo za okruglim stolom i župnik nas informira. Župa Grobnik ima danas 10-ak zaselaka s 2400 duša. Jedan zaselak, Valići, potopljen je zbog električne centrale, a imao je 10-ak kuća sa 40-ak duša. Župa je rastresena jer je crkva na brdu, ali uza sve to svijet dolazi u crkvu. Neki zaseoci, Svilno i Pašac, idu i u riječke crkve. Tu ima vjere. Evo, danas ima 5 svećenika iz župe i jedan je sjemeništarač (maturant) u Pazinu. Od tih svećenika, tri su profesori bogoslovije: dr. J. Fućak, franjevac, docent je na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, dr. Z. Linić, franjevac, profesor na filozofskom učilištu u Trstu, dr. J. Manjgotić, župnik u Bakru i profesor bogoslovije u Rijeci, J. Linić, župnik u Gospiću i Anđelko Linić, franjevac. Linići su braća. Uz to iz ove župe su i 3 čč. sestre.

Za vjeronauk nema problema kao i za sakrament ženidbe, a nedjeljom dođe na dvije mise do 450 duša. Vjerski se tisak dosta čita. Najviše na Grobniku. Dolazi 9 vrsta listova u 600 primjeraka.

Opraštamo se s Grobnikom i kratko razgovaramo s gđom Danicom Lukežić koja stanuje u Zrinskom kaštelu, u kojem je još 5 obitelji. Na naš upit hoće li ih iseliti, jer je bilo govora da bi se gradina uredila i konzervirala za druge svrhe, ona odgovara da se za sada ništa o tome ne zna. Sigurno da bi bilo lijepo da se kaštel sačuva i uredi, to staro povijesno Zrinsko zdanje.

¹ Pretisnuto iz knjige: Ante Sironić Susreti, "Tiskara Rijeka", Rijeka 1996. str. 112 - 122. (Op. urednika: dodatno lektorirano).

Duhovnici

DUHOVNI PASTIRI OD GODINE 1791. SLUŽILI U ŽUPI¹
CERNIK

Red. Br.	ime i prezime	svojstvo	rodnom od kuda	služio od	do	
1.	TOMA DUBREŠIĆ	kurat	Grobnik	1791. (1833.)	1812.	Do tada su uglavnom grobnički kapelani naizmjenice obavljali službu u maloj kapelici. Stara kapela sagrađena 1798.
2.	LUKA LINDARIĆ	- -		1812.	1814.	
3.	IVAN AMBROZ MERZLJAK	- -	Novi Vinodolski	1814.	1822.	
4.	ANTON MUHA	upravitelj	Rijeka	1822.	1830.	Dobrovoljnim prilozima pučana na mjestu bivše kapelice sagrađena crkva. Anton Muha umro i pokopan u Cerniku.
5.	KUZMA PIŠKULIĆ	- -	Novi Vinodolski	1830. (1833.)	1838.	Sagrađen toranj, zvonik, Zidarski i težački posao pogodili za 500 forinta.
6.	ANTUN KUKULJAN	I.župnik	Rijeka	1838.	1864.	Umro u Rijeci kao kapelan koludrara.
7.	PAVAO SEKULJA	upravitelj	Rijeka	1864.	1868.	Dobrovoljnim prinosima postavljena dva pobočna oltara i tabernakul.
8.	IVAN SABLIC	župnik	Bakar	1868.	1872.	Dobrovoljnim prinosima nabavljena ura i postavljena 1868.
9.	BLAŽ POLIĆ	- -	Hreljin	1872.	1881.	1880. zidna željezna ograda oko crkve postavljena, uglavnom iz sredstava. Makso Čebuhar platilo ulje - ženio se u rod.
10.	VJEKOSLAV VRŠIĆ	upravitelj	Sv. Antun u Slov. Gor. Slajerska	1.5.1881.	31.8.1903.	
11.	NIKOLA GRŠKOVIĆ STARJI	upravitelj župnik	Vrbnik	1.9.1881.	31.8.1903.	Umrovljen. Umro i pokopan u Vrbniku.
12.	SREČKO BLAŽEVIĆ	- -	Sv. Jakov Kimpote	1.9.1903.	30.6.1922.	Crkvu gradio poduzetnik Lovro Micalinić. 2.kolovoza 1908. blagoslovljen temeljni kamen - prema cesti uz prag. Dobrovoljnim prinosima putak i drugih dobrotvora sagrađena nova crkva. 56.000
13.	JURAJ MARAČIĆ	- -	Kukuljanovo	1.7.1922.	5.1.1946.	Ostaci, udubine starih oltara kamenih (kapelice) zakopani su istočno od lipe vis a vis kuće biv. mežnjara Ivana Vlašića. Postavljena propovjedaonica. Maračić umro u Cerniku, pokopan u Kukuljanovu.
14.	SILVIO MIČETIĆ	- -	Kukuljanovo	6.1.1946.		
15.	FRANJO LJUBIČIĆ	- -	Praputnjak		1.9.1960.	S tornja skinite eleritni pločice i postavljen pocinčani lim. Crkva je iznutra sva pokrčena i bojadisana. 1957. sknuta propovjedaonica. Ljubičić umro i pokopan u Cerniku.
16.	IVOSLAV LINIĆ	- -	Jelenje	1.9.1960.	10.10.1967.	
17.	MILE PEČIĆ	- -	Vaganac	10.10.1967.		Kupljena derutna kuća ispred crkve, nekadašnje vlasništvo Lovre Micalinića. Dobrovoljnim prinosima adaptirao: dvije bet.ploče i novi krov.
18.	IVOSLAV LINIĆ	- -	Jelenje			Nabavljena vanjska stolarija i postavljena. Prozori nisu kao nekad tučni (romantika).
19.	MILAN BOGOVIĆ	- -	1941. Cerovnik Ogulin	22.2.1978.		Na Bartoljevo, 24.8.1978. nadb.Pavilic blagoslovi i otvorio novoadaptirani župni ured. Narod bio ugošćen- Nova crkva sagrađena na mjestu stare koja je porušena. samo ostao toranj koji je dozidan uvis. Kriz i kugle na vrhu tornja izradio Pavao Cuculić (Slocar) Skrljevo. Na vrh postavio kriz i kuglu. Martin Micalinić, Ivan Mavrinac Maramijić i Andre Karlović, domaći zidari Lovre Micalinića. Na crkvi su inače zidali zidari Taljani i s njima Arturo Ferrati. Za vrijeme rata 1916. bačena 3 zvana, razbijena na tornju, nisu opremljena. Sačuvani razbijeni u sanducima. Osim dva jedan je ... izliven 1386. Marinus, sad se nalazi u etnomuzeju u Zgbu. Mali zvon na groblju sačuvan. Mežnjak bio u ratu i mežnjarova žena ga sačuvala. Naden na tavanu crkve. Klepeti su kod kovača Maksa Rahelića.

¹ Tablica s pregledom pronađena je među župnim arhivskim spisima. Autor nepoznat. Tablica je u izvorniku rađena ručno, a tekst je upisan pisanim strojem.

dr. sc. Irvin Lukežić

GROBNIČKI DUHOVNICI¹

KIRIN, plovani, jedan od petorice izaslanika vinodolskoga grada Grobnika na potpisivanju Vinodolskoga zakona “let Gospodnjih 1288., dan 6 miseca jenvara”.

LOVRENAC, svećenik i plovani u Grobniku. U razvodu između Grobničana i Bakrana (1455) spominje se kao svjedok, a kod riječkog notara Antonia de Renna kao ‘domino presbiterio Laurentio plebano Grobnici’ (1438).

DAVID, svećenik. Plovani u Grobniku 1493. godine. U njegovo doba i pod njegovim pokroviteljstvom nastao je Novljanski II. brevijar u Martinčevoj radionici.

MARTINAC, pop glagoljaš i učeni svećenik. Koncem XV. stoljeća živio je u Grobniku i po narudžbi pavlinskoga samostana u Novom, zajedno sa svojim suradnicima, izradio i opremio jedan glagoljski brevijar. Porijeklom iz Like (“plemenem Lapčanin”), Martinac se, došavši u Primorje, prihvatio dužnosti upravitelja male radionice (skriptorija) u kojoj su se prepisivale glagoljske knjige. Spomenuti je brevijar, u znanosti inače poznatiji kao Novljanski II. brevijar, bio dovršen u Martinčevoj oficini 1494. godine, poslije trogodišnjeg ustrajnog rada. Bilo je to u vrijeme grobničkoga plovana Davida i za uprave kneza Bernardina Frankopana, znamenitoga hrvatskoga velikaša, pod čijim će pokroviteljstvom i djelovati grobnička glagoljaška radionica. Upravo tijekom nastajanja brevijara odigrala se sudbonosna bitka na Krbavskom polju (1493.), poslije koje će Hrvatska biti potpuno opustošena i svedena na reliquiae reliquiarum, ostatke ostataka. Osjetivši snažno i duboko tragično užase krbavske katastrofe, Martinac je iskreno zaplakao (“zabugario” kako lijepo veli Mihovil Kombol) nad rasapom vlastite zemlje, zapisavši nekoliko potresnih rečenica koje danas doživljavamo kao iskrenu i duboku domoljubnu poeziju. Prema mišljenju književnoga povjesničara Slobodana Prosperova Novaka taj lament popa Martinca bio je završnim akordom hrvatskoga srednjega vijeka.

VNUČIĆ, Gašpar, santez u Grobniku. Godine 1568. sastavio je molitvenik pisan glagoljicom koji se danas čuva u Vrbniku.

VNUČIĆ, Ivan, (?-1594), koncem šesnaestoga stoljeća plovčanin grobnički. Sahranjen je u župnoj crkvi Sv. Filipa i Jakova, a na nadgrobnoj ploči uklesan je glagoljski natpis: LET H(RSTOVIH) 1594. MISECA SEKTEBRA, DAN 9. PREMINU POP IVAN VNUČIĆ, PLOVAN GROBNIČKI, KOGA DUŠA DA POČIVA V MIRU. Ta nadgrobna ploča predstavlja ujedno rijedak spomenik domaće pučke plastike u kamenu. „Reljef koji prikazuje pokojnog svećenika, djelo je klesara, pučkog umjetnika, naivca. Njegov likovni jezik je jasan i dokraja dosljedan u redukciji i geometrizaciji oblika“ (B. Fučić). Obitelj Vnučić izumire početkom sedamnaestoga stoljeća.

LINIĆ, Juraj, svećenik. Pop, notar i plovčanin grobnički. Posljednji put spominje se 1613. godine.

SANDRIĆ, Stipan, (? - 1621.) svećenik. Pop i porkulab grobnički (1593.), plovčanin trsatski (1597.), plovčanin grobnički (1610.).

ČERNIĆ, Stipan, svećenik. Od 1657. do 1678. spominje se kao plovčanin u Grobniku. Ime mu je uklesano na kapitulskoj kripti u crkvi Sv. Filipa i Jakova (1675.).

BAČAC, Mate, svećenik i grobnički kanonik. Spominje se u razdoblju od 1679. do 1694. Godine 1692. bila mu je povjerena skrb nad kapelom Sv. Jeronima u Grobniku.

PAPIĆ, Mate, svećenik. Od 1670. do 1675. plovčanin i kanonik u Grobniku. Godine 1671. biskup Smoljanović imenovao ga je crkvenim prokuratorom. Njegovo je ime uklesano na nadgrobnoj ploči kapitulske kripe u župnoj crkvi Sv. Filipa i Jakova (1675).

MARČEVAN, Matij, svećenik i kanonik grobnički. Njegovo je ime uklesano na kaptolskoj grobnoj ploči u grobničkoj župnoj crkvi (1675).

MARŠAN, Ivan, kanonik grobnički. Njegovo ime uklesano je na nadgrobnoj kaptolskoj ploči u župnoj crkvi Sv. Filipa i Jakova u Grobniku (1675). Posjedovao je veliku kuću u Grobniku koju nasljeđuje obitelj Kovač.

DE PETRIS, Ivan, svećenik. Godine 1679. naveden je kao „Joannes de Petro“ subdiacono Grobnicensi. Bila mu je povjerena skrb nad kapelom Sv. Jurja (1692.). Te godine biskup Sebastijan Glavinić određuje: „Buduć da nauk Dečice u jednom gradu, navlastito Grobniku jako je potriban i koristan se nahodi, zato zapovidamo da Pop Ivan de Petris ima školu davati, Dečicu u kriposti učiti, i od tmine neznanja u svetlost nauka da pelia, a to polag staroga Zakona i uzdržanja u starih vizitah (..) školani vsaku nedelju po večernje imaju doktrinu aliti nauk kerstianski činiti u crkvi pred pukom.“ Pop Depetris spominje se još

kao kanonik 1694. i 1699. godine.

DURBEŠIĆ, Ivan ml. svećenik i grobnički kanonik, sin Petra Durbešića i Lucije. Ime mu se spominje na kaptolskoj kripti. Bio je općinski notar (1670.) i plovnik u Grobniku (1686.-1716.). Prema odredbi biskupa S. Glavinića brinuo se za kapelu Sv. Mihovila u Jelenju (1692.).

ZIERER, Anton Florentin, svećenik. Sin meštra Mihalja Zierera, poznatoga drvorezbarskoga majstora u Grobniku. Od 1717. do 1736. bio je „cesarski plovnik u Grobniku“.

BROZNIĆ, Mate (?- 1756.), svećenik. Spominje se kao pop (1709.), novi kanonik (1717.) i plovnik grobnički (1728.). Godine 1754. bio je zadužen za filijalu Sv. Bartola u Cerniku.

GRDAKOVIĆ, Ignac Andre (1686-1771), svećenik, rodom iz Rijeke. Nakon završene gimnazije u rodnom gradu studira bogosloviju u Grazu. Po povratku sa studija bio je župnik u Brodu na Kupi, a od 1746. do 1771. u Grobniku. Bio je član i upravitelj tamošnjeg kanoničkog kaptola (Grobnicensis Cathedralis Ecclesiae Modrusiensis canonicus senior).

JURETIĆ, Martin (?-1766), svećenik. Sin meštra Martina iz Ričine (Martinovo). Prema oporuci iz 1713. otac mu kao svećenički patrimonij daje stupu na Rječini ,ku je meni moj otac zvan dela pustil i parament (tj. crkveno ruho) ki mi je bila mat dala ali pustila, da se u crkvi ostavi ako bude redovnik da mu rabi ako ne bude neka ostane crkvi‘. Godine 1718. spominje se kao ,pop mladi‘. Školovao se u mjesnoj kaptolskoj školi, a poslije je imenovan grobničkim kanonikom. Pokopan je u kapitulskoj kripti u župnoj crkvi Sv. Filipa i Jakova u Grobniku.

MAUROVIĆ, Josip (1719-1785), svećenik. Sin Bartola Grgurova i Margarete rod. Mandić, nećak plovana grobničkog Mihalja Maurovića. Školovao se prvo u mjesnoj kaptolskoj školi, a nakon toga studira teologiju u Grazu (1744). Poslije završenih studija imenovan je kanonikom (1754), kapitularnim vikarom (vicarius diocesis 1765) i kancelerom grobničkim (1768). Od 1771. do 1785. bio je plovnik u Grobniku i arhipop modruški (archipresbiter modrusensis). U njegovo doba fra Šimun Lapčić izradio je nove orgulje u župnoj crkvi Sv. Filipa i Jakova (1771). Josipov brat Bartol (1721-1781) bio je kapural, odnosno, zapovjednik straže u grobničkom kaštelu, a Bartolov sin Fran (1747-1808) obavljao je dužnost pučkoga suca. Taj potonji postao je baštinikom cjelokupne stričeve imovine: kuće u Grobniku, vinograda Pod Kičiber, Škratićeva dolca i mnogih knjiga iz njegove privatne knjižnice.

ZACCARIA, Lorenzo Giuseppe de (Lovra Josip), Svećenik. Rodio se u Lukežima, sin Jurja i Anice rođ. Rempeh. Otac mu je bio seoski mlinar. Zahvaljujući svojim izuzetnim sposobnostima uspio se u poznijim godinama dovinuti do visokih crkvenih položaja i ugleda. Bio je čanadski kanonik i prepošt, biskupski izaslanik ujedinjene dijeceze Csánád-Temesvar u Ugarskoj. Carica Marija Terezija podijelila mu je, zbog njegovih zasluga, naslov ugarskog plemića s pridjevkom Zaccaria de Lech, koji su otada mogli nositi pripadnici čitave obitelji. Bio je veliki filantrop i mecena školske mladeži. Godine 1746. i 1748. osnovao je školsku zakladu za dvojicu pitomaca riječkog Isusovačkog kolegija iz svoga roda, vrijednu 3600 forinti. U tu svrhu ostavio je i dio kuće Bradičić na Fiumeri. U darovnome pismu od 30. svibnja 1746. godine osniva zakladu uz obavezu 'da se pitomcu tijekom cijele godine osigura odgovarajuća hrana, potrebne knjige, papir, svijeće za kongregaciju, krevet, pralja, liječnik, kirurg, lijekovi (samo da ne budu pretjerani), hrvatsko odijelo tj. godišnje po dvije košulje, četiri ovratnika, dva para cipela, dva para čarapa, plašt i prema potrebi druga roba.' Isto tako traži da mu se omogući učenje glazbe, bude li za to bude pokazivao sklonosti. Obje su zaklade, nazvane po donatoru Zaccariane, ostale na životu negdje do polovine 19. stoljeća, a podjeljivalo ih je gradsko vijeće u Rijeci. Taj plemeniti i dalekovidni čovjek omogućio je tako školovanje ne samo velikom broju članova svoje obitelji, nego i ostaloj siromašnoj mladeži Rijeke. Godine 1832. na prijedlog općinskog vijeća i dopuštenjem Kraljevskog ugarskog namjesničkog vijeća obje 'stipendije Zacariane', podijeljene su Ignacu Zaccarii, a potom njegovu sinu Adamu (1845), 'zbog malenkosti pojedinih ovih stipendiah'.

ČABRIJAN, Marin (? - 1799.) kapucin, rodom iz Svilnoga. Od 1796. do 1799. bio je upravitelj župe u Jelenju.

JURIČIĆ, Miha (Mihael) (?-1802), svećenik, rodom iz Grobnika, sin Jakova i Ursule rođ. Matejčić. Otac mu je bio kovač i seoski sudac. Poslije završetka bogoslovnih nauka zaredio se za svećenika i neko vrijeme bio kapelan u Kraljevici. Godine 1802. premješten je za kapelana u Ravnu Goru i tamo je nakon samo dva mjeseca službovanja umro.

DURBEŠIĆ, Toma Antonov (1748-1803), svećenik. Rodom iz Grobnika, nećak kanonika Mate Manjgotića, stric 'mežnjara' Jurja i trgovca Mate. Školovao se u mjesnoj kaptolskoj školi i 1771. postao đakonom (diaconus). Godine 1774. u matičnim se knjigama spominje

kao ‚theologiae scolae auditor‘. U kolovozu 1776. u riječkoj Kraljevskoj akademiji polaže javni ispit iz hermeneutike (hermeneutica sacra). Durbešićeve su ispitne teze tiskane te godine u Ljubljani pod naslovom *Tentamen publicum ex hermeneutica sacra*, a njihov se autor navodi kao svećenik iz Grobnika (Grobnicensis Presbyter). Nakon osnutka župe Sv. Bartola u Cerniku, koja u prvo vrijeme ima status kuratije (1790), postavljen za kapelana i na toj dužnosti ostaje do smrti (capellanus localis czernikiensis).

LINIĆ, Mate Jakovov (1755-1814), svećenik. Rodom iz Podvrnja. Školovao se prvo u mjesnoj kaptolskoj školi, a tijekom 1776. slušač je metafizike i praktične filozofije na Kraljevskoj akademiji u Rijeci. Prema mišljenju njegovih učitelja isticao se zrelošću, pobožnošću i ozbiljnošću (pius, edulus, maturus). Koncem kolovoza te godine polaže ispit ‚ex universa philosophia‘ pred akademskom komisijom koju tvore riječki profesori Fran Xaver de Orlando, Josepho Andrea Novagk i Aloisio De Capuani. Linićeve ispitne teze iz filozofije tiskane su u posebnom izdanju (*Assensiones ex Universa Philosophia.*, Ljubljana 1776), a kandidat se navodi kao ‚Dalmata Gromnicensis‘. Bio je posljednji kanonik starog grobničkog kaptola i plovnik u Grobniku od 1785. do 1809. godine. Spominje se i kao ‚vicarius ecclesiae s. Bartholomei in possessione Cernik‘ (1791). Pokopan je u franjevačkoj crkvi na Trsatu kod oltara Sv. Antona *juxta ejus desiderium et ab singularum erga religiosos affectum* (Rački).

GRGOTIĆ, Petar, svećenik, rodom iz Bakra. Školovao se na sveučilištu u Grazu (1766). Bio je prvi župnik (plovnik) novoosnovane župe Sv. Mihovila u Jelenju (1790-1796). U njegovo su vrijeme započeli radovi na proširenju stare crkve Sv. Mihovila. Godine 1796. imenovan je bakarskim kanonikom i župnikom u Kostreni Sv. Luciji (do 1801).

MUHA, Anton (?-1829), svećenik, rodom iz Rijeke. Školovao se u riječkoj gimnaziji i senjskoj bogosloviji. Službovao je prvo kao duhovni pomoćnik (cooperatore) u Cerniku (1806) i Jelenju (1815). Od 1822. do 1829. bio je župnik u Cerniku. Za njegova službovanja crkva Sv. Bartola djelomično je proširena i od nekadašnje nevelike kapele izgrađena u veće župno svetište. Sve je to učinjeno dobrovoljnim prinosima domaćih žitelja. Muha je umro i pokopan u Cerniku.

LUSSER, Pavao (1773-1839), svećenik. Rodom iz Rijeke, sin je Antona i Mare. Bio je ujak poznatog riječkog povjesničara Giovannia

Koblera. Od 1799. do 1839. župnik (plovani) u Jelenju. U njegovo su doba učinjeni značajni graditeljski zahvati u jelenjskoj župi. Samo godinu dana po svome dolasku gradi novu zgradu župnoga stana (1800), zatim uređuje novo groblje na predjelu zvanom Nart (1803) i konačno dovršava obnovu župne crkve Sv. Mihovila (1812-1821). Za tu gradnju uložio je mnogo vlastita novca (oko 4000 forinti). Godine 1835. proširuje groblje i na njemu podiže novu kapelicu Sv. Roka. Tamo je kasnije i sahranjen.

POTOČNJAK, Luka (1775-1832), svećenik. Rođen je u Novom Vinodolskom, školovao se u senjskom sjemeništu. Od 1809. do 1822. bio je župnik u Grobniku. Nakon toga radi kao gimnazijski profesor u Rijeci (prima humanitatis professor).

MRZLJAK, Ivan Ambroz (1782-1866), svećenik, rodom iz Novog Vinodola. Bio je župnik u Cerniku, Kuželju, Tršću i dekan u Čabru. U Cerniku je od 1814. do 1822. služio kao kurat župe Sv. Bartola. Bio je vrlo cijenjen učitelj, brinuo se i slao djecu u školu u Bakar ili ih je sam poučavao. Od 1829. do 1864. župnikuje u Praputnjaku, a nakon toga je umirovljen. Umro je na Trsatu.

SKROBONJA (Škrobonja), Josip stariji (1788-1842), svećenik, rodom iz Rijeke. Sin riječkog mesara Francesca i Giovanne rod. Marunich. U Grobniku je prvo službovao kao kapelan (1822), a nakon toga i kao župnik. Poslije njegove smrti nastupio je na dužnost domaći sin Martin Juretić.

ŽEŽELIĆ, Lovrenac Matijev (1791-1856), svećenik. Rodio se u Cerniku, bogoslovne studije završio u Senju i potom se zaredio za svećenika. Godine 1828. bio je župnik u Zavalju i Smiljanu, kanonik i podarhiđakon u Gospiću. Poslije je imenovan prisjednikom duhovnoga stola u Senju (1837). Od 1839. do 1856. službovao je kao plovani (župnik) u Jelenju. Njegovim velikim zauzimanjem Jelenje dobiva prvu pučku školu u mjestu (1852).

PIŠKULIĆ, Kuzma, svećenik, rodom iz Novog Vinodolskog. Od 1830. do 1838. bio je župnik u Cerniku. Podigao je novi zvonik tamošnje župne crkve. Vrijednost radova iznosila je 500 forinti.

KOBLER, Kajetan (1799.-1854.), svećenik, rodom Riječanin, brat povjesničara Giovannija Koblera. Godine 1828. bio je kapelan u Grobniku (MRD cooperatore). Nakon toga služio je kao kapelan lazareta u Martinšćici. U razdoblju od 1849. do 1854. bio je župnik u Kraljevici. Ondje je i umro 19. travnja 1854. „od bolesti naravske“. Pokopan je na tamošnjem župnom groblju.

JURČIĆ, Ivan Matijev (1806-1868), svećenik. Rodio se u

Lubarskoj u stolarskoj obitelji. Teološke studije završio u senjskoj bogosloviji (*studiosus grammatica* 1828, *studiosus normalista*, *theologo diocesiano* 1829). Za svećenika se zareadio 2. listopada 1831. godine. Nakon toga službovao kao duhovni pomoćnik u Jelenju (*cooperatore Jelenjensis*, 1834). Od 1856. do 1868. bio je župnik u Jelenju, naslijedivši na toj dužnosti Lovrenca Žeželica.

JURETIĆ, Filip (1806-1863), svećenik i privatni učitelj. Rodio se u Grobniku u imućnoj i uglednoj obitelji. Školovao se na bogoslovnom sjemeništu u Senju. Nakon završenih teoloških nauka nekoliko godina služi kao kapelan u Oštarijama. Poslije odlaska u mirovinu vraća se u rodno mjesto i bavi privatnim podučavanjem djece kao svjetovni svećenik (*sacerdote saeculare*) od početka tridesetih godina. Za instrukcije uzimao je jedan forint mjesečno. Godine 1848. jedan je od predvodnika poznatoga seljačkoga ustanka (tzv. Grobnička republika), zajedno sa svojim rođakom župnikom Martinom Juretićem i mjesnim kapelanom Antonom Burmaševićem. Kad je ustanak propao, stanovito vrijeme bio je, na temelju biskupske naredbe, protjeran iz župe. Poslije je živio u Grobniku, Čavlima i, konačno, u Jelenju kao ravnatelj mjesne pučke učionice (1859). Na toj dužnosti napisao je opširan izvještaj o općem stanju školstva na Grobnišćini. Bio je vrlo savjestan i sposoban pedagog, napredan pučki prosvjetitelj. Mnogo godina podučavao je djecu iz čitave Grobnišćine, odgojivši tako nekoliko generacija sposobnih trgovaca, zanatlija, svećenika i drugih uglednih javnih djelatnika. Narodnom zemaljskom muzeju u Zagrebu darovao je rimsku fibulu (zapinjaču) pronađenu na lokalitetu Grobišća.

KUKULJAN, Anton (1806-1867), svećenik. Rodio se u Rijeci od oca Mate i majke Franke, rođ. Celligoi. Njegov otac, porijeklom iz Kukuljana, bio je radnik u riječkoj Tvornici šećera. Školovao se u riječkoj gimnaziji, a potom u senjskoj bogosloviji. Godine 1830. zareadio se za svećenika. Nekoliko je godina služio kao kapelan na Hreljinu (1837) i u Cerniku (1838). Od 1838. postaje župnik u Cerniku (*parochus in Cernik*). Od godine 1861. bio je duhovni upravitelj zavoda riječkih benediktinki, kateheta riječke osnovne škole za djevojčice i prisjednik duhovnog stola (*Pater Spiritualis Director Sancti monialium Benedictinarum ac Catechista Schol. element. puellarum Flumine et S. Sed. consist. Assessor*).

LINARDIĆ, Luka, svećenik. Od 1812. do 1814. služio je kao kurat u Cerniku. Godine 1815. spominje se kao učitelj pučke škole u Kraljevici.

JURETIĆ, Martin (1813-1901), svećenik i prisjednik

duhovnoga stola. Rodio se u Grobniku kao sin Alojza i Franke rod. Durbešić. Otac mu je bio postolar (sutore) i ‚mežnjar‘, a ujak Toma Durbešić kapelan u Cerniku. Već kao dječak pokazuje bistrinu duha pa ga roditelji šalju na daljnje školovanje u Rijeku. U riječkoj gimnaziji bio je odličan u svim predmetima (ex doctrina religionis, ex lingua latina, et aliis materiis eminens) tako da na kraju školske godine za nagradu drži javni govor na latinskom jeziku (1832). Nakon položene mature upisuje se na bogoslovno sjemenište u Senju. Godine 1838. zareadio se za svećenika i odmah dobio službu u rodnom mjestu kao duhovni pomoćnik tadašnjem župniku Josipu Škrobonji. Od 1841. do 1843. bio je upravitelj župe (administrator). Poslije 5krobonjine smrti (1843) postavljen je za župnika u Grobniku. Tu službu obavljat će do smrti, gotovo šest desetljeća. Te godine uređuje prostor oko župne crkve Sv. Filipa i Jakova, gradi lijepo dekorativno stubište i čitav ambijent oplemenjuje nasadima lipe. Godine 1844. otac mu oporučno ostavlja četiri stotine forinti ‚za rediti mojega mladjega sina Martina za Redovnika‘. U ljeto burne 1848. istaknuo se kao jedan od glavnih organizatora narodnog ustanka grobničkih seljaka i osnivača tzv. Grobničke republike. ‚Juretić, stara grobnička korjenika, odličan svećenik i vatren Hrvat, znao je dobro kako dišu njegovi župljani i ostali Grobničani, pa mu nije bilo ni teško da u njihovim srcima probudi narodnu hrvatsku svijest tako, da se je narod počeo buniti protiv tlačitelja i mrko promatrati mađarsku vlastelu grofa Bačania, koja je tada vladala Grobnikom. Tadašnje su vlasti dobro znale, da su vode naroda svećenici njegovi, pa su stale vrebati na glavnog vodu župnika Juretića da ga posve maknu s ovog svijeta. Ljudi kad su dočuli, da imade od vlastele grobničke, tadanji lugar Kamenar, nalog da ubije Juretića, potajno su ga strpali u koš sijena (koš u kakovima sada grobnički kirijaši voze pijesak, op. p.), te ga noću prevezli u Kraljevicu, a odanle u Senj, gdje se je krio skoro dvije godine, dok se val apsolutizma malo stišao‘ (Istina). U Senju mu je utočište pružio biskup Mirko Ožegović. Odmah nakon povratka u Grobnik Juretić se zdušno prihvaća posla oko izgradnje novog župnog stana (1850) koji i danas po svojim dimenzijama ima dominantnu ulogu u urbanoj strukturi mjesta. Iduće godine inicira osnivanje prve građanske škole u Grobniku, a već je i prije toga zajedno sa svojim kapelanom, podučavao ovdašnju mladež u osnovnim naukama. Poslije odlaska učitelja Armina Koričića privremeno preuzima cjelokupnu nastavu u školi (1854-5). Zanimljivo ‚da je u toj školi više od četrdeset godina bio vjeroučitelj, obnašao dužnost mjesnog školskog nadzornika i

predsjednika školskog odbora. Pedesetih godina postaje općinski starješina i zastupnik te aktivno sudjeluje u javnom i političkom životu svoga kraja. Uz Erazma Barčića i Vjenceslava Urpanija bio je jedan od prvaka pravaštva bakarskoga kotara, ne propustivši ni jedan izbor za narodne poslanike, ni političku skupštinu u Primorju. Nije, doduše, bio čovjek velikih govora i halabuke, ali se zato njegovo rodoljublje ogledalo u razboritim djelima i ustrajnom radu među pukom. 'Znao je na pregršte recitovati klasike ali svaka njegova imala je mjesta! Čovjek bi se morao diviti onomu pamćenju, a ujedno kritičnosti, kada bi u svakom slučaju bilo privatnom bilo praktičkom znao odmah odbrusiti (šlag fertig, što veli Švabo) ili koji stih ili kakovu latinsku poslovicu' (Novi list). Mnogo je čitao i uvijek bio odlično informiran o svemu. Bio je stalan pretplatnik tršćanske Naše sloge (od 1883) i član riječke Narodne čitaonice (od 1850), a u svojoj bogatoj knjižnici imao je knjiga na latinskom, njemačkom, talijanskom, hrvatskom i slovenskom jeziku. Imao je veliki krug prijatelja i poštovatelja u čitavom Primorju. Bio je prislan prijatelj Frana Kurelca i zagrebačkog povjesničara Ivana Krstitelja Tkalčića, o čemu svjedoči njegova prepiska što se čuva u Arhivu HAZU u Zagrebu. Održavao je veze i s muzeologom Mihovilom Sabljaram kome, prigodom jednog posjeta, daruje glagoljsku blagajničku knjigu Brašćine Svete Marije Tepačke u Grobniku (1539-1621), danas također pohranjenu u tom zagrebačkom arhivu. Nije bio plitki pobožnjak koji se zanosi lakoumnim apstrakcijama, nego čovjek koji čvrsto stoji na zemlji, koji u svakom trenutku zna gdje se nalazi i što mu je činiti. Prilikom velike gladi, što je zahvatila čitavu Grobnišćinu (1877), inicirao je prikupljanje dobrovoljnih priloga po čitavom kraju i od tih sredstava kupovao kukuruz za najugroženije stanovnike. U svakoj prilici bio je istinski prijatelj puka, pravi duhovni pastir i narod ga je neobično volio i cijenio. U rujnu 1898. svečano je proslavio šezdesetogodišnjicu misnikovanja i tom prigodom zahvalni mještani podigli su mu kameno spomen-obilježje s natpisom u središtu Grobnika. Podarhidakon Ivan Urpani u lipnju iste godine svečano mu je uručio prigodni poklon pape Leona XIII. koji se sastojao od bogato urešenoga portreta Svetoga Oca s posvetom: *„Beatissime Pater! Sacerdos Martinus Juretić, Parochus in Grobnik, Diocesis Modrussen ad pedes Santitatis, Vestrae provolutus humillime petit Benedictionem Apostolicam pro suo sexagesimo anno sacerdotali in mense ME 1898. Et Deus. - Ex Aedibus Vaticanis - die 22. Aprilis 1898. Sumus D. N. Leo P. P. XIII. petitam benedictionem clementer*

impertivit Franciscus Della Volpe Pontificae Domini Praepositus. (L.S.)' Juretić, taj robusni i vitalni starac, energični i ponositi duhovnik staroga kova, radio je doslovce do posljednjeg časa života. Srušio se, iznenada, jedne nedjelje neposredno prije završetka svete mise i sedam dana poslije umro od posljedica jake upale pluća. Sahranjen je, poslije veličanstvenog sprovoda, u župnoj crkvi Sv. Filipa i Jakova u Grobniku, odmah uz glavni oltar. To je zaslužena i rijetka počast čovjeku koji je za života postao simbolom te crkve.

BURMAŠEVIĆ, Antun (1816-1872), svećenik i pomorski pedagog. Rođen je u Senju, ali već od rana djetinjstva živi u Praputnjaku, gdje mu je otac bio stražar mitnice (miles telonarius). Za prvi gimnazijski razred polagao je ispit kao privatist u riječkoj gimnaziji, koju završava 1836. godine. Bogoslovne nauke studira u Senju, a nakon toga, kao kapelan, službuje po mnogim mjestima u Primorju. Prvo boravi kao duhovni pomoćnik u Grobniku (1842-1848). Burmašević je bio 'žarki rodoljub, narodni pjesnik i spisatelj' (Naša sloga). Prva poznata pjesma koju je objelodanio nosi vrlo dugačak naslov: U slavu presvietlomu i prečastnom gospodinu gospodinu Mirku Ožegoviću Barlabaševačkomu po milosti Božjoj i Stolice apostolske biskupu senjskom i modruškom iliti krbavskom itd. itd. prigodom godovnoga dana na 5. studenoga 1846. pievao najpokorniji i najzahvalniji sluga Antun Burmašević kapelan Grobnički (Zagreb, Tiskara Kralj. posl. narodne tiskarne dra Ljudevita Gaja, 1 list, 2 stranice). Napisao je i prigodne stihove Pozdrav novoj zastavi uzkrisene županije severinske pod imenom riečke prigodom blagoslova na Grobničkom polju, i presvietlog gospodina Jurja Strosmajera, biskupa diakovarskog neumrlog mecenata knjige i narodnosti itd. itd. i presvietle vitezkinje sv. ivanske Anke Smaić, itd. Pjeva Kostrena dne 29. svibnja 1862. (Na Rieci, Tiskom Antuna Karlzetzskog, također jedan list na dvije stranice), te još nekoliko sličnih prigodnica u Zmajićevu čast. Godine 1848. Burmašević se istakao kao jedan od organizatora poznate grobničke bune (tzv. Grobnička republika), zajedno s Filipom i Martinom Juretićem, pa je odavde prema presudi županijskog suda morao biti premješten u drugu župu (Sv. Kuzam). Tijekom svoga boravka u Grobniku učinio je mnogo na buđenju nacionalne svijesti ovdašnjega naroda budući da se, osim duhovničkim poslom, bavio podučavanjem mladeži u svim važnijim disciplinama. Bio je nakazne vanjštine, ali zato vrlo obrazovan i načitan. Od 1853. do 1861. bio je kapelan i učitelj (docente elementare) u Kukuljanovu, a nakon toga župnik u Kostreni Sv. Barbari (1863-1870). Posjedovao je bogatu knjižnicu

raznih struka, naročito fizikalnih, nautičkih i astronomskih, odlično je poznao matematiku i glazbu, bavio se 'što u to doba predstavlja pravi kuriozum' i fotografijom. Generacije kostrenskih i kuzmanskih pomoraca pripremao je za polaganje poručničkih i kapetanskih ispita, u Svetom Kuzmi izgradio je oko crkve marvinski trg (1851), seljake zaštićivao od izrabljivanja bakarskih patricija, u Kostreni osnovao humanitarno društvo Bratovština Sv. Nikole (1869) i Narodnu čitaonicu (1871), bio je izaslanik Bakra u raznim misijama (Zagreb, Beč, Pešta). Ukratko, pravi uomo universale.

MOHORIĆ, Katarina (1820-1884), benediktinka, rodom iz Grobnika. Od rane mladosti živjela je u samostanu riječkih benediktinki (soror monialis conventus Benedictine). Godine 1854. upisana je među 'sorores conversae'. Umrula je u Rijeci.

SABLIĆ, Mate (1821-1877), svećenik. Rodio se u Rijeci. Pučku školu polazi u Bakru, gimnaziju u Rijeci, a nakon toga odlazi u senjsku bogosloviju. U gimnaziji je bio odličan učenik (eminens). Godine 1846. nakon dovršenih nauka, biskup Ožegović zaredio ga je za svećenika. Odmah potom imenovan je kapelanom u Hreljinu. Od 1854. do 1859. radi u tome mjestu kao privatni učitelj (magister scholae). Nakon toga kraće vrijeme kapelanuje u Bakru (1859). Od 1860. do 1877. bio je župnik u Jelenju 'gdje si je znao svojim bogoljubnim i čovječnim postupkom u puka svoga steći toliku privrženost, da je hrlilo malo i veliko tužnim plačem, da se od svoga ljubljenoga župnika na smrtnom odru još jednoč oprost. Mate Sablić bio je plemenita duša, pravi prijatelj, oduševljen i iskren rodoljub. Za života njegova nije bilo moguće da mu kraj kuće prodješ, a da te on zazvao i baš po staro-hrvatsku počastio bio ne bi – nije bilo nijedne dobre stvari u občini i domovini, kod koje Mate Sablić sudjelovao ne bi' (Primorac). Godine 1860. usprotivio se riječkim trgovcima braći Palese što navodno unajmljuju djecu i žene, za par krajcara, kako bi ta čeljad ubirala ljekovitu travu. To protivljenje bilo je, međutim, od kotarske oblasti odbijeno. Od 1866. imenovan je prisjednikom Duhovnoga stola (S. Sedes Consistorialis Assessor). U njegovo doba župna crkva Sv. Mihovila znatno je proširena. Bio je mjesni školski odbornik i član odbora za pomoć u vrijeme velike gladi. Sablić je živio u velikoj materijalnoj oskudici i bio prisiljen tražiti potporu vladine vjerozakonske zaklade. Umro je u prosincu 1877. godine i sahranjen uz velike počasti na mjesnom groblju u Jelenju.

SKROBONJA, Josip mlađi (1822-1898), svećenik. Rodio se u Rijeci, sin Francesca i Margarete, nećak župnika Josipa Skrobonje

starijeg. Pučku školu i gimnaziju završio je u Rijeci, nakon toga se upisuje na studij bogoslovije u Senju (1844). Tijekom školovanja primao je novčanu potporu riječkog gradskog magistrata. Neko vrijeme uči flautu na Muzičkoj školi u Rijeci. Godine 1849. zaređio se za svećenika. Odmah potom postaje duhovnim pomoćnikom na Grobniku kod župnika Martina Juretića i privremeni učitelj tamošnje pučke škole (1851-2, 1855-6). Od 1863. do 1898. službovao je kao župnik u Delnicama. Bio je odbornik Gospodarskog društva u tom mjestu, podđakon brodski i konzistorijalni prisežnik duhovnog stola. 'Uomo gioviale, spiritoso, di nobili sentimenti ed amato da tutto il popolo, al quale fu vero ed affezionato padre' (La Voce del Popolo). Umro je u Delnicama. Njegova sestra Antonija bila je supruga Antona Vincenza iz Grobnika, a Franka žena Frana Ivaniševića.

ŠEKULJA, Pavao (1825-?), svećenik, rodом iz Rijeke. Sin Pavla i Ane Šekulja (Seculia). Školovao se prvo u riječkoj gimnaziji kao stipendist gradskog magistrata iz zaklade Moderčin. Kao najbolji učenik svoje generacije (bio je 'eminens' iz sviju predmeta) na kraju školske godine 1841/2. izriče svečani govor na mađarskom jeziku. Poslije toga studira bogosloviju u Senju i 1849. postaje svećenikom. Neko vrijeme radi kao kapelan u Bribiru (1851) i Mrkoplju (1854), te župnik u Hribu (1855-60). Godine 1860. imenovan je kapelanom kod riječkih benediktinki i katehetom glavne ženske pučke učionice (capellanus in Conventu S. Monialium Benedictinarum et Cathec. puellaris Capitalis scholae Fluminis). Od 1863. bio je duhovni savjetnik i ispovjednik talijanske Bratovštine Blažene Djevice Marije od Sedam Žalosti u Rijeci (exhortator italicus Sodalitatis B.M.V. 7 dolorum). Nakon toga postaje privremenim upraviteljem župe Cernik (provisoris Administrator in Cernik, 1864-1868). Godine 1866. bio je tajnik Odbora za podizanje spomenika na Grobničkom polju. Dobrovoljnim je prinosima puka postavio dva pobočna oltara i tabernakul u crkvi Sv. Bartola u Cerniku. Sredinom osamdesetih godina radi kao župnik u Sv. Jakovu-Šiljevici, dijacezanski vjeroučitelj i prisjednik duhovnog stola (1885).

GRŠKOVIĆ, Nikola (Miko) stariji, zvan Bodul plovani (1828-1904), svećenik. Rodom je iz Vrbnika, školovao se kod domaćih duhovnika na mjesnoj kaptolskoj 'skuli' i potom se zaređio za svećenika (1851). Od 1851. do 1878. služio je kao kapelan kod riječkih koludrica, a zatim godinama župnikuje u Cerniku (1881-1903). Podigao je tamo novu zgradu župnog stana (1897) i počeo prikupljati sredstva za obnovu stare crkve Sv. Bartola. Zdušno je podupirao rad mjesnih društava, a naročito cerničkog zbora

Tomislav, čiju je zastavu osobno blagoslovio 1902. godine. Zbog poodmaklih godina i slaba zdravlja 1903. umirovljen je na vlastitu molbu kao svećenik jubilarac, nakon čega se povlači u rodni Vrbnik. Gršković je No uzoran rodoljub i dobroćinac svojim rođakom, kojih je nekoliko pomogao i školati' (Naša sloga).

MATTIKA (Matika), Grgur Martinov (1828-1879), svećenik. Rodom je iz Drage, gdje mu je otac službovao kao tridesetničar. Školovao se u riječkoj gimnaziji i bio stipendist riječkog magistrata. Bio je odličan učenik (eminens), a nakon položenog ispita zrelosti odlazi na studij teologije u senjsko bogoslovno sjemenište. Za svećenika je zaređen 1853. godine. Prvo službuje kao kapelan u Kraljevici (1853), a potom postaje župnikom u Kostreni Sv. Barbari i preuzima nastavu u tamošnjoj pučkoj školi (1858). Od 1865. župnik je u Brlogu. Prigodom njegova ustoličenja Ante Luković spjevao je prigodne stihove U slavu umješćenja velečasnog Gospodina Grge Mattika za župnika brložkog dne 2. srpnja 1865 (Rijeka, Riječki tiskarski i kamenopisni zavod). Godine 1866. car ga je odlikovao Ordenom zlatnog križa za zasluge (aurea civilis meriti cruce corona decoratus). Od 1877. do 1879. bio je župnik u Jelenju. Umro je iznenada, od moždane kapi i pokopan na jelenjskom župnom groblju pored kapelice Sv. Roka.

SABLIĆ, Ivan Nepomuk (1828-1872), svećenik. Rodom Bakranin, sin općinskog blagajnika Feliksa Sablića i Zvane Tijanić. Od 1868. do 1872. godine bio je župnik u Cerniku. Dobrovoljnim prinosima puka nabavio uru i postavio je na zvonik crkve Sv. Bartola (1868). Umro je u Cerniku od tuberkuloze.

POLIĆ, Blaž (1835-1909), svećenik i učitelj, rodom iz Hreljina (Piket). Školovao se u riječkoj gimnaziji i senjskoj bogosloviji. Godine 1859. zaređio se za svećenika. Godinama je službovao kao kapelan i privremeni učitelj u Delnicama. Od 1866. postaje privremeni upravitelj i kateheta u kaptolskoj školi u Bakru (cathecheta et provisorius director ad Capitulum Scholam Buccari). Godine 1872. imenovan je župnikom u Cerniku i učiteljem tamošnje pučke učionice (1873-1875). Odmah po dolasku u mjesto uredio je okoliš oko župne crkve Sv. Bartola i podigao lijepu dvorišnu ogradu od kamena i kovana željeza (1879). Isticao se kao savjestan duhovnik, marljiv odgojitelj mladeži i pravi narodni svećenik. Bio je nadzornik škole u Čavlima, zastupnik cerničke općine, član Društva za potporu siromašnih i vriednih učenikah kr. hrv. gimnazije u Rijeci, te pretplatnik Hrvatskog doma. Naročito je značajan njegov prinos

organiziranju i prikupljanju humanitarne pomoći za velike gladi (1877), kada je kao zastupnik cerničke općine nesebično pomagao svome narodu. Na velikoj proslavi u Čavlima, prigodom glasovite ruske pobjede kod Plevne nad Turcima, izrekao je kratak ali vatren govor 'slogi i razvitku slavenstva' (1877). U mnogim se prilikama iskazao kao dobrotvor školske mladeži, pobornik naprednih ideja i duhovnih inicijativa. Godine 1879. darovao je, primjerice, za zakladu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti pedeset forinti. Od 1881. do 1895. župnikuje u Kostreni Sv. Barbari i ujedno radi kao privatni učitelj. U poznijim godinama domogao se časti kanonika u Bakru i prisjednika duhovnog stola u Senju. Nakon odlaska u mirovinu, 1895. godine, vraća se u rodno mjesto i tu ostaje do kraja života.

CANJUGA, Franjo (1839-?), svećenik. Rodom je iz Varaždina. Godine 1863. zaređen za svećenika, a nakon toga određeno vrijeme službuje kao kapelan i privremeni učitelj u Mrkoplju (1867). U to vrijeme bio je podupirući član Učiteljskog društva za podporu učiteljske sirotčadi Zadruga (1867), a nešto kasnije član Društva za podporu siromašnih i vriednih učenika kraljevske gimnazije (1880). Iz Mrkoplja prelazi za župnika u Tršće. Od 1880. do 1893. župnikuje u Jelenju. Godine 1893. imenovan je župnikom u Gospiću i članom Poljoprivrednog kotarskog vijeća za sušački distrikt. Godinama je bio član upravnog odbora Županije modruško-riječke, zemaljski kulturni povjerenik (1895) i član administrativno-financijskog odbora županije (1898). Godine 1901. postavljen je na mjesto arhidakona ličko-krbavskog uz oprost od pristojbi, s titulom opata i začasnog kanonika. Bio je, osim toga, začasni kanonik u Bribiru, opat u Sv. Jurju kod Senja i prisjednik duhovnog stola.

MATASIĆ, Mate (1860-?), svećenik, rodom iz Sinca. Nakon završene bogoslovije u Senju, zaređio se za svećenika (1886). Iduće godine služi kao kapelan u Grobniku kod župnika Martina Juretića. U to vrijeme sakupljao je vrijedne zapise o grobničkoj koledi kao suradnik akademika Ivana Milčetića. Godine 1888. bio je upravitelj župe u Aleksinici, vjeroučitelj niže dječjačke i djevojačke i više djevojačke škole u Gospiću. Kasnije je župnikovao u Smiljanu (1893) i Grižanama. Bio je veliki dobrotvor školske mladeži. Godine 1915. darovao je školi u Grižanama dvjesto komada knjižica i časopisa vjerskog i poučnog sadržaja.

VOLARIĆ, Anton (?-1924), svećenik, rodom iz Vrbnika. Poslije završenih bogoslovnih nauka postaje kapelanom u Grobniku,

gdje je za župnikovanja Martina Juretića ostao samo pet mjeseci (1894). U to vrijeme sakupljao je dobrovoljne priloge u korist Družbe Sv. Ćirila i Metoda za Istru. Poslije toga preselio se u Rijeku, gdje ostaje trideset godina kao vjeroučitelj gradskih škola. Bio je veliki rodoljub, pravi narodni svećenik, član riječke Narodne čitaonice i osnivač pjevačkog društva Jadranska Vila.

POLIĆ, Nikola (1862-1952), svećenik, rodom iz Hreljina. Sin Jakova i Auguštine rod. Miloš. Poslije bogoslovnih studija na senjskom sjemeništu zaredio se za svećenika (1885). Koncem osamdesetih godina službovao je kao upravitelj župe i župnik u Kopolju (Lika). Izvjesno vrijeme obnaša dužnost bilježnika i ravnatelja biskupske kancelarije u Senju. U kolovozu 1896. imenovan je župnikom u Jelenju. Odmah po dolasku u tu župu vrlo se aktivno uključio u politički i javni život Grobnišćine. Bio je osnivač i dugogodišnji predsjednik Seljačke zadruge u Jelenju (1903-1922), predsjednik mjesnog školskog odbora, školski nadzornik i vjeroučitelj. U njegovo je doba, prema svjedočanstvu A. G. Matoša, seljačka zadruga u Jelenju bila među najbogatijim gospodarskim ustanovama u čitavom Primorju. Početkom stoljeća često je sazivao pučke skupštine, agitirao među pukom, organizirao razne političke akcije i budio uspavanu nacionalnu svijest. Godine 1903. zajedno sa svojim kapelanom Grgurom Starčevićem pokrenuo je val žestokih protukhuenovskih demonstracija u Jelenju i široj okolici. Polić je, međutim, bio poznat kao čovjek osorne i prijeke naravi, sklon grubim ispadima i prilično netaktičan u ophođenju. Nije podnosio suprotstavljanje i ponašao se poput kakva duhovnog despota. U svojim nedjeljnim propovijedima napadao je političke protivnike, a naročito 'bezbožnu' politiku Frana Supila. Uoči Prvog svjetskog rata bio je župnik konzultor (savjetnik), začasni prisjednik duhovnog stola i bakarski dekan. U nekoliko je navrata prikupljao prinose za Družbu Sv. Ćirila i Metoda za Istru, a 1906. izvodi nadogradnju župnog stana u Jelenju. Umro je u Rijeci.

TURKOVIĆ, Dragutin (1862-?), svećenik, rodom iz Saborskog. Godine 1886. zaredio se za svećenika. Bio je upravitelj župe Cernik (1894) i Jelenje (1895-8), te u Dolu kod Bakra (1898). Od 1898. do 1913. župnik u Divjakama.

ŽAGAR, Josip (1863-?), svećenik, rodom iz Kupjaka. Za svećenika je zaređen 1885. godine. Nakon toga postaje kapelan u Grobniku kod župnika Martina Juretića (1887). U to vrijeme prikupljao je prinose za Bratovštinu hrvatskih ljudi u Istri. Kasnije djeluje kao

upravitelj župe u Bužimu (1896), Buniću (1898) i Oštarijama. Od 1906. do 1914. župnik u Oštarijama.

HARBÍĆ, Antun (1865-1935), svećenik. Rodio se u Vrbniku, gimnaziju završio u Senju i Rijeci, a bogoslovne nauke u Gorici. Kao mladomisnik dodijeljen je za duhovnog pomoćnika svome profesoru teologije Ivanu Paveliću, župniku u Grižanama. Godine 1893. dolazi u Jelenje kao kapelan župniku Franu Canjugi. U to je vrijeme bio pretplatnik Naše sloge i sakupljač doprinosa za Bratovštinu hrvatskih ljudi u Istri i Družbu Sv. Ćirila i Metoda za Istru. Isticao se kao veliki rodoljub. Od 1913. do 1933. župnikuje u Kukuljanovu.

ŠTIMAC, Mile (Miha) (1866-?), svećenik, rodom iz Mušaluka u Lici. Godine 1891. zaređen za svećenika. Od 1893. do 1894. bio je duhovni pomoćnik u Grobniku kod župnika Martina Juretića. U to vrijeme prikupljao je novčane priloge za Družbu Sv. Ćirila i Metoda za Istru. Godine 1903. župnikuje u Sv. Roku u Lici.

JURETIĆ, August (Božo) (1867-?), svećenik. Rođen je u Grobniku, sin Martina Mežnjarića i Marije rođ. Mohorić, pranećak župnika Martina Juretića. Školovao se u riječkoj gimnaziji (1880-8) i senjskoj bogosloviji. Prvu svetu misu imao je 1894. u rodnom mjestu. Nakon toga služi kao duhovni pomoćnik u Pakracu (1895), Donjoj Stubici (1896-7), Gornjoj Stubici (1899) i Velikoj Gorici (1903). Od 1908. do 1918. župnik u Brekovljanima kod Vugrovca, gdje je predsjednik Gospodarskoga društva (1918).

BABIĆ, Miroslav /Fridrik, Mira/, svećenik, politički i vjerski pisac (Senj, 1872 - Grobnik, 1906). Školovao se u riječkoj gimnaziji primajući potporu senjskog gradskog poglavarstva (Bedinijeva zaklada). Ispit zrelosti položio je 1890. i potom se opredijelio za duhovnički poziv. Bogoslovke nauke završava u Senju i 1895. postaje svećenik. Nakon toga službuje kao kapelan u Brinju (1895), upravitelj župe u Fužinama (1896), Korenici (1897) i Lešću kraj Otočca (1899). Od svibnja 1901. do listopada 1906. bio je župnik u Grobniku. Isticao se u političkom životu kao vatreni pravaš - 'stekliš'. Oštro je napadao Kluenov režim, a suprotstavljao se i liberalističkom duhu Frana Supila i riječkoga Novog lista. Suradivao je u Katoličkom listu (1898), Hrvatskoj (1902), Novom listu (1903, 1904). S njemačkog je preveo prvi dio katekizma Andreja Einspiellera Kršćanski nauk tj. tumačenje katekizma (Rijeka 1899). Pored toga, objavio je brošuru Na obranu pravaškog gesla 'Bog i Hrvati'. Najnovija sablazan u bakarskom kotaru kod zadnjeg saborskog izbora. Piše pop Miroslav Babić, župnik grobnički. Na Grobniku, 20. studena 1901. (u povodu izbora Erazma

Barčića za zastupnika bakarskog izbornog kotara). Ubrzo nakon dolaska u Grobnik Babić je, kao umješan govornik i čovjek od akcije, zadobio veliku naklonost ovdašnjega puka i dao značajan prinos razvitku društvenoga života ovoga kraja. Godine 1903. jedan je od osnivača i prvi predsjednik Seljačke zadruge u Grobniku, prve institucije takve vrste u Hrvatskom primorju. Inicirao je obnovu Narodne čitaonice i postao njezinim prvim predsjednikom. Budući da je bio jedan od kolovođa velikih protukhuenovskih demonstracija u Grobniku (1903), državno je odvjetništvo podnijelo tužbu 'radi zločina bune i ustanka' protiv njega i njegova kapelana Pavla Oršića, ali su zbog nedostatka svjedoka oslobođeni optužbe. Prigodom blagdana, proslava imendana i vjenčanja revno je prikupljao, dobrovoljne priloge za Družbu Sv. Ćirila i Metoda za Istru. Unatoč tome što je u žaru političkih agitacija mnogo puta pretjerivao, služeći se propovjedaonicom kao političkom tribinom, Babić je svojim angažmanom pokrenuo narod iz dugogodišnjeg duhovnog mrtvila i ostavio trajan spomen u svijesti svojih župljana. O tome svjedoči i spomenik što mu ga podigoše zahvalni mještani na župnom groblju u Grobniku.

GAUŠ, Stanko Kajetan (1872-1964.), svećenik, rodом iz Kraljevice. Školovao se u riječkoj gimnaziji gdje je 1892. maturirao i opredijelio se za studij bogoslovije u Senju. Nakon studija neko vrijeme služi kao duhovni pomoćnik u Bakru (1898-9) i upravitelj župe Ravna Gora (1902). Od 1903. do 1906. predavač je metodike, kateheze i pedagogije na senjskoj bogosloviji, vjeroučitelj senjskih gradskih škola, nadstojnik (prefekt) konvikta Ožegovićianum, župnik u Sv. Križu kod Senja, revizor komisije za pregled biskupskih računa i sinodalni ispitivač (examinator synodalis). Od 1906. do 1914. župnikuje u Grobniku. Prema svjedočanstvu A. G. Matoša u župnoj crkvi Sv. Filipa i Jakova u Grobniku čitao je mise na staroslavenskom jeziku. Godine 1907. izabran je za predsjednika Hrvatske seljačke zadruge u Grobniku. Budući da je u politici zastupao ortodoksne frankovačke nazore, žestoko agitirao i s propovjedaonice napadao svoje političke protivnike, nije bio osobito popularan među ovdašnjim svijetom. Od 1914. do 1927. župnikuje u rodnoj Kraljevici gdje stanovito vrijeme obnaša načelničku službu (1926). Između ratova bio je jedan od najžešćih radikala u Primorju pa su ga zbog toga često napadali u sušačkom tisku. Uoči Drugog svjetskog rata bio je kateheta osnovne i građanske škole u Kraljevici (1939). Godine 1959. spominje se kao umirovljeni vjeroučitelj. Bio je vrlo društven čovjek i dobar pjevač.

HLAČA, don Dragutin (Karlo) Matijev (1872-1962), svećenik i publicist. Sin siromašnog grobničkog postolara. Iako je bio nadareno dijete, oskudne obiteljske prilike jedva su mu dopuštale da se posveti ozbiljnijim naukama. Otac mu umire iste godine kada se htio upisati u riječku gimnaziju (1885), ali mu, srećom, grobničko općinsko poglavarstvo dobrohotno ustupa godišnju potporu od 40 forinti, tako da ipak uspijeva redovno nastaviti školovanje. Godine 1893. polaže ispit zrelosti i odlazi na bogoslovne studije u Senj. U listopadu 1901. održao je mladu misu u rodnome mjestu. Zbog sukoba sa senjskim biskupom službovao na otocima. Od 1902. do 1910. služi kao duhovni pomoćnik na Velom Lošinju. U to vrijeme redoviti je pretplatnik lista Naša sloga i dobrotvor Družbe Sv. Ćirila i Metoda za Istru. U travnju 1910. izabran je jednoglasnom odlukom puka za župnika u Martinšćici na otoku Cresu, kao 'veliko zasluženi i opće obljubljeni upravitelj župe'. Tada je već redovni suradnik lista Pučki prijatelj, gdje objavljuje polemičke članke protiv Supilova Riečkog novog lista i Tršćanskog Lloyd (1910). Tijekom prvog svjetskog rata nastavlja s angažiranim publicističkim radom i objavljuje brošuru pod naslovom Mi nazadujemo! (Glas iz Istre) (Napisao don Dragutin Hlača. U Zagrebu, Hrvatska tiskara 1917, 16 str.) Godine 1919. kao i ostali rodoljubni istarski svećenici doživljava tragičnu sudbinu: talijanske okupacijske vlasti protjeruju ga iz njegove župe u Martinšćici na Cresu i odvođe u internaciju. Poslije nekoliko godina progonstva ipak uspijeva sakupiti dovoljno snage za nastavak publicističke djelatnosti. Godine 1923. tiskao je brošuru Stjepan Radić i njegov politički rad (Zagreb, Tiskara Merkur) koja doživljava još iste godine i drugo izdanje. U to je vrijeme bio župnik u Lukovu Otočkom kraj Senja. Uoči Drugog svjetskog rata (1939) kao umirovljeni župnik bio je privremeni upravitelj kapelanije Garica na otoku Krku i u Barbatu na otoku Rabu. Umro je u Omišlju, gdje godinama služi kao mjesni kapelan. Bio je na glasu kao dobar pjevač i ispovjednik, cijenjen među Omišljanima koji su ga zadržali u lijepoj uspomeni.

BLAŽEVIĆ, Srećko (1873-1946), svećenik. Rođen u Krmopotama kod Senja. Školovao se prvo u riječkoj gimnaziji, a nakon toga odlazi na studij bogoslovije u Senj. Godine 1897. postaje svećenikom i prefektom senjskog biskupskog konvikta (1898). Službovao je isprva kao kapelan u Bribiru (1898-1900), a zatim postaje upravitelj župe Sv. Jelena kod Dramlja. Od 1903. do 1922. godine župnikuje u Cerniku. Za vrijeme njegove službe dovršena je gradnja nove župne crkve i zvonika Sv. Bartola (1909). Crkvu je 1910. posvetio

biskup Rok Vučić. Od 1905. do 1922. Blažević je bio predsjednik Hrvatske seljačke zadruge u Cerniku, a stanovito vrijeme općinski odbornik, predsjednik novčane zadruge, privremeni predsjednik gospodarske podružnice i predsjednik pjevačkog društva Tomislav. U politici je zastupao frankovačka gledišta. Godine 1922. Blažević postaje župnik u susjednom Jelenju gdje će provesti više od dvadeset godina (1946). Odmah po dolasku na novu dužnost postavljen je za potpredsjednika Hrvatske seljačke zadruge u Jelenju (1922). Nakon toga postaje začasni prisjednik duhovnog stola i dobiva titulu dekana sušačkog kotara. Među župljanima, kao agilni duhovnik i pristaša politike HSS, uživao je veliki ugled i bio neobično omljubljen. Njegovi su ga suvremenici zvali Jelde (zbog česte poštapalice kojom se služio). Bio je inicijator okupljanja i osnivanja mnogih mjesnih vjerskih udruženja (Hrvatski katolički omladinci, Društvo katoličkih muževa, Društvo djevojaka Marijanske kongregacije, crkvenog pjevačkog zbora). Koncem tridesetih godina ta društva Katoličke akcije održala su veliki broj priredaba u Jelenju i obližnjim mjestima, pridonoseći tako oživljavanju vjerskog i društvenog života tog dijela Grobnišćine. Godine 1926. Blažević je posvetio novoizgrađeni Planinarski dom na Hahliću. Za vrijeme Drugog svjetskog rata zauzeo se kod lokalnih oblasti za obnovu tada već trošnog zvonika i rekonstrukciju župne crkve Sv. Mihovila (1942). Umro je u Jelenju kao kanonik župnik i pokopan na mjestnom groblju 'uz veliko sudjelovanje naroda'.

MARAČIĆ, Juraj (1874-1946), svećenik, rođen u Kukuljanovu (Krč selo). Školovao se u riječkoj gimnaziji i senjskoj bogosloviji. Godine 1897. postaje svećenik i služi mladu misu u rodnom mjestu. Bio je na službi kapelana u Fužinama (1898-1902) i upravitelj župe u Lokvama (1908-1918). Od 1922. do 1946. bio je župnik u Cerniku. Ostao je zapamćen kao pravi narodni plovnik, jednostavan i pristupačan čovjek. Volio je društveni život, boćanje, bio je strastven lovac. Umro je u Cerniku. Sahranjen je u Kukuljanovu.

STARČEVIĆ, Grgur (1878-?), svećenik, rodom iz Liča. Polazio je riječku gimnaziju i bogosloviju u Senju. Za svećenika se zaređio 1902. godine. Poslije završenih teoloških studija imenovan je duhovnim pomoćnikom u Jelenju. Godine 1903. istaknuo se kao jedan od glavnih predvodnika protukhuenovskih demonstracija i narodnoga pokreta u jelenjskoj župi, zajedno sa župnikom Nikolom Polićem. Zbog toga je kažnjen s mjesec dana zatvora i plaćanja kazne od stotinu kruna. Iste godine premješten je za kapelana u Slunj. Nakon toga bio je duhovni pomoćnik u Bribiru (1908) i župnik u Prozoru

kod Otočca (1909-18). Između dvaju ratova imenovan je dekanom u Otočcu, začasnim kanonikom senjskoga kaptola, podijeljena mu je kanonička investitura i postaje ‚župnik-savjetnik‘ (1934).

LOUŠIN, Andrija (1879-1937), svećenik, rodom iz Lokava. Bio je učenik riječke gimnazije i senjske bogoslovije. Svećenikom postaje 1902. godine. Nakon toga slušbuje kao duhovni pomoćnik i privremeni učitelj nižih pučkih škola u Ogulinu i Otočcu (1903). Godine 1908. upravitelj je župe u Lovincu i privremeni upravitelj župe Rudopolje kod Udbine. Od 1910. do 1916. bio je upravitelj župe u Cesarici. Godine 1916. postavljen je za župnika u Grobniku, a potom sve do smrti župnik u rodnome mjestu. Bio je poznat kao strastveni lovac na kunice, veseljak i korektan čovjek.

PETROVIĆ, Blaž Mežnjarov (1879-1919), svećenik. Rođen u Jelenju, sin Frana i Jele rod. Juričić. Otac mu je bio zvonar i crkvenjak (mežnjar) u mjesnoj župnoj crkvi. Polazio je riječku gimnaziju. Kao stipendist grobničkog općinskog poglavarstva dobivao godišnju potporu od četrdeset forinti. Bio je odličan učenik. Nakon položene mature (1898) opredijelio se prvo za pravni poziv. Poslije se, međutim predomislio i upisao na studij bogoslovije u Senj (1901). Godine 1904. zaredio se za svećenika i poslije toga dobiva službu duhovnog pomoćnika u Rijeci (190811). Od 1908. bio je član Leonova društva u Senju. Neko vrijeme radi kao upravitelj župe Kompolje u Lici (191416), a potom je imenovan župnikom u Sv. Jakovu-Šiljevici (1918).

RUS, Petar (1879-1906), svećenik. Rodom iz Selaca. Školovao se u riječkoj gimnaziji i senjskoj bogosloviji. Za svećenika se zaredio 1901. godine na Trsatu. Nakon toga bio je ‚sacerdos in universitate Oenipontana‘ (1902) i kateheta osnovne škole u Otočcu (1903). Godine 1904. slušbuje kao kapelan u Grobniku kod župnika Mire Babića. Te godine bio je blagajnik Hrvatske seljačke zadruge u Grobniku. Umro je na Sušaku.

HLAČA, o. Mihael (Vice) (1881-1961), kapucin. Rodio se u Lukežima, sin Frana Hlačića i Marije rod. Kukuljan. Otac i djed bili su mu imućniji seljaci, posjednici mlinova i stupića. Školovao se prvo u riječkoj hrvatskoj gimnaziji (1893-8), a nakon toga nastavlja studij filozofije i teologije u riječkim kapucina. Tu se 15. ožujka 1905. zaredio i postao član kapucinskog reda (o. Mihael). Od 1914. do 1916. bio je gvardijan Kapucinskog samostana Sv. Stjepana i Sv. Josipa u Karlobagu i upravitelj župe u Lukovu Šugarju. Istodobno bio je samostanski knjižničar i propovjednik. Uoči Drugog svjetskog rata (1939) upravitelj

župe u Cesarici. Godine 1959. živi u Samostanu o.o. Kapucina u Rijeci, gdje je i umro.

MAVRINAC, Andrija Ordinančev (1882-?), franjevac. Rodom iz Mavrinci. Svršio je bogosloviju u Zadru, gdje postaje članom franjevačkog reda trećeredaca (tercijari). Za svećenika je zaređen 1906. godine i služi prvu svetu misu u župnoj crkvi u Cerniku. Neko vrijeme službovao je kao upravitelj župe Korniće na otoku Krku (1939).

LJUBIČIĆ, Franjo Josipov (1883-1960), svećenik. Rodio se u Praputnjaku. Školovao se u sušačkoj gimnaziji, gdje polaže ispit zrelosti 1903. godine. Nakon bogoslovnih studija u Senju zaredio se za svećenika (1907). Iduće godine postaje član Leonova društva i duhovni pomoćnik u Ledenicama. Nakon toga radi kao kapelan u Bakru (1911) i Perušiću (1913). U toku Prvog svjetskog rata dušebrižnik je u Vojnoj duševnoj bolnici u Karlovcu (1916). Nakon rata župnikuje u Starigradu do 1939, a potom u Sv. Križu kod Kastva. Od 1946. do 1960. župnikuje u Cerniku. Za njegove službe s crkvenoga tornja Sv. Bartola skinute su eternit pločice i postavljen pocinčani lim. Crkva je iznutra obojena. Godine 1957. skinuta je propovjedaonica. Ljubičić je umro i pokopan u Cerniku.

ZAKARIJA, Marija (1884-?), benediktinka, rodom iz Čavala, kći mjesnog učitelja Frana i sestra učitelja Frana mlađeg u Jelenju. Godine 1905. brat joj isplaćuje miraz od 1400 kruna za Samostan benediktinki Sv. Petra u Cresu, pa ona te godine postaje časna sestra i stupa u benediktinski red.

TURINA, Petar (1887-?), svećenik, rodom iz Turinova sela kod Bakarca. Bogosloviju završio u Senju i 1907. postao svećenikom. Godine 1914. bio je vjeroučitelj u Rijeci, kapelan riječkih benediktinki i kateheta osnovne škole na Kozali. Godine 1918. upravitelj župe u Grobniku. Od 1926. do 1942. profesor i vjeroučitelj u sušačkoj gimnaziji.

ČUKLI, Jerko (1889-1974), svećenik. Rodom je iz Gerova. Godine 1914. zaredio se za svećenika. Od 1915. do 1917. službuje kao kapelan i crkveni orguljaš u Jelenju. Bio je aktivan član cecilijanskoga pokreta i redovni dopisnik časopisa Sv. Cecilija u Zagrebu. Unatoč teškim ratnim prilikama uspio je u jelenskoj župi ustanoviti ženski crkveni pjevački zbor, nabaviti potreban harmonij za uvježbavanje i stvoriti bogat izvedbeni repertoar duhovne glazbe. Posebno su vrijedni njegovi uspjesi u njegovanju staroslavenske liturgije, crkvenih napjeva domaćih glazbenika i narodnih pjesama. Zbor je nastupao kao pratnja tijekom nedjeljnih misnih obreda i većih crkvenih blagdana. Umro je

kao umirovljeni župnik i dekan u rodnome mjestu.

JURETIĆ, Augustin Gušta Matičakov (1890-1954), svećenik, novinar i političar. Rodio se na Lubarskoj (Šementin), sin Mate i Fanice rod. Maršanić. Otac mu je bio stolarski obrtnik, a majka kei uglednog opančarskog majstora Tome pl. Maršanića iz Ratulja. Unatoč oskudnim materijalnim prilikama u obitelji (bio je najstariji sin, prvi od ukupno šesnaestero djece) od rane mladosti ističe se marljivošću i bistrinom duha, posebice u školi za koju pokazuje sklonosti. Zahvaljujući podršci svoga dugogodišnjeg dobročinitelja i odgojitelja Nikole Polića, župnika u Jelenju, uspijeva nastaviti započeto školovanje i opredjeljuje se za duhovnički poziv. Prvo pohađa sušačku gimnaziju i senjsko bogoslovsko sjemenište, gdje obavlja dužnost prefekta (upravitelja) biskupskog konvikta. Za svećenika se zareadio 1914. godine, a prvu svetu misu obavio je u Jelenju upravo u vrijeme izbijanja Prvog svjetskog rata. Te godine poslan je u Beč, u poznato učilište Augustineum, na specijalizaciju u teološkim naukama. U lipnju 1917. promoviran je u doktora teologije. Nakon povratka u domovinu, u srpnju spomenute godine, imenovan je kapelanom u Rijeci. Godine 1918. bio je, zajedno s dr. Rikardom Lencem, dr. Milivojem Korlevićem i dr. Viktorom Ružićem, tajnikom odbora za Narodnu organizaciju Hrvatskoga primorja i Istre. Talijanske su ga okupacijske vlasti na čelu s d'Annunzиеvim arditima zbog njegova političkog angažmana protjerale iz Rijeke. Godine 1920. pošao je u Belgiju (Louvain) na viši studij socijalnih nauka. Vrativši se u domovinu bio je namješten u Zagrebu gdje od 1921. predaje kao učitelj staroslavenskog jezika i književnosti, te privremeni učitelj sociologije na Rimokatoličkom bogoslovnom fakultetu Kraljevine SHS. Bio je član redakcije Narodne Politike, tajnik Hrvatskog katoličkog Seniorata, glavni tajnik strukovnih radničkih organizacija i izdavač lista Radnička borba. Istodobno radi u svim središnjim katoličkim udruženjima u Zagrebu i surađuje u tadašnjim katoličkim listovima. Prilikom izbora 1923. bio je nosilac liste Hrvatske pučke klerikalne stranke, a nakon Radićeve smrti priklonio se politici dr. Vladka Mačeka. Njegov politički aktivizam, posebno ideje o seljačkom zadrugarstvu, imale su velika odjeka u njegovoj rodnoj Grobnišćini. U kolovozu 1928. pod njegovim je utjecajem osnovana nova organizacija HSS-a u Jelenju (tzv. mačekovci), a tridesetih godina i Seljačka zadruga za nabavke, prodaju i preradu s ograničenim jamstvom u Lubarskoj. Zahvaljujući činjenici što je bio blizak najvišim tadašnjim crkvenim

i državnim krugovima vremenom postiže izuzetan uspjeh u karijeri. Zbog nestašice klera u senjskoj biskupiji bio je pozvan za župnika u Ladjevac, gdje ostaje do 1928. godine. Tada polazi u Beograd, postaje konzultor Beogradske nadbiskupije i Biskupskih konferencija Jugoslavije. Obavljao je i dužnost tajnika Glavnog Zadružnog saveza, ističući se kao jedan od najjačih promicatelja zadrugarstva u Hrvatskoj. Po svim je hrvatskim krajevima svojedobno bio poznat kao 'konzul za Hrvatsku' u Beogradu. Za katolički je rad dobio priznanje i s najvišeg mjesta, budući da ga je godine 1930. Papa Pijo XI. imenovao svojim tajnim komornikom (monsinjur). Stanovito je vrijeme bio član upravnog odbora Talijansko-jugoslavenske trgovačke komore Rijeka-Sušak (zastupnik Centralnog saveza zemljoradničkih zadruga u Jugoslaviji iz Beograda), komornik Nj. Sv. svećenika Senjske biskupije, predsjednik prosinodalnog ispitnog povjerenstva, crkveni sudac Nadbiskupskog povjerenstva i dr. Djeluje i kao plodan novinar i publicist. 'Jedan od rijetkih naših Primoraca koji je došao do zamjernih časti i položaja, bez ičije protekcije, bez ičijih preporuka, vlastitim radom, znanjem i talentom. Njegova uloga u našem političkom životu, naročito životu katoličke crkve u zemlji, je vrlo znatna. Novinar, pisac, organizator, s mnogo smisla za sitan, naročito zadružni rad, on je učinio cijeli niz usluga našem zadrugarstvu i svom primorskom kraju' (Primorje). Godine 1939. svečano je proslavio dvadeset i petu obljetnicu misništva u rodnoj Lubarskoj i jelenjskoj župi. Tom prigodom biskup Viktor Burić imenovao ga je začasnim kanonikom senjskoga kaptola, a zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac čašću začasnog prisjednika duhovnog stola zagrebačkog. Godine 1941. hrvatski katolički episkopat postavlja ga u izvršni odbor za pitanja konverzije grkoistočnjaka na katoličku vjeru. Tijekom 1942. često putuje kao izaslanik u Rim, a koncem studenog iste godine napušta zemlju i izbjegličkoj vladi šalje izvještaje iz Švicarske kamo dolazi na preporuku stranke HSS-a. U Generalnom konzulatu NDH u Zürichu boravi sve do 1946. godine. Umro je u emigraciji. Objavio je sljedeće knjige i brošure: Crkva i država, Jeronimska knjižnica, ur. dr. Josip Andrić, knj. 481, izd. Hrvatsko Društvo Sv. Jeronima, Zagreb 1935. str. 44; Katolici i politika, Otkuda gospodarska kriza, Jeronimsko svjetlo, HDSJ i Nadbiskupska tiskara, Zagreb 1935. str. 31; Vjeronauk i vjerske dužnosti daka, zakoni, pravila, rješenja i raspisi. Sabrao dr. A. J. konzultor, Štamparija Svetlost, Beograd 1934. str. 69; Papin jubilej, Izd. Katoličke Akcije, Tiska Narodne tiskare, Zagreb 1942. str. 22.

LINIĆ, Josip Pepe (1890-1970), svećenik, rodom iz Lukeži, sin Josipa i Ivanke (Zanete) rođ. Prosen. Otac, podrijetlom iz Podravnja, bio je činovnik u Tvornici duhana (Tabakera), a majka posjednica mlina. Polazio je prvo sušačku, potom i senjsku gimnaziju (1901-11). Od 1911. do 1914. studirao je bogosloviju u senjskom sjemeništu i obavljao dužnost upravitelja biskupskog konvikta Ožegovićianum. Za svećenika se zaređio 30. lipnja 1915. godine i poslije toga službuje kao duhovni pomoćnik u Perušiću, kapelan senjske Stolne crkve i dijacezanski pisar u Senju (1916). Te godine bio je upravitelj župe u Bužimu. Nakon Prvog svjetskog rata studirao je na Pravnom fakultetu u Zagrebu. Godine 1922. imenovan je župnikom u Grobniku gdje ostaje sve do smrti, punih četrdeset i osam godina. Odmah po dolasku u Grobnik počeo se isticati kao organizator vjerskog i društvenog života. Budući da je i sam bio Grobničan, znao se među svojim župljanima postaviti kao istinski duhovni pastir, razborit savjetnik, pučki prosvjetitelj i pokretač svake kulturne ili kakve druge napredne inicijative. Sudjelovao je aktivno u svim mjesnim priredbama i uvijek mnogo radio s mladima, potičući ih na stalno usavršavanje i čitanje. Posebno su dragocjeni bili njegovi savjeti i upute prigodom priprema kazališnih predstava, koje je nerijetko i sam režirao, ili postavljao na scenu. Knjige iz svoje bogate biblioteke rado je posuđivao svakome tko bi nešto htio naučiti, a mnogo se bavio i biljarenjem. Godine 1927. posvetio je zgradu nove škole u Orehovici. Organizirao je vjersko društvo Mladih Kruničara, kao ogranak drevne Bratovštine Svete Krunice u Grobniku (1934). Te mu je godine podijeljena kanonička investitura. Tridesetih je godina rukovodio uređenjem mjesne Kalvarije, a tijekom rata obnovom crkve Sv. Trojice i Sv. Križa u Grobniku. Bio je omiljen i vrlo cijenjen u svom rodnom kraju, prema kome je osjećao veliku privrženost.

BAN, Baltazar Baldić (1909), svećenik. Rodom iz Podhuma. Nakon završenih bogoslovnih studija zaređen je 1932. za svećenika i drži mladu misu u Jelenju. Uoči Drugoga rata služio je kao kapelan i vjeroučitelj u župi Jelenje, gdje ravna mješovitim pjevačkim zborom, a 1939. spominje se kao kateheta osnovne škole u Sušaku. Dugi niz godina službovao u župi Sv. Križa u Sušaku.

KEREC, Vilim (1911-1958), svećenik, rodom iz Gornje Lendave. Godine 1938. kapelan u Jelenju. Poslije toga upravitelj župe u Sv. Jurju, a od 1940. u Lukovu. Nakon Drugog svjetskog rata službovao kao župnik u Jelenju. Obnovio je zgradu župnoga stana, toranj i dio porušene župne crkve u Jelenju. Poginuo u prometnoj nesreći.

WEBER, Hinko (1913-1976), svećenik, rodom iz Zavidovića. Bogoslovne nauke polazio u Ljubljani i Senju. Godine 1936. zaređen za svećenika. Djeluje kao duhovni pomoćnik u Bribiru (1936-8), prefekt senjskog konvikta Ožegovićianum (1938) i vjeroučitelj u stručnoj školi u Senju (1940). Od 1958. do smrti bio je župnik u Jelenju. Bavio se prevodenjem teoloških rasprava s njemačkog jezika. U vrijeme njegova župnikovanja uređena je fasada crkve Sv. Mihovila u Jelenju.

HLAČA, Milan (1919-1954), svećenik. Rodom iz Velih Dražica, sin Romana i Ane. Maturirao je u sušačkoj gimnaziji (1938/9). Svršivši bogoslovne studije djeluje kao kapelan i upravitelj župe u Jelenju (1946). Umirovljen je rano zbog bolesti.

RADETIĆ, Branko (1925), svećenik. Rodio se u Lukežima, sin Kolomana i Paškve rod. Maršanić. Školovao se u Rimu, gdje 1951. postaje svećenikom. Godine 1974. radi kao misionar hrvatske katoličke župe u Youngstownu, Ohio (USA).

BARIĆ, Nikola (1927-1993), svećenik. Rodom iz Nijemaca u Slavoniji. Godine 1958. zaređen za svećenika i nakon toga radi kao duhovni pomoćnik u Divjakama. Nakon smrti Josipa Linića postavljen za župnika u Grobniku, gdje ostaje do smrti.

LINIĆ, Ivo (1931), svećenik. Rodom iz Lukeži, sin Ljube i Jovane rod. Radetić, nećak župnika Josipa Linića. Godine 1954. zaređio se za svećenika i nakon toga službuje kao duhovni pomoćnik. Od 1960. do 1978. župnik u Cerniku (s prekidom). Poslije preuzima dužnost ekonoma Riječke nadbiskupije i rektora Katedrale Sv. Vida u Rijeci (1974), s titulom kanonika i monsinjora.

FUČAK, fra Jerko Marijan (1932-1992), franjevac minorit i teolog. Rodom iz Pašca. Već od rane mladosti pokazuje sklonosti prema duhovničkom pozivu s kojim se upoznaje kod trsatskih franjevac. Pred završetak gimnazijskog školovanja u Sušaku 1950. pristupa gornjohrvatskim franjevcima i nakon teološkog školovanja postaje svećenikom (1958). Mladu misu proslavio je na Trsatu, a zatim od 1964. do 1967. boravi u službi trsatskog svetišta kao propovjednik i ispovjednik. Poslijediplomsko školovanje u Italiji završava doktoratom iz teologije, disertacijom o Isusu Proroku, i magisterijem iz biblijskih znanosti, te se posvetio pozivu profesora Svetog pisma Novog zavjeta (Trsat, Jeruzalem, Zagreb). U redovitog sveučilišnog profesora Bogoslovnog fakulteta promaknut je 1992. godine. Trideset godina predavao je biblijske predmete na različitim školama.. Zajedno s fra Bonaventurom Dudom uređuje i prevodi tzv.

Zagrebačku Bibliju, prijevod Novoga Zavjeta, te prijevod u dva izdanja svih biblijskih lektionara i glavnine liturgijskih obrednika. Njegova kapitalna studija Šest stoljeća hrvatskoga lektionara pojavila se 1975. u izdanju zagrebačke Kršćanske sadašnjosti. Petnaest godina bio je voditelj Instituta za teološku kulturu laika u Zagrebu i organizirao rad za dopisni tečaj teologije pri tom Institutu, priredivši sve potrebno gradivo. Organizirao je i vodio mnoge biblijske seminare i tečajeve za kršćanske laike i redovnice. Jedan je od pokretača i urednik časopisa Vrijeme i riječ, suradnik mnogih listova u biblijskim priložima i pokretač biblijske emisije na internacionalnom radijskom programu. Posljednjih je deset godina djelovao u vjerničkoj i župskoj zajednici u zagrebačkom Sigetu. Kao svećenik odlikovao se jednostavnošću, otvorenošću i susretljivošću. U znanstvenim je krugovima cijenjen kao neprijeporan autoritet u stvarima Biblije, čovjek široke kulture i stručne kompetencije.

LINIĆ, Anđelko (1936), franjevac, rodom iz Svilnoga. Školovao se u Zagrebu, gdje postaje svećenikom i ulazi u franjevački red (OFM, 1964). Godine 1974. bio je gvardijan franjevačkog samostana i župnik u Čakovcu (Međimurje).

ŠIMAC, Josip (1939), svećenik, rodom iz Jelenja, sin Petra i Blanke rođ. Brnelić. Zaređen za svećenika u Jelenju 1965. Nakon završenih bogoslovnih nauka u Zagrebu i Rimu župnikuje u Sv. Jurju kod Senja, a od 1977. na Voloskom i Rukavcu. Od 1967. profesor je na Katoličkom bogoslovnom fakultetu, Teologiji u Rijeci..

MANJGOTIĆ, Josip (1940), svećenik. Rodom je iz Grobnika, sin Stipana i Josipe Pepe rod. Kundić. Školovao se u pazinskom sjemeništu, a studij bogoslovije završio je u Rimu. Godine 1964. zaređio se za svećenika i imao prvu svetu misu u rodnome mjestu. Na Fakultetu Kanonskoga prava rimske Gregorijane doktorirao je s tezom pod naslovom 'Relatio ius inter et libertatem matrimonium contrahibendi' (1971). Službovao je kao župnik u Bakru, Trsatu i Rijeci. Doktor je crkvenoga prava i predavač na riječkom Katoličkom bogoslovnom fakultetu, Teologiji u Rijeci. Trenutačno župnikuje u Sušaku.

LINIĆ, o. Zvezdan (1941), franjevac. Rođen u Svilnome. Godine 1958. stupio je u franjevački red (OFM), a nakon toga zaređio se za svećenika (1967). Studij filozofije i teologije započeo je u Samoboru, na Filozofskom učilištu Hrvatske franjevačke provincije, nastavio u Zagrebu na Katoličkom bogoslovnom fakultetu i okončao ga doktoratom iz teologije na Teološkom fakultetu Sveučilišta u

---

Innsbrucku. Nakon toga odlazi u Pariz gdje kroz dvije godine specijalizira liturgiju na Višem liturgijskom institutu. Pastoralnu je djelatnost razvijao najprije među našim radnicima u Innsbrucku, a zatim pri francuskoj župi u Parizu. Nakon povratka u domovinu radi kao profesor na Filozofskom učilištu Hrvatske franjevačke provincije na Trsatu, na Visokoj bogoslovnoj školi u Rijeci i na Institutu za teološku kulturu laika u Rijeci. Na Trsatu u marijanskom svetištu uz pastoralne angažmane djeluje ukupno pet godina. Svoju pastoralnu aktivnost nastavlja kasnije u Karlovcu, Novom Sadu, Osijeku, a od 1981. u Zagrebu. Posebno je područje njegova pastoralnog rada vjeronaučni rad s mladima, vođenje molitvenih grupa i svećenička asistencija u franjevačkom svjetovnom redu. Do sada je publicirao veliki broj članaka u našim vjerskim časopisima. Godine 1988. tiskao je priručnik pod naslovom *Moliti sa svetim Franjom*. Član je uredničkog vijeća i redoviti suradnik lista *Brat Franjo*.

¹ *Natuknice o grobničkim duhovnicima preuzete su iz knjige: Irvin Lukežić Grobnički biografski leksikon, Libellus, Rijeka 1994. Neke od njih su proširene i dopunjene podacima.*

dr. sc. Bosiljka Janjatović

TRI SVEĆENIKA U GROBNIČKOJ SELJAČKOJ BUNI 1848. GODINE

U članku se na temelju arhivskog gradiva rekonstruira tijekom grobničke seljačke bune, pokrenute za bržu primjenu novih urbarijalnih zahtjeva, ali i zahtjeva za samostalnim organiziranjem administrativnih poslova u odnosu s vlastima. Uz to pobunjenici su, na poticaj svojih svećenika, isticali hrvatstvo kao dokaz razloga pobune protiv mađarskih vlasnika grobničke gospoštije.

Seljačke bune u hrvatskoj povijesti prije i nakon ukinuća kmetstva, pa i one u revolucionarnoj 1848. godini, uostalom kao i u drugim državama, uglavnom su buknule i vođene zbog seljačkih zahtjeva za poboljšanjem njihova položaja, za promjenom i ublažavanjem feudalnih podavanja. Sve su bile silom ugušene. Pokretači i sudionici buna bili su po kratkom postupku strogo kažnjavani, izbatinani, zatvarani ili ubijeni. No, bilo je i izuzetaka: rijetkih, ali znakovitih.

Cilj im je uglavnom bio promijeniti uvjete davanja radne snage i obrade zemlje koju su u svom vlasništvu imali kralj, crkva i plemstvo. Feudalna podavanja - tlaka i davanje u naturi ili u novcu - bili su za seljaštvo veliko opterećenje. Seljaci su u Banskoj Hrvatskoj već od ranije do ukinuća kmetstva 1848. bili osobno slobodni, ali zavisni o posjednicima zemlje, koji su određivali odnose, gotovo uvijek na štetu seljaštva. Nakon ukinuća kmetstva koje je proglašeno odlukom Ugarskog sabora, bana Josipa Jelačića i Hrvatskog sabora te odlukom Zagrebačke županije tijekom proljeća 1848. položaj se seljaka nije bitno promijenio jer se novi urbarijalni zakoni nisu primjenjivali kako je to seljaštvo očekivalo. Među nezadovoljnicima bili su i Grobničani. Zato su bunom, koja je počela 7. svibnja i ugušena od 24. do 29. kolovoza 1848. zatražili ostvarenje tih odluka.¹

I ta je buna imala gore navedene značajke, ali i svojih znakovitih

posebnosti. Grobničani su osim zahtjeva za poboljšanjem svoga gospodarskog položaja tražili i promjene u upravnim odnosima ne samo s posjednikom grobničke gospoštije nego i sa Zagrebačkom županijom. U tome su određenu ulogu, pogotovo u sastavljanju i formuliranju zahtjeva te u korespondenciji su vlastima i pobunjenicima u Gorskom kotaru, imali i tri svećenika: grobnički plovani Martin Juretić² i njegov kapelan Antun Burmašević³ te umirovljeni svećenik Filip Juretić⁴. Oni su bili uz grobnički puk, podržavali su njegove zahtjeve i zasigurno su ih i formulirali jer je na Grobnišćini u to vrijeme bilo mnogo nepismenih. Može se reći da su po tome spadali i u organizatore te bune koja je tako drugo trajala što zbog dobre organiziranosti što zbog općih prilika u Hrvatskoj, koja su u to vrijeme živjela u znaku revolucionarnih promjena, a one su se odvijale i u drugim dijelovima Habsburškog carstva.

1.

Da bi se prikazala djelatnost i uloga te trojice svećenika u Grobničkoj buni valja u kratkim crtama iznijeti glavne značajke te bune i njezinu kronologiju. Njihova je djelatnost, koliko se može zaključiti prema dostupnim izvorima, bila usko povezana s tijekom bune i njezinim završetkom, iako nisu bili kažnjeni kao vođe bune, tj. izbatinani ili otpremljeni u zatvor na nekoliko mjeseci.

Buna je počela dan prije pobjede narodnjaka nad mađaronima u Zagrebačkoj županiji, što je označilo ujedno i čvrstu podršku tog foruma banu Josipu Jelačiću, koji je u tom burnom vremenu morao osigurati i svoj položaj i položaj Hrvatske, pogotovo zbog politike Ugarske prema Hrvatskoj i njezina posizanja za hrvatskim teritorijem.⁵ S političkom promjenom u Zagrebačkoj županiji, može se pretpostaviti da, zbog tadašnjeg širenja vijesti, Grobničani nisu bili odmah upoznati, iako je Grobnišćina u upravnom pogledu pripadala toj županiji, a ne gradu Rijeci, glavnom gradu tzv. Ugarskog primorja, a u kojoj su i dalje ostali na vlasti Mađari.

Oveća skupina Grobničana, njih oko 400, ponajprije seljaka, ali i osoba drugih zanimanja (krčmara, prijevoznika, itd.), iz pet grobničkih sudčija Grobnika, Podhuma, Pašca, Cernika i Jelenja, odlučili su 7. svibnja da mladi Josip Durbešić bude njihov predstavnik u odnosu s vlasnikom gospoštije i vlastima. On je vjerojatno nešto kasnije izabran i za vrhovnog suca, a imenovan je, ne zna se točno kada, i za zapovjednika "novosustrojene narodne straže grobničke".⁶

Predstavnicima pet sudčija izabrali su, vjerojatno na početku bune, za glavnoga suca “poglavicu Filipa Zvanju, sudca grobničkoga”⁷, koji je upravljao sucima druge četiri sudčije; Žvanja je bio podređen Josipu Durbešiću.⁸ Grobničani su time htjeli ubrzati ostvarenje svojih prava koja su formalno dobili spomenutim odlukama o ukidanju kmetstva. Svoju su odluku od 7. svibnja 1848., koju je zapisao “obćinski notar” Fran Durbešić⁹, potvrdili “zlamenjem sv. Jurja z našima vlastitim rukama, i postavljanjem našega obćinskoga pečata”¹⁰, iz čega se vidi da su mahom bili nepismeni. Bio je to čin neposredno uperen protiv vlasnika gospoštije Grobnik, mađarskog plemića grofa Bathyanya¹¹ kao i njegova upravitelja Antona Vincenza¹², koji se isticao neprijateljstvom prema seljacima. Grobničani su i u daljem tijeku bune optuživali gospoštiju da vodi dugotrajni sudski proces da bi prigrabila pravo posjeda te tvrdili da su šume i zemlja njihove. Svoje optužbe protiv gospoštije iznijeli su i 15. svibnja kad su tražili od gospoštijaskog upravitelja da se iz Grobnišćine udalje stranci Sitkaj i Domin, te da se mjesni pandur Anton Kamenar¹³ ispriča grobničkim plovanima, tj. M. Juretiću, A. Burmaševiću i F. Juretiću i ostalom puku koje je izvrijeđao kad su se pobunili. Zahtjev je naslovljen sa “Štovani sugradjanine Vinzenz!”. Na kraju zahtjeva je naznačeno da su ga potpisali odnosno da su bili nazočni pred “obćinskim notarom” Franom Durbešićem, ove “starešine”: za “Grad” (Grobnik) - 1. Filip Žvanja, 2. Filip Kundić, 3. Martin Kamenar; za Zastenice - 4. Mate Baton, 5. Mate Maljac, 6. Vicko Sović; za “Poderv” - 7. Luka Linić, 8. Vicko Linić, 9. Ivan Mohorić, 10. Stjepan Perušić, 11. Ivan Linić; za “Čavlje” - 12. Mate Žeželić, 13. Anton Žeželić, 14. Lovra Miculinić; za Jelenje - 15. Anton Reljac; za Podhum - 16. Anton Rožić, 17. Petar Reljac, 18. Lovro Rojić, 19. Vicko Ban, 20. Ivan Barak.¹⁴ Zahtjev je bio adresiran “Na štovanoga sugradjanina gosp. Antona Vincenz, službeno u mesto”.¹⁵

U početku se sve odvijalo bez uplitanja vlasti, kako je to 26. srpnja kotarski sudac u Grobniku Makso Mihaljić¹⁶ izvijestio podžupana Zagrebačke županije i prisežnika Sudbenog stola Skendera Kralja¹⁷ u Zagrebu. Taj je kotarski sudac u pismu naglasio da u Grobnišćini, za razliku od susjednog Gorskog kotara gdje je također buknuła seljačka buna, “jošće do sada obćinski Red poremetil se nije”, ali da k njima dolaze Čabranci i nastoje pobuniti seljake, iako je on “Naredbe napravil, da se takve odma uloviti i u Železje postaviti i k meni dopeljati ima”. Mihaljić je dodao da je to uspio, zahvaljujući činjenici što je “na svu sreću ove nove Urbarialske Zakone od Gosp.(odina) Pogl.(avitog) Podžupana Jos.(ipa) Bunjevca¹⁸ u vreme dobio, da ih Puku obznaniti i

pravo tumačiti mogu”.¹⁹

Međutim, ubrzo su i sudac Mihaljić i njegovi nadređeni shvatili da je namjera Grobničana ista kao i pobunjenih seljaka u Gorskom kotaru te da oni međusobno održavaju veze i pismima i vjerojatno osobnim kontaktima. U sastavljanju pisama angažirani su i grobnički svećenici.²⁰ Vjerojatno se već potkraj srpnja 1848. saznalo i u Zagrebu da su Grobničani propisali kazne za neizvršenje zapovijedi glavnoga suca i općinskih sudaca i da su prikupljeni novac od izrečenih kazni stavljali u posebnu blagajnu. Zatim, da su obilježavali građu iz gospodске šume i sami ju počeli prodavati, čime su se nadali “uzdržati i obraniti krepki svoju slobodu i vekšu slogu medju pukom”.²¹ Ti događaji, a i tijekom pobune u Gorskom kotaru, očito su naveli skupštinu Zagrebačke županije da donese odluku (20. i 26. srpnja 1848.) o gušenju pobune te da izda nalog podžupanu J. pl. Bunjevcu da ode sa sucima i vojnicima u pobunjeno područje “i onde poslie strogoga iztraživanja u uzroke svih neredah, i nasiljah, Suda nad krivimah izreče”.²² No, Bunjevac nije mogao odmah otići jer nije imao dovoljno vojnika.

Događaji su se sada počeli brzo odvijati. Veliki sudac Ljudevit Karoly²³ u pismu od 27. srpnja 1848. upućenom podžupanu S. Kralju napisao je, među ostalim (težište pisma bilo je na prikazu bune u Gorskom kotaru), da su Grobničani iz šuma istjerali težake drvarskih trgovaca, koji su imali ugovore s gospoštijom za sječú šuma, s obrazloženjem da šume nisu gospoštijske nego njihove. Zbog toga je Lj. Karoly naredio sucu Mihaljiću da odmah utvrdi stanje stvari “u mestu Grobniku gde Dogadjaj taj započeo se jest”.²⁴ Podžupan S. Kralj je odmah reagirao u nastojanju da skrši bunu. Zbog toga je naredio “nadpovjereniku” Ivanu Miletiću iz Vrbovskog²⁵ da skupi vojsku. ali je ovaj izjavio da ne može skupiti “moć serežansku”, koja može svuda djelovati. Uz to S. Kralj je zatražio od Zagrebačke županije da pošalje “brachium militarski”. Vojnu pomoć nije mogao dobiti “radi pomanjkanja militara, s civilnim se excessi sada baviti se nemogućega”.²⁶

Međutim, kad je ban Jelačić kao vrhovni vojni zapovjednik bio obaviješten o problemu skupljanja vojnika za gušenje pobune, gušenje bune je moglo početi. Ban Jelačić je odredio u Zagrebu 11. kolovoza 1848. da jedan odred od 30 vojnika, 2 «korporala», 2 narednika, 1 svirača (“Tambur”), pod komandom jednog časnika (ukupno 36 ljudi) iz riječke mjesne komande (Fiumaner Platz Comando) krene protiv ustanika u Čabru, Grobniku i Fužinama. Za taj je pothvat odredio i odgovornu osobu - J. pl. Bunjevca, kojemu je, kao što se to vidi iz Bunjevčevih pisama banu 31. kolovoza 1848., izrazio puno povjerenje

i dao mu očito velike ovlasti.²⁷

Možda su i Grobničani saznali što se sprema, a možda je i početni uspjeh bune naveo pobunjene seljake da do kraja provedu svoje namjere. Ustrojili su narodnu stražu. Uz to odbili su dati određeni broj serežana (naoružanih seljaka)²⁸ kako je to naredila Zagrebačka županija te su odbili doći na vježbu serežana koja se imala održati 15. kolovoza (došlo ih je samo dvadesetak), pa se sudac Mihaljić spremao da ih zbog toga kazni.²⁹ Grobničani su se uz to htjeli izdvojiti iz Zagrebačke županije, ustrojiti svoju administraciju te se povezati s Gorskim kotarom, ali ne i s Rijekom u kojoj su vladali mađarski patriciji na čelu s guvernerom grofom Janosom Erdödyem.³⁰ Čini se, da ih je u tome vodila misao da će tako lakše ostvariti svoja urbarijalna prava i druge svoje namjere.

Narodna straža imala je posebnu ulogu u istjerivanju iz Čavala suca M. Mihaljića. To se dogodilo 14. kolovoza. Sudac je obilazio gospoštiju Grobniki na tom putu je u svoja kola primio jednog ordonansa koji je nosio pismo Grobničana u Fužine.³¹ Mihaljić je pročitao pismo pred svojom pratnjom. Zatim se smjestio u kući trgovca i veleposjednika Ivana Durbešića u Čavlina.³² To su saznali okupljeni seljaci i počeli su sucu prijetiti. Postavili su narodnu stražu pred Durbešićevu kuću da Mihaljić ne može otići. Sudac je ipak kriomice u tijeku noći uspio otići u Jelenje. Tri dana kasnije, tj. 17. kolovoza, susreo se, po svoj prilici, u Brodu na Kupi s J. pl. Bunjevcem, koji je upravo stigao na čelu članova suda i sakupljenim vojnicima da skrši bunu. Sudac Mihaljić je sigurno ispričao zagrebačkom podžupanu o svom bijegu iz Čavala, a to je onda ubrzalo dolazak J. Bunjevca u Grobnišćinu sa sudom i vojnicima.

Međutim, i Grobničani su pismom koje su sastavili grobnički svećenici (ili samo jedan od njih) obavijestili J. pl. Bunjevca o mnogim spornim pitanjima u vezi s gospoštijom i vlastima. Pismo napisano 15. kolovoza 1848. Bunjevac je primio u Brodu na Kupi tri dana kasnije, tj. 18. kolovoza.³³ Pročitao ga je u nazočnosti suca Mihaljića na kojeg su se Grobničani posebno tužili, vjerojatno zato, što će se i pokazati u njegovu daljem uredovanju u gušenju bune, kao i kasnije prigodom ulaska u Rijeku, da upozna i drugu stranu. Očito je imao mnogo diplomatske vještine i sposobnosti.

2.

J. Bunjevac je nakon šest dana stigao u Grobni. Bilo je to 24. kolovoza 1848. Njegova su pratnja bila 84 serežana koje je ipak skupio nadpovjerenik Miletić iz Vrbovskog, 36 vojnika iz riječke posade i 24

graničara iz Bakra. Došlo je i 10 dužnosnika suda i njihovih 5 slugu, ukupno oko 115 ljudi. Među dužnosnicima su u Bunjevčevoj pratnji bili već spomenuti N. Vakanović, bilježnik grada Karlovca, veliki sudac Lj. Karoly, nadpovjerenik I. Miletić, suci Belošević³⁴, Mihaljić i drugi. U pratnji je bio i jedan liječnik, vjerojatno zato da nadzire kažnjavanje buntovnika.³⁵ Bunjevac je u Grobniku boravio od 24. do 29. kolovoza 1848., kad je otišao u Sušak s namjerom da uđe u Rijeku i ponovno je integrira u Bansku Hrvatsku.³⁶

Istoga dana kad je došao u Grobnik Bunjevac je počeo sa suđenjem. On je stvarno bio ne samo odgovoran za suđenje nego i njegove rezultate, iako je formalno sudski postupak vodio spomenuti Nikola Vakanović. U Grobniku se tada okupilo oko 300 muškaraca, ali je sud vojnike i serežane “pod oružje postavio” i naredio da se okupljeni razidu “ako neće da se oružje upotribe”. Ujedno je pozvao općinske suce i starješine spomenutih pet sudčija iz Grobnišćine da osiguraju red i mir. Sud je odmah donosio o odluke kojima je potirao odluke Grobničana donesene u tijeku bune. Sve se to odvijalo u tijeku utvrđivanja pojedinačne krivnje vođa bune. Sud je bio brz u vođenju postupka i u donošenju odluka. Utvrdio je dvije glavne krivice Grobničana: 1. nasilno osvajanje gospoštijških šuma i drugih njezinih prihoda i 2. nasilje protiv suca M. Mihaljića i nepokornost županijskim vlastima. Međutim, u utvrđivanju pojedinačne odgovornosti za bunu nije imao uspjeha. Grobničani su bili i ostali solidarni u izjavama da su sve radili zajedno i bez vođe.

Ipak su posebno ispitani glavni ovdje spomenuti dužnosnici pobunjenih Grobničana. Sačuvani su zapisnici saslušanja braće Josipa, Frana i Jakova Durbešića.³⁷ Suci su ih posebno ispitivali o spomenutim pismima upućenim u Fužine³⁸ i pismu od 15. kolovoza upućenom J. Bunjevcu u Brod na Kupi.³⁹ Oni su izjavili da je dva pisma napisao Jakov Durbešić, a pismo J. Bunjevcu su sastavili grobnički svećenici, ne imenujući ni jednoga pojedinačno. Dodali su još da su se sa sadržajem pisama složili Filip Žvanja, grobnički sudac, Mate Baton iz Zastenica, Toma Čabrijan iz Pašca⁴⁰, Toma Trahlić iz Ričine (Lubarske),⁴¹ Martin Miculinić iz Cernika.⁴² Suci su ih ispitivali i o istjerivanju M. Mihaljića iz Čavala.⁴³ Suci su braću Durbešić ispitivali i o pismu sucu Osipu Ledereru u Delnice.⁴⁴

Slijedile su kazne. Josip Durbešić je osuđen na tri mjeseca zatvora “bez železja” s tim da ih izdrži u Rijeci. Filip Žvanja je osuđen na tri mjeseca zatvora “u železju”. Martin Miculinić na tri mjeseca “arest u lahkim železju i 12 batin”. Mat Baton na “šest miesec arest u težkom

železju i 25 batin ili šiba”. Oni su odvedeni u Zagreb na izvršenje kazne. Četrnaestorica mladih Grobničana osuđeni su na novačenje “kod Riečke Platz Comande”, a devetoricu mladića su poslali u regimentu princa Leopolda. Šestorica su pobunjenih seljaka osuđena “svaki na pol drugi mjesec aresta”, a nakon zatvora s po još dvanaest batina. Petorica su osuđeni na po mjesec dana zatvora i na po dvanaest batina. Svi su oni kaznu morali izdržati u Rijeci jer su zagrebački zatvori bili tada prepuni. Osmorica su pobunjenika osuđena na javno batinanje od po dvanaest batina.⁴⁵

U presudi je određena i visina “stroškova brachialskih” po sudčinama, a ovisila je “po razmerju kako koja sudčina manje ili više upletena biaše”. Grobnička gospoštija je upućena na redovni sud da utuži štete na pašnjacima i u šumama, s tim da uruči sucu Karolyu određenu svotu novca prije početka rasprave. Bunjevčev je sud ujedno odredio u jedanest točaka prava i obveze grobničkom puku u odnosima s vlasnicima gospoštije. U dvije točke zabranio je ustroj narodne straže i odredio da sudac Mihaljić “po primieru cieloga kotara gorskog serežane uredi” i vratio red upravljanja općinama, kakav je prije bio.⁴⁶

Time je buna skršena. Kazne su bile oštre, za neke vrlo oštre, ali ipak ne i drastične.

3.

Posebno su suci ispitivali pobunjenike o pismu upućenom J. Bunjevcu u Brod na Kupi. Za to su pismo suci saznali da su ga sastavili grobnički svećenici M. Juretić, plovani, A. Burmašević, kapelan i F. Juretić, umirovljeni svećenik.⁴⁷ U pismu su optužili ne samo vlasnike gospoštije, nego i suca Mihaljića koji je navodno u početku bune surađivao s njima i odobravao njihovu akciju u primjeni novih urbarijalnih zakona. No, u posljednje vrijeme, naglasili su, Mihaljić se uortačio s drvarskim trgovcem I. Durbešićem i drugima, koji su također imali ugovore s gospoštijom o eksploataciji šuma. Izraz njegove preorijetnacije na suradnju s drvarskim trgovcima bila je i zapljena pisma Fužinarima, što “podalo nam je sumnju, da se je našim Madjaronima sročio, za u poteru poći našim domorodnim nameram, i nje zaprečiti”. Zbog toga su ga istjerali iz Čavala.

To je pismo, moglo bi se reći, ne samo objašnjavanje navedenih osnovnih motiva bune, nego i isticanje privrženosti pobunjenih seljaka hrvatskim vlastima, a protiv posjednika – mađarskog grofa

kao i susjedne Rijeke, kojom su upravljali mađarski patriciji.⁴⁸ U tom pismu Grobničani izvješćuju podžupana o svojim aktivnostima u vezi s eksploatacijom gospoštijških šuma i uvjeravaju ga nisu ništa poduzeli što bi se kosilo s novim urbarijalnim zakonima i županijskim i saborskim odlukama o ukinuću kmetstva. Ujedno su odbili bilo kakvu vezu s mađarskim patricijima i mađaronima te su istakli svoje hrvatstvo i odanost hrvatskom banu te hrvatskim vlastima ovim riječima: “kakvi je kod nas u početku entusiasmus za svetlog Bana, narodnost, častnike, kao neposumejive domorodce bio; koja sloga, koji mir, red i ljubav međ pet obćinah, kao pet na rukah persta jest vladala, opisati netreba nam, jer niti vam sudimo da je sakrito, što sve okolice, i podaljni svit znade. Ovu slogu, ovaj red i mir sami smo ustrojili znojom našim, što i unapred uzdaržati, i umnožat znali bi, da baš oni, u kojih se najzaufanije uzdali smo, i nas istih proverili smo, temelj sve gradje naše podkapali nebi!”. Zatim su još istaknuli: “Vi dobro poznate, koi je vlastnik dobara naše gospoščine? Jest Madjar, madjar prenapeti, nepriatel javni glavni domovine”.

Na kraju pisma zamolili su Bunjevca da se za njih zauzme kod Zagrebačke županije i “da gori proslavljena Varmedja službeno jedno nepristrano k nama iztraživanje što skorie, kako takodjer kojeg drugog častnika samo istinog domorodca k nama, kao na medji nadrimadjarskoj reki, nemačkoj, talianskoj usadjenim, štim u pogibeli, radi lahkoumnih i neukih nalazećima se poslati milostivo dostojalo bi se”.

Tijekom istrage ustanovljeno je da su ti svećenici ne samo pisali spomenuto pismo nego da su davali savjete pobunjenim Grobničanima kao i Čabranima. U dokumentaciji o buni nema mnogo podataka o savjetodavnoj aktivnosti grobničkih svećenika. Za to postoje i razlozi. Vjerojatno ih ostali ispitivani Grobničani nisu htjeli optuživati, a vjerojatno je i sud smatrao da se svećenici iako su bili uz svoju pastvu nisu toliko angažirali da ih može kazneno progoniti. No, ipak se može zaključiti da su suci, a dakako i glavni arbitar u suđenju J. Bunjevac, ustanovili da su svećenici imali značajnu ulogu pogotovo zato što većina Grobničana nije bila pismena. Može se to zaključiti i po odluci J. Bunjevca koji je već 26. kolovoza 1848. zatražio od senjskog biskupa Mirka Ožegovića⁴⁹ opoziv spomenute trojice grobničkih svećenika; dakle, još dok nije sudski postupak bio završen. Biskup M. Ožegović je taj zahjev odmah formalno ispunio. Međutim, Grobničani su doznali da Kamenar, lugar u gospoštiji, po nalogu vlasnika gospoštije, namjerava ubiti M. Juretića, pa su zbog toga svog omiljenog plovana potajno, u

kolima natovarenim sijenom, prebacili u Kraljevicu, a onda je otišao u Senj, gdje ga je zapravo zaštitio biskup dajući mu utočište. M. Juretić je u Senju ostao pune dvije godine i onda se opet vratio u Grobnik i nastavio s radom. F. Juretić je neko vrijeme bio u progonstvu, ali se i on vratio u Grobnišćinu. Antona Burmaševića, kapelana, biskup Ožegović poslao je u Sv. Kuzam.⁵⁰

Nakon izdržanih kazni i grobnički seljaci i njihovi svećenici su se vratili svojim svakodnevnim poslovima u Grobnišćini. Buna je skršena, ali su Grobničani ostali živi.

¹ Usp. Aleksije Jelačić, *Seljački pokret u Hrvatskoj i Slavoniji godine 1848.-49. i ukidanje kmetske zavisnosti*, Zagreb, 1925.; Ferdo Čulinović, *Seljačke bune u Hrvatskoj*, Zagreb, 1951.; Jaroslav Šidak, *Grobnik*, *Enciklopedija Jugoslavije*, Zagreb, 1958., sv. IV.; isti, *Studije iz hrvatske povijesti za revolucije 1848.-49.*, Zagreb, 1979., str. 161.; Petar Strčić, *Prilog proučavanju bune na Grobnišćini 1848. godine*, *Grobnički zbornik*, Rijeka 1994., str. 20.-27.; Bosiljka Janjatović, *Grobnička buna 1848. godine*, *Historijski zbornik*, LI./1998., str. 129-138.

² Rođen je 1813. i umro je 1901. u Grobniku. Završio je riječku gimnaziju i kao odličan učenik za nagradu je na kraju školske godine 1832. održao javni govor na latinskom jeziku. U Senju se upisao na bogoslovno sjemenište i kad ga je završio i zaređio se, postao je odmah u Grobniku duhovnim pomoćnikom grobničkoga plovana. Od 1841. do 1843. bio je administrator župe, a od 1843. do smrti grobnički plovani. U tijeku šezdesetak godina koliko je bio grobnički plovani učinio je vrlo mnogo za Grobnik i Grobnišćinu od izgradnje župnog dvora, iniciranja osnutka Građanske škole, gdje je oko četrdeset godina bio i vjeroučitelj. Aktivno je sudjelovao u političkom životu, bio je jedan od pravaških prvaka u bakarskom kotaru, a održavao je i stalne veze s istaknutim intelektualcima toga doba od zagrebačkog povjesničara Ivana Krstiteља Tkalčića do muzeologa Mihovila Sabljara. Još je za života za svoj rad postigao značajna priznanja. Tako je 1898. svečano proslavljena šezdesetogodišnjica njegova župničkog rada. Postavljen mu je spomenik u središtu Grobnika, a i papa Leon XIII. u povodu te godišnjice poslao mu je prigodni dar. Sahranjen je u crkvi Sv. Filipa i Jakova u Grobniku. Vidi: I. Lukežić, *Grobnički biografski leksikon*, Rijeka 1994., str. 106-110.

³ Rođen je u Senju 1816., a umro je 1872. Poznat je i kao pomorski pedagog. Živio je u Praputnjaku, gdje mu je otac bio mitnički stražar. Završio je 1836. u Rijeci gimnaziju, a zatim je završio bogosloviju u Senju. Službovao je po mnogim mjestima Kvarnerskog primorja kao kapelan, tako i u Grobniku od 1842. do 1848. Od 1853. do 1861. bio je kapelan i učitelj u Kukuljanovu, a od 1863. do 1870. župnik u Kostreni Sv. Barbari. Isticao se širokim obrazovanjem: od fizike i nautike do astronomije, matematike i glazbe. Pripremao je brojne pomorce iz Kostrene i Sv. Kuzma za poručničke i kapetanske ispite. Osnovao je u Kostreni Bratovštinu sv. Nikole i Narodnu čitaonicu. Bio je predstavnik grada Bakra u raznim poslanstvima u Zagrebu, Beču ili Pešti. Objavio je i niz pjesama rodoljubnog sadržaja. Usp. I. Lukežić, *Grobnički*, n. dj., str. 30-31.

⁴ Rođen je 1806. u Grobniku i umro 1863. Rođak M. Juretića. Završio je bogosloviju u Senju. Nakon toga nekoliko je godina djelovao kao kapelan u Oštarijama. Kad je umirovljen, radio je kao privatni učitelj u Grobniku, Čavlima i Jelenju. U Jelenju je bio na mjestu ravnatelja pučke učionice. Odgojio je brojne trgovce, zanatlije, svećenike i druge. Usp. I. Lukežić, *Grobnički*, n. dj. 104-105.

⁵ O tome više u J. Šidak, *Studije*, n. dj., na v. mj.

⁶ Rođen je u Grobniku 1821., a umro je u Rijeci 1871. Bio je trgovac i posjednik. Nakon završetka bune i izdržane kazne, o kojoj će još biti riječi, bio je u Grobniku općinski bilježnik (1849-1851), a zatim 1852. postaje općinski tajnik. Kasnije se počeo intenzivno baviti trgovinom i to u Novom Vinodolskom. Postaje članom tamošnje Narodne čitaonice. Nakon nekoliko godina seli se u Rijeku kao imućan posjednik; i ovdje je član Narodne čitaonice. Usp. I. Lukežić, *Grobnički*, n. dj., str. 59-60.

⁷ U spisima o buni navodi se da se prezivao Zvanja. Rođen je 1805. u Grobniku gdje je i umro 1877. Bio je od 1844. do 1872. općinski sudac, odbornik i poglavar u Grobniku. Usp. I. Lukežić, *Grobnički*, n. dj., str. 263.

⁸ Podaci o izboru J. Durbešića za vrhovnoga suca i zapovjednika narodne straže kao i o izboru F. Žvanje za glavnog suca nalaze se u HDA, Zagrebačka županija, UO, 31. X. 1848., br. 16., kut.141a. Spis u zaglavlju ima naslov «Izviestje dielujućega suda sl.(avne) Županije zagrebačke zverhu neredov i samosilja puka grobničkog u gori gospodske učinjenih – kako i progonstva gospodina sudca kotarskog Maksima Mihaljića – slavni Županii pokorno

podnešeno» - o kojemu će još biti riječi. Napisao ga je u Rijeci 14. rujna Nikola Vakanović, bilježnik grada Karlovca «Ober notar». O njemu nema drugih podataka.

⁹ Rođen je 1818. i umro je 1851. u Grobniku. Brat Josipov. Školovao se u riječkoj gimnaziji. Usp. I. Lukežić, Grobnički, n. dj. 55-56.

¹⁰ Hrvatski državni arhiv (dalje HDA), Zagreb, Zagrebačka županija, Upravljujući odbor (dalje UO) 31. X. 1848., br. 16., kut. 141a.

¹¹ Tada je vlasnik gospoštije bio Anton, sin grofa Teodora koji ju je kupio 1766. godine. Vidi: I. Lukežić, Grobnički, n. dj., str. 22.

¹² Rođen je 1791. i živio je do 1871. u Grobniku, gdje mu je otac bio šumar, a bio je porijeklom iz Bavarske. Godine 1839. A. Vinzenz je preuzeo upravljanje gospoštijom. Vidi: I. Lukežić, Grobnički, n. dj., str. 239.

¹³ I. Lukežić, Grobnički, n. dj. str. 113. piše da je Mate ml. Kamenar Španov (1843 - 1897) bio općinski pandur u Grobniku. Vjerojatno je ovaj A. Kamenar iz iste obitelji, a možda je i Matin otac. A. Kamenar se spominje u dokumentu koji se čuva u HDA, Zagrebačka županija, UO, 31. X. 1848., br. 16., kut. 141a.

¹⁴ Osnovne ću podatke o njima navesti po redu kako su ovdje nanizana njihova imena. 1. O njemu vidi bilj. 7.; 2. U spisu se preziva Kundik. Potječe vjerojatno iz grobničke obitelji Kundić. 3. Potječe iz grobničke obitelji Kamenar. Možda je bio postolar. 4. O njemu nema drugih podataka; potječe iz poznate obitelji iz Zastenica. 5. U spisima piše da se preziva Maljan. Zvali su ga i Maljčić; bio je upravitelj pastirskog stana u planini. 6. Jedan iz obitelji Sović u Zastenicama. 7., 8. i 11. Riječ je o Podrvnju. U spisima je prezime napisano – Linich. Nema drugih podataka o njima. 9. U spisima je prezime napisano Mohorich. 10. U spisima je napisano prezime – Perussich. Vjerojatno je bio krčmar u Podrvnju. 12. i 13. U spisima je prezime zapisano kao Žeželich. 14. U spisima ga pišu kao Loure Mizulinich. 15. Vjerojatno je bio kovač. 16. Jedan iz obitelji Rožić. 17. Jedan iz podhumske grane te obitelji. 18. Nema nikakvih podataka o njemu. Možda je prezime krivo zapisano. 19. Jedan iz starosjedilačke podhumske obitelji. 20. Jedan iz obitelji Barak.

¹⁵ HDA, Zagrebačka županija, UO, 31. X. 1848., br. 16., kut. 141a. O tom su svom zahtjevu obavijestili 18. kolovoza 1848. pismom (koje je napisano 15. VIII.) Josipa pl. Bunjevca, podžupana Zagrebačke županije; podžupan se tada nalazio u Brodu na Kupi, spremajući se na ugušivanje bune u Grobnišćini, dakle tri mjeseca kasnije. Pismo J. Bunjevca bilo je naslovljeno: «Ugledni gospodine», a potpisali su ga, odnosno označena su njihova imena, tridesetdvojica Grobničana, suci i «starešine» te «obćinski notar» Fran Durbešić. Pismo je tog dana donio Bunjevcu Andre Durbešić i predao mu ga oko podne u nazočnosti suca Maksa Mihaljića.

¹⁶ Kao županijski prisjednik izabran je u Hrvatski sabor 1848. gdje je zamijenio Ljudevita Gaja. Godine 1860. postao je carski i kraljevski perovođa u Zagrebu, a 1879. predsjednički savjetnik za unutarnje poslove Zemaljske vlade u Zagrebu te je 1881. godine dobio i ugarsko plemstvo. Tada je prezimenu dodao plemićku oznaku «Prigorski». U arhivskoj se građi spominje i kao Mihalić.

¹⁷ O njemu nema drugih podataka.

¹⁸ Rođen je u Karlovcu 3. II. 1797., a umro je 18. XII. 1868. u Jaškovcu kraj Karlovca. Po je bio obrazovanju pravnik. Od 1822. bio je kotarski sudac u Severinskoj županiji. U ime Samoborskog kotara izabran je 1848. u Hrvatski sabor i to kao pripadnik Narodne stranke koja je podržavala bana J. Jelačića. Uz razne značajne dužnosti u Hrvatskom saboru bio je i podžupan Zagrebačke županije. U toj funkciji određen je potkraj srpnja 1848., kao čovjek povjerenja bana J. Jelačića, da uguši seljačku bunu u Grobnišćini i Gorskom kotaru. Više o njemu vidi u: B. Janjatović, Josip pl. Bunjevac u Rijeci (31. kolovoza 1848.) te ponovno uključivanje Rijeke u Bansku Hrvtsku, Rijeka, IV./1998./9., str. 39.-53.; ista, Josip pl. Bunjevac i pitanje Rijeke 1848. godine, Hrvatska 1848.-1849., zbornik radova, Zagreb, 2001., str. 301.-305.

¹⁹ Vidi bilj. 12.

²⁰ Vidi bilj. 8.

²¹ Isto.

²² Isto.

²³ Bio je plemićki sudac gorskog okruga Zagrebačke županije. Vidi: Josip Neustädter, *Ban Jelačić i događaji u Hrvatskoj od 1848.*, Zagreb, 1998., str. 56., 332.

²⁴ Vidi bilj. 8.

²⁵ Bio je nadpovjerenik u Vrbovskom.

²⁶ HDA, Zagrebačka županija, UO, 31. X. 1848., br. 16., kut. 141a. Tu je svoju akciju S. Kralj opisao u pismu od 12. kolovoza 1848. koje je poslao podžupanu Bunjevcu u Karlovac.

²⁷ Usp. B. Janjatović, Josip pl. Bunjevac, n. dj.; pismo navedeno u prethodnoj bilješci je ujedno i izvor za opis odluke bana Jelačića o slanju ovog vojnog odreda iz Rijeke pod Bunjevčevim vodstvom. S. Kralj je naveo u pismu Bunjevcu da «sada kada moć serežansku (mislio je na pomoć nadpovjerenika Miletića iz Vrbovskog) i militarsku moć skupa imeli budete...da budu buntovnici ovi osebito pako načelnici njihovi strogo ukoriju se».

²⁸ Osobito su važnu ulogu imali u Vojnoj krajini, koja je i u to vrijeme bila izuzeta iz Banske Hrvatske. No, ustrojeni su povremeno, kako govori i primjer Grobnišćine prema potrebi i u Banskoj Hrvatskoj.

²⁹ HDA, Zagrebačka županija, UO, 31. X. 1848., br. 16., kut. 141a. Pismo suca Mihaljića iz Grobnika na «Slavni Sudbeni stol» Zagrebačke županije od 18. kolovoza 1848.

³⁰ Sve su te njihove namjere otkrivene tijekom istrage o početku i razlozima bune, a o toj istrazi će još biti riječi. Naime, nema izvornih materijala o tome nego samo izužešće suca N. Vakanovića navedeno u bilj. 12.

³¹ Pismo je napisano 13. kolovoza i danas nije sačuvano ili nije dostupno. U istrazi prigodom sudskog postupka braća Durbešić su izjavili da je to pismo napisao Jakov Durbešić, jedan od njih. Vidi bilj. 8. J. Durbešić (1826-1891) bio je posjednik i trgovac u Grobniku. Usp. I. Lukežić, *Grobnički*, n. dj., str. 59.

³² Riječ je o Ivanu Nepomuku. On je rođen u Grobniku 1812. i umro je u Čavlima 1901. Usp. I. Lukežić, *Grobnički*, n. dj., str. 57./58.

³³ Vidi bilj. 15.

³⁴ O njemu nema drugih podataka.

³⁵ Više o toj pratnji u: B. Janjatović, *Grobnička buna*, n. dj. str. 133.

³⁶ Više o tome njegovu pothvatu vidi u lit. navedenoj u bilj. 18.

³⁷ O njima vidi naprijed u tekstu.

³⁸ Vidi tekst uz. bilj. 31. Pismo Fužinarima od 15. VIII. 1848, počinjalo je s «Draga Bratjo», a upućeno je na gospodina N. Agneze ili bilježnika gosp. Matu Paravića, bilježnika. U pismu je opisan postupak suca Mihaljića i dodano je da će se Grobničani potužiti sucima Karolyu i Ledereru. Grobničani su pozivali na suradnju jer su očekivali intervenciju vlasti. Potpisao ga je J. Durbešić.

³⁹ U spisima se spominje i pismo sucu Karolyu od 15. VIII., ali tog pisma u spisima nema. O pismu J. Bunjevcu vidi naprijed u tekstu.

⁴⁰ On je bio općinski sudac u Cerniku. Potječe iz starosjedilačke obitelji Čabrijan, koja je živjela u Svilnom. Usp. I. Lukežić, *Grobnički*, n. dj., str. 37.

⁴¹ Možda je i on bio općinski sudac u tom mjestu. Potječe iz stare grobničke porodice Trahlić. O njoj vidi: I. Lukežić, *Grobnički*, n. dj., str. 231.

⁴² On je rođen 1800. i umro je 1873. u Cerniku. Bio je seljak. Zahvaljujući grobničkim svećenicima se opismenio, pa je zatim sam podučavao djecu i postao prvi privatni učitelj u mjestu. Godinama je bio općinski sudac u Cerniku. Usp. I. Lukežić, *Grobnički*, n. dj. str., 167.

⁴³ Zapisnike je, vjerojatno, sastavio N. Vakanović. Naime, na kraju spisa piše «»Po Akanoviću, tada prisjedniku i bilježniku». HDA, Zagrebačka županija, UO, 31. X. 1848., br.

16., kut. 141a.

⁴⁴ To je pismo sačuvano u spisima u HDA. U njemu su Grobničani opisali postupak suca Mihaljića. Na kraju pisma je naznačeno da su se s njime složili Filip Žvanja, Martin Miculinić i još 44 Grobničana te «obćinski notar» F. Durbešić.

⁴⁵ Sve je to navedeno u izvješću Nikole Vakanovića od 14. rujna 1848., o kojem vidi naprijed u tekstu.

⁴⁶ Isto.

⁴⁷ O njima vidi naprijed u tekstu. Možda su oni sastavili i pismo sucu Ledereru, ali Durbešići ih nisu htjeli optužiti.

⁴⁸ J. Bunjevac je u svom pismu banu Jelačiću napisao da su riječki mađaroni poticali bunu. Tu mogućnost valja još ispitati, ali se može pretpostaviti da su oni poticali bunu, odnosno nisu protiv pobunjenika ništa poduzimali zbog toga što su u proljeće 1848. odbili da se Rijeka integrira u Bansku Hrvatsku i izjasnili se za vrhovnu vlast u Pešti.

⁴⁹ Rođen je u Vinarecu 1775. i umro u Senju 1869. Bio je senjsko-modruški biskup. Od 1833. živio je u Senju gdje je osnovao javnu gimnaziju i sjemenište (Ožegovićanum). Sudjelovao je u političkom životu kao pristaša ilirskog pokreta, a između 1832. i 1848. pisao je polemičke brošure pobijajući pretenzije Mađara na Slavoniju. Usp. Enciklopedija Leksikografskog zavoda, Zagreb, 1968., knj. IV., str.703.

⁵⁰ Više o njihovu životu nakon bune usp. u: I. Lukežić, Grobnički, n. dj., na v. mj.

dr. sc. Irvin Lukežić

SPISI IZ OSTAVŠTINE GROBNIČKOG SVEĆENIKA I UČITELJA FILIPA JURETIĆA

Čitateljima Grobničkoga zbornika ime Filipa Juretića nije posve nepoznato. Naime, u prvome svesku spomenute zavičajne edicije objelodanjen je njegov tekst iz 1859. godine pod naslovom *Opazke o pučkoj učionijelenjskoj*.¹ Tom prilikom izneseno je i nekoliko osnovnih podataka o njegovu životu.

Filip Juretić (1806-1863), “umirovljeni izsluženi duhovni pomoćnik” i privatni učitelj, svećenik i nadareni pučki prosvjetitelj, svakako je jedna od najmarkantnijih pojava u povijesti grobničkoga školstva. Rodio se u Grobniku u imućnoj i uglednoj obitelji Ludovika Juretića Pavlova i Zvanke rođ. Valić. Školovao se na bogoslovnom sjemeništu u Senju. Nakon završenih teoloških studija nekoliko godina djeluje kao kapelan u Oštarijama. Čini se međutim da je, vjerojatno, zbog zdravstvenih teškoća, vrlo rano morao napustiti kapelansku službu. Kao umirovljenik početkom se tridesetih godina vraća u rodno mjesto i bavi privatnim podučavanjem djece kao svjetovni svećenik (*sacerdote saeculare*). Poduka mu je donosila i neke, premda nevelike, dopunske prihode. Za instrukcije je uzimao jedan forint mjesečno.

Godine 1848. jedan je od predvodnika poznatoga seljačkog ustanka (tzv. Grobnička republika) zajedno sa svojim rođakom župnikom Martinom Juretićem i mjesnim kapelanom Antunom Burmaševićem. Nakon propala ustanka na temelju biskupske naredbe stanovito je vrijeme protjeran iz rodne župe. Poslije toga opet je živio u Grobniku, ponovno se baveći privatnim podučavanjem.

Sljedeće je godine ponovno bio svjedokom velikih nesreća koje će zadesiti njegov kraj. No, za razliku od republikanskih četrdesetosmaških društvenih previranja, ovoga se puta radilo o prirodnim nepogodama i dugotrajnim epidemijama kolere koje odnose velike žrtve među stanovništvom. U pismu nepoznatome prijatelju

Juretić o tome veli: “Ove je godine u Grobniku sve suho. Užasne bolesti čitavo ljeto, i sada već toliko vremena neumoljiva kolera, koja ne prestaje sa svojim opakostima, svakodnevno ubirući tolike žrtve. I ta nesreća 4. ovog mjeseca. O Bože! tresem se poput lista svaki puta kada na to pomislim. Prolom oblaka nikada još viđen koji je zahvatio gotovo cjelokupno grobničko područje, i to pražnjenje elektriciteta, čije se zrake rasprostirahu uokolo u prostoru udaljenu i do sat vremena od nas, nikada nije viđeno niti zabilježeno.”²

Dana 4. studenoga 1849. godine Grobnik i njegovu okolicu pogodilo je uistinu nesvakidašnje olujno nevrijeme. O tom “grozovitom događaju” i njegovim katastrofalnim posljedicama Juretić je uredništvu Gajevih *Narodnih novina* u Zagrebu vrlo opširno pisao u tri navrata, 8. i 9. i 27. studenoga iste godine. U prvome svome dopisu autor donosi dramatičan opis velikoga udara groma koji je tijekom službe Božje pogodio župnu crkvu Sv. Filipa i Jakova:

“Okolo polja jedanajst satih poče sve tamnie i tamnie postajati; poče se iz daleka čuti strašna gérmļjavina, te sve bliže i bliže primicati. Munja sievaše iz oblakah strahovitim načinom neprestana i prosvietļjavaše tamu, koja nas biaše skoro u sried dana pritisla. I doisto takve su bile svu okolicu ovu tmine guste prekrile, da, tko se je po kući kretati htieo, morao je svieću užeći. Premda je oluja neprestano biesnila, to se je ipak spravilo u cérkvu k božjoj službi (koja ovdie navadno po svetkovinah u jedanajst satih počme se obdéržavati) podobro puka, čemu se ni malo čuditi nije, jer neima zaprieke, koja bi ga od bogoljubstva i izpunjenja kérstjanskih dužnostih odvratiti kadra bila; što će svaki potvérditi, komu je blaga ćud ovdašnjih stanovnikah ijole poznata. Biasmo upravo na polovini božje službe, kad eto na jedan krat sine munja tako silovita, da je ne samo cérkvu, nego i čitav Grobnik i njegovu okolicu u jedno more živoga plamena preobratila uz toli strahovitu gérmļjavinu, da se je zemļja čak do temelja potresla, i sve zgrade, kao grozničave, za koju sekundu derhtale. Za koi časak ostadosmo svi bez duha i kao okamenjeni; ali bérzo pretvore se sveta pievanja u žuhki jauk, huku i buku, jer opazismo, da je skoro polovica ljudih opala. Nu ipak vidismo, da je skoro polovica ljudih opala. Nu ipak vidismo, da su svi bérže bolje na noge poskakali izvan jedne petnestorice, izmedju kojih vendar sama petorica bila je znatno udarena i zato u pogibelji živļjenja. Svak se skoči sa svoga miesta, da pohiti nevoljnikom u pomoć, i našem naporu podje za rukom četvoricu ovih nesretnikah oživotvoriti. Samo kod jednoga, još ne punih 17 godinah dobna, krasna i najbolje nade mladića, k tomu jedinoga sina žuhko ucviljenih roditeljah, bilo je sve

zaludu, premda su se sva moguća na njem pokušavala, i premda se je do mérkle noći neprestano radilo za povratiti ga u život: on je ostao na miestu mértav.”³

U drugome se dopisu iznose još neke pojedinosti o strahovitim posljedicama toga nesvakidašnjeg prirodnog fenomena. Evo izgleda Grobnika drugoga dana nakon spomenute kataklizme:

“Mislim, da se nije tako bérzo za jedan tako strahoviti gromni udarac čulo, kao što je onaj kod nas bio. Grom navadno zahvati mala miesta; ali ovdie se je tolika sila elektricitetu i na toli široki prostor prosula, da je strahota. Zlamenja toga bezmiernoga udarca vide se u svoj skoro širini ovoga sela. Cérkveni toranj provértan je pod vérhom skroz te skroz, smotana žica kod sata, opaljeno jedno zvono i proškuljan na dviuh miestah tvérdi svod iznad zvonah. Do na tlih razlupana su izvanjska vrata istoga tornja, kroz koja se u cérkvu ulazi i sreća što nije ondie, kao ni u osriednjoj cérkvi kapeli (gdie je grom osobito dielovao), usuprot neg što navadno biva, ni živa duša bila, jer bi inače svi nedvojbeno poubijani bili. Nadalje udario je u svim miestima u jedan stup ne daleko od cérkvenih vratih, od onuda u tlo pod klupe na desno stojeće i otuda se razpéršio po cijeloj cérkvi. Udario je taj isti grom u jednu kuću, gdie je na više miestah trag svoje prisutnosti ostavio, i to preko trideset koračajah od cérkve udaljenu. Mnogi ljudi ne samo ovdie u cérkvi, nego i u čitavom selu, da pače na polju i čak u Cerniku (dakle u okružju od više negojedne ure prosieka), osobito oni, koji su na otvorenom miestu ili izvan kuće bili, očutili su tko više, tko manje u raznih udih, osobito pako i ponajviše u noguh, jaki električni udarac, i zato su se mnogi na zemlju srušili. Svi pako kažu, da im se je činilo, kao da su im noge do kolienah jednim mahom odsiečene, a mnogo vremena zatim, kao da su im dérvene i da po štapovih idju. Isto se je i stoki na više miestih dogodilo, osobito psom, koji su gdie i gdie na hérbat nogama u vis uz strašno rulenje pali. - Kad se sve ovo promotri, rekao bi čoviek, da je to morao jedan toli strahovito velik oblak biti, da je, imajući upravo nad nama svoje sredotočje, cielu ovu okolicu prekrpio i elektricitetom prekomierno natérpan bio, te da se je u isti par na sve strane provalio, i električni fluidum na neizbrojene trakove, osobito ovdie, razasuo; jer kako bi inače na tolikom prostoru i u toli udaljenih miestih dielovati bio mogao? - Svakako taj neobični phaenomenon vriedi, da ga fizici dobro prouče.”⁴

No, Juretić nije tek pasivni promatrač koji ostaje ravnodušan prema nevoljama drugih. To uznemirujuće stanje što kao da prethodi nekom općem kaosu navodi ga na aktivizam. On nije mogao stajati

skršenih ruku, lamentirajući i jadikujući nad teškom sudbinom svoga puka, već kao odgovoran čovjekoljubivi pojedinac, premda i sam shrvan teškom bolešću, odlučno kreće u samostalnu akciju. Njegovi su novinski dopisi dragocjeno svjedočanstvo o postojanju duboke osobne humanosti u jednom teškom vremenu. Upravo je Juretić, u tim trenucima užasa, imao moralne i ljudske hrabrosti obavijestiti o tome čitavu hrvatsku javnost, senzibilizirajući je za žalosni udes primorske sirotinje. Upozoravao je prije svega na strahovitu zapuštenost koja vlada među tamošnjim narodom, prepuštenom svim mogućim nedaćama. Ukazivao je na trajnu nebrigu i neosjetljivost onih koji bi u takvim situacijama morali biti s nevoljnim pukom i pomagati mu na sve moguće načine. Jedinu je pravu pomoć i utjehu tome narodu pružalo malobrojno domaće svećenstvo na čelu s požrtvovnim grobničkim župnikom Martinom Juretićem. To nikako nije moglo bilo dovoljno jer je izuzetno teško stanje nastalo zbog pošasti kolere moglo biti promijenjeno jedino organiziranom i koordiniranom akcijom kojoj bi poticaj dala nadležna uprava. Znakovito je da će ovi pozivi naposljetku i uroditi plodom, te da tadašnje zemaljske oblasti upućuju na teren svoje izaslanike i određuju posebnoga liječnika zaduženoga za oboljelo stanovništvo tijekom trajanja kužne pošasti.

Juretić upućuje 18. studenoga iste godine iz Grobnika pismo svom nepoznatom prijatelju na talijanskom jeziku.⁵ Na temelju njegova sadržaja može se pretpostaviti da je riječ o osobi koja se posebno zanimala za crkvenu povijest ovoga kraja, po svemu sudeći iz kruga tadašnjih riječkih intelektualaca, s kojom je Juretić bio u vrlo bliskim i prijateljskim odnosima. Od te je osobe Juretić dobivao primjerke talijanskoga časopisa *Istria*, koji je uređivao znameniti tršćanski povjesničar dr. Pietro Kandler. Premda zahvaćen kroničnim nedaćama svoje bolesti, na koju se neprestance tuži, Juretić u pismu iskazuje veliku ustrajnost i duhovnu snagu, komentirajući prijatelju neki članak iz spomenutoga časopisa koji se bavio i problemom povijesti senjsko-modruške biskupije. Osobito je vrijedan pozornosti dio u kojem autor piše o postojanju nekadašnjega stolnoga kaptola u Grobniku. Pri kraju pisma ponovno se govori o velikom nevremenu koje je pogodilo Grobnik i njegovu okolicu. Gledajući u cjelini, pismo podjednako svjedoči ne samo o autorovu izvanrednom poznavanju talijanskoga jezika, već i o njegovoj širokoj humanističkoj izobrazbi, temeljitome znanju iz mnogih područja, osobito crkvene i nacionalne povijesti, te širokim osobnim interesima. Svoju učenost Juretić dokazuje i obiljem latinskih citata, među kojima, osim nekih biblijskih

navoda, pronalazimo i klasične Vergilijeve stihove. S druge strane, spominjanje elektriciteta, fluida, 'phaenomenona' i drugih egzaktnih znanstvenih pojmova, svjedoči o autorovoj upućenosti u fiziku i uopće u neke pitanja tadašnjih prirodnih znanosti.

Sve to upućuje na zaključak da je Juretić bio pravi *uomo universale*, čovjek koji gleda daleko ispred svoga vremena. No, u isto vrijeme, i čovjek koji duboko suosjeća s istinskim problemima svoga naroda, čovjek rijetke humanosti i plemenitosti. Možemo pretpostaviti da je morao voditi razgranatu korespondenciju na nekoliko jezika, te da je imao široki krug prijatelja iz drugih sredina. Osim toga, bavio se ponešto i publicističkim radom, što potvrđuje i njegova suradnja s Gajevim *Narodnim novinama*.

Vrijedi podsjetiti da je Filip Juretić u svoje doba bio blisko povezan i s Franom Kurelcem, koji na riječkoj gimnaziji tada radi kao nastavnik hrvatskoga jezika i često posjećuje Grobnik. Dapače, Kurelac se zimi 1850. godine čak bio i zaručio za Grobničanku Tonku Valić, nećakinju Filipa Juretića. Nažalost, te su zaruke bile raskinute i do vjenčanja nikada nije došlo.⁶

Postoje naznake da se Juretić, kao svestrani intelektualac, bavio i prikupljanjem lokalnih starina. Umirovljenome majoru Miji Sabljaru, koji je 1852. godine prikupljao starine za budući Narodni zemaljski muzej u Zagrebu, darovao je tako rimsku fibulu (zapinjaču) pronađenu na lokalitetu Grobišća i jedan stari bakreni novčić.⁷

Tijekom pedesetih godina Juretić neko vrijeme živi Čavlima i, konačno, u Jelenju, gdje djeluje kao ravnatelj mjesne pučke učionice. Na toj je dužnosti 1859. napisao već spomenuti izvještaj o stanju školstva na Grobnišćini.

Bio je vrlo savjestan i sposoban pedagog, napredan pučki prosvjetitelj. Mnogo godina podučavao je djecu iz čitave Grobnišćine, odgojivši tako nekoliko generacija sposobnih trgovaca, zanatlija, svećenika i drugih uglednih javnih djelatnika. Juretić "počeše podučavati mladež po prvih pedagoških načelih", dakle, sistematično, i "sva mladež, koja k njemu hodaše dodje do stepena više naobrazbe, a koji to ne, postanu umni i značajni ljudi, te čestiti razboriti gospodari." (Spomenica opće pučke škole na Čavlih). Juretić nije bio pedagog obrazovanjem, nije poznao metodiku i didaktiku, ali sve to nije bila prepreka: on nastavu održava prema vlastitoj intuiciji, s nervom rođenog učitelja.

Bio je to čovjek širokih duhovnih obzora, čovjek koji je svjestan da dobrobit i prosperitet naroda mora počivati na školovanju mladih,

čovjek koji znade da je primitivizam i neukost puka najveći neprijatelj njegovu napretku. "Ovdašnji seljak misli da je pasenje marve pravo znanje svakog djeteta te da mu ga je upravo i zato žena rodila!" - uzvikuje on u *Opazkama*.⁸ I zato je Juretićev angažman, zauzimanje čovjeka iz puka koji se svojim obrazovanjem izdignuo iznad sredine i ponovno zaronio u tu istu sredinu želeći je izmijeniti. I to je Juretićeva svijest. Svijest pučkog prosvjetitelja. Filip Juretić jedan je od prvih (ako ne i prvi) grobničkih intelektualaca koji je svjestan da "množina čeljadi bez školske blagodati zaostaje" i da je njegova dužnost podučavati. Podučavanje je za njega nužnost, kategorički imperativ, životni credo. Jer, kao što sam lijepo veli, "djeca su uopće vrlo i bistra uma i željna nauka."⁹

Filip Juretić umro je u Jelenju 1863. godine kao "umirovljeni izsluženi duhovni pomoćnik u miru". Tri njegova dopisa *Narodnim novinama* i pismo prijatelju, u talijanskom izvorniku i hrvatskome prijevodu, prenosimo u prilogu na kraju ovog rada. Ovi dosad nepoznati tekstovi prikazuju Juretića u posve drugačijem svjetlu, otkrivajući ga kao značajno, ali i nepravedno zaboravljeno ime grobničke kulturne povijesti devetnaestoga stoljeća.

I.

Dopis pisan u Grobniku, 8. studenog 1849. godine.
Autor je potpisan inicijalima P. I.; *Narodne novine*, tečaj XV, br. 191, u sriedu 14. studenoga 1849.

Primate ove redke grozovitog događaja, koi se je 4. o.m. ovdie u nesretnom Grobniku slučio:

Oko pol drugi sat toga nam nezaboravljenoga dana poče padati strahovita kiša uz neprestano biesneći toli siloviti južni vietar, da se je bojati bilo, da svekolika stabla i zgrade neobatali i nerazori. Oluja postajaše sve žestjom te žestjom na toliko da, akoprem smo na kamenitoj bérdurini, gdje voda naravno mahom odtiče, biahu ipak oko devet satih, u pérkos svemu naporu za obraniti se poplavi, kukavne kolibice ovdašnjih seljakah većom stranom pune vode, i u gdje kojih podrumih stajala je voda do preko pojasa. Bilo bi reći, da se je čitava atmosfera u samu vodu pretvorila, te da će sa svojom težnjom krove i striehie na nas oboriti, a bezprimerno biesneći vihar da će sve oboriti, pomlatiti i razoriti, te tako, da nam je udario zadnji sat. Iz prozorah

nije se ništa vidjelo pred padajućom silom vode, i koi se je samo pred vrata usudio, taj je ostao do preko kože nakvašen u isti par, kako se je na dvor pokazao. Već oko deset sati bi čitavo grobničko polje u jedno jezero pretvoreno, svi su suhi potoci nenavadno uzavrieli, i rieka Riečina više nego ikada za zapamtjenja naših živućih najstariih siedoglavacah uzrasla i neizbrojene štete počinila. Onomad je preko dvadeset danah kiša skoro neprestano padala, plašili smo se svašta; nu ipak, hvala Bogu, nije bilo toliko zla; samo što se nije gdje i gdje, osobito na polju i u dolinah, lietina spraviti mogla. A sada za malo sati silovita, u ovih stranah još nikada nevidjena navala vode učinila je mnoge siromasima.

- Riečina porušila je skoro sve u svomu vodotečju nalazeće se brane i jazove (Dämme), razlupala i odniela mline, stupe (Walkmühlen), stupice (Stampmühlen), pile, coke i ostalo dérvje tamo ležeće i.t.d.; tamošnje kuće i zgrade koje posve razorila, koje znatno oštetila. Sve, što je na svomu putu našla, to je oborila i sa sobom povukla, vilo ono čvrsto i teško koliko mu drago. Valila je stiene velike kao kuće uz toli grozno roptanje, da na pet koračajih čoviek čovieka čuti nije mogao.

- U ostalih pako ove okolice ikoliko podolitih miestah, dapače i u istih ravninah vukla je za sobom kao lahko triešće toliku silu i tako velikoga kamenja, da će mučno vierovati, tko toga vidio nije; te tako zasula je pieskom i kamenjem i preérvala ono malo njivah i livadah, što no se ovdie gdje i kad i vide, uništila zimske usieve i lietinu, koja se radi dugotrajne kiše do sele spraviti nije mogla, odniela ono malo siena i otave, što je jadni seljak u ovogodišnjoj suši jedva i teško pribavio i u stogove spravio. Isto tako razorila je većim dielom vinograde, iz kojih svaka grozda jagodica hiljade kapih znoja stoji kukavnoga seljaka, koi u ovih nesretnih kamenitih stranah, ako će što takvoga proizvesti, skoro da reknem, pećine i kamenje u zemlju pretvorit mora.

- Sva je dakle prilika, da se je upravo nad nami jedan tako nečuveno veliki oblak provalio, koi je ne samo Grobnik i čitavu njegovu okolicu, nego izviše sve oko njega ležeće planine i gore, i Bog zna što sve još nadkućio. -

Sve ovo, premda strahovito, nebiaše ipak svérha nevolje naše. Oko pola jedanajst sati poče sve tamnie i tamnie postajati; poče se iz daleka čuti strašna gérmļjavina, te sve bliže i bliže primicati. Munja sievaše iz oblakah strahovitim načinom neprestana i prosvietļjavaše tamu, koja nas biaše skoro u sried dana pritisla. I doisto takve su bile svu okolicu ovu tmine guste prekrile, da, tko se je po kući kretati htieo, morao je svieću užeći. Premda je oluja neprestano biesnila, to se je ipak spravilo u cérkvu k božjoj službi (koja ovdie navadno po svetkovinah u jedanajst sati počme se obdéržavati) podobro puka, čemu se ni malo

čuditi nije, jer neima zaprieke, koja bi ga od bogoljubstva i izpunjenja kćerstjanskih dužnostih odvratiti kadra bila; što će svaki potvrđiti, komu je blaga ćud ovdašnjih stanovnikah ijole poznata. Biasmo upravo na polovini božje službe, kad eto na jedan krat sine munja tako silovita, da je ne samo ćerkvu, nego i ćitav Grobnik i njegovu okolicu u jedno more živoga plamena preobratila uz toli strahovitu gćermljavinu, da se je zemlja ćak do temelja potresla, i sve zgrade, kao groznićave, za koju sekundu derhtale. Za koi ćasak ostadosmo svi bez duha i kao okamenjeni; ali bćerzo pretvore se sveta pievanja u žuhki jauk, huku i buku, jer opazismo, da je skoro polovica ljudih opala. Nu ipak vidismo, da je skoro polovica ljudih opala. Nu ipak vidismo, da su svi bćerže bolje na noge poskakali izvan jedne petnestorice, izmedju kojih vendar sama petorica bila je znatno udarena i zato u pogibelji življenja. Svak se skoći sa svoga miesta, da pohiti nevoljnikom u pomoć, i našemu naporu podje za rukom ćetvoricu ovih nesretnikah oživotvoriti. Samo kod jednoga, joć ne punih 17 godinah dobna, krasna i najbolje nade mladića, k tomu jedinoga sina žuhko uciviljenih roditeljah, bilo je sve zaludu, premda su se sva moguća na njem pokućavala, i premda se je do mćerkle noći neprestano radilo za povratiti ga u ćivot: on je ostao na miestu mćertav. -

Ovaj zlokobni dogadja jogglasio je odmah ovdaćnji župnik g. Martin Juretić¹⁰, nebudući ovdie već mnogo danah nijednoga županijskoga ćinovnika, dotićnomu liekaru u Rieku. Nadoćavši drugi dan, niekako oko 24 sata poslie toga žalostnoga slućaja, g. Ivan Hartman¹¹ ranarnik i pregledavši mćertvo tielo, izrazio je: da taj nesretnjak nije gromom udaren, već da mu je na sam strah kaplja pala, i da bi ga bilo spasiti moći, da bi bio pri ruci liekar ili ranarnik, koi bi mu bio, kao ćto u ovakvih slućajevih navadno biva, odmah žilu otvorio.

II.

Dopis pisan u Grobniku, 9. studenog 1849. godine.
Autor je potpisan inicijalima P. I. Narodne novine, tećaj XV, br. 193, petak, 16. studenog 1849.

Javio sam vam juće nevolju, koja nas je iz nenada snaćla, no veća je joć žalibože to nevolja, ćto je ovdaćnje žiteljstvo tako ostavljeno, da neima ni liećnika ni ranarnika, niti, osim ovdaćnjeg svetjenstva, gotovo nića, ćto bi mu dućevnu ili tielesnu pomoć prućiti moglo; i neću pretierati, ako reknem, da je tećko u ćitavoj austrijskoj carevini naći

puka toliko zanemarena i zapuštena, kao što je ovaj nevoljni i nesretni. Ovdie, od kad je Grobnik Grobnikom, neima traga ni spomenika pučkim školama, niti ičemu, što bi na prosvietu i dobro ljudih smieralo. - U poblížim miestima, kao n.p. Rieci i drugdie još mnogo prie nego se je kratelj¹² tamo pojavio, učinjene su primierne naredbe za predusriesti ljutoj ovoj pošasti i preoteti joj, što se više može, žértvah; isto tako i u Bakarskom okružju odmah, kako se je kratelj ukazao, opredieljeni su obćinam liečnici, izviše toga dobili su gg. župnici sve liekarie, koje su pri toj bolesti kakti uspješnie pripoznate, uz shodni naputak, kako da ih - u slučaju nedostatka liečnikah - upotrebe, i napokon svaki 30 fr. srebra za bolestne siromahe. Ovdie na suprot, gdje je već s početkom prošloga kolovoza nedvojbeno kratelja znamenja opaziti bilo; gdje već toliko vremena, a osobito od dvadesetih danah gotovo biesni tako, da je onomad u jednomu malomu selu (Lukežavu)¹³ jednu samu noć osam osobah, a u raznim miestima svaki skoro dan mnogo njih obetežalo; gdje je već više čeljadi od kratelja posve na naglom umérlo i svaki skoro dan umire, neima lieka, neima liekara. A dok se po njega u Rieku idje, njega tamo, gdje su, u ovih okolnostih, liečnici do preko vrata s poslovima obtéršeni, dobije i amo dovede, kukavni bolestnik već odavna ukočen biti može, osobito od kratelja, koi ponajviše u kratko vrieme ubija. Ovdie neima niti osiene kakove u tu svérhu naredbe, da pače sad upravo, u najvećoj biedi, neima ovdie niti svietskog poglavara; zato neima od nikud pomoći, nego od dragoga Boga. Oko sedam hiljadah ljudih ostavlja se hladnokérvno svojoj žuhkoj sudbini, te se za njihove biede nestara ni živa duša. - Da nije ovdašnji vérli čoviekoljub, naš suzemljak i vriedni župnik grobnički g. Martin Juretić - od ono kukavnih 203 fr., što je dobio, kakti novćanu podporu za izgubljeni desetak privremeno, odkuda mu i životariti treba - videći pogibelj i biedu puka, pribavio mnogo proti toj pošasti probitačnih liekarijah, te da nije u svako doba po danu i noći s riedkim zatajanjem samoga sebe i požértvovanjem, doskočio nevoljnim betežnikom ne samo svoje župe, nego i čitave ove okolice, mnogi ljudski život postao bi bio žértvom nemile ove bolesti. - A pribavio si je on najvrću zahvalnost svoga stada, i štovan je od svakog čoviekoljuba i pri gore opisanoj žalostnoj nepogodi; jer da nije njegve gostoljubive brižljivosti, prisutnosti duha, neumornoga nastojanja, kojim je, nemareć sam za se, nevoljnikom u pomoć pohitio naredjujuć primierno, tiešeć, kriepeč, hrabreć, svagdie nazočan i obértan, svagdie blag i mio, bilo bi doista više mértvacah, nego li je jedan.

Mislim, da se nije tako bérzo za jedan tako strahoviti gromni

udarac čulo, kao što je onaj kod nas bio. Grom navadno zahvati mala miesta; ali ovdie se je tolika sila elektricitetu i na toli široki prostor prosula, da je strahota. Zlamenja toga bezmiernoga udara vide se u svoj skoro širini ovoga sela. Cérkveni toranj provértan je pod vérhom skroz te skroz, smotana žica kod sata, opaljeno jedno zvono i proškuljan na dviuh miestah tvérdi svod iznad zvonah. Do na tlih razlupana su izvanjska vrata istoga tornja, kroz koja se u cérkvu ulazi i sreća što nije ondie, kao ni u osriednjoj cérkvi kapeli (gdie je grom osobito dielovao), usuprot neg što navadno biva, ni živa duša bila, jer bi inače svi nedvojbeno poubijani bili. Nadalje udario je u svim miestima u jedan stup ne daleko od cérkvenih vratih, od onuda u tlo pod klupe na desno stojeće i otuda se razpéršio po cijeloj cérkvi. Udario je taj isti grom u jednu kuću, gdie je na više miestah trag svoje prisutnosti ostavio, i to preko trideset koračajah od cérkve udaljenu. Mnogi ljudi ne samo ovdie u cérkvi, nego i u čitavom selu, da pače na polju i čak u Cerniku (dakle u okružju od više negojedne ure prosieka), osobito oni, koji su na otvorenom miestu ili izvan kuće bili, očutili su tko više, tko manje u raznih udih, osobito pako i ponajviše u noguh, jaki električni udarac, i zato su se mnogi na zemlju srušili. Svi pako kažu, da im se je činilo, kao da su im noge do kolienah jednim mahom odsiečene, a mnogo vremena zatim, kao da su im dérvne i da po štapovih idju. Isto se je i stoki na više miestih dogodilo, osobito psom, koji su gdie i gdie na hérbat nogama u vis uz strašno rulenje pali. - Kad se sve ovo promotri, rekao bi čoviek, da je to morao jedan toli strahovito velik oblak biti, da je, imajući upravo nad nama svoje sredotočje, cielu ovu okolicu prekrrio i elektricitetom prekomiorno natérpan bio, te da se je u isti par na sve strane provalio, i električni fluidum na neizbrojene trakove, osobito ovdie, razasuo; jer kako bi inače na tolikom prostoru i u toli udaljenih miestih dielovati bio mogao? - Svakako taj neobični phaenomenon vriedi, da ga fizici dobro prouče.

Bilo kako mu drago, taj strahoviti dan i dogadjaj ostavio je za sobom tako žalostne posljedice, da nam gorka uspomena njegova iz pameti nikada neizčezne. Što nas pak u nevolji našoj jedino tieši, to je sladka nada, da će nas u okružju našem stanujuća bratja pomilovati, i da se od ove nesreće što skorie oporavimo, pripomoći; ponajviše pako, da i ova do sada zanemarena strančica Hérvatske, pri nastajućem domovine naše preporodjenju, zaboravljena ostati neće, nego da će i ona ustavne blagodati dionicom postati, za tako uzpored bratje svoje, s kojom je u svih k prosvieti, sreći i blagostanju, koje mili naš narod pravedno očekiva, doprieti moći. -

Za stalno se nadam, da će ove naše nevolje do občinskoga znanja dostavljene biti putem naših Narodnih Novinah te i za buduće ponudjam slabu moju uslugu. (Dragovoljno ustupit ćemo miesto. Uč.)

III.

Dopis pisan u Grobniku 27. studenog 1849. godine.
Autor je potpisan inicijalima P. J. *Narodne novine*, tečaj XV, br. 208, utorak, 4. prosinca 1849.

S radostju vam javiti hitim, da se je, hvala Bogu, već jedared i naš plač i vapaj ponešto saslušao. - Prekjučer prispieoje amo naš okružni sudac g. Gmaz¹⁴ u društvu ovdašnjega županijskoga prisežnika g. Mihalića, te odmah jučer opredieljen je za Grobnik i okolicu, dok ova zlokobna pošast uztraje, gosp. Ivan Hartman začastni ranarnik ove županie, i naredjeno, da se onim betežnikom, koji su sasma siromašni, uz sviedočbu dotičnog seoskog sudca, liekarie i ostala za prigledbu nuždna, badava dadu.

Ova blaga naredba je nas tim ugodnie u sêrdce dirnula i tim živahnii zahvalnost u nami probudila, čim smo takovim blagodatima do sele manje privikli; samo što bi, po mojemu mnienju, za ubogu sirotinju probitačnie bilo, kad bi se napomenuta siromaštva sviedočba do dotične g. župnikah tražila; jer ne samo da oni, kriepekostju zvanja svoga, ovce svoje lično poznati moradu, neg izviše, jer hodeć od kolibe do kolibe, da svojim pastirskim dužnostjam zadovolje, vlastitim očima vide, gdje je pravo siromaštvo, dočim gdjeкои seoski sudac čitave dane i noći u kêrčmi čuči, te je možda i takvomu sviedočbu siromaštva dati kadar, koi mu pijaču plati. -

Ali daru se zubi neogledaju, zato hvala Bogu i poglavarstvu i na tomu! - Ovo nam je ipak očevidni dokaz, da bi nam poglavarstvo naše i više krat doskočilo, gdje bi mu potrebe naše poznate bile, i odkle nas zmija grize, kad smo zanemareni, ili obtêršeni. Upravo zato vruće bi želieti, da se naši častnici županjski, kad amo dolaze ili ovdie stanuju, medju zidinami ovdašnjega spahijskoga gradine, u onomu, napriedku i blagostanju našem toli nepriaznom vazduhu, nebi gnjezdili, već da bi se na božji, otvoreni i zdravi zrak i medju narod upustili; jer bi se jamačno tim putem s ćudom i nuždami sebi podčinjenih žiteljah bolje upoznali, te tako svojoj težkoj zadaći - koju svaki pravi poglavar u promicanju duševnoga i tielesnoga blagostanja ljudstva sebi povierenoga, i kroz to,

čitave svoje domovine, a ne u svojoj udobnosti, polaže - mnogo lakše i uspješnie zadovoljili. -

No bilo kako mu drago, nam je ipak za sada po spomenutoj naredbi mnogo odlagnulo. Sviet je bio veoma preplašen ne manje radi toga, što se je zapuštena i svake pomoći lišena vidio, nego li radi iste biesneće pošasti. A poznato je, da kratelj mnoge na sami strah pograbi. Ova će dakle naredba, dočim je u puku novo oduševljenje i nieku sigurnosti prosuditi kadra, i osimšto se od liečničke pomoći nadamo, mnogu žértvu toj grozovitoj bolesti jamačno preoteti. A sad nam je jedino do toga stalo, da se življenje ljudih, što najveć moguće, obezbiedi; ostale pako ranice naše pogojiti će vrieme, naša revnost i bratska nježnost.

Zato najvrúca javna hvala od strane sviuh ovdašnjih žiteljah našem višjemu poglavarstvu u nam udieljenoj blagodati, kakoti takodjer svim inim čoviekoljubom, koji su ikoliko sudielovali, da se našoj biedi doskoči. Bog im plati i stostruko vrati! -

IV.

Pismo Filipa Juretića nepoznatome prijatelju, datirano u Grobniku 18. studenoga 1849. godine.

Risp. 26. Nov.

Mio buon Amico,

O quanto la devo per la buona memoria, che Ella tiene di me, e per suo sompatimento ed interesse che Ella usa verso la mila meschina persona! Mi duole assaissimo ch' io non Le possa essere tanto utile, come vorrei; ma spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.¹⁵ - Per simili studi ove si richiede non solo il criterio piú squisito, ma pur anche la memoria piú ferma, non sono io, finché sarò in questo stato. E poi in questo labirinto di cose nostrane chi può mai arrivare ad una strada sicura, piú forte e spedito ch' egli sia? Aggiungasi la quasi totale mancanza di patrj scrittori non solo, ma pure di monumenti, che portassero alquanto chiaro, come pure la nostra tuttora durante trascuratezza. - Nell' anno 1839. e morto a Zagabria il barone Maretic de Rio Alpon¹⁶ C.r. Colonello in pensione, uno dei piú distinti nostri archeologi, ed ha lasciato molti scritti toccanti la nostra patria dopo

aver fatto molte indagini sulla nostra antichità. Frattanto non si ha trovato anima viva che avesse voluto finora /:per quanto io lo sapessi:/ pubblicare mediante la stampa almeno qualche parte di quello che gli costo tanta fatica, e che senza dubbio, ci sarebbe di molta utilità. Così accadeva a quei pochi scrittori nostrani, che talvolta spuntarono, e andarono perduti i loro scritti. Ed infatti quel poco che noi sappiamo in questo ramo di scienza, lo abbiamo dai scrittori di popoli circonvicini, i quali per altro per lo più sfigurarono le nostre cose, e persino i nomidi luoghi e persone; il che loro era inevitabile come stranieri alla nostra lingua. E poi a quante catastrofi non andò soggetta questa nostra patria nel medio evo e tempi che immediatamente lo prendevano? Qui erano a casa fenomeni naturali i più devastanti, come terremoti, incencij di boschi e montagne, pestilenze le più micidiali. Aggiungensi guerre continue, inondazioni etc. cose tutte che dovettero spopolare la terra non solo, ma cangiarne pure l'esterna configurazione ogni tanto. Tutto ciò elimino ogni traccia del sapere, e cuopri le nostre antichità con una notte impenetrabile. - Si figurì dunque se la mia debole mente sia atta ad abbandonarsi alle disquisizioni in questo caos; no certamente, se a Dio non piacerà donarmi una salute più solida.

Ella ha indovinato ch' io sia stato ammalato, (...) fallirebbe dicendo: ch' io lo sia ancora. Cio non o (...) ho tatto a mio potere i fogli l'Istria /:per i quali la ringrazio assaissimo:/ con applicazione.¹⁷ Vi trovai però non poche inesattezze in quell'articolo, che a Lei ha dato occasioni d'impugnare la penna, la quali non mancherei di rettificare a mio potere, ove l'attuale stato delle mie si fisiche che mentali forze, me lo permettesse. Non posso però ammettere di far il cenno almeno di quese due. L'autore del detto articolo:/ suppone il Vescovato di Corbavia annessa a quello di Segna. Io poi ritengo che il Vescovato di Corbavia /:Korbava, Bervava:/ sia istessissimo con quella di Modrussa; egli acquistó questo nome allargando i suoi Vescovi dovettero trasferire la loro sede a Modrussa, doppo d'esser stata la Corbavia invasa dai Turchi. A qual poi precisamente epoca sia ciò accaduto, non potrei indicarle; perché la mia malattia m'impedisce di consultare con buon successo non solo la mia memoria, ma pur anche i libri. Frattanto ritenga, che la residenza dei Vescovi nella Corbavia non era di grande durata; e siccome poi il Vescovato di Corbavia era fondato nell'anno /:se ben miricordo:/ 1185, così crederei che il principio del Vescovato di Modrussa dovrebbe porsi molto innanzi all'anno 1461. - Anzi tuovo in diversi Calendarj, ove vengono segnate differenti epoche, fissarvi la sua fondazione nel sopradetto anno 1185. Ma io ciò intendo

del solo Vescovato di Corbavia, o piuttosto di tutti due insieme per la loro identità, non indicando questi due nomi Modrussa e Corbavia, che una e stessa diocesi, che che ne dica l'autore del manetovato (?) articolo, storpiando con evidente renitenza delle parole, quel sin¹⁸ che viene nella titolature de nostri Vescovi. Ed appunto da questa titolatura aparisce, che il Vescovato di Corbavia non aspettava al Vescovato di Segna, ma era uno e stesso, ed e ancora con quello di Modrussa. Non mi ricordo poi quanto tempo i Vescovi risiedettero a Modruš; ma so che col tempo dovettero fuggire anche di lá, essendo state anche quelle parti invase dai Turchi. Allora si trasferirono in Vinodol, e credersi che risiedessero per lo piú a Grižane; giacché esiste ivi la tomba del Vescovo Demetrio de Demetris¹⁹, e nella vicina Curata di Tribalj si conserva il sigillo del Capitolo Catedrale di Modrussa: anzi e in quel luogo che, dopo la morte del vescovo, deve convenire il Capitolo di Modrussa, per procedere all'elezione del Vicario Capitolare sede vacante. Credo poi che vi sarà anche qualche pezzetto di qualche archivio; ma non lo so precisamente. -

In secondo luogo sembra che l'autore ritenga come cosa certa, che in queste parti non vi fossero mai stati altri capitoli fuorché quelli che attualmente vi si vedono; il ché e falso. Non e molto, vivono ancora molti che se ne ricordano, che vi erano capitoli non solo a Buccari, Bribir e Novi; ma pur anche quivi a Grobnik, a Hreljin, a Drivenik, Belgrad e Grižane /:questi due ultimi luoghi non sono neman 1/4 d'ora distanti:/; ed in tutti questi luoghi, ad eccezione di Hreljin /:perche il Capitolo era nell'antico ora dirocatto Hreljin:/ vi si vedono ancora i stalli, e vi esistono /:almeno qui a Grobnik:/ i rispetivi sigilli. Anzi il nostro parroco ne fa ancor uno nelle cose dell'uffizio. Io le mando l'impronta così pure curiosità. - Che anticaglia! - Si noti però che il piú vecchio sia di data piú fresca, ed era fatto per esser esservi sostituito all'altro che non era piú atto all'uso, essendogli rotto il manico. Tutti e due sono di ferro.²⁰

Chi vorrebbe avere dei dettagli piú certi e circostanziati toccanti i nostri Vescovati, dovrebbe rivolgersi alla Cancelleria Vescovile a Segna, perché mi pare impossibile, che ivi non si truovassero da data sicura.

Crederei pure che il Signor Vicenzo Mrzljak Professore della teologia morale a Segna sarebbe in grado di sciogliere molti quesiti su questa materia non solo, perche egli e un uomo di estesissime e molteplici erudizione; ma pur anche perché egli avrà ereditato scritti del suo eletto fratello fu Canonico e Vicario Capitolare di Modrussa

sede vacante, a cui erano minutamente note le cose toccanti i sopradetti Vescovati, come e quello, il quale nella lite contro il Capitolo di Segna sosteneva quasi solo tutto il peso del processo difendendo i diritti del Capitolo di Modrussa, che gli riesci a superare benché non senza discapito di quel di Modrussa. - Infatti la Diocesi di Segna era anticamente piccolissima; ma i Segnani poco a poco si usurparono gran tratti di terreno, ed ultimamente si vollero assoggettare anche il Vinodol, ed il menzionato Vicario Capitolare Mrzljak lo salvo. Frattanto la lite fra noi e i quei di Segna e stata divisa a nostro vantaggio, perché quello che hanno usurpato prima e loro rimasto. Ne una ne altra parte con deve più parlare. Spero che non le sarà discara la lettura del documento che qui /:ergo restitutionem:/ Le annetto. E una copia, ma autografa, di uno scritto del fu Vescovo di Segna e Modrussa Caballini²¹, allorché era ancor Arcidiacono di Licca e Corbavia. Questo documento che forse sarebbe stato di grande utilità nel ramentovato processo, lo ho ritrovato io nei miei scritti senza poter nemen sognare d'onde lo ebbi. Quivi si leggono di cose interesantissime, cose toccanti nostri Vescovati. E gran danno, che non vi siano annessi gli allegati che si citano. Si diverta con questa lettura nelle ore vacue.

Non potendomi capitare nulla, che mi recherebbe tanto piacere, quanto i di Lei cari fogli, così spero che sarà persuasissimo che, se non la rispondo subitissimamente, e segno chiaro, che non mi sia stato possibile e non volesse più consolarmi colle Sue lettere. No, no per carità! La continui pure; ed io se non potrò scontare subito i miei debiti, lo farò a mesate, a quartali etc. e quanto più tardi ciò accadera, tanto più procurero a pagarla di migliore moneta ed anche interesse, anzi non guarderò di aggiungervi qualche bagatella per riconoscere vieppiù il di Lei *lucrum cessans et damnum emergens*.²²

Veramente qualora foss'anche stato sono, ciò nonostante già da qualche tempo avrei poco gusto di scrivere ne studiare. Quest'anno qui a Grobnico e tutto arrido. Mlatie terribili tutta l'estate, ed ora da tanto tempo l'implacabile Cholera, che non cessa d'imperversare, e giornalmente capisce tante vittime. E quella disgrazia nell'infausta giornata di 4 corr. Oh Dio! tremo come una foglia quante volte vi penso. Un nubifragio mai ancor visto che comprese molto più che tutto il territorio di Grobnik, ed uno scarico d'elettricità, il quale agì in uno spazio di più d'un ora di diametro credo che non si e veduto ne letto. Io ho spedito alla redazione della Gazzetta Narodne Novine una descrizione di questo disastro che risentiremo per molto tempo, ma avendo nel medesimo fatto qualche piccola riflessione della poca

o nessuna cura che si prende la nostra superioritá di questo popolo disgraziato, ho sentito /:perché non ho letto ancora:/ che la mia descrizione sia stata stampata oribilmente mutilata. - Anche la casa ov' io abito aveva il fulmine preso di mira ed il muro della medesima e stato danneggiato in piú luoghi. - Un simile fenomeno credo non si e mai veduto in queste parti e meriterebbe che i fisici lo esaminassero ben bene. Un'altra volta procureró descriverglielo.

Frattanto: claudite jam rivos pueri.²³ La mia malattia mi fa penare assai e dimenticare quasi a tutto, ma non a Lui di cui sono e saró.

Cordialissimo amico e servo
F. Juretić

Grobnik 18/11 849.

Prijevod:

Odgovoreno 26. studenoga

Dragi moj Prijatelju,

O, koliko Vam dugujem na dobru spomenu prema meni, na Vašoj sućuti i zanimanju koje iskazujete prema mojoj kukavnoj osobi! Silno me žalosti što Vam ne mogu biti od onolike koristi koliko bih to želio: ali spiritus promptus est, caro autem infirma. U takvim studijima gdje se ne traži samo najizvrsniji kriterij, već i najsigurnija memorija, sve dok budem u ovakvu stanju ne mogu biti od koristi. I onda još u ovom labirintu naših prilika može li itko ikada doći do sigurna puta, a k tome tako čvrsta i postojana kakav je Vaš? Pridoda li se tome gotovo posvemašnji nedostatak ne samo domaćih pisaca nego i spomenika koji bi unijeli ponešto jasnoće u ovu našu još uvijek postojeću zapuštenost. Godine 1839. u Zagrebu je preminuo barun Maretić de Rio Alpon, umirovljeni pukovnik, jedan od najodličnijih naših starinara, koji je iza sebe ostavio brojne spise što se odnose na našu domovinu poslije mnogih istraživanja naše starine. Međutim, dosada se nije pojavila ni jedna živa duša (bar koliko mi je poznato) koja bi tiskom objavila makar dio onoga što ga je stajalo tolika truda, i što bi nedvojbeno moglo biti od velike koristi. Tako se to dešava sa malobrojnim našim piscima što se ponekad u nas pojavljuju, dok njihovi spisi ostaju izgubljeni. Uistinu, ono malo što znamo o ovoj grani znanosti, plod je rada

autora susjednih nam naroda, koji nagrđuju naše stvari, čak i sama imena mjesta i osoba, što je neizbježno jer nisu vični našem jeziku. I onda kolike katastrofe nisu samo pogodile ovu našu domovinu u srednjem vijeku i vremenima što potom slijede? Uobičajene tu bijahu najrazornije prirodne pojave, potresi, požari u šumama i planinama, najpogubnije kužne bolesti. Pribroje li se tome neprestani ratovi, poplave i sl., pojave koje nisu samo pustošile zemaljsko stanovništvo, nego i mijenjale vanjski izgled svega drugoga. Sve to uništiti će svaki trag znanja i prekriti našu prošlost neprovidnom koprenom noći. No, nemojte misliti da moja slaba pamet želi zato ustuknuti pred ovim kaosom, sigurno ne, ako mi Bog podari solidnijega zdravlja.

Pogodili ste da bih mogao biti bolestan, i ne biste pogriješili govoreći da sam to još uvijek. Ono me ipak nije omelo da svim svojim silama marljivo prionem listanju primjeraka Istrie (na kojima sam Vam silno zahvalan). Tamo sam pak u onome članku što je i vama pružio mogućnost da ga pobijate, pronašao ne male netočnosti koje ću sam pokušati ispraviti, bude li mi dopustilo sadašnje stanje mojih tjelesnih i duhovnih snaga. Ne mogu ipak propustiti spomenuti barem dvije stvari. Autor spomenutoga članka (nedvojbeno u zabludi oko položaja ili lokacija) pretpostavlja da je krbavska biskupija pripojena senjskoj. Ja pak držim kako je krbavska biskupija (Krbava, Bervava) istovjetna onoj u Modrušu; ona će dobiti svoje ime povećavajući se zbog toga, što su njezini biskupi bili prisiljeni premjestiti svoje sjedište u Modruš, nakon što su Krbavu zaposjeli Turci. Kada se pak to točno dogodilo, nije mi bilo moguće utvrditi; stoga što mi moja bolest ne dopušta da se uspješno služim ne samo vlastitim pamćenjem, nego i knjigama. Međutim, pretpostavljam da biskupsko sjedište na Krbavi nije dugo postojalo; i premda je krbavska biskupija utemeljena još godine (ako se dobro sjećam) 1185. ipak vjerujem da bi se početak biskupije u Modrušu mogao datirati tek mnogo kasnije, oko godine 1461. Dapače, pronađoh u mnogim godišnjacima, gdje su opisane različite epohe, spomenutu 1185. godinu kao vrijeme njena utemeljenja. Ali ja ovdje razumijevam samo krbavsku biskupiju, ili obje zajedno kao jedinstvene po svojoj biti, ne označavajući ih dvama nazivima Modruša i Krbave, budući da je to jedna te ista dijaceza, kako to čini autor spomenutoga članka, izvrćući s očitom upornošću ono sin što se nalazi u tituliranju naših biskupa. Upravo iz ovoga tituliranja vidljivo je da krbavska biskupija nije pripadala senjskoj biskupiji, već s njome čini jedno te isto, zajedno s onom u Modrušu. Ne sjećam se pak koliko su biskupi boravili u Modrušu, no znam da su vremenom morali pobjeći i odande, budući da

su i one strane zaposjeli Turci. U to doba prešli su u Vinodol, te držim da su kratko stolovali u Grižanama, jer ondje postoji grobnica biskupa Demetrija de Demetris, a u susjednoj kapelaniji Tribalj čuva se pečat stolnoga kaptola u Modrušu: tamo se, poslije biskupove smrti, okupio modruški kaptol kako bi na ispražnjeno mjesto izabrao kapitularnoga vikara. Vjerujem da bi se ondje morali nalaziti i kakvi mali arhivski tragovi; ali to zasigurno ne znam.

Na drugom mjestu izgleda kako autor uzima kao sigurno, da u ovim stranama nikada nisu postojali drugi kaptoli osim onih koji sada postoje, što je pogrešno. Nema tome dugo, da su živjeli ljudi koji su se toga i sjećali, kako nisu postojali samo kaptoli u Bakru, Bribiru i Novome, već isto tako u Grobniku, Hreljinu, Driveniku, Belgradu i Grižanama (ova posljednja dva mjesta međusobno su udaljena samo četvrt sata); i u svim navedenim mjestima, izuzimajući Hreljin (jer je kaptol nekoć bio smješten u danas srušenu Hreljinu) i danas postoje kanoničke klupe i sačuvani su (barem ovdje u Grobniku) pripadajući im pečati. Dapače, i naš ih župnik još uvijek koristi u svojoj dnevnoj službi. Radi zanimljivosti šaljem Vam njegov otisak. Kakva starudija! No, valja primijetiti da je onaj manji novijega datuma i da bijaše izrađen kako bi bio zamijenjen onim drugim što više nije u uporabi, budući da mu je razbijena drvena ručka. Oba su izrađena od željeza.

Tko bi htio doći do sigurnijih podataka i detalja o našim biskupijama, trebao bi se obratiti biskupskoj kancelariji u Senju, jer mi se čini nemogućim da se ondje ne nalaze pouzdane obavijesti o tome.

Isto tako vjerujem da bi gospodin Vicko Mrzljak, profesor moralne teologije u Senju, mogao razriješiti mnoge prijepore iz ovoga područja ne samo zato što je to čovjek najšire i mnogostrane erudicije, nego i zato što je baštiniio spise svoga brata, nekadašnjega kanonika i kapitularnoga vikara modruškoga, kojemu bijahu do u tančine poznate stvari što se tiču prije spomenutih biskupija, poput one, kada se u parnici protiv senjskoga kaptola obrana gotovo u potpunosti sastojala od obrane prava modruškoga kaptola, koju će on razriješiti bez njegova gubitka. Zapravo je senjska dijaceza u staro doba bila vrlo mala; no Senjani će malo po malo uzurpirati velika područja, te će naposljetku htjeti pripojiti i Vinodol, što sprečava spomenuti kapitularni vikar Mrzljak. U međuvremenu parnica između nas i Senja završila se u našu korist, tako što je ono prije uzurpirano i ostalo njihovo. Ni o jednoj ni o drugoj strani neću više govoriti. Vjerujem da Vam neće biti neprikladno štivo dokumenta koji ovdje (**:ergo restitutionem:**) prilažem. Radi se o prijepisu, ali ovjerenom, jednoga spisa nekadašnjeg senjsko-

modruškoga biskupa Caballinija, dok još bijaše arhidakonom Like i Krbave. Ovaj dokument koji bi možda bio od velike važnosti u prije spomenutoj parnici, pronađoh među svojim papirima, ne sjećajući se odakle sam ga bio dobio. Ondje se mogu pročitati najzanimljivije stvari koje se tiču naših biskupija. Velika je šteta što nisu pridodati prilozi koji se navode u tekstu. Zabavljajte se ovim štivom u časovima dokolice.

Ništa me toliko ne veseli koliko Vaši dragi listovi, tako da vjerujem kako će Vam biti najuvjerljivije da, ne pošaljem li Vam odmah odgovor, to bude jasan znak da mi to nije bilo moguće učiniti. Ne bih zbog toga želio da Vi izgubite volju i da ne budete više željeli pružiti utjehu svojim pismima. Ne, ne zaboga! Vi samo nastavite i ja ću Vam, ako ne bih odmah mogao podmiriti svoje dugove, poslati ih mjesečno, kvartalno itd. Ako kasnije štogod preostane, još ću više nastojati platiti u boljem novcu i kamatama, ne gledajući da Vam pridodam kakva sitniša u znak naknade za Vaš *lucrum cessans et damnum emergens*.

Uistinu, kakvo već bilo stanje u kojem jesam, pored svega toga već neko vrijeme imam malo volje za pisanjem i proučavanjem. Ove je godine u Grobniku sve suho. Užasne bolesti čitavo ljeto, i sada već toliko vremena neumoljiva kolera, koja ne prestaje sa svojim opakostima, svakodnevno ubirući tolike žrtve. I ta nesreća 4. ovog mjeseca. O Bože! tresem se poput lista svaki puta kada na to pomislim. Prolom oblaka nikada još viđen koji je zahvatio gotovo cjelokupno grobničko područje, i to pražnjenje elektriciteta, čije se zrake rasprostirahu uokolo u prostoru udaljenu i do sat vremena od nas, nikada nije viđeno niti zabilježeno. Poslao sam uredništvu *Narodnih Novina* opis nesreće koju ćemo pamtili još dugo vremena, no imajući u tome slučaju kakvo malo domišljanje o maloj ili nikakvoj brizi koju vodi naša zemaljska uprava o ovome nesretnome puku, čuo sam (zato što ga još nisam uspio pročitati) da je moj opis otisnut užasno osakaćen. - Kuća u kojoj živim udarena je gromom pored ulaza i zid je uništen na više mjesta. Sličan fenomen vjerujem da još nije nikada viđen u ovim stranama i zaslužuje da se njime pomnije pozabave fizičari. Drugi put opisat ću to podrobnije.

A do tada: *claudite jam rivos pueri*. Moja bolest me jako muči i tjera da zaboravim gotovo na sve, ali ne i na Vas čiji jesam i ostajem
najsrdčajni prijatelj i sluga

F. Juretić

- ¹ F. Juretić, *Opazke o pučkoj učioni jelenjskoj, Grobnički zbornik, sv. 1, Rijeka 1988, str. 219-221.*
- ² V. pismo u prilogu na kraju ovoga rada.
- ³ V. prvi prilog na kraju rada.
- ⁴ V. drugi dopis na kraju rada.
- ⁵ Strojopisni prijepis spomenutoga pisma na ukupno četiri sitno kucane stranice ljubezno mi je prije petnaestak godina ustupio pokojni riječki povjesničar dr. Danilo Klen. Nažalost, tom prigodom nisam dobio i podatke o izvoru odakle je prijepis učinjen.
- ⁶ M. Breyer, *Fran Kurelac (monografija), Zagreb 1939.*
- ⁷ I. Lukežić, *Grobnički biografski leksikon, Libellus, Crikvenica-Rijeka 1994, str. 104-105. Narodne novine, br. 264, 17. XI. 1852. godine.*
- ⁸ F. Juretić, *nav. dj.*
- ⁹ *Isto, str. 221.*
- ¹⁰ Martin Juretić (1813-1901), grobnički župnik, blizak rođak Filipa Juretića.
- ¹¹ Ivan (Giovanni) Hartman (1814.-?), rodom iz Rottendorfa, od godine 1840. radio je kao riječki ranarnik (kirurg).
- ¹² Kolera (*cholera morbus*).
- ¹³ Krivo otisnuto ime grobničkoga sela Lukeži na Rječini.
- ¹⁴ Stjepan Gmaz, predsjednik zemaljskoga suda u Rijeci i član Društva za povjesnicu jugoslavjensku 1852. godine.
- ¹⁵ "Duh je bodar, ali je tijelo slabo" (lat.): po Matejevu evanđelju Kristove riječi apostolima koji su na Maslinskoj gori zaspali dok se on u molitvi pripremao za početak svoje muke; upotrebljavaju se i danas kad bi čovjek nešto htio, ali ga objektivne okolnosti sprečavaju (V. Klaić).
- ¹⁶ Barun Gedeon Ernest Maretia od Riv Alpona (*Moravsko Novo mesto, 1776. - Zagreb, 1839.*), austrijski časnik i pisac. Istakao se osobitim junaštvima i srèanošæu u doba napoleonskih ratova, radi čega dobiva najviše odlikovanje Reda Marije Terezije i barunat od Riv Alpona. Pisao je razna vojnoznanstvena i povijesna djela. v. Znameniti i zaslužni Hrvati 925-1925, Zagreb 1925, str. 173. Godine 1838. objavio je u Danici ilirskoj prvu „historijsku“ rekonstrukciju legendarne grobničke bitke pod naslovom „Boj na polju grobničkom godine 1242.“, koja æe odigrati presudnu ulogu u aktualizaciji nacionalnoga mita. v. Grobnički zbornik, sv. 1, Rijeka 1988, str. 369-373.
- ¹⁷ Riječ je o časopisu *L' Istria* kojega u razdoblju od 1846. do 1852. uređuje Pietro Kandler (1805.-1872.), tršæanski povjesničar i arheolog. Objavljivao je tršæanske statute, istarske povelje, kodekse i mnoštvo druge izvorne povijesne građe.
- ¹⁸ "Ako pak, ako li" (lat.).
- ¹⁹ O. Jacint (Hijacint) Dimitri (1620.-1689.), rodom iz Kotora. Dominikanac, učen bogoslovac i izvanredan govornik. Propovijedao je u misijama po raznim gradovima i mjestima Ugarske, a vjerojatno i po Hrvatskoj. Svojim propovijedanjem navodno je obratio na katoličku vjeru trideset tisuća raskolnika te više od tisuću i pet stotina muslimana. Za njegove sposobnosti imenovao ga je kralj, a papa potvrdio (1681.) za biskupa u Senju. Umro je u Grižanima te ondje i pokopan u crkvi (kapeli) Blažene Djevice Marije. Znameniti i zaslužni Hrvati..nav. dj., str. 62.
- ²⁰ Godine 1852. grobnički župnik Martin Juretić poklonio je majoru Miji Sabljaru za Narodni dom u Zagrebu (budući Narodni muzej), zajedno sa drugim starinama, i pečat nekadašnjega kaptola u Grobniku s natpisom NOS. CAP. GROBSE. ECCSAE COLEATAE. SS. APO. PHI. etc. Narodni dom, Narodne novine, br. 264, 17. XI. 1852.
- ²¹ Ivan Krstitelj Kabalin (Giovanni Battista Caballini de Slavnigrad, Novi Vinodolski ? - Senj, 1783.) biskup-senjsko modruški od 1772. do 1783. godine. Godine 1775. primio je u goste cara Josipa II. prilikom njegova posjeta Novom. Godine 1764. Caballini je kao arhidakon Like i

---

Krbave uložio prigovor u kojem brani pripadnost ovih krajeva modruškoj dijezi, nasuprot zahtjevima senjskoga stolnoga kaptola koji je zahtijevao priznavanje svoje jurisdikcije na ovome području. G. Kobler, *Memorie per la storia della liburnica città di Fiume*, vol. I., Fiume 1896, str. 74. Oèito je Filip Juretia posjedovao oujereni prijepis Caballinijeva prigovora u tome sporu.

²² "Izmakla dobit i nastala šteta" (lat.); u rimskom pravu šteta što nastaje gubitkom zarade koju bi oštećeni ostvario da nije bilo nedopuštenog èina neke druge osobe (V. Klaiæ).

²³ "Zatvorite potoke dječaci; dosta su pili pašnjaci" (Vergilije); obièava se ironièno govoriti umjesto: dosta je, završite već jedamput (V. Klaić).

dr. sc. Bosiljka Janjatović

DVOJICA GROBNIČKIH SVEĆENIKA I ORGANI REPRESIJE

1931./1932. godine

U karadžorđevićevskoj državi – Kraljevini Jugoslaviji, kako se zvala ta država, nastala 1. prosinca 1918., Katolička je crkva od jeseni 1929. bila stalno pod nadzorom zbog toga što su organi vlasti ocijenili da je njezina djelatnost više ili manje uperena protiv države u kojoj je Pravoslavna crkva imala položaj državne crkve. Katoličku crkvu, odnosno katoličke svećenike, vlasti su nadzirale i često sumnjičile zbog protuzakonite aktivnosti. To su činili upravni organi vlasti (općinski načelnici, kotarski predstojnici, činovnici u Zemaljskoj, odnosno Pokrajinskoj vladi, oblasni veliki župani, zatim činovnici Banske uprave Savske i Primorske banovine, pa i uprave Banovine Hrvatske i, dakako, adekvatni organi vlasti u Beogradu), ali i represivni organi vlasti kakvi su bili žandarmerija i policija te vojska.¹ Nije bilo izuzetaka. Nadzor se obavljao i na razini najviših organa vlasti i najviših tijela Katoličke crkve, ali i onih u manjim mjestima, pa i pojedinaca svećenika. Takva su dva primjera iz 1931./1932. o sumnjičenju katoličkih svećenika u Grobnišćini, točnije u Jelenju. Riječ je o kapelanu Juliju Kessleru² i o istaknutom svećeniku dr. Augustinu Juretiću³. Obojica su zbog svoje djelatnosti u Jelenju bili izloženi sumnjama i optužbama; J. Kessler je morao napustiti Jelenje, a dr. A. Juretić je čak bio prijavljen sudu u Ogulinu po Zakonu o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi – poznatijeg pod nazivom Zakon o zaštiti države,⁴ ali ipak nije bio kažnjen.

U ovom prilogu, nastalom na temelju arhivske građe, spisa koji se danas čuvaju u Hrvatskomu državnom arhivu u Zagrebu (dalje: HDA), u fondu Savska banovina, Unutarnji odjel, Odjel državne zaštite (dalje – SB, UO, ODZ), nastojat ću nešto opširnije, po prvi put u historiografiji, iznijeti sumnje i optužbe koje su protiv ove dvojice

svećenika izrazili 1931./1932. godine upravni i represivni organi vlasti od kotarskog predstojnika u Sušaku, Banske uprave – Odjeljenja za državnu zaštitu do žandarmerije u Jelenju, nakon čega su slijedile kazne, odnosno pokušaj kažnjavanja. Bio je to svojevrsan obrazac postupka protiv neistomišljenika; slično se postupalo prema mnogima tih godina, uključivši i svećenike. No, prije toga valja upozoriti na glavne značajke političke situacije u to vrijeme obilježene terorom organa vlasti i njihovim represijama protiv svake vrste opozicijskog djelovanja.

1.

U Kraljevstvu / Kraljevini SHS, odnosno Kraljevini Jugoslaviji, od početka te države 1. prosinca 1918., osobito na području Hrvatske, bio je primjenjivan politički teror protiv svakog oblika opozicijskog mišljenja i politike, bilo da se radilo o organizaciji, bilo o pojedincu. Nakon uvođenja apsolutističke vladavine kralja Aleksandra I. Karađorđevića, poznate kao šestosiječanjska diktatura 1929. i dalje su razrađivani obrasci centralizma i nacionalnog unitarizma, a sukladno tome su slijedile i kazne za prekršitelje. Najprije su u siječnju 1929. ukinuti državna Narodna skupština i Ustav, zabranjene su sve političke stranke u cijeloj državi, a također i u Hrvatskoj. Zatim je u Zagrebu, gdje su bile centrale zabranjenih političkih stranaka, oko dva mjeseca kasnije počeo svakodnevni, pa zatim i danonoćni nadzor nad čelnim ljudima Seljačko demokratske koalicije (SDK), koji je trajao gotovo pune tri godine. Počeli su žestoki obračuni s radikalnim političkim opcijama (komunistima i pripadnicima Stranke prava), ali su stradali i vodstvo i članstvo legalističkih stranaka – Hrvatske seljačke stranke i Samostalne demokratske stranke, odnosno SDK.⁵ Kralj je početkom listopada 1929. donio Zakon o nazivu i podjeli Kraljevine na upravna područja (podjela na banovine), koji je potkraj kolovoza 1931. u nekim člancima dopunjen i promijenjen, ali se suština prvog zakona nije mijenjala; po tom zakonu stanovnici Kraljevine Jugoslavije bili su – Jugoslaveni, a isticanje nacionalne pripadnosti bilo je u praksi zabranjeno. U članku 29. naglašeno je da se mogu u javnom životu isticati samo državne zastave, što je u praksi upravnih organa vlasti kao i represivnih žandarmerije i policije značilo da je isticanje “plemenskih”, nacionalnih zastava zabranjeno i, dakako, kažnjivo.

To je imalo za posljedicu niz kaznenih postupaka protiv prekršitelja. Kažnjavanja su osobito došla do izražaja tijekom 1931. i 1932. godine, nakon što je kralj Aleksandar I. početkom rujna 1931. obznanio narodu oktroirani Ustav, osnovni državni zakon.⁶ Vlasti su se oštro obračunavale s neistomišljenicima, organiziranim opozicionarima, ali i pojedincima – od čelnika zabranjenih političkih stranaka do seljaka koji su protestirali ili sudjelovali u raznim akcijama u organizaciji npr. zabranjenih Hrvatske seljačke stranke ili Hrvatske stranke prava, te već deset godina ilegalne Komunističke partije. Osobito su oštro pazile na apstinenciju birača u parlamentarnim izborima koji su održani 8. studenog 1931., kad su karađorđevićevski dvor i centralne vlasti iz Beograda pokušavali posredstvom Jugoslavenske radikalno seljačke demokracije (JRSD), stranke koja se u to vrijeme konstituirala, pokazati svijetu postojanje političkog života u državi; mnogi su zbog odbijanja glasovanja u tim izborima ili agitacije za neku drugu političku opciju bili kažnjeni policijski ili od strane kotarskih predstojnika ili su bili uvedeni u evidenciju protivnika režima. Osobito se pomno pazilo na državne službenike od učitelja do činovnika svih vrsta; neposlušnici su bili evidentirani u posebnim popisima, mnogi su bili premješteni ili bi gubili zaposlenje.⁷ No nezadovoljnici su, usprkos kažnjavanju i progonima, i dalje nastavljali započetu djelatnost.

U takvom političkom ozračju valja promatrati i postupke upravnih kao i represivnih vlasti protiv navedene dvojice svećenika; postupci prema toj dvojici ne samo da nisu bili izuzetak nego su u mnogome bili i obrazac u obračunavanju vlasti s nezadovoljnicima u Kraljevini SHS, odnosno Kraljevini Jugoslaviji.

2.

Svećenik Julije Kessler, kapelan, bio je vjeroučitelj u tri škole u općini Jelenje i to u Jelenju, Ratuljama i Podhumu. On je 21. travnja 1931. od 11 do 12 sati u vrijeme održavanja nastave vjeronauka u trećem, četvrtom i petom razredu osnovne škole u Jelenju nagovarao učenike da se upišu u društvo “Marijina kongregacija”⁸. Obećao im je da će “pobožno moliti, priredjivati zabave” te tražio da donesu po tri dinara za te svrhe. Naglasio je da neće učiti “jedan, dva, tri”, čime je aludirao na vježbe koje je organizirao Sokol Kraljevine Jugoslavije, sportska organizacija, ali s političkim ciljevima – potpore karađorđevićevskom unitarizmu i centralizmu.⁹ O tome je upravitelj osnovne škole u Jelenju

Josip Šuran¹⁰ istog dana obavijestio kotarskog (sreskog) načelnika u Sušaku. U dopisu je ocijenio da se ta akcija katehete Kesslera kosi sa Zakonom o narodnim školama, jer da se na taj način ometa djelatnost nastavnika “koji vode sokolski podmladak”. Upravitelj je ujedno zatražio od kotarskog načelnika “da pozove g.(ospodina) katehetu na red i uputi da imade za svaku svoju namisao, koju misli provesti u bilo kojem odelenju – to učiniti sporazumno i uz dozvolu uprave pa bila i najbolja zamisao, a ne na ovaj način kako je sada postupio”.¹¹

Kotarski je načelnik u Sušaku, dr. Juraj Mihalić¹², međutim reagirao oštro, vjerojatno i zato što je otprije imao prigovore na kapelana Kesslera. Mihalić je najprije (28. travnja 1931.) o tom dopisu upravitelja osnovne škole obavijestio Bansku upravu Savske banovine, Upravno odjeljenje, Odjel za državnu zaštitu i predložio da se kapelan Kessler “kao protivnik Sokola – iz škole makne”. Dodao je da je takav prijedlog dao “putem okružnog inspektorata u Ogulinu¹³ izvješćem od 6. II. 1931. broj 1515 Pov.-1930.”¹⁴ Zatim je dr. Mihalić 2. svibnja 1931. uputio dopis Upravi državne osnovne škole u Jelenju, kao odgovor na dopis upravitelja Šurana od 22. travnja 1931., s naredbom da se kateheti Kessleru zabrani daljnji rad. Obrazložio je taj zahtjev §. 68. Zakona o narodnim školama, pa je naglasio: zabranjuje se vjeroučitelju Kessleru organizacija ‘Marijine kongregacije’ medju učenicima tamošnje škole.

Nadalje se pozivom na ranije raspise Ministarstva Prosvete zabranjuje vjeroučitelju sakupljanje novca medju školskom omladinom u svrhu izleta – jer se svako sakupljanje novca putem školske omladine, provodi samo na temelju dozvole Ministarstva Prosvete.¹⁵ Mihalić je Kesslerovu aktivnost ocijenio nepodobnom jer je agitirao u vrijeme obvezne nastave, a spomenuto društvo je smjelo organizirati učenike samo u izvanškolskoj aktivnosti. Uz to, dodao je, u skladu sa §. 69. Zakona o narodnim školama i §. 8. “pravilnika o izvršenju odredbe o vjerskoj nastavi – od 14 januara 1930. O.N. broj 3041 učenici osnovnih škola mogu učestvovati samo onim svečanostima i javnim časovima koji imadu opšte državno ili opšte nacionalno značenje”. Zbog toga je naredio “da se vjeroučitelju Kessler strogo zabrani svaki nastup sa školskom omladinom, koji nastup nije u skladu sa citiranim zakonskim paragrafom i citiranim §. spomenutog pravilnika”.¹⁶

Na kraju je kotarski načelnik obavijestio Bansku upravu Savske banovine, Upravno odjeljenje, Odjel državne zaštite da se je kapelan Kessler ogriješio o zakonske propise ne samo zato što je pozivao učenike na učlanjivanje u društvo “Marijina kongregacija” nego i zato što je “zlorabeći položaj vjeroučitelja” nastojao “da rad Sokolskog

društva koči upisivanjem školske djece u organizaciju čisto protivnog djelovanja pa je i riječima: ‘nećemo učiti jedan, dva, tri’, posprdno aludirao na Sokol”.¹⁷

Iz ovog postupka prema kapelanu J. Kessleru očito je da je do zabrane njegova rada došlo zbog političkih razloga, koji su bili obrazloženi zakonskim člancima. To nije bilo ništa neobično u to vrijeme kad su centralne vlasti po svaku cijenu nastojale osigurati provedbu planirane unitarizacije. Soko Kraljevine Jugoslavije je u tome bio samo sredstvo da se to postigne i među školskom omladinom.

3.

Postupak protiv dr. Augustina Juretića također je bio proveden zbog političkih motiva, iako je do njega došlo zbog nešto drugačijih razloga, a imao je i drugačije posljedice. A. Juretić je u to vrijeme (boravio je u Beogradu i imao važne dužnosti)¹⁸ često posjećivao svoj rodni kraj i svoju obitelj, pa je u takvim prigodama, kao poznati svećenik misio u crkvi u Jelenju i držao propovijedi, a i razgovarao s ljudima. Tako je bio u posjeti obitelji (u Martinovom Selu i Jelenju) od 26. ili 28. rujna do 1. listopada 1932. godine.¹⁹ Juretića su očito nadzirali jer je vodnik Sušačkog žandarmerijskog voda poručnik Zvonimir S. Radić napisao kotarskom načelniku u Sušak da je komandir žandarmerijske stanice u Donjem Jelenju “doznao od svog pouzdanika”, da A. Juretić, “agituje u mestu i okolici među narodom da neka ne(i)de kod izbora glasovati, te neka ne glasuju za Jugoslaviju. U tom pogledu apstinencije u pogledu glasovanja već su izloženi plakati u Beogradu”. Zbog toga je spomenuti Radić naredio komandiru žandarske postaje u Čavlima da zajedno s komandrom postaje u Jelenju izvidi stvar i dostavi hitan izvještaj komandi voda u Sušaku.²⁰

Juretić je 29. rujna 1932. održao propovijed u župnoj crkvi u Jelenju.

Tada je, po navodu spomenutog vodnika Sušačkog voda, “javno pred narodom rekao, da Ustav i novi zakoni oduzimaju sveštenučko pravo koje im po zakonu pripada, te da će se oni boriti da to dobiju”. Te je navodne Juretićeve riječi isti komandir prokomentirao ovim riječima: “Kako se vidi da činovnik koji je poznat kao zagrižljivi klerikalac javno kritikuje i to pred neukim narodom Ustav koji je pred kratko vrijeme izašao”. Zatim je dodao “da je po odlasku napred navedenog čulo se neko pogovaranje među narodom da se neće kod pretstojećih izbora glasovati”.²¹

Komandir žandarmerijske stanice u Jelenju, narednik Stokić, proveo je osobno izvide o Juretićevoj propovijedi u crkvi odmah, tj. 2. listopada 1931., po gore spomenutom nalogu vodnika Sušačkog žandarmerijskog voda.²² Saznao je od komandira granične čete da “zaista narod govori da neće ići glasovati na dan izbora. Ovo je komandir granične čete čuo 2. ov. mj. od nekih nepoznatih lica u Jelenju a kako je i odakle ovo poteklo do sada se nije moglo ustanoviti”.

Zatim je narednik Stokić ispitivanjem saznao da je “prilikom držanja mise i držanja propovijedi pred narodom u crkvi u Jelenju Dr. Juretić Augustin sveštenik iz Martinova sela kazao pred narodom, da su današnji zakoni i ustav oduzeli njihovo sveštениčko pravo, za koje da će se oni boriti i da oni ova svoja prava koje ji po zakonu pripada moraju dobiti”. Spomenuti narednik nije mogao utvrditi osobe pred kojima je Juretić govorio da se apstinira od izbora kao ni to jesu li u Beogradu objavljeni spomenuti plakati. No, doznao je koji bi svjedoci mogli govoriti o propovijedi u crkvi; ustanovio je da bi to mogli biti učitelji Branko Marić²³ iz (Srpskih) Moravica i Ivan Lukanić²⁴ iz Ratulja te Josip Šuran, upravitelj škole u Jelenju - jer su bili na mjestu s kojeg su mogli dobro čuti Juretićeve riječi. B. Marić je izjavio da je Juretić u propovijedi rekao da se “pronose glasovi da katolički sveštenici neće smeti govoriti u crkvi nego ono samo o čemu govori sveto Evandjelje, na to da je rekao sveštenik Juretić da nema toga blaga ni zlata kojim bi se njima zatvorila usta da ne govore” jer tako ne bi mogli odgojiti djecu navodeći primjere stranih država u kojima su djeca od dvanaest do petnaest godina već pokvarena. Slično je izjavio i učitelj Ivan Lukanić; on je još rekao da je Juretić spomenuo i kapelana J. Kesslera koji je nedavno iz Jelenja premješten, koji se angažirao u odgoju djece; dodao je da je Juretić govorio o društvenom poretku u svijetu u kojem je kapitalizam naspram krajnje bijede i na kraju će doći do revolucije. J. Šuran je naglasio da nije sve dobro čuo što je Juretić govorio jer je bio dalje od njega, ali ipak je izjavio da je Juretić govorio o tome da svećenici moraju odgajati djecu i da će se boriti da mogu govoriti.²⁵

Narednik Stokić je na temelju tih izjava zaključio da učitelji nisu htjeli govoriti sve što su čuli jer “se kriju i neće da imaju posla po ovom slučaju i ne bi htjeli da se u pitanje uzimaju pa se svaki izvlači da nije mogao razumeti ništa od propovedi Juretića samo da sa popovima nemaju posla”. On je naime od “poverenika” (pouzdanе osobe koja je dojavljivala žandarima) “da je ovo u crkvi propovedano ali u ovom slučaju nisam mogao direktno postupati, već sa indirektnom i dužom proverom, dok sam do pozitivniji(h) podataka za izveštaj došao, jer od

slušaoca se ne može ništa dobiti već kroz duže vremena prevejano i opreznom proverom, jer nije nitko hteo da sa popovima ima posla, pa sve do danas u radu po ovom predmetu samo na terenu bio”.²⁶

Vlasti očito nisu bile zadovoljne s iskazima spomenutih svjedoka pred narednikom Stokićem, pa su navedeni svjedoci, kao i župnik u Jelenju Srećko Blažević²⁷, bili pozvani u ured općinskog poglavarstva u Jelenju gdje su svaki za sebe dali iskaz. Svi su oni saslušani 6. listopada 1931. i ponovili su sve što su rekli pred narednikom Stokićem. S. Blažević je na saslušanju u uredu općinskog poglavarstva rekao da je Juretić u propovijedi naglasio: “ako se bude svećenike tjerovalo iz škole – onda se na drugoj strani moraju graditi tamnice i kaznionice, time je on mislio reći, ako se uzgoj mladeži ne temelji na vjerskim principima, da će onda mladež i kad odraste biti pogibeljna i za crkvu i za državu. Nadalje sam čuo, da je tokom propovijedi rekao, da su teške prilike po svuda, ali ljudi koji su prožeti dubokim vjerskim osjećajima znati će i te teške prilike prebroditi”. Dodao je i da nije čuo da bi spominjao revoluciju.²⁸ B. Marić je ponovio što je rekao naredniku Stokiću, a još istaknuo da dr. Juretić nije “nagovarao narod da ne glasuje na predstojećim izborima”.²⁹ J.Šuran³⁰ je ponovio ono što je rekao naredniku Stokiću i dodao da nije čuo da bi Juretić nagovarao narod da ne glasuje u predstojećim izborima.³¹ I. Lukanić³² također je ponovio što je rekao pred narednikom Stokićem. I on je istaknuo da nije čuo da bi dr. Juretić za vrijeme boravka u Jelenju nagovarao narod da ne glasuje na izborima.³³

Žandarmerijski izvještaj o slučaju dr. Juretića bio je poslan u Beograd, u Ministarstvo unutarnjih poslova, u Odeljenje za državnu zaštitu. To je Ministarstvo zatim zatražilo od Banske uprave Savske banovine da sve detaljno provjeri i o tome izvijesti.³⁴ Na temelju toga iz Odjela za državnu zaštitu poslan je dopis Sreskom načelstvu u Sušak sa zahtjevom “da po predmetu propagande, koju je vršio Dr. Juretić Augustin u crkvi u Jelenju protiv izbora poslanika za narodnu skupštinu smesta i najstrože postupite po zakonu te izvjestite”.³⁵

Dr. Mihalić se požurio s uređovanjem. On je izvijestio Bansku upravu, Odjel državne zaštite da je postupio prema navedenim zahtjevima Banske uprave od 8. i 9. listopada 1931. i da je podnio preslušne zapisnike od 6. X. 1931. Dodao je i istaknuo da je (12. listopada) “danas podnio prijavu Kraljevskom državnom tužioštvu u Ogulinu molbom, da protiv navedenog (dr. Juretića) kazneno postupi prema čl. 4. zakona o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi radi vršenja propagande u crkvi protiv državnog poretka uz priklop

overenih prepisa prijave žandarmerijske stanice Jelenje i sušačkog voda u Sušaku – te prepise preslušanih svjedoka”.³⁶

Njegov je postupak unaprijed odobrila Banska uprava Savske banovine o čemu svjedoči dopis upućen Ministarstvu unutrašnjih poslova, Odelenju za državnu zaštitu, otpavljen 13. X. 1931., kad još u Zagrebu nije bilo poznato da je Mihalić podnio protiv Juretića prijavu pred sudom u Ogulinu. U dopisu Banske uprave se kaže da je dr. Mihalić proveo istragu i ustanovio “da je dr. Juretić zaista govorio, iako uvito, protiv poslednjih stavaka članka 11 Ustava, kojima je zabranjeno verskim predstavnicima upotrebljavanje svoje vlasti u partijske svrhe. Nije ustanovio da je odvrćao ljude od glasanja na izborima, ali je vrlo vjerovatna tvrdnja žandarmerijske stanice, da je narod nakon njegove propovijedi došao do toga zaključka”.³⁷

Na kraju dopisa je dodana i ocjena političkog djelovanja dr. Juretića, koji da je bio do siječnja 1929. istaknuti pristaša Hrvatske pučke stranke te se i kandidirao na njezinim listama, a sada, iako je državni činovnik “komu je po čl. 118. Zakona o upravi zabranjeno političko djelovanje ipak politički djeluje i to najradije u crkvi, što je očita zloporaba vlasti koju ima. Sreski načelnik u Sušaku je kod svake takve zgrade u nemogućnosti da što učini, jer se Dr. Juretić u svom radnom kraju pojavi na jedan dva dana i onda nestane”. Zbog toga je Banska uprava, a čini se, da je o svemu bio obaviješten i ban Savske banovine dr. Ivo. Perović³⁸, predložila Ministarstvu da posreduje kod Ministarstva pravde u kojem je zaposlen dr. Juretić. Istaknuta je i odlučnost da ako bi se utvrdilo “da se on ogrešio o zakon toliko, da se proti njemu može postupiti i krivično, bit će podnesena prijava i sudu”.³⁹

Dopis kotarskog (sreskog) načelnika dr. Mihalića o prijavi protiv dr. Juretića uloženoj na sudu u Ogulinu stigao je u Zagreb vjerojatno tek 13. listopada 1931. No već sljedećeg dana, tj. 14. listopada 1931. Banska uprava, Odjeljenje za državnu zaštitu obavještava Ministarstvo unutaršnjih poslova u Beogradu (također Odjeljenje za državnu zaštitu), da je dr. Mihalić podnio kaznenu prijavu protiv dr. Juretića prema čl. 4. Zakona o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi.⁴⁰

Međutim je sud u Ogulinu cijeli predmet protiv Juretića poslao na rješavanje Kotarskom sudu u Sušaku. Taj je sud 15. siječnja 1932. godine odlučio da se ne provede kazneni postupak protiv dr. Juretića.⁴¹

Kotarski načelnik dr. Mihalić bio je očito nezadovoljan takvim rješenjem. Zato je 24. veljače 1932. o dr. Juretiću izrazio Banskoj

---

upravi Savske banovine svoje novo negativno mišljenje. Naglasio je da “Dr. Juretić ima dva lica, jedno u Beogradu, drugo u svojoj rodnoj opštini Jelenje”. U Beogradu govori u “nacionalnom” duhu, tj. u duhu jugoslavenstva, a kod kuće odbija tako govoriti, iako je zamoljen, i iako je obećao. Zato su, kaže dalje Mihalić, izbori za Narodnu skupštinu u Juretićevo rodnom mjestu dali najslabiji rezultat, a nisu glasovali ni njegov dobar prijatelj župnik Srećko Blažević kao ni njegov kapelan “koji se sigurno zajedno sa svojim župljanima nebi apstinirali kad to ne bi bilo po volji g. Dr. Juretića”. Dr. Mihalić je još dodao “da ne bih ništa protiv toga imao da se ovo g. Dru Juretiću predoči i podseti ga na zadanu reč”.⁴²

Ovi primjeri istrage i progona dvojice svećenika u Jelenju otkrivaju ne samo način obračuna vlasti s neposlušnicima i ideološkim protivnicima nego i funkcioniranje upravnih vlasti kao i represivnih organa u Kraljevini Jugoslaviji. Upravne su vlasti u strogo centraliziranoj državi kakva je bila Kraljevina Jugoslavija, uz pomoć represivnih organa – prije svega žandarmerije - po svaku cijenu nastojale ugušiti svako nezadovoljstvo i neposluh ne birajući sredstva. U Kraljevini Jugoslaviji najsnažnije je pravo bilo pravo sile, a ne snaga prava.

¹ Usp. o tome kao i o organizaciji vlasti: B. Janjatović, *Politički teror u Hrvatskoj 1918.-1935.*, Zagreb, 2002., gdje je navedena i relevantna literatura.

² O njemu nema pobližih podataka.

³ Rodio se 3. kolovoza 1890. u Lubarskoj, a umro je 1954. u Freiburgu, u Švicarskoj. Bio je svećenik, novinar i političar. Sin Mate i Fanice rođ. Maršanić; prvi od ukupno šesnaestero djece. Školovao se u Sušaku i Senju. Zaređen je za svećenika 1914., a u doktora teologije promoviran je 1917. u Beču. Nakon toga bio je kapelan u Rijeci, gdje se angažirao u Narodnom vijeću za Hrvatsko primorje i Istru. Zbog toga je nakon dolaska D'Annunzija bio protjeran iz Rijeke i tada je otišao u Belgiju na studij socijalnih nauka. Kad se vratio u domovinu bio je više godina učitelj staroslavenskog jezika i književnosti te privremeni učitelj sociologije na Rimokatoličkom bogoslovnom fakultetu Kraljevine SHS u Zagrebu. Bio je tajnik Hrvatskoga katoličkog seniorata. U Zagrebu se angažirao u Hrvatskoj pučkoj stranci i bio je član uredništva njezina glasila – Narodne politike; u skupštinskim izborima 1923. bio je nositelj liste spomenute stranke. Od 1924. do 1928. bio je župnik u Lađevcu (Slunjski dekanat). Nakon atentata u Narodnoj skupštini u lipnju 1928. i smrti Stjepana Radića u kolovozu te godine, pristupio je Hrvatskoj seljačkoj stranci (HSS). Tada je osnovao novu organizaciju HSS-a u Jelenju, a nešto kasnije i Seljačku zadrugu za nabavke, prodaju i preradu u Lubarskoj; kasnije je postao jedan od najpoznatijih propagatora zadrugarstva u Hrvatskoj, a bio je i tajnik Glavnoga zadružnog saveza Jugoslavije u Beogradu. Godine 1928. odlazi u Beograd, gdje je imenovan za šefa kabineta Stjepana Barića, ministra u vladi Antona Korošeca. U Beogradu je imao i dužnost konsultora Beogradske nadbiskupije i Biskupskih konferencija Jugoslavije. Dok je od vrha Katoličke crkve dobivao priznanja – kao 1930. kad je imenovan tajnim komornikom od strane Pape Pia XI., ili 1938. kad se spominjao kao jedan od nasljednika zagrebačkog nadbiskupa Antuna Bauera., državne vlasti su sa sumnjom pratile njegovu djelatnost. O njemu usp. Irvin Lukežić, *Grobnički biografski leksikon*, Rijeka, 1994., str. 102. do 104.; Petar Strčić, *Prilog za biografiju monsinjora Augustina Juretića (1890. -1954.)*, *Grobnički zbornik*, 5. /1998., str. 321.- 341.; Zlatko Matijević, *Slom politike katoličkog jugoslavenstva. Hrvatska pučka stranka u političkom životu Kraljevine SHS*, Zagreb, 1998., str. 64. i d.

⁴ Zakon je donesen 1. kolovoza 1921.; primjenjivan je protiv komunista, ali i protiv svih drugih okrivljenika. Suci su na temelju tog zakona donosili oštre, pa i smrtne kazne. Zakon je poostravan nekoliko puta, a osobito nakon 1929.

⁵ Detaljnije o tome u: B. Janjatović, *Politički, n. dj.*, na v. mj.

⁶ Usp. o tome: B. Janjatović, *Isticanje hrvatskih zastava 1932. godine: zabranjeno i kažnjivo djelo*, zbornik radova u čast Hrvoja Matkovića, u povodu 80. godine života, Zagreb, 2005., str. 121.-142.

⁷ Vidi: B. Janjatović, *Politički teror, n. dj.*, na v. mj., gdje je navedena i brojna druga literatura.

⁸ U to vrijeme veoma poznato udruženje u kojem su katolički svećenici okupljali mladež iz osnovnih i srednjih škola.

⁹ Početkom prosinca 1929. kralj Aleksandar I. Karađorđević donio je Zakon o osnivanju Sokola Kraljevine Jugoslavije. Sokol je bio "viteška organizacija u cilju fizičkog i moralnog odgoja državljana", a na čelu mu je bio prijestolonasljednik Petar. U tom je Zakonu izričito navedeno da se, u slučaju da ne pristupe toj organizaciji u roku od tri tjedna, ukidaju dotadašnja društva za fizički i moralni odgoj, pa tako i "Hrvatski sokol", koji je imao 55 godišnju tradiciju u srednjoj Evropi, zatim "Jugoslavenski soko", "Orao" i "Srpski soko". Vlastima je osobito bilo stalo da u Sokolu Kraljevine Jugoslavije okupljaju nastavnike i njihove učenike iz osnovnih, narodnih, građanskih, srednjih, učiteljskih i stručnih škola, što se smatralo rodoljubnim činom iskazivanja karađorđevićevskog jugoslavenstva. Usp. Rudolf Horvat, *Hrvatska na mučilištu*, Zagreb, 1942. i 1992., str. 462. – 464.

¹⁰ Rođen je 1898. Rodom iz Istre. Bio je učitelj u Kastvu i Kotoribi. Od 1929. do 1934. bio je upravitelj osnovne škole u Jelenju. U tijeku 1931. bio je tajnik Sokolskog društva u Donjem Jelenju i član mjesnog odbora Jugoslavenske radikalno seljačke demokracije (JRSD), režimske stranke, koja je na inicijativu centralnih vlasti u Beogradu osnivana diljem države, pa tako i u Hrvatskoj.. Bio je i član nadzornog odbora kotarske prosvjetne komisije 1933. Godinu dana kasnije postao je upravitelj Državne narodne mješovite škole u Kostreni Sv. Luciji. Usp. Irvin Lukežić, *Grobnički biografski leksikon*, Rijeka, 1994., str.228.

¹¹ HDA, UO, ODZ, br. 10358/31., prijepis dopisa Državne osnovne škole u Jelenju br. 93. od 22. IV. 1931.

¹² On je bio najprije upravitelj ureda kotarskog predstojnika 1923. Nema podataka kad je postao kotarski predstojnik. Zadržan je dugo godina na toj dužnosti jer je vjerojatno bio osoba povjerenja režima. Usp. B. Janjatović, *Represija spram Hrvatske republikanske seljačke stranke u Crikvenici 1923. godine*, *Vjesnik Povijesnog arhiva Rijeka*, sv. XXXV./XXXVI./1994., str. 237.- 253.

¹³ Institucija okružnih inspektorata uspostavljena je rješenjem ministra unutrašnjih poslova 23. listopada 1929. u svih devet banovina na koje je država podijeljena Zakonom o nazivu i podjeli Kraljevine na upravna područja. Hrvatska je bila podijeljena na Savsku i Primorsku banovinu. U Savskoj banovini bila su uspostavljena 3 inspektorata - u Varaždinu, Ogulinu i Osijeku, a u Primorskoj banovini 1 i to u Mostaru.

¹⁴ Na i. mj. Dopis Sreskog načelstva u Sušaku br. 616 Pov. – 1931. od 28. IV. 1931.

¹⁵ Na i.mj. Dopis br. 616 Pov.-1931. od 2. V. 1931.

¹⁶ Isto. Na pozivanje na Zakon o narodnim školama i na pravilnik o izvršavanju naredbe o vjerskoj nastavi upozorio je (4. V. 1931. br.10358- II – Pov. 1931.) kotarskog načelnika Mihalića činovnik iz Banska uprave Savske banovine Marčac, kad je dobio njegov dopis br. 616. od 28. IV. 1931.

¹⁷ HDA, SB, UO, ODZ, br. 10358./1931. br. 682 Pov./31. od 9. V. 1931.

¹⁸ Vidi bilj. 3.

¹⁹ Datum – 26. IX. 1932.-naveden je u dopisu Zvonimira S. Radića vodnika Sušačkog voda br. 536 Pov. od 3. X. 1931. upućenom kotarskom načelniku u Sušak. Međutim se u dopisu Žandarmerijske stanice u Jelenju Pov. br. 1150 od 4. X. 1932. upućenom sreskom (kotarskom) načelniku u Sušaku navodi da je Juretić došao u Jelenje iz Beograda 28. rujna i da se odvezao automobilom do Sušaka 1. listopada u 13 sati. Iz Sušaka je navodno otišao u Beograd. To se ponavlja i u dopisu Sušačke žandarmerijske čete Pov. OB. Br. 796 od 3. X. 1931. upućenom Kraljevskoj banskoj upravi Savske banovine u Zagrebu gdje se navodi da je Juretić bio u Martinovom Selu i Jelenju od 28. IX. do 1. X. 1932. Prijepisi tih spisa nalaze se u HDA, SB, UO, ODZ, br. 10358/II/1931. Kapetan I. klase, komandir Sušačke žandarmerijske čete ocijenio je Juretićevo propovijed kao propagandu; upotrijebio je iste riječi kao i komandir žandarmerijske stanice u Jelenju. Dodao je još da je o svemu izvješten kotarski (sreski) načelnik u Sušaku koji će dalje postupiti. Na poleđini toga spisa napisan je koncept dopisa Banske uprave Ministarstvu unutrašnjih poslova u Beogradu, Odelenju za državnu zaštitu u kojem se ponavlja dopis Sušačke žandarmerijske čete. Uz to je označeno da je naređeno kotarskom (sreskom) načelniku da provede “smesta najstrože izvude” te da odmah o tome izvijesti. Ti posljednji dopisi odaslani su iz Zagreba adresatima 8. X. 1931.

²⁰ HDA, SB, UO, ODZ, br. 10358./32, Ovjereni prijepis dopisa Sušačkog žandarmerijskog voda br. 533 Pov. od 2. X. 1931. upućen sreskom (kotarskom) načelniku u Sušak. Prijepis je urađen 5. X. 1932. u kancelariji kotarskog načelnika, a ovjerio ga je kancelarijski činovnik Drobac. Prijepis tog dopisa kao i dopisa Z. Radića kotarski (sreski) načelnik poslao je u Zagreb 5. X. 1931. s popratnim dopisom Pov. br. 1523/31. i oznakom predmeta: “Dr. Juretić Augustin sveštenik vrši propagandu u crkvi”.

²¹ Na i. mj. Ovjereni prijepis dopisa vodnika Sušačkog voda od 3. X. 1931., br. 536 Pov. upućen Sreskom (kotarskom) načelniku u Sušak. Prijepis je urađen također 5. X. 1932. u kancelariji

kotarskog načelnika, a ovjerio ga je upravno kancelarijski činovnik Drobac. Vodnik je mislio na Ustav Kraljevine Jugoslaviji, koji je kralj Aleksandar I. Karađorđević donio 3. rujna 1931. (oktroirani ustav) i na temelju kojeg su tada bili raspisani izbori za državnu Narodnu skupštinu u Beogradu. Budući da su bile zabranjene sve političke stranke još u siječnju 1929. vlasti su osobitu pozornost posvetile tim izborima u nastojanju da osiguraju što veći broj izbornika i "pobjedu" jedine izborne liste, vladine liste te da tako potvrde opravdanost kraljevih postupaka. Zato su pomno pratile ponašanje državnih službenika u tijeku predizbora, a i na izborima održanim 8. studenog 1931. Očekivalo se i tražilo da će državni službenici svi glasovati za vladinu listu i da neće apstinirati od glasovanja. O izborima usp. R. Horvat, *Hrvatska na mučilištu*, n. dj., str. 505 i d.

²² Sušačka žandarmerijska četa Pov. OB. br. 796 od 3. X. 1931. izvijestila je o propovijedi A. Juretića u Jelenju Bansku upravu u Zagrebu; u dopisu je komandir čete, kapetan I. klase, ocijenio Juretićeve propovijed kao propagandu, ponavljajući izraze iz izvještaja žandara narednika Stokića.

²³ U spomenutom spisu narednika Stokića kaže se da je Marić "na privremenom boravku Jelenju". U Zapisniku sa saslušanja u uredu općinskog poglavarstva u Jelenju 6. X. 1931. za njega se kaže da ima 27 godina, da je privremeno nastanjen u Jelenju, da je neoženjen, pravoslavne vjere, neporočan i radi kao "nastavnik prednjačkog sokolskog tečaja". Zapisnik se nalazi također u HDA, SB, UO, ODZ, br. 10358.

²⁴ Rođen je 1908. iz sela Podrti. Završio je 1928. učiteljsku školu u Kastvu i zatim je godinama bio učitelj u Ratuljama. Bio je aktivan u Sokolu Kraljevine Jugoslavije, organizirao je priredbe u Jelenju. Usp. I. Lukežić, *Grobnički*, n. dj., str. 139.

²⁵ HDA, SB, UO, ODZ, br. 10358/1932. Dopis Žandarmerijske stanice Jelenje Pov. br. 1150 od 4. X. 1932. upućen Sreskom načelniku u Sušaku. I ovaj je izvještaj prepisan u kancelariji kotarskog načelnika u Sušaku 5. X. 1932., a uradio ga je činovnik Drobac.

²⁶ Isto.

²⁷ Rođen je 1873. u Krmpotama kod Senja, a umro je 1946. u Jelenju. Službovao je u Bribiru, Sv. Jeleni kod Dramlja, Cerniku Od 1922. bio je plovnik u Jelenju. Ovdje je bio potpredsjednik Hrvatske seljačke zadruge. Bio je začasni predsjednik duhovnog stola i imenovan je za dekana sušačkog kotara. Aktivan je bio u organiziranju brojnih mjesnih vjerskih udruženja, pa tako i Marijine kongregacije. Bio je pristaša Hrvatske stranke prava, a nakon 1929. Hrvatske seljačke stranke. O njemu više: I. Lukežić, *Grobnički*, n. dj. str. 24.

²⁸ Zapisnik, kao i svi sljedeći zapisnici, nalazi se u HDA, SB, UO, ODZ, br. 10358. Na kraju zapisnika su potpisani Sreski podnačelnik Ljubić, S. Blažević, Matija Zubčević, općinski bilježnik. Zapisnik je prepisan 7. X. 1931. u uredu kotarskog (sreskog) načelnika u Sušaku, a ovjerio ga je kancelarijski činovnik Drobac.

²⁹ Isto. Potpisan je B. Marić.

³⁰ Vidi o njemu bilj. 23. U Zapisniku piše da ima 33 godine, da je rimokatolik, neporočan, oženjen, otac troje djece, učitelj iz Jelenja.

³¹ Vidi bilj. 27. Potpisan je J. Šuran.

³² U Zapisniku se o njemu kaže da ima 23 godine, da je rimokatoličke vjere, neoženjen, neporočan, učitelj u Ratuljama.

³³ Vidi bilj. 27. Potpisan je I. Lukanić. Zapisnike je 7. X. 1931. pod br. 1523 Pov./31. kotarski načelnik dr. Mihalić poslao u Zagreb, Osjelu državne zaštite. U dopisu je istaknuo da je Juretić u propovijedi "apostrofirao državnu vlast obzirom na slučaj kapelana Kesslera kojem je zabranjeno katehiziranje u školi". O Kessleru vidi naprijed u tekstu.

³⁴ HDA, SB, UO, ODZ, br. 10358., dopis MUP- a Beograd br. Pov. II. 36812 od 9. X. 1931. Taj spis sadrži najveći dio izvještaja Sušačke žandarmerijske čete Pov. Ob. br. 796 od 3. X. 1931.

³⁵ Na i. mj. Koncept dopisa Sreskom načelstvu, odaslanog 10. X. 1931. u Sušak.

³⁶ Na i. mj. Dopis Sreskog (kotarskog) načelnika dr. Mihalića pov. br. 1572. od 12. X. 1931.

---

³⁷ Na i. mj.

³⁸ Njegov se paraf nalazi na konceptu ovog dopisa upućenog u Beograd.

³⁹ Spis se nalazi u HDA, SB, UO, ODZ, br. 10358/1931. Potpisao ga je Marčac.

⁴⁰ Isto. I taj dopis ima paraf bana Dr. I. Perovića. Banom Savske banovine imenovan je u siječnju 1931. Više o njemu u: B. Janjatović, *Politički teror, n. dj.*, na v. mj.

⁴¹ Isto. Prijepis odluke Kotarskog suda u Sušaku br. Kns. 159/31. Odluka je poslana dr. Juretiću Beograd, državnom tužitelju u Ogulin i Sreskom načelstvu u Sušaku. O odluci suda je Sresko načelstvo obavijestilo 29. siječnja 1932. Bansku upravu s dopisom Pov. br. 171/32., a ta uprava obavijestila je o rezultatu Ministarstvo unutarnjih poslova 8. II. 1932. Nema drugih podataka o toj sudskoj odluci.

⁴² HDA, SB, UO, ODZ, br. 10358., dopis Pov. br. 312./1932. od 24. II. 1932.

Duhovna baština

dr. sc. Josip Manjgotić

GROBNIČKI ZAVJETI

Želimo se osvrnuti na Grobničke zavjete, kao na jedan poseban vid živ ljenja vjere i pobožnosti. Zavjeti su više manje karakteristični za svako područje. Ipak svaki kraj ima specifičnosti u motivaciji zavjeta, u vremenu kad je zavjet nastao, te u sadržaju i objektu zavjeta.

Naime, iz zavjeta se može mnogo saznati, osobito s obzirom na vrijeme kada su nastali, što je to posebno pogodilo ljude i kraj u kojem je zavjet nastao.

Budući da postoji unutarnja povezanost i proporcija između "veličine" zavjeta i "težine" zla koje je taj kraj i ljude zadesilo, svaki je zavjet povijest za sebe.

Zavjet može biti ne samo čin zahvalnosti, već i izraz vjere i povjerenja u Božje milosrđe, očinsku dobrotu i smilovanje kako pojedinca tako i zajednice vjernika.

U župi Svetih Filipa i Jakova u Gradu Grobniku poznata su tri. Do dana današnjega redovito se obdržava Treći, svake godine 13. rujna.

Ključne riječi: blagdan, kazna, kolera, obveza, zavjet

1. O pojmu zavjeta s kanonsko-pravnog motrišta

U nekim je životnim okolnostima kršćanin potaknut, pozvan da nešto obeća Bogu. To se, primjerice, događa u krstu (roditelji), potvrdi, ženidbi i ređenju, nakon nekog uspjeha, izbjegnute nesreće i slično.

Kršćanin također može iz osobnog stava i pobožnosti obećati Bogu neko djelo, molitvu, milostinju, hodočašće i slično.

Vjernost pak datim obećanjima izraz je štovanja koje dugujemo Bogu i njegovoj ljubavi prema nama.

Zavjet je, dakle, promišljeno i slobodno Bogu dano obećanje o mogućem i većem dobru, a mora se ispuniti iz kreposti vjere (kan. 1191, paragr.1.). Zavjet znači obećanje Bogu da će se izvršiti, učiniti neko moguće dobro djelo, ili pak bolje od sadašnjeg. Zavjet je stoga čin pobožnosti kojim vjernik prinosi samog sebe Bogu, ili mu obećava neko dobro djelo.

Što, dakle, nije moguće izvršiti, ne može se zavjetom ni obećati: jednostavno ne može biti objekt zavjeta, materija zavjeta. Obećana pak stvar mora biti bolja nego li je njoj protivna.

Obećanje učinjeno Majci Božjoj ili svecima, a ne i Bogu, nije zavjet u strogom smislu riječi, nego pobožno obećanje.

Za zavjet su sposobni svi oni koji su sposobni prikladno se služiti razumom, osim ako je im je pravom to zabranjeno (kan. 1191. paragr. 2.). Zavjet pak položen zbog teška i nepravedna straha ili zlonamjerne prijevare, po samom je pravu ništav (paragr. 3. istog kanona). Sloboda je, dakle, preduvjet valjanosti zavjeta.

“Zavjet po sebi obvezuje samo onoga tko ga položi” (kan. 1193.). No obveza stvarnog zavjeta prelazi na baštinike, a isto i kod mješovitog u onome tvarnom dijelu, ako je zavjetovanik ostavio dovoljno materijalnih dobara za ispunjavanje zavjeta.

Ako nastanu poteškoće, nejasnoće i nemogućnosti ispunjavanja zavjeta, primjenjuje se institut suspenzije obveze zavjeta, koji glasi: onaj tko ima vlast nad predmetom, objektom zavjeta, može obvezu zavjeta suspendirati tako dugo dok mu ispunjenje zavjeta nanosi štetu (kan. 1195.). To mogu biti, primjerice, roditelji ili poglavari u redovničkim zajednicama.

U sličnim situacijama može doći do oprosta od javnih zavjeta, već prema statutima ustanove o kojoj se radi. Osim pape, oprost od privatnih zavjeta zbog opravdanih razloga, samo ako oprost ne krši tuđe stečeno pravo, mogu prema kan. 1196. dati i ovi :

1. mjesni ordinarij (biskup) i župnik za sve svoje podložnike, pa i za strance;
2. poglavar redovničke ustanove ili družbe apostolskog života, ako su kleričke papinskoga prava, za članove, novake i osobe koje danonoćno borave u kući ustanove ili družbe;
3. oni kojima su Apostolska Stolica ili mjesni ordinarij povjerali vlast davanja oprosta.

Ako se pak primijeni institut zamjene zavjeta kod privatnog zavjeta može sam zavjetovanik zamijeniti za veće ili isto dobro. Za manje pak dobro može ga zamijeniti onaj tko prema odredbama kan. 1196. ima vlast osloboditi od zavjeta. Dakle, samo se privatni zavjet može zamijeniti, ali javni ne može.

Zavjet pak prema kan. 1194. prestaje:

- istekom vremena određenog za izvršenje obveze;
- bitnom promjenom obećanog predmeta;

- neispunjenjem (izostankom) uvjeta o kojima ovisi zavjet;
- prestankom njegove svrhe;
- oprostom;
- zamjenom .

Zavjet može biti javan (služben), ako ga u ime Crkve prima zakoniti poglavar, inače je privatn (kan. 1192., paragr. 1.). Zatim može biti svečani i jednostavni.

Svečani je ako ga Crkva takvim priznaje, to jest ako mu priznaje neke pravne učinke koje ne priznaje drugome, jednostavnome.

Zavjet potom može biti osobni, ako se obećava neki čin, zavjetovanikovo djelo. Stvarni je onaj kojim se obećava neka stvar, predmet, ili je pak mješovit, koji ima narav i osobnog i stvarnog, tj. i nešto učiniti i nešto dati (obaviti post i dati milostinju).

2. O Grobničkim zavjetima

“Tri su grobnička zavjetna teksta: najstariji je iz 1722., drugi iz 1830., a treći iz 1886. godine. Nisu nam, nažalost, dostupni njihovi izvornici nego samo prijepisi koje je 1901. godine u Spomenicu župe Grobnik unio župnik vlč. Mira Babić”¹.

Svi su oni nastali u teškim životnim prilikama u kojima su se našli žitelji pojedinih sela i zaselaka župe Svetih Filipa i Jakova na Grobniku. Tako i na drugim mjestima nalazimo podatke da je ovo područje zahvatio osobito jak val kolere, o kojemu se govori u Prvom i trećem zavjetu. Spominju se još Istra, Rijeka i Dalmacija.

Pradomovinom kolere smatra se Indija: kolera se spominje već u starim sanskrtskim djelima iz 6. stoljeća prije Krista. Tako se u gradu Kalkuti nalazi najstariji poznati hram božici Kolat-Bibi koju su smatrali zaštitinicom od bolesti kolere. Već se tada smatralo da je uzročnik te opake bolesti nečista, uprljana pitka voda. Europljanima je bila nepoznata do 16. stoljeća. Smatra se da je granice Indije prešla je tek početkom 19. stoljeća, točnije: kao početak širenja kolere izvan granica Indije uzima se 1817. godina. Tome proturječi činjenica da je Prvi grobnički zavjet nastao na vrhuncu pošasti kolere koja je poharala zaselak Zastenice krajem ljeta 1722., dakle gotovo stoljeće ranije od službene godine utvrđene za praćenje te bolesti u Europi.

Godine 1826. val kolere zahvatio je Sjevernu Afriku i Europu, gdje je došla preko Rusije. Devet godina kasnije pojavio se novi val

kolere, drugi po redu, i dospio čak do Amerike (1837.), pa potom onaj koji je započeo 1845. i trajao sve do 1855. Val kolere koji je naše pretke 1886. godine nagnao na Treći zavjet bio je peti po redu prema klasifikaciji praćenja te bolesti u Europi.

Zanimljivo je da se je kolera upravo do nastanka Trećega grobničkoga zavjeta (do 1887. godine) u Europi pojavljivala u neredovitim ciklusima, pa se nije mogla predvidjeti. Kasnije je osim pojedinih lakših epidemija bivalo i pandemija, osobito za balkanskih ratova, te 1914. godine: u Prvom svjetskom ratu je od kolere oboljelo preko 20.000 austrijskih vojnika, a umrlo ih je 15.000.

Epidemija se širila i među civilnim stanovništvom u Europi, i u našim krajevima. Budući da je postotak smrtnosti bio vrlo velik, svugdje je izazivala neopisivu paniku, u nekim krajevima čak i prave pobune pučanstva. Vlasti su na početku bile više ili manje obezglavljene, a liječnici posve bespomoćni, jer im je kolera bila još nepoznata bolest.

S tim u vezi upozoravamo na stil i izraze u tekstu Trećega zavjeta, iz kojih izbija strava i užas.

Zašto su naši pretci povezivali pojavu kolere s Božjom kaznom, odnosno bičem, kako slikovito rekoše?

Brojne su se rasprave vodile oko pitanja: što je uzrok koleri, na koji se način širi, kako je suzbiti?

Način širenja te bolesti bio je posve drugačiji od načina širenja drugih epidemijskih bolesti. U načinu kako se kolera širila liječnici nisu uopće mogli utvrditi neke pravilnosti, zakonitosti, logike. Dok je u nekim zemljama prvi val bio neobično jak, dotle su kasnije epidemije bile veoma različita intenziteta. Nije se mogla ustanoviti neka redovitost, povezanost. Sve je izgledalo vrlo nepredvidivo, misteriozno, kao utjecaj nekih "viših" sila, stvarno kao neka "kazna". Nastajale su teorije, nudila se rješenja, poduzimale prekaucije, ali nikako do rezultata kojim bi se zlo moglo predvidjeti, spriječiti, ili liječiti kada se pojavi.

Zato nije nikakvo čudo što su se naši stari "utekli" Bogu u prostodušnosti svoje vjere i pobožnosti.

Iako je R. Koch 1883. godine otkrio uzročnika kolere, trebalo je proći mnogo vremena dok se zlo kolere moglo staviti pod medicinsku kontrolu. Konačno, prisjetimo se koliko i danas traju ispitivanja, eksperimentiranja i pokusi dok jedan novi lijek "dobije pravo javnosti".

Po Kochovu shvaćanju za sve su crijevne zaraze, pa tako i za koleru, odlučna tri čimbenika: dodir s bolesnom osobom, odnosno rekonvalescentom, kliconošom; zaražena voda; zaražene živežne

namirnice.

Kako je kolera prigodom svake epidemije nesmetano prelazila preko svih granica, šireći se iz jedne zemlje u drugu, ona je zapravo postala internacionalni problem. Zbog toga je održan čitav niz internacionalnih konferencija sa svrhom da bi se poduzele mjere za uspješno suzbijanje kolere.

Tako je već 1839. osnovana prva internacionalna sanitetska ustanova, Vrhovni sanitetski savjet sa sjedištem u Carigradu, kojemu je cilj bio sprečavanje ulaska kolere u Europu. Od 1. srpnja do 1. kolovoza 1874. održana je u Beču Treća internacionalna sanitetska konferencija da bi se odredile koordinirane karantenske mjere za suzbijanje kolere.

Među delegatima iz 21 zemlje bio je prisutan i delegat iz Hrvatske, protomedik Schlosser, te iz Vojne krajine Severinski.

Na toj su konferenciji doneseni ovi zaključci:

- Čovjek koji dolazi iz zaraženog kraja, može prenijeti koleru;
- Kolera se može prenijeti i predmetima koji dolaze od bolesnika, a može se prenijeti i živežnim namirnicama i pićima, osobito pitkom vodom;
- Moguć je prijenos kolere i robnim transportima;
- Iako nije dokazano da se kolera može prenijeti leševima umrlih od kolere, takve leševe ipak treba smatrati opasnim!
- Kolera je prenosiva zrakom samo u neposrednoj blizini, a nikako na veće udaljenosti;
- Uzročnik kolere na svježem zraku brzo gubi virulentnost;
- Inkubacija kod kolere traje nekoliko dana.

Svi ovi i kasniji zaključci nisu uspjeli zaustaviti novi val kolere koji je nakon nekoliko godina (od 1885. do 1886.) ponovno poharao Europu. Ipak se mukotrpnim i ustrajnim praćenjem ovoga zla došlo do uspjeha: danas je kolera istjerana iz Europe.

Stanje bolesti opisano u Trećemu grobničkom zavjetu izgleda po prilici ovako: bolesnik je izmučen proljevima, povraćanjem i štucanjem, ispijena je lica s razrogačenim očima, koža mu je blijeda, naborana i vlažna, trbuh mu je uvučen, butine i listovi su mu grčevito ispruženi. Uznemiren je, bez snage, bez glasa, postaje sve slabiji, osjećajući da mu se približava kraj života. Puls mu je slab, tjelesna mu temperatura pada na 33-34 C°, nizak mu je krvni tlak i poremećen sastav krvi, disanje je ubrzano i otežano. Tonični grčevi mišića, u početku ograničeni samo na donje udove, zahvaćaju ubrzo i trbušnu, grudnu i ostalu muskulaturu. Bolesnik je svo vrijeme pri svijesti, ali iscrpljen, bez sna i počinka,

utučen, apatičan. Najzad postaje anestetičan, ne osjeća i ne reagira. Inkubacija je kratka, traje od jednog do pet dana, redovito tri dana. Lik bolesnika se tako brzo izmijeni da ga se gotovo ne može prepoznati.

Uz takvo stanje svojih najbližih i najdražih, uostalom mještana, a bez lijeka i medicinske pomoći, što je drugo našin starima preostalo?

Jedino je pitanje koje danas možemo postaviti: jesu li naši djedovi tim zavjetima mogli obvezati nas, svoje potomke?

Kanonski pravno je jasno da nisu. No mi, njihovi potomci koji se osjećamo vjernicima, osjećamo i moralnu obvezu prema tim Zavjetima.

3. Zaključak

Iz navedenog je jasno da je uz druga područja Primorja zlo kolere pogodilo i Grobnišćinu u više navrata, a osobito sedamdesetih i osamdesetih godina devetnaestoga stoljeća.

Ljudima je jedino sredstvo utjehe bilo obraćanje nebu i Gospodinu Bogu. Naime, onako organizirana društvena medicinska skrb je u to vrijeme bila nemoćna pred tim zlom, nešto slično kao što je pred nekoliko godina bila, a i još je nemoćna današnja društvena medicinska skrb pred AIDS-om.

Ljudi su u panici činili zavjete i osobno i obiteljski, a kako vidimo, i šire društveno, kao župa u cjelini.

Iz Zavjeta se prema težini i veličini obveza na koje su se ljudi zavjetovali može lijepo iščitati strahota muka i veličina straha koje su proživljavali.

Zato je svaki zavjet povijest za sebe, pa tako i ovi grobnički.

¹ Citat iz uvodnoga teksta urednice Ive Lukežić *Zavjetni tekstovi župe Grobnik u brošuri sa sva tri Zavetna lista, tiskanoj o devetstotoj obljetnici župe Sv. Filipa i Jakova* (izdavač: Katedra Čakavsoga sabora Grobnišćine, Grobnik 2004.)

dr. sc. Iva Lukežić

ZAVJETNI TEKSTOVI ŽUPE GROBNIK

Ispunjava se dvjesto osamdeset i druga godina otkako župljani Župe Grobnik časte 13. rujna kao zavjetni blagdan, i otkako se na sv. misi toga dana čitaju zavjetni tekstovi njihovih predaka.

Tri su grobnička zavjetna teksta: najstariji je iz 1722., drugi iz 1830., a treći iz 1886. godine. Nisu nam, nažalost, dostupni njihovi izvornici nego samo prijepisi koje je 1901. godine u Spomenicu župe Grobnik unio župnik vlč. Mira Babić.

Pripremajući se za obilježavanje devetstote obljetnice spomena župe Grobnik u 2005. godini, članovi istraživačkoga tima u Odboru za obilježavanje toga jubileja naišli su i na rečene zavjetne tekstove i procijenili da je riječ o baštini koja današnjoj užoj i široj zajednici donosi dragocjene tradicijske poruke.

Sva tri zavjetna teksta s jedne strane svjedoče o istome: o dubokoj i iskrenoj vjeri naših predaka, o njihovoj bezuvjetnoj privrženosti Crkvi, o moralnim načelima po kojima su živjeli. S druge strane, svaki od njih na svoj način predstavlja svjedočanstvo o jeziku kao okosnici narodnoga identiteta, otkrivajući povijesnu sliku triju jezičnih tipova kojima su se naši pretci s ovih prostora u protekla dva i pol stoljeća služili u crkvi i u vjerskim potrebama. Prvome zavjetnome listu iz 1722. godine podloga je čedno stilizirana lokalna grobnička čakavica. Drugi zavjetni list iz 1830. godine pisan je poopćenom književnom čakavicom prve polovice 19. stoljeća lišenom lokalnih posebnosti, s rečenicama zamršenim baroknom stilizacijom. Treći zavjetni list iz 1886. godine pisan je hrvatskim književnim jezikom štokavske podloge, kakav se u drugoj polovici 19. stoljeća rabio u Hrvatskoj u okviru "Zagrebačke filološke škole", a čitav tekst ima osobit estetski, gotovo literarni učinak.

Imajući sve ovo u vidu, Odbor je donio odluku da se sva tri teksta objelodane i učine dostupnima svima kojih se tiču i koje zanimaju poruke koje ovi tekstovi nose.

Ovaj se rad u prigodi velike župne obljetnice bavi jezičnom raščlambom tih triju zavjetnih tekstova.

Najstariji zavjetni tekst

Tekst je preuzet iz Spomenice Župe Grobnik. U nju ga je 1900. godine prepisao novopostavljeni župnik Mira Babić. Iako je u podnožju teksta dodao bilješku da su izvornici svih triju zavjetnih tekstova pohranjeni u župnoj blagajni, oni nisu pronađeni, pa nije poznato ni kojim je pismom i pravopisom izvornik pisan, niti je moguće točno utvrditi u čemu je i koliko intervenirao prepisivač.

Slijedi tekst Babićeva prijepisa s osuvremenjenom interpunkcijom.

*Leta od poroda Isusova 1722., miseca oktobra, dan peti
va stolnoj Crikvi S. s. apostola Filipa i Jakova na Grobniku,
mi, seljane Zasteničane, zdola potpisani,
Bogu vsemogućemu, srcem i mišlju,
a vsim vernim i pobožnim Presvetoga Trojstva
dajemo na znanji
z ovim dobrovolnim instrumentom:*

- po kih dob da s prepušćenjem Božjim čez malo dan prošasnih množina muškoga i ženskoga spola na naglom z našega sela preminula je od ovoga svita, i današnji dan mnogo od njih muče se na postelji smrtnoj.

Tako mi, ki još životom moremo, skupljamo se današnji dan, ča je pondiljak za blagdanom Divice Marije od Presvetoga Rozarija, va crikvi stolnoj s. sv. Apostola Filipa i Jakova pred svedoki zdola potpisanimi, ovdi klječeći, utičemo se k presvetomu Trojstvu.

Odlučujemo, činimo i zavećujemo sebe i našu dicu i poslednjih ča se zove i oziva selo Zastenice, od današnjega dneva na potli va vike, dokli god bu do jednoga kmeta Zastenicami potikalo:

- da hoćemo na današnji dan blagdanovat trdo kako dan svete nedilje,

- i da hoćemo prit na ta dan va ovu stolnu crikvu i od ovuda s procesijum k crikvi sv. Trojstva pred Grad, vse ča je, divojke i junaki, kakoti dičica bosu, aldujuć vsako leto dva duplera od librice, i oficijatoru časnomu kapitulu i ostala zadovoljit,

- u svetoga Trojstva poslušat svetu mašu kantanu,

- ondi prosit vsemogoga Boga da bi utišil srditost vrhu nas i napotli obranil od nepripravne smrti nas i vsih vernih kršćan,

- po svršetku toga sprovodit procesijun va stolnu crikavu,

- a vrhu toga da imaju vsako leto skrb tri kmeti najprilicniji z našega sela, kih sadašnji i va napredak budući g. plovani bude pohvalili.

Tako vrhu ovoga našega odlučjenja ponizno prosimo našu milostivu gospodu zemaljsku, da bi imeli milosrdja s nami na takov dan, da mogli bi ga zaslužiti gospodi nebeskoj, a jednoj i drugoj sigdar bit verni.

Zazivamo sada va pomoć Presveto Trojstvo, odlučujemo i trdimo za se i za seljane Zasteničane va vek pred Bogom i pred ljudi.

Amen.

*Voventes: Ivan Kunčarić, Ivan Sović mladi, Mihajl Kunda,
Juraj Juršević, Juraj i Ivan Juričić,
Bartol Sandrovac, Martin Juršević, Andre Baton.*

*Coram me: Antonio Florentino Zierer Canonico Parocho,
pred manum, popom Andrijem Petrovićem.*

*Me adstante: Thoma Philippo Skergatić equite (vitez),
Marko Geršnjak canceller.*

Jezična raščlamba otkriva da je ovome zavjetnome tekstu iz 1722. godine podloga lokalna grobnička čakavica prve polovine 18. stoljeća s naslojem tradicije prethodnih književnih jezika koji su se rabili na ovome prostoru.

1. **Pregled značajki grobničke čakavice** s primjerima iz prvoga zavjetnoga teksta koji i danas jednako glase u grobničkome govoru

1.1 **Ikavsko - ekavski** odraz starojezičnoga jata

- **ikavski** u primjerima: *crikav, crikvi, crikvu, diću, dičica, Divice, divojke, dokli, miseca, napotli, nedilje, ovdi, pondiljak, potikalo, potli, svita, utičemo se, vike,*
- **ekavski** u primjerima: *imeli, leta, leto, poslednjih, postelji, pred, svedoki, verni, vernih, vernim, Zastenice, Zastenicami, zavećujemo.*

1.2 **Zamjena** starojezičnoga slaboga poluglasa glasom a u primjerima: *ča, pred manum, mašu, ta (dan), va.*

1.3 **Šćakavizam** u primjeru: *prepušćenjem*.

1.4 Izostajanje **v** uz **r** iza suglasnika u primjeru: *trdo*.

1.5 Prijedlog i prefiks **z**

- u značenju prijedloga **s** u primjerima: *z ovim, zdola*,
- u značenju prijedloga **iz** u primjerima: *z našega sela*.

1.6 **Izostajanje sibilizacije** u množinskim oblicima kao u primjeru: *junaki*.

1.7 Padežni nastavci u sljedećim oblicima

- nastavak **-un** u instrumentalu jednine imenica i zamjenica ženskoga roda u primjerima: *pred manun, mislun, s procesijun*,
- **množinski oblik** imenica muškoga roda **uz broj tri** u primjeru: *tri kmeti*,
- **genitiv množine s ništičnim nastavkom** u primjerima: *malo dan, vernih kršćan*,
- oblici **genitiva** množine **u značenju akuzativa** množine u primjerima: *zavećujemo poslednjih, obranil svih vernih kršćan, kih bude pohvalil*,
- nastavak **-i** u instrumentalu množine imenica muškoga roda u primjerima: *pred ljudi, pred svedoki*,
- nastavak **-ami** u instrumentalu množine ženskoga roda u primjeru: *Zastenicami*,
- nastavak **-imi** u instrumentalu množine pridjeva i zamjenica u primjeru: *pred svedoki potpisanimi*.

1.8 Oblici zamjenica:

- **ča** u značenju 'što'
- **ki** u značenju 'tko' i 'koji'
- **takov** u značenju 'takav'
- instrumental zamjenice **mi**: *s nami*.

1.9 Glagolski oblici

- infinitiv s dočetkom **-t** u primjerima: *bit, blagdanovat, prosit zaslužiti*,
- rotacirana prezentska osnova sa **ž > r** u primjeru: *moremo*,
- prezentski oblik **bu** u primjeru: *dokli god bu do jednoga kmeta Zastenicami potikalo*,

- neizmijenjeno dočetno **-l** u radnome pridjevu u primjerima: *utišil*, *obranil*, *pohvalil*,
- oblik glagolske imenice s dočetkom **-nji** u primjeru: *znanji*.

2. Pregled značajki grobničke čakavice koje su u prvome zavjetnome tekstu **zakrivene** onodobnim **morfo(no)loškim pravopisom** s primjerima koji i danas jednako glase u grobničkome govoru

2.1 Po onodobnome se pravopisnome načelu pisala neizmijenjena starojezična suglasnička skupine **đj** unutar riječi u primjeru: *milosrdja*,

- a po današnjemu se pravopisnome načelu piše fonemska jedinica nastala jotacijom navedene skupine, u ovome slučaju njezin općečakavski refleks **j**, zastupljen i u grobničkome govoru, pa se isti primjer danas piše onako kako i glasi: *milosrja*.

2.2 Po onodobnome se pravopisnome načelu pisala neizmijenjena starojezična suglasnička skupina **vs** na početku sloga u primjerima: *vsako*, *vse*, *vsemogoga*, *vsemogućemu*, *vsih*, *vsim*,

- a po današnjemu se pravopisnome načelu piše se fonemska jedinica nastala preuređenjem navedene skupine, u ovome slučaju njezin sjevernočakavski refleks **s** zastupljen i u grobničkome govoru, pa se isti primjeri danas pišu onako kako i glase: *sako*, *se*, *semogoga*, *semogućemu*, *sih*, *sin*.

2.3 Po onodobnome se pravopisnome načelu pisao neizmijenjen starojezični suglasnik **-m** na dočetku svakoga nastavka u primjerima: *blagdanom*, *dobrovolnim instrumentom*, *na naglom*, *s prepušćenjem Božjim*, *procesijum*, *sercem*, *vsim vernim* i *pobožnim*, *životom*,

- a po današnjemu se dijalektološkome uzusu piše jezična jedinica koja je u međuvremenu nastala na dočetku svakoga nastavka, u ovome slučaju adrijatizam **-n**, zastupljen i u grobničkome govoru: *blagdanon*, *dobrovolnin instrumenton*, *na naglon*, *s prepušćenjen Božjin*, *procesijun*, *srcen*, *usin vernin* i *pobožnin*, *životon*.

2.4 Po onodobnome se pravopisnome načelu pisao neizmijenjen starojezični suglasnik **lj** bez obzira na njegov mogući kasniji refleks pa su u tekstu primjeri s **lj**: *kljećeći*, *ljudi*, *mišlju*, *nedilje*, *pondiljak*, *postelji*, *seljane*, *skupljamo se*. Iznimka je samo primjer u kojemu nije pisano prvotno **lj** nego njegov mlađu refleks: *dobrovolnim*,

- a po današnjemu se dijalektološkome uzusu piše jezična

jedinica koja je u međuvremenu nastala, u ovome slučaju suglasnik **j** ili suglasnik **l**, zastupljeni i u grobničkom govoru: *kječec, judi, nedije, pondijak, posteji, sejane, skupjamo se; dobrovolnin, mislun.*

2.5 Po starijim se pravopisnim načelima slogotvorno (međusuglasničko) **r** pisalo slijedom **er**, pa su tako pisani i primjeri: *sercem, Geršnjak (= sercen, Geršnjak).*

Primjena je ove pravopisne odredbe u tekstu nedosljedna, što pokazuju primjeri u kojima je međusuglasničko **r** pisano jednim slovom, kao i po današnjemu pravopisu: *smrtnoj, trdo, vrhu, srditost, smrti, kršćan, svršetku, trdim.*

3. Ostale riječi i izrazi iz teksta koje i danas s istim oblikom i značenjem postoje u grobničkoj čakavici

- čez - kroz
- junak, arh. - mladić
- kako - 1. kako, 2. kao
- kantana maša - pjevana misa
- kmet, arh. - domaćin seoskoga gospodarstva
- ozivat se - odazivati se
- pondijak za blagdanon - ponedjeljak iza/ nakon blagdana
- prosit - moliti
- zdola - odozdo, dolje
- nepripravna (smrt) - nepripremljena, neočekivana (smrt).

4. Osim navedenih lokalnih grobničkih značajki, u tekstu su i dvije značajke koje pripadaju susjednim ekavskim čakavskim tipovima:

- riječ *prit* ne postoji u grobničkom govoru, a njezino se značenje izriče riječju *doć*,
- *va vek* što bi u grobničkom govoru bilo ikavskoga lika: *va viki*.

5. Starije značajke koje nisu svojstvene današnjoj, ali su vjerojatno postojale u grobničkoj čakavici s početka 18. stoljeća;

- nastavak **-e** u nominativu množine muškoga roda u primjerima: *seljane, Zasteničane*; ovi bi primjeri u današnjoj grobničkoj čakavici imali nastavak **i**: *sejani Zasteničani*,
- prijedlog **u** uz izraze u genitivu: **u svetoga Trojstva**; u ovome bi izrazu u današnjoj grobničkoj čakavici stajao prijedlog **pul** ili **pu**,

- pridjev (*v*)*semogi* u značenju ‘svemogući’, u današnjemu grobničkom govoru ima lik *semogući*,
- prilog *napotli*,
- prilog *sigdar* u značenju ‘zauvijek’ koji u današnjemu grobničkom govoru ima prilog *vavik*, i frazem toga značenja *vaviki vikon*.

6. U tekst je uneseno i uzusno naslijeđe iz hrvatske pisane tradicije u primjerima koji u grobničkom govoru imaju drugačiji lik, u ovim primjerima:

- *aldovat* - žrtvovati, prinijeti žrtvu,
- *da bi imeli milosrdja s nami* - grobnički: *da bi bili milosrdni s nami*
- *da imaju skrb* - grobnički: *da imaju brigu, da se pojidaju*,
- *dupler* - vrsta velike voštanice,
- *gospoda nebeska i zemaljska* - grobnički: *gospodari od neba i od zemje*,
- *hoćemo* - grobnički: *ćemo*,
- *instrument* - pravni izraz za značenja: ‘isprava’, ‘dokument’, ‘sredstvo’,
- *kapitul* - kaptol,
- *librica* - stara mjera za težinu,
- *množina*, imenica - grobnički: prilog *čuda*,
- *muški i ženski spol* - muškarci i žene; grobnički: *muški i ženske*,
- *na Grobniku* - grobnički: *va Grobniku, va Gradu*,
- *najpriličniji* - najugledniji,
- *oficijator* - službenik,
- *oktobra* - grobnički: *otobra*,
- *ostala* - sve ostalo,
- *po kih dob* - grobnički: *otkada, od kega vrimena, od ke dobe*,
- *poroda Isusova* - grobnički: *rojenja Isusova*,
- *prepušćenje* - dopuštenje za prepuštanje,
- *prošasni* - prošli, protekli; grobnički: *pasani*,
- *srditost* - grobnički: *jad*,
- *utišit* - ublažiti - grobnički: *ublažit, molat, umirit*,
- *va napredak* - grobnički: *za naprvo*,
- *vrhu* - nad; - *vrhu nas* - grobnički: *nad nami*; - *vrhu ovoga našega odlučnja* - grobnički: *nad ovun našun odlukun*;
- *vrhu toga* - grobnički: *nad otin, z otin*,
- *zadovoljit* - zadovoljiti, učiniti po volji, po očekivanju.

7. Sintaktičke stilizacije, koje u pisanome tekstu u načelu odudaraju

od sintaktičkih značajki govorenoga jezika, u ovome tekstu uvelike odudaraju od sintaktičkih pravila koja vrijede za suvremeni hrvatski jezik. Tiču se reda riječi u rečenici: položaja subjekta i predikata kao glavnih dijelova rečenice, te položaja sporednih dijelova rečenice (priložnih oznaka, objekata i atributa) u odnosu na glavne dijelove rečenice.

Iako bi izdvajanje navedenih razlika radi prikaza prema sintaktičkim kategorijama bilo stručno zanimljivo, za ovu je prigodu i namjenu prikladnije predočiti isti tekst sređen prema sintaktičkim pravilima koja vrijede za današnji hrvatski pisani jezik.

Tako preuređen tekst izgleda ovako:

*Peti dan miseca oktobra 1722. leta od poroda Isusova,
va stolnoj Crikvi S. s. apostola Filipa i Jakova na Grobniku,
mi, zdola potpisani seljane Zasteničane,
z ovim dobrovolnim instrumentom
dajemo na znanji
sercem i mišlju vsemogućemu Bogu
a usim vernim i pobožnim Presvetoga Trojstva:*

- daje po kih dob čez malo prošasnih dan s Božjim prepušćenjem množina muškoga i ženskoga spola našega sela na naglom preminula odovoga svita, i današnji dan mnogoodnjih mučenasmrtnoj postelji.

Tako se mi, ki još moremo životom, skupljamo današnji dan, ča je pondiljak za blagdanom Divice Marije od Presvetoga Rozarija, ovd se utičemo k presvetomu Trojstvu klječeći va stolnoj crikvi s. sv. Apostola Filipa i Jakova pred zdola potpisanimi svedoki. Odlučujemo, činimo i zavećujemo sebe i našu dicu i poslednjih ča se zove i oziva selo Zastenice, od današnjega dneva na potli va vike, dokli god bu do jednoga kmeta Zastenicami potikalo:

- da hoćemo na današnji dan trdo blagdanovat kako dan svete nedilje,

- i da vse ča je, divojke i junaki, hoćemo na ta dan prit bosu kakoti dičica va ovu stolnu crikvu i od ovuda s procesijum k crikvi sv. Trojstva pred Grad, aldujuć vsako leto dva duplera od librice, i zadovoljiti ostala oficijatoru i časnomu kapitulju,

- u svetoga Trojstva poslušat kantanu svetu mašu,

- ondi prosit vsemogoga Boga da bi utišil srditost vrhu nas i napotli obranil od nepripravne smrti nas i vsih vernih kršćan,

- po svršetku toga sprovođit procesijun va stolnu crikav,
 - a da tri kmeti najpriličniji z našega sela, kih bude pohvalil
 sadašnji i va napredak budući g. plován, imaju vsako leto skrb vrhu
 toga.

Tako vrhu ovoga našega odlučénja ponizno prosimo našu
 milostivu zemaljsku gospodu, da bi na takov dan imeli milosrdja s
 nami, da bi ga mogli zaslužít nebeskoj gospodi, a sigdar bit verni
 jednoj i drugoj.

Sada zazivamo va pomoć Presveto Trojstvo, odlučujemo i
 trđimo za se i za seljane Zasteničane va vekí pred Bogom i pred
 ljudi.

Amen.

Drugi zavjetni tekst

Drugi zavjetni list iz 1830. godine pisan je poopćenom
 književnom čakavicom prve polovice 19. stoljeća, lišenom lokalnih
 posebnosti, s rečenicama zamršenim baroknom stilizacijom. Tekst je
 preuzet iz Spomenice Župe Grobnik. U nju ga je 1900. godine prepisao
 novopostavljeni župnik Mira Babić. Iako je u podnožju teksta dodao
 bilješku da su izvornici svih triju zavjetnih tekstova pohranjeni u
 župnoj blagajni, oni nisu pronađeni, pa nije moguće točno utvrditi u
 čemu je i koliko intervenirao prepisivač.

Slijedi tekst Babićeva prijepisa s osuvremenjenom
 interpunkcijom.

Va Grobniku dana 7. oktobra od Isusova narodjenja 1830.

- tisuć osam sto i tridesetoga

*od strane celoga pobožnoga puka plovanije Grobničke
 mi, zdol upisani,*

promišljajuć koliko lip jest i Bogu vsemogućemu ugodan

braće naše z sela Zastenice od 100 i više godišć,

cića naglo na nju od desnice Božje zrušene nevolje,

uveden kriposni običaj

*za slideći dan, blagdan preblažene Divice Marije od presv. Rozarija
 svetinjom blagdana častit,*

i poznajuć da je nepristojno i ne Bogu našem drago,

da ovce jednoga stada i jednoga pastira

jednodušno vavik va duhovnih se ne zabavljaju stvarih,

zato i mi skupa s njimi složeni utičemo se jedinomu va Trojstvu

Bogu

*i preblaženoj Divici Mariji od presv. Rozarija,
va poniznosti srca moleć
da ov naš zavet,
koga za nas i za nas dojučići za vaviki porod
z ovim dobrovoljnim pismom z punosti činimo srca,
to jest:*

*- za isti dan va ki i selo Zastenice blagdanovat z okom
od milosrdja pogledat dostojali bi se, i pripustit bit kripki način
za uzvišenje slave Božje, i da nam i našim dojučićim podilit bi
obilato milosti za dan ov kako i vsi ostali zapovedani blagdani - s
pristojnom sprogodit svetoščum i čaščenjim i da lako duš i dil naših
takojer spasiteljna more bit likarija.*

*Zatim naše duhovno i telesno va podložnosti srca prosimo
poglavarstvo:*

*- duhovno, da na pobožnosti ovomu našemu zavetu
pridružene i od zdola imenovane nas i naših dojučićih žudjeno
nagovarat i na potpuno i pristojno njih ispunjivanje svojum u ov
dan zavetni nazočnoščum pazit izvolele bi;*

*- telesno pako poglavarstvo molimo da rad ove naše
pobožnosti va ovomu danu nikakovim rukodelnim poslom
nijednomu pretrgnut i smutit bi se dostojalo.*

*Poradi česa za ispunjenje vruće želje i zaveta našega prosimo
sadašnjega i dojučićega gospodina plovana našega:*

*- da u ov dan s nami sveto imeli bi ustrpljenje, i s nami va kup
z gospodinom kapelanom činili procesiju od plovanske crikve va
crikvicu Presvetoga Trojstva pivajuć litanije Bl. D. Marije,*

*- i va istoj crikvici služili pivanu sv. Mašu na nakanjenje cele
obćine plovanije Grobničke,*

*- i po dovršenoj sv. Maši opet s procesijum vratili se va
plovansku crikvu pivajuć "Tebe Boga hvalimo" itd., kadi drugu
pivanu Mašu z organom i pod pres. oltarskim Sakramentom
tulikajše na nakanjenje obćine plovanije Grobničke va vike imet
želimo.*

*Svrhu ove naše pobožnosti va ov dan aldujemo mi i za naših
dojučićih crikvici pres. Trojstva šest svić voščćenih, vsaka od pol
funta, kako tulikajše limozina, ka va istoj crikvici pod sv. Mašum
dan ov sakupila se bude, za potrebe i pristojno urešenje njeje obrnut
se mora.*

*Zatim, šest opeta svić od iste mire prikazujemo za isti dan
na diku osobite mesta našega zagovornice prebl. D. Marije od sv.*

Rozalija, kako tulikajše i dvi sviće kolurane, vsaka od jednoga funta, i jedan funt tamjana neka bu zgoreno va plovanskoj crikvi na čast Boga našega, komu umiljeni ov naš poklanjamo zavet i ov naš aldov želimo da bude prikazan vsako leto po zapovedi gospodina plovana očitó puku va plovanskoj crikvi pod pivanom sv. Mašom na blagdan B. D. Marije od Rozarija.

Napokon, za dostojno spoznanje posla i službe duhovne ku va ov dan redovništvo s nami imet bude blagoizvolilo, za nas i za naših dojučuđih odlučujemo gospodinu plovanu dve forinte; njihovom pako pomoćniku, gospodinu kapelanu jednu forintu, dvajset novčićih.

Ovako aldujuć va duhu bratinske sloge, vruće vsemogućega molimo Boga, da svojim očinskim ne zapušća nas providjenjem, i po molenju B. D. Marije i vsih svetih, i po naših dobrih delih, milost Isusa Krsta i mir neka pribiva vazda medju nami i našim dojučuđim porodom.

Amen.

Zavet čineći:

- Loure Kamenar, Vicko Hlača, Anton Kovačić, Andre Kovačić - starešine od Grada,
- Antun Berdar, Martin Šupak, Anton Valić i Anton Maršanić Bartolov - starešine z Ilovika,
- Mate Maljac Jurov, Ivan Fak, Mate Maljac Jakovov, i Mate Semion - starešine od Zasteníc,
- Toma Perušić, Mate Linić, Mate Miholić i Stipan Zaharija - starešine od Podčudnića,
- Luka Čargonja, Stipan Čargonja, Martin Linić i Stipan Linić - starešine od Podravnja,
- Andre Čargonja i Martin Čabrijan - starešine od Svinoga,
- Mate Fućak i Martin Fućak - starešine od Pašca,
- Anton Fućak - starešina od Orihovice.

Jezična raščlamba teksta

1. Čakavske odlike

1.1 ikavsko-ekavski odraz starojezičnoga jata

- **ikavski** u primjerima: *crikve*, *crikvi*, *crikvici*, *crikvicu*, *crikvu*, *Divici*, *kripki*, *kriposni*, *likarija*, *lip*, *mire*, *Orihovice*, *pivajuć*, *pivanu*, *podilit*, *potribe*, *slideći*, *svić*, *sviće*, *vavik*, *vaviki*,
- **ekavski** u primjerima: *cele*, *celoga*, *delih*, *dve*, *imeli*, *imet*,

izvolele, leto, mesta, starešine telesno, zapovedani, zapovedi, Zastenice, zavet, zavetni, zavetu.

1.2 Primjeri čakavskih zamjena starojezičnoga poluglasa glasom **a** u primjerima: *kadi, Maši, Mašu, Mašum, va, vavik, vaviki.*

1.3 **Šćakavizam** u primjerima: *godišć, voščćenih, zapušća.*

1.4 Refleks **dj > j** u primjeru: *takojer.*

1.5 Prijedlog i prefiks **z**

- u značenju prijedloga **s** u primjerima: *zdola z okom, z ovim, z organom, zrušene,*

- u značenju prijedloga **iz** u primjerima: *zgoreno, z Ilovika, z punosti, z sela.*

1.6 Padežni oblici

- **ništični** nastavak **u genitivu množine** imenica svih triju rodova u primjerima: *duš i dil naših, godišć, šest svić, tisuć, od Zastenic,*

- nastavak **-ih u genitivu množine imenica muškoga roda** u primjeru: *dvajset novčićih.*

- oblici **genitiva u značenju akuzativa**: *za naših dojučih, zaveta prosimo,*

- nastavak **-ih u lokativu množine** u primjerima: *po naših dobrih delih, va duhovnih stvarih.*

1.7 Oblici zamjenica:

- **ki** - 1. tko, 2. koji,

- **ka** - koja,

- **ov** (*dan*) - ovaj

- **njeja** - njezina,

- **nijedan** - 1. nitko, 2. nikoji,

- Gjd. zamjenice **ča**: poradi **česa** - zbog čega,

- Gjd. **koga** - 1. koga, 2. kojega,

- Dj. **komu** - 1. komu, 2. kojemu,

- Aj. **ku** - koju,

- Dmn. **nam i našim** - nama i našima,

- Imn. s **nami, s njimi** - s nama, s njima.

1.8 Oblici brojeva:

dvajset - dvadeset.

1.9 Glagolski oblici

- **infinitivi** s dočetkom **-t** u primjerima: *bit, blagdanovat, častit, nagovarati, obrnut, pazit, pogledati, pripustiti, pretrgnuti, smutiti se,*

- rotacirana prezentska osnova s promjenom **ž > r** u primjeru: *more bit*,
- uporaba prezentskoga oblika **bu**: neka *bu*,
- **glagolski prilog** s dočetcima: *moleć, poznajuć*.

2. Čakavske **značajke zakrivene** onodobnim **morfo-(no)loškim pravopisom** koje se današnjim fonološko-morfonoškim pravopisom bilježe

2.1 Po onodobnome se pravopisnome načelu pisala neizmijenjena starojezična suglasnička skupine **dj** unutar riječi, pa su tako napisani primjeri: *medju, providjenjem, žudjeno*,

- a po današnjemu se pravopisnome načelu piše fonemska jedinica nastala jotacijom navedene skupine. O tri gore navedena primjera može se reći ovo:

- u grobničkome govoru ne postoji riječ žudjeno pa nije moguće odrediti koji refleks stoji iza pisane skupine **dj**,

- riječ napisana u obliku *providjenjem* postoji u starijemu sloju grobničke čakavice s refleksom **d'**: *provid'enji*,

- riječ napisana u obliku *medju* postoji u grobničkoj čakavici s nejotiranom osnovom, u obliku *med* (*med njimi, med nami*).

- riječ *narodjenje* ne postoji u takvu obliku i značenju u grobničkoj čakavici, ali postoji srodna riječ istoga značenja s općečaklavskim refleksom **dj > j**: *rojenji*.

2.2 Po onodobnome se pravopisnome načelu pisala neizmijenjena starojezična suglasnička skupine **vs** na početku sloga, pa su tako i napisani primjeri: *vsaka, vsako, vsemogućega, vsemogućemu, vsi, vsih*,

- a po današnjemu se pravopisnome načelu piše fonemska jedinica nastala preinakom navedene skupine, u ovome slučaju njezina sjevernočakavskoga refleksa **s**, zastupljena i u grobničkome govoru, pa bi se isti primjeri pisali onako kako i glase: *saka, sako, semogućega, semogućemu, si, sih*.

2.3 Po onodobnome se pravopisnome načelu pisao neizmijenjen starojezični suglasnik **-m** na dočetcima svakoga nastavka primjerima: *čašćenjim, nazočnošćum, nikakovim, s procesijum, svetošćum, svojim*,

- a po današnjemu se dijalektološkome uzusu piše jezična jedinica koja je u međuvremenu nastala na dočetcima svakoga nastavka, u ovome slučaju adrijatizam **-n**, zastupljen i u grobničkome govoru:

čašćenjin, nazočnošćun, nikakovin, s procesijun, svetošćun, svojun.

2.4 Po onodobnome se pravopisnome načelu pisao neizmijenjen starojezični suglasnik **lj** bez obzira na njegov mogući kasniji refleks pa su u tekstu primjeri s **lj**: *dobrovoljnim, Maljac, nevolje, promišljajuć, spasiteljna, umiljeni, ustrpljenje, zabavljaju, želje,*

- a po današnjemu se dijalektološkome uzusu piše jezična jedinica koja je u međuvremenu nastala, u ovome slučaju suglasnik **j**, pa bi se navedeni primjeri pisali s mlađim refleksom **lj > j**: *Majac, nevoje, promišjajuć, strpjenji, zabavjaju, žeje,*

- ili s mlađim refleksom **lj > l** u primjeru: *dobrovolnin,*

- primjeri *spasiteljna umiljeni* nisu riječi grobničkoga govora nego riječi pisane tradicije, te bi kao takve i danas bile pisane s **lj**.

2.5 Tradicijsko hrvatsko pisanje **r među suglasnicima slijedom er** u ovome je tekstu primijenjeno samo u prezimenu *Brdar* kao *Berdar*.

U vrijeme nastanka Drugoga zavetnoga lista ova je pravopisna odredba zamrla pa su ostali primjeri s “pokrivenim r” napisano onako kako se pišu i danas: *smrtnoj, trdo, vrhu, srditost, smrti, kršćan, svršetku, trdimo.*

3. Ostale riječi i izrazi iz teksta koje i danas s istim oblikom i značenjem postoje u grobničkoj čakavici

bratinski - bratski,

godišće - godina,

Grad - mjesto Grobnik,

kako - 1. kako, 2. kao,

koluran - obojan, obojadisan,

obrnut - okrenuti, usmjeriti,

od zdola - odozdo,

opeta - opet, nadalje,

organ - glazbeni instrument, orgulje,

plovan - župnik,

plovanija - župni stan,

plovanski - župnički,

poradi - zbog,

prosit - moliti,

rad - radi,

smutit se - vrlo se zauzeti za kakav posao, zabrinuto se trsiti oko čega,

sprogodit - provoditi,

Svino - Svilno, mjesto ispod Grobnika,

va kup - zajedno, skupa, skupno,
za vaviki - zauvijek,
zdol - odozdo, ispod,
zgoreno - spaljeno.

4. Osim navedenih lokalnih grobničkih riječi, u tekstu su i riječi s oblicima koje pripadaju drugim čakavskim tipovima:

dil - grobnički: *del*,
va vike - grobnički: *va viki*,
dvi - grobnički: *dve*,
u, prijedlog s akuzativom: *u ov dan* - grobnički: *va ov dan*,
posal - grobnički: *delo*.

5. Uzusno naslijeđe iz hrvatske pisane tradicije uneseno u tekst

5.1 Iz hrvatskostaroslavenske pisane tradicije

blagoizvoliti - udostojati se (za osobu visoko rangiranu po položaju),
dojdući - budući, koji dolazi, koji slijedi,
spasiteljna - spasonosna.

5.2 Pravopisno, oblikovno i značenjski knjiške riječi iz hrvatske svjetovne tradicije

aldov - žrtva, žrtvovanje,
aldovat, *aldujemo*, *aldujuć* - žrtvovati, žrtvujemo, žrtvujući,
cića - radi; zbog,
čineći - onaj koji čini; oni koji čine,
dostojat se, *dostojalo* - (u)dostojiti se, (u)dostojilo se,
dostojno - prikladno, odgovarajuće,
duhovno - koje se odnosi na duhovnike,
forinta - onodobni novac,
funt, *funta* - onodobna mjera za težinu,
grobnički - književni izgovor i pisanje skupine **-čk-** unutar riječi; lokalni je izgovor: *grobniški*,
hrvatski - književni izgovor i pisanje skupine **-tsk-** unutar riječi; lokalni je izgovor *hrvaski*,
imenovan - koji je spomenut imenom,
ispunjivanje - ispunjavanje,
jest - književni dulji naglašeni oblik; lokalno je i naglašeni i nenaglašeni oblik kratak: *je*,

- medju* - književni pisani oblik; lokalni je oblik *med*,
napokon - knjiška riječ (prilog),
nazočnost - knjiška riječ (imenica),
očito - knjiška riječ (prilog),
oktobar - književni izgovor i pisanje skupine - **kt** - unutar riječi; lokalni je izgovor *otobar*,
poglavarstvo - knjiška riječ, istolična i istoznačna i u današnjemu hrvatskome pisanome jeziku,
pridružen - knjiška riječ, istolična i istoznačna i u današnjemu hrvatskome pisanome jeziku,
prikazan - knjiška riječ istolična i istoznačna i u današnjemu hrvatskome pisanome jeziku,
pripustiti bit - dopustiti da bude,
pristojno - kako se pristoji, kako doliči,
puk - starohrvatska knjiška riječ istolična i istoznačna i u današnjemu hrvatskome pisanome jeziku,
punost - punina, ponoća,
redovništvo - knjiška riječ, s morfonološki napisanom skupinom - **čt**- unutar riječi; današnji su izgovor i pisanje u hrvatskome jeziku podudarni: *redovništvo*,
rukodelni - obrtnički, zanatski,
spoznanje - knjiška riječ: spoznaja,
tisuća - starohrvatska knjiška riječ; u organskim je govorima običan grecizam *hiljada*, grobnički: *hijada*,
to jest - knjiški izraz: odnosno,
tridesetoga - u grobničkome diskurzu knjiška riječ; u govoru: *trejsetoga*,
tulikajše - knjiška riječ iz sjevernije hrvatske tradicije: *također, isto tako*,
umiljen - knjiška riječ: *umilan*,
urešenje - knjiška riječ: *ukras*, lit. *ures*,
ustrpljenje - knjiška riječ: strpljenje, strpljivost, va duhu (*bratinske sloge*) - knjiški izraz u značenju 'u skladu s' 'u ozračju', rabi se i danas kao izraz 'u duhu' s riječju u genitivu,
zabavljati se - baviti se dugo čime,
zagovornica - knjiška riječ (= odvjernica), istolična i istoznačna i u današnjemu hrvatskome pisanome jeziku,
žudjeno - knjiška riječ u grobničkome diskurzu.

6. Sintaktičke značajke

Razmještaj glavnih (subjekta i predikata) i sporednih dijelova rečenice (objekta, atributa i priložne oznake) koji nije u skladu s hrvatskome sintaksom, takav je i toliki je da se za ovu priliku može zorno predočiti jedino prenošenjem cijeloga teksta u sintaktički red današnjega hrvatskoga jezika.

Tako preuređen tekst izgleda ovako:

*Va Grobniku 7. dana oktobra 1830.,
tisuć osam sto i tridesetoga od Isusova narodjenja,
mi,
zdol upisani od strane celoga pobožnoga puka Grobničke plovanije,
promišljajuć koliko jest vsemogućemu Bogu lip i ugodan
kriposni običaj naše braće z sela Zastenice,
uveden i više od 100 godišć
cića nevolje zrušene naglo na nju od Božje desnice,
za častit slideći dan svetinjom blagdana,
blagdan preblažene Divice Marije od presv. Rozarija,
i poznajuć da je nepristojno
i nedrago našem Bogu
da se ovce jednoga stada i jednoga pastira
ne zabavljaju vavik jednodušno va duhovnih stvarih,
zato se mi s njimi skupa složeni utičemo Bogu jedinomu va Trojstvu
i preblaženoj Divici Mariji od presv. Rozarija,
moleć va poniznosti srca
da ov naš zavet,
koga činimo z ovim dobrovoljnim pismom z punosti srca
za vaviki
za nas i za zad nas dojučići porod,
to jest:*

*- da bi se z okom od milosrdja dostojali pogledat za blagdanovat
va isti dan ki i selo Zastenice, i pripustit bit kriпки način za uzvišenje
Božje slave, i podilit bi nam i našim dojučićim milosti ov dan kako
i vsi ostali zapovedani blagdani - za obilato sprogodit s pristojnom
svetošćum i čašćenjim, i da takojer lako more bit spasiteljna likarija
naših duš i dil.*

*Zatim va podložnosti srca prosimo naše duhovno i telesno
poglavarstvo:*

- duhovno, da bi izvolele žudjeno nagovarati naših dojučih i nas, imenovane od zdola i pridružene na pobožnosti ovomu našem zavetu, i paziti na potpuno i pristojno ispunjivanje njih svojim nazočnošćem u ov zavetni dan;

- telesno poglavarstvo pako molimo da bi se rad ove naše pobožnosti dostojalo nijednomu pretrgnut i smutiti nikakvim rukodelnim poslom va ovomu danu.

Poradi česa prosimo našega sadašnjega i dojučega gospodina plovana za ispunjenje našega zaveta i vruće želje:

- da bi u ov dan imeli s nami sveto ustrpljenje, i va kup z gospodinom kapelanom činili s nami procesiju od plovanske crkve va crkvicu Presvetoga Trojstva pivajući litanije Bl. D. Marije

- i va istoj crkvicu služili pivanu sv. Mašu na nakanjenje cele Grobničke občine i plovanije,

- i, pivajući "Tebe Boga hvalimo" itd., po dovršenoj sv. Maši vratili se opet s procesijom va plovansku crkvu, kadi na nakanjenje Grobničke občine i plovanije želimo tulikajše i va vike imet pod pres. oltarskim Sakramentom. drugu pivanu Mašu z organom.

Surhu ove naše pobožnosti va ov dan aldujemo mi i za naših dojučih crkvicu pres. Trojstva šest vošćenih svić, vsaka od pol funta, kako se mora limozina, ka se bude sakupila ov dan va istoj crkvicu pod sv. Mašom, tulikajše obrnut za njeje potrebe i pristojno urešenje.

Zatim opeta: prikazujemo za isti dan šest svić od iste mire na diku prebl. D. Marije od sv. Rozalija, osobite zagovornice našega mesta; kako tulikajše i dvi kolurane sviće, vsaka od jednoga funta; i neka va plovanskoj crkvi bu zgoreno jedan funt tamjana na čast našega Boga, komu poklanjamo ov naš umiljeni zavet i želimo da ov naš aldov bude po zapovedi gospodina plovana vsako leto na blagdan B. D. Marije od Rozarija očito prikazan puku va plovanskoj c r i k v i pod pivanom sv. Mašom.

Napokon, za dostojno spoznanje posla i duhovne službe ku redovništvo va ov dan bude blagoizvolilo imet s nami, za nas i za naših dojučih odlučujemo gospodinu plovanu dve forinte; njihovom pako pomoćniku, gospodinu kapelanu, jednu forintu, dvajset novčićih.

Ovako aldujuć va duhu bratinske sloge, vruće molimo usemogućega Boga, da nas po molenju B. D. Marije i vsih svetih, i po naših dobrih delih ne zapušća svojim očinskim providjenjem.

Milost Isusa Krsta i mir neka pribiva vazda medju nami i našim dojučim porodom.

Amen.

Čineći zavet:

- *Lovre Kamenar, Vicko Hlača, Anton Kovačić, Andre Kovačić - starešine od Grada,*
- *Antun Berdar, Martin Šupak, Anton Valić i Anton Maršanić Bartolov - starešine z Ilovika,*
- *Mate Maljac Jurov, Ivan Fak, Mate Maljac Jakovov, i Mate Semion - starešine od Zastenic,*
- *Toma Perušić, Mate Linić, Mate Miholić i Stipan Zaharija - starešine od Podčudnića,*
- *Luka Čargonja, Stipan Čargonja, Martin Linić i Stipan Linić - starešine od Podrvnja,*
- *Andre Čargonja i Martin Čabrijan - starešine od Svinoga,*
- *Mate Fućak i Martin Fućak - starešine od Pašca,*
- *Anton Fućak - starešina od Orihovice.*

(Opaska: u popisu zavjetnika nije u pitanju razlika u sintaksi nego u izricanju posvojnosti prijedložnim izrazom **od + imenica u genitivu**).

Treći zavjetni tekst

Treći zavjetni list iz 1886. godine pisan je hrvatskim književnim jezikom štokavske podloge, kakav se u drugoj polovici 19. stoljeća rabio u Hrvatskoj u okviru "Zagrebačke filološke škole". Čitav tekst ima osobit estetski, gotovo literarni učinak. Vjerojatni mu je autor župnik Martin Juretić, među potpisnicima naveden kao općinski odbornik.

Tekst je preuzet iz Spomenice Župe Grobnik. U nju ga je 1900. godine prepisao novopostavljeni župnik Mira Babić. Iako je u podnožju teksta dodao bilješku da su izvornici svih triju zavjetnih tekstova pohranjeni u župnoj blagajni, oni nisu pronađeni, pa nije moguće točno utvrditi u čemu je i koliko intervenirao prepisivač.

Slijedi tekst Babićeva prijepisa s osuvremenjenom interpunkcijom.

*U ime i slavu presv. Trojstva i preblažene Djevice Marije.
Amen.*

Predobri Bog, koga prem milosrdju nema broja, a i dobrote njegove neizmerno je blago, tronutim ipak srcem i suznim očima gledimo kako ciča teđkih nađih grieha prama nami prestalo je milosrdje njegovo, te očinske svoje ne iskazuje nam dobrote, veā bičem

kućne i smrtonosne bolesti kolere udara nemilice, i danomice vâlja u velikom broju u grob bez razlike spola i dobe, gledimo kako ovdje sirotčad, neopskrbljena dječica, plaču i jauču na grobu svog oca ili majke, ondje oplakuju od starosti i težkih briga slomljeni roditelji milo svoje diete, jedini štap starosti njihove. Tamo nad mrtvim i od težkih i grozних muka sgrčenim tielom svoga zakonitoga druga lama ruke živići drug obterećen drobnom dječicom, te i trepeće radi svog života i budućnosti svoje i dječice, jer je ostao bez utjehe i pripomoći. Ovi prizori i drugi, koje opisati nije moguće, prem nam paraju srca naša, to ipak ljuću i težu na srcih naših ćutimo bol mišlju, kad grozних ovih i drugih prizora znamo da su uzrokom naši griesi, naša nezahvalnost, naš nemar u svetkovanju božjih dana, bogumrske psosti i druge opačine izazvale su neizmjernog našeg dobročinitelja Boga, te je za kazan uzeo, ne šipku, već kruti bič da udara, i to nesmiljeno, grešnu i nezahvalnu djecu.

Akoprem toli oštru kušamo pravdu Božju, i akoprem znamo da su pedepse od naših grieha manje, to ipak ne zdvajamo i ne gubimo ufanja u Božje milosrdje, već duhom poniznim i srcem skrušenim utičemo se pod okrilje Isusu, koji reče: “Ja sam život.”, i koji je dan prije svoje smrti ustanovio Presveti oltarski Sakrament, i tako nami stavio na srce da se spominjemo njegove prema nami neizrecive ljubavi.

Za to voljom i privoljom svih župljana župe Grobničke potpisani zavjetujemo sebe i naše potomstvo pred Bogom i ljudmi, da ćemo:

1.) Dan 13. rujna, kad u ovoj župi jest klečanje, svetkovati i posvetiti Bogu odličnim čašćenjem Isusa u Presvetom oltarskom Sakramentu, dakle blagdanovati.

2.) Iz svakoga sela, bilo nas više ili manje, prije i poslie podne poći ćemo skupno načinom procesije na Božju službu, moleći pobožno Kronicu Gospinu tom zgodom.

3.) Mladež i djeca jednog i drugog spola bosonoga, a tako i odrasli, izim onih kojim radi slabosti i velike starosti bilo bi posve nemoguće.

4.) Od igre bilo u kući il na ulici uzdržati se ne samo, već

5.) u tihoći bogudopadnoj u svakom mjestu sprovoditi ovaj naš zavjetni blagdan, namienjen poglavito na čast Isusu u Presv. oltarskom Sakramentu, i na zahvalnost poniznom prošnjom i preporukom, da od nas i našega potomstva On, krotki janjac, u buduće otkloni ovaj i svaki drugi bič Božje pravde.

6.) Radnici i radnice, koji nisu samostalni, već ovise o volji

drugoga, djela ovoga našeg zavjeta imaju ovršiti drugu koju nedjelju ili blagdan, kad slobodni budu.

Želimo i umoljavamo sadašnjeg i dojučeg našeg duhovnog pastira, da za vječnu uspomenu nam i našim potomkom ovaj list na dan klečanja svake godine pri velikoj sv. misi pročitati izvoli.

Vrućom sada molbom utičemo se svemogućemu i dobromu Bogu, da ovaj svojih sluga zavjet po ruku anđjela svoga prinese pred prijestolje svoga Veličanstva i da svrhu nas i potomstva našeg sidje njegov sveti blagoslov.

Amen.

Na Grobniku na svetkovinu Narodjenja Bl. Dj. Marije godine 1886.

Zavjetujući:

Mate Kamenar Matijev, sekutor

Josip Hlača Fabijanov, sekutor

Martin Juretić, odbornik občinski

Lovro Hlača, odbornik občinski

Anton Valjan

Vjekoslav Brdar

Ivan Brdar

Franjo Brdar

Lovro Valić Antunov

Josip Fućak Mihin

Fran Čargonja Ivanov

Bartol Perušić Vickov

Ivan Perušić Ivanov

Luka Čargonja Stipanov

Petar Maršanić Antunov

Josip Durbešić Antunov

Mate Linić Jakovljević

Ivan Čargonja Vickov

Andre Grohovac Franov

Mate Linić Stipanov

Lovro Čargonja Lukin

Jakov Čargonja Androv

Stipan Mandić Mihin

Petar Čargonja Tomin

Andre Valić

Mikula Valić Vjekov

Jakov Maljac

Jakov Juričić Lukin

Ivan Semion Fabijanov

Franjo Sandrovac Franov

Josip Kik Josipov

Mate Zakarija Martinov

Mikula Durbešić Jurjev

1. Jezična raščlamba Trećega zavjetnoga teksta

Treći zavjetni list pisan je hrvatskim književnim jezikom štokavske podloge, kakav se u drugoj polovici 19. stoljeća rabio u Hrvatskoj u okviru "Zagrebačke filološke škole". Po tome se posredno može zaključiti i da je nestali izvornik pisan reformiranom latinicom kakva se primjenjivala u praksi sljedbenika te filološke struje.

Uzus Zagrebačke filološke škole očituje se u sadržajima koje prikazuje sljedećih devet točaka.

1. 1 Pisanje refleksa jata

- refleks kratkoga jata pisan je slijedom je u primjerima: *djeca, djecu, dječica, dječicom, djela, Djevice, nedjelju, neizmjerno, neizmjernog, ondje, ovdje, prije, utjehe, zavjet, zavjetujemo, zavjetujući,*
- refleks kratkoga jata u položaju iza suglasnika i **r** pisan je kao **e** u primjerima: *grešni, pred,*
- refleks dugoga jata pisan je slijedom **ie** u primjerima: *diete, grieha, griesi, namienjen, poslie, priestolja, tielom.*

1.2 Pisanje starojezičnih suglasničkih skupina

slijedovima **dj, gj**, bez navođenja njihovih konkretnih refleksa, u primjerima:

milosrdje, milosrdju, narodjenja, sidje, angjela.

1.3 Preteže pravopis blizak današnjemu, primjerice:

dječica, oca, očinske, otkloni, neopskrbljen, srce, srcem, šipku, teških, zgodom,

- *ali se još zadržava i morfonološko pisanje: obterećen sgrčenim, sirotčad, težkih* (te primjeri navedeni u prethodnoj točki 1.2) .

1.4 Množinski padežni oblici

- dativ množine imenica muškoga roda jednak obliku instrumentala jednine u primjeru: *i da našim potomkom,*
- naglašeni i nenaglašeni oblik dativa množine osobnih zamjenica s nastavkom **-am** u primjeru: *da nam,*
- lokativ množine imenica muškoga roda s nastavkom **-ih** u primjeru: *na srcih,*
- lokativ množine zamjenica i pridjeva s nastavkom **-ih** u primjeru: *na naših srcih,*
- lokativ dvojine imenica ženskoga roda s nastavkom **-u** u primjeru: *po ruku angjela svoga,*
- instrumental množine imenica III. deklinacije s nastavkom **-mi** u primjeru: *pred ljudmi,*
- instrumental množine osobnih zamjenica s nastavkom **-ami** u primjeru: *prema/ prama nami.*

1.5 Prosti oblik za 3. lice jednine imperativa u primjeru: on u buduće *otkloni* u značenju ‘*neka on ubuduće otkloni*’.

1.6 Riječi i izrazi preuzeti iz prethodne hrvatske pisane tradicije

a) danas zastarjeli i izvan uporabe; stilogeni, s uporabom pretežno u literarnome stilu, ili s regionalnom uporabom

akoprem - iako,
bogumrske - mrske Bogu,
bogudopadnoj - onoj koja se dopada Bogu,
ćića - zbog, radi,
dojdućeg - budućega,
drobnom - sitnom,
izim - osim,
pedepse - kazne,
prama - prema,
prem - premda,
prošnjom - molbom,
psosti - psovke,
spominjemo se - prisjećamo se,
toli - toliko,
umoljavamo - molimo,

b) danas tvorbeno ili fleksijski drugačijega oblika

gledimo - gledamo,
za kazan - za kaznu,
privolja - privola,
 izraz: *bez razlike spola i dobe* - bez razlike u spolu i dobi,

c) postoje i danas, ali kao izrazito stilski obilježene

ćutimo - osjećamo,
opačine - zla,
ufanja - nadanja,
poglavito - osobito,
tronutim - potresenim,
zdvajamo - očajavamo,

d) izraz: *Akoprem kušamo ... to ipak ne zdvajamo* - Iako iskušavamo ...ipak ne očajavamo.

1.7 Sintaktičke konstrukcije

Iako bliža sintaksi suvremenoga pisanoga hrvatskoga standardnoga jezika od sintakse u prvome i osobito drugome tekstu, sintaksa trećega teksta ipak u znatnoj mjeri slijedi stariju hrvatsku tradiciju te odudara od današnje sintakse. Umjesto detaljnijih razglabanja za ovu je prigodu umjესnije predočiti tekst sređen prema sintaktičkim pravilima suvremenoga hrvatskoga jezika.

Tako preuređen tekst izgleda ovako:

U ime i slavu presv. Trojstva i preblažene Djevice Marije.

Amen.

Prem je predobri Bog, koga milosrdju nema broja, a i neizmjerne je blago njegove dobrote, ipak tronutim srcem i suznim očima gledimo kako je cica naših teških grieha prestalo njegovo milosrdje prama nami, te nam ne iskazuje svoje očinske dobrote, već nemilice udara bičem kućne i smrtonosne bolesti kolere, i danomice vâlja u grob u velikom broju bez razlike spola i dobe, gledimo kako ovdje sirotčad, neopskrbljena dječica, plaču i jauču na grobu svog oca ili majke, ondje roditelji slomljeni od starosti i teških briga oplakuju svoje milo diete, jedini štap njihove starosti. Tamo i živući drug, obterećen drobnom dječicom, lama ruke nad mrtvim tielom svoga zakonitoga druga sgrčenim od težkih i grozних muka, te trepeće i radi svog života i budućnosti svoje dječice, jer je ostao bez utjehe i pripomoći. Prem nam naša srca paraju ovi i drugi prizori, koje nije moguće opisati, to ipak mišlju ćutimo ljuću i težu bol na naših srcih, kad znamo da su uzrokom ovih grozних i drugih prizora naši griesi: naša nezahvalnost, naš nemar u svetkovanju božjih dana, bogumrske psosti i druge opaćine izazvale su našeg neizmjernog dobroćinitelja Boga, te je za kazan uzeo, ne šipku, već kruti bič da udara, i to nesmiljeno, grešnu i nezahvalnu djecu.

Akoprem kušamo toli oštru Božju pravdu, i akoprem znamo da su pedepse manje od naših grieha, to ipak ne zdvajamo i ne gubimo ufanja u Božje milosrdje, već se poniznim duhom i skrušenim srcem utičemo pod okrilje Isusu, koji reče: "Ja sam život.", i koji je dan prije svoje smrti ustanovio Presveti oltarski Sakrament, i tako nami stavio na srce da se spominjemo njegove neizrecive ljubavi prema nami.

Potpisani voljom i privoljom svih župljana Grobničke župe za to pred Bogom i ljudmi zavjetujemo sebe i naše potomstvo da ćemo:

1.) svetkovati i posvetiti Bogu 13. rujna, dan kad u ovoj župi jest klečanje, dakle blagdanovati odličnim čašćenjem Isusa u Presvetom oltarskom Sakramentu.

2.) Bilo nas više ili manje, poći ćemo iz svakoga sela prije i poslie podne skupno načinom procesije na Božju službu, pobožno moleći tom zgodom Gospinu Krunicu: bosonoga mladež i djeca jednog i drugog spola, a tako i odrasli, izim onih kojim bi bilo posve nemoguće radi slabosti i velike starosti.

3.) Bilo u kući il na ulici ne samo uzdržati se od igre, već

4.) u svakom mjestu u bogudopadnoj tihoći sprovesti ovaj naš zavjetni blagdan, namienjen poglavito na čast i na zahvalnost Isusu u Presv. oltarskom Sakramentu, poniznom prošnjom i preporukom,

da On, krotki janjac, u buduće otkloni ovaj i svaki drugi bič Božje pravde od nas i našega potomstva.

5.) Radnici i radnice, koji nisu samostalni već ovise o volji drugoga, imaju ovršiti djela ovoga našeg zavjeta koju drugu nedjelju ili blagdan, kad budu slobodni.

Želimo i umoljavamo našeg sadašnjeg i dojučeršnjeg duhovnog pastira da za vječnu uspomenu nam i našim potomkom izvoli pročitati ovaj list na dan klečanja svake godine pri velikoj sv. misi.

Sada se vrućom molbom utičemo svemogućemu i dobromu Bogu, da ovaj zavjet svojih sluga prinese po ruku anđela svoga pred prijestolje svoga Veličanstva i da svrhu nas i našeg potomstva sidje njegov sveti blagoslov.

Amen.

Na Grobniku na svetkovinu Narodjenja Bl. Dj. Marije godine 1886.

2. Umjetničko u izvedbi

Iako je tekst Trećega zavjetnoga lista dokumentarnoga karaktera, izveden je zahvatima primjerenim umjetničkome djelu. U čitatelja i slušatelja proizvodi estetske učinke, usporedive s izvedbom velike alegorijske slikarije na crkvenome zidu i njezinim učinkom na gledatelje: u oba je slučaja po srijedi umjetničko uprizorenje iste teme i motiva, samo su različite umjetničke tehnike: u jednom slučaju su primijenjene slikarske tehnike linija i boja, a u drugome tkanje od odabranih riječi i njihovih suodnosa. U oba su uprizorenja glavni sudionici postavljeni u izravne suodnose: s jedne je to strane skupina neimenovanih ljudskih osoba obuhvaćenih pojmom 'mi' a s druge je strane božanska osoba, Bog. Uprizorenja fiksiraju onaj dramatični trenutak njihovih pogoršanih međusobnih odnosa iz kojega valja pronaći izlaz, pri čemu ljudi radi smirenja Božjega gnjeva i vraćanja njegova povjerenja i dobrotivosti računaju s posredovanjem treće osobe, božanskoga Sina Božjega, Isusa, i polubožanskoga bića Božjega anđela.

Pomnim su izborom i skladanjem riječi u slike, osvjetljenja i kontraste izvedene temeljne karakterizacije sudionika, te gibanja u prizoru s elementima naracije i dinamike.

Sudionici u prizoru nazvani **Mi** označeni su kao Božja djeca i Božje sluga s lošim i dobrim ljudskim svojstvima. Loša su im svojstva nezahvalnost i nemar u svetkovanju božjih dana te sklonost grijehu,

bogumrskim psovka i drugim opačinama. No ta grešna i nezahvalna djeca i sluge Božje imaju i dobra duhovna svojstva: osjećaje, misli i vjeru. Duboko su do suza tronuti pred prizorima Božjega gnjeva i osvete, srca im se od bola paraju tim ljuće što spoznaju da su Boga, svoga Oca i Gospodara, izazvali svojim postupcima. Spoznaju i da su im prijestupi teži od poslanih Božjih kazni, no ipak ni u najtežim trenucima ne zdvajaju gubeći vjeru i nadu u Božje milosrđe, i poniznim duhom i skrušenim srcem traže put povratka prema Bogu.

A **Bog** je predobar i premilosrdan dobročinitelj, otac svojoj djeci i gospodar svojim slugama, izvor neizmjernoga blaga očinske dobrote i neizbrojivoga milosrđa. No ljudi svojom nezahvalnošću i nemarom, te sklonošću grijesima i opačinama katkad prevrše mjeru i izazovu svoga Dobročinitelja da im uzvratu nesmiljenom kaznom, Božjom pravdom.

U središtu prizora pred zgroženim promatračima odvija se klimaktični trenutak kazne, u kojemu Božja ruka nemilosrdno vitla bičem - smrtonosnom kužnom bolešću kolerom - iznad grešne i nezahvalne gomile Božje djece, što se u smrtnim grčevima previja na posteljama i danomice svaljuje u grobove. U toj su općoj slici pumnije razrađena tri znakovita motiva: motiv ucviljene siročadi nad svježim grobom roditelja, motiv neutješnih roditelja nad rakom jedinca, što su na pragu starosti ostali bez hranitelja, te motiv supružnika shrvana nad zgrčenim truplom drugoga supružnika, okružena sitnom dječicom, očajna i preplašena crnom budućnošću bez utjehe i pomoći ... Promatračima se nad ovakvim prizorima ledi krv u žilama. No u mračnoj se jezi nazire svjetlo, naznaka preokreta: u svjedoka Božjega gnjeva javlja se želja za trijumfom života nad smrću, vraća se svom snagom vjera u Božju dobrotu i milosrđe prema ljudima, nazire se put do nje u liku posrednika, Isusa. Njemu se, i samome Krotkom Janjcu, meki i bespomoćni poput janjadi sklanjaju pod okrilje i, podsjećajući se na njegovu žrtvu riječi i kojima se poistovjećuje sa životom, nude u zalag svoju žrtvu sada i za ubuduće: potpuno blagdanovanje dana 13. rujna uz potpuno odricanje od bilo kakve aktivnosti koja bi ometala usredotočenost na molitvu svih članova zajednice, procesiju bosonogoga puka do crkve, pjevanu svetu misu. Daje se zalag budućim naraštajima da se taj zavjet čita s oltara i ispunjava svake godine.

2. Umjetničko u izvedbi

Iako je tekst Trećega zavjetnoga lista dokumentarnoga karaktera, izveden je zahvatima primjerenim umjetničkome djelu. U čitatelja i slušatelja proizvodi estetske učinke, usporedive s izvedbom velike alegorijske slikarije na crkvenome zidu i njezinim učinkom na gledatelje: u oba je slučaja po srijedi umjetničko uprizorenje iste teme i motiva, samo su različite umjetničke tehnike: u jednom slučaju su primijenjene slikarske tehnike linija i boja, a u drugome tkanje od odabranih riječi i njihovih suodnosa. U oba su uprizorenja glavni sudionici postavljeni u izravne suodnose: s jedne je to strane skupina neimenovanih ljudskih osoba obuhvaćenih pojmom 'mi' a s druge je strane božanska osoba, Bog. Uprizorenja fiksiraju onaj dramatični trenutak njihovih pogoršanih međusobnih odnosa iz kojega valja pronaći izlaz, pri čemu ljudi radi smirenja Božjega gnjeva i vraćanju njegova povjerenja i dobrotivosti računaju s posredovanjem treće osobe, božanskoga Sina Božjega, Isusa, i polubožanskoga bića Božjega anđela.

Pomnim su izborom i skladanjem riječi u slike, osvjetljenja i kontraste izvedene temeljne karakterizacije sudionika, te gibanja u prizoru s elementima naracije i dinamike.

Sudionici u prizoru nazvani **Mi** označeni su kao Božja djeca i Božje sluge s lošim i dobrim ljudskim svojstvima. Loša su im svojstva nezahvalnost i nemar u svetkovanju božjih dana te sklonost grijehu, bogumrskim psovkama i drugim opačinama. No ta grešna i nezahvalna djeca i sluge Božje imaju i dobra duhovna svojstva: osjećaje, misli i vjeru. Duboko su do suza tronuti pred prizorima Božjega gnjeva i osvete, srca im se od bola paraju tim ljuće što spoznaju da su Boga, svoga Oca i Gospodara, izazvali svojim postupcima. Spoznaju i da su im prijestupi teži od poslanih Božjih kazni, no ipak ni u najtežim trenutcima ne zdvajaju gubeći vjeru i nadu u Božje milosrđe, i poniznim duhom i skrušenim srcem traže put povratka prema Bogu.

A **Bog** je predobar i premilosrdan dobročinitelj, otac svojoj djeci i gospodar svojim slugama, izvor neizmjernoga blaga očinske dobrote i neizbrojivoga milosrđa. No ljudi svojom nezahvalnošću i nemarom, te sklonošću grijesima i opačinama katkad prevrše mjeru i izazovu svoga

Dobročinitelja da im uzvratí nesmiljenom kaznom, Božjom pravdom.

U središtu prizora pred zgroženim promatračima odvija se klimaktični trenutak kazne, u kojemu Božja ruka nemilosrdno vitla bičem - smrtonosnom kužnom bolešću kolerom - iznad grešne i nezahvalne gomile Božje djece, što se u smrtnim grčevima previja na posteljama i danomice svaljuje u grobove. U toj su općoj slici pomnije razrađena tri znakovita motiva: motiv uciviljene siročadi nad svježim grobom roditelja, motiv neutješnih roditelja nad rakom jedinca, što su na pragu starosti ostali bez hranitelja, te motiv supružnika shrvana nad zgrčenim truplom drugoga supružnika, okružena sitnom dječicom, očajna i preplašena crnom budućnošću bez utjehe i pomoći ... Promatračima se nad ovakvim prizorima leđi krv u žilama. No u mračnoj se jezi nazire svjetlo, naznaka preokreta: u svjedoka Božjega gnjeva javlja se želja za trijumfom života nad smrću, vraća se svom snagom vjera u Božju dobrotu i milosrđe prema ljudima, nazire se put do nje u liku posrednika, Isusa. Njemu se, i samome Krotkom Janjcu, meki i bespomoćni poput janjadi sklanjaju pod okrilje i, podsjećajući se na njegovu žrtvu riječi i kojima se poistovjećuje sa životom, nude u zalog svoju žrtvu sada i za ubuduće: potpuno blagdanovanje dana 13. rujna uz potpuno odricanje od bilo kakve aktivnosti koja bi ometala usredotočenost na molitvu svih članova zajednice, procesiju bosonogoga puka do crkve, pjevanu svetu misu. Daje se zalog budućim naraštajima da se taj zavjet čita s oltara i ispunjava svake godine.

mr. sc. Krešimir Galin

JEDINSTVENA GLAZBENA STRUKTURA GROBNIČKOG “KAMPANANJA”

“Kampananje” u gradu Grobniku, u crkvi Sv. Filipa i Jakova, osebujan je i vrlo star oblik tradicijskog izravnog načina zvonjenja crkvenim zvonima, kod kojeg se drže klatna zvona u rukama prilikom izvođenja ritmičkog obrasca na tri zvona. Takva tehnika zvonjenja, tj. izravnim, neposrednim zvonjenjem bez potezanja konopaca pričvršćenih na zvona, poznata je na širem području Hrvatske kao i susjedne Slovenije.

Grobnički se način “kampananja” razlikuje od “kampananja” u drugim mjestima Hrvatske i Slovenije po osobitoj upotrebi ritmičkog obrasca.

Naime, u grobničkom se “kampananju” u usporedbi s drugim oblicima “*kampananja*” javlja, kao prvo, neuobičajeno, jedinstveno preuzimanje (seljenje) ritmičke formule, odnosno sustavno premještanje ritmičkog obrasca „figure“, s jednog zvona na drugo: s prvog na drugo, pa na treće, i zatim ponovno vraćanje obrasca na prvo, drugo i treće zvono. Tako se stječe dojam cikličkog ponavljanja, tj. kruženja ritmičkog motiva sa zvona na zvono. Vjerojatno se zbog tog zvučnog dojma za taj način zvonjenja kao *terminus tehnicus* rabi izraz „zvoniti u okolo“ u starom hrvatskom rječniku iz 17. stoljeća (Jakov Mikalja, Blago jezika slovinskoga, 1649-1651) o čemu je već pisano (K. Galin, 1998, 449; S. Tuksar, 1992,).

Druga je jedinstvena glazbena značajka grobničkoga “kampananja” pripremno zvonjenje, koje se na svakom zvonu ponavlja tri puta, i izvodi u snažnom dinamičkom rasponu od najtišeg do najsnažnijeg zvonjenja, u dugom *crescendu* ali i u *decrescendu* uz istovremeni *accelerando* (ubrzanje) i potom *ritardando* (usporavanje). Sve je to kao „predznak za kampananje“ označeno grobničkim izrazima po kojima zvonar „natresa“, „se jače tresla“ ili „nadrndeva“. Zvonari

u Donjem Jelenju su takvo pripremno zvonjenje označili nazivom „paričali smo se“ u značenju: „pripremili smo se „ tj. „nagovijestili smo zvonjenje“. Ta druga jedinstvena značajka kao sastavni dio tradicijskog načina zvonjenja, sačuvana je u pojmu izraženom riječima „pridudaranje, pridudaranja – „priudaranje, priudaranja n“ i zabilježena također u jednom drugom starom hrvatskom rječniku isusovca Ardellia Della Belle („Dizionario italiano, latino, illirico“, Vanecija, 1728. na stranici 616: „Ricerca nel sonare = Prolusio, nis, f). O tome je već pisao autor ovog članka (Galini, 1998, 450). Taj se specifični pripremni dio tradicijskog izravnog, neposrednog zvonjenja crkvenim zvonima sačuvao i u Kolanu na otoku Pagu (o tome postoji videosnimka Krešimira Galina). Pema kazivanju dr. sc. Željka Bartulovića identičan način pripremnog zvonjenja čuje se u Donjim Brelima u Dalmaciji, a zove se „brecati“ sa zvonima. Svi ti podaci dokazuju, da je taj jedinstveni glazbeni strukturni element neposrednog tradicijskog zvonjenja crkvenim zvonima, bio raširen na širem prostoru primorske Hrvatske, tj. u Hrvatskom primorju, na otocima i u Dalmaciji.

Prvo etnomuzikološko istraživanje „kampananja“ na Grobnišćini i šire (otok Pag i Cres) uz videosnimanje ovoga tradicijskog fenomena, pokrenuo je samoinicijativno i o vlastitom trošku autor ovog članka, magistar etnomuzikologije Krešimir Galin, 25. rujna, 1995. godine,. To je istraživanje zamišljeno kao početno, pilotsko istraživanje koje bi svojim rezultatima, pokazalo potrebu izrade budućeg istraživačkog projekta za cijelu Hrvatsku.

Naime, ovo je istraživanje dokazalo da je „kampananje“ značajan dio još neistražene hrvatske tradicijske glazbene baštine s višestoljetnom tradicijom na širem području Hrvatske. Unutar te cjeline grobničko „kampananje“ pokazuje neke gore navedene specifične karakteristike koje ne nalazimo u drugim poznatim, doduše nepotpuno istraženim primjerima sačuvane tradicije takva načina zvonjenja u Hrvatskoj kao i u susjednoj nam Sloveniji.

Uvodno je bilo nužno iznijeti ovu tvrdnju, jer je poznata slovenska etnomuzikologinja dr. Zmaga Kumer još 1983. godine takav osebujan, neposredan način zvonjenja crkvenim zvonima označila kao „slovensku posebnost“. Navodim dio njezina teksta (Z. Kumer, 1983, 31): „Možda se ničim uvjerljivijim ne dokazuje da je Slovincu zvono stvarno glazbalo kao što se dokazuje upravo s „pritrkavanjem“ („pritrkavanje“ je slovenski, općeprihvaćeni stručni naziv za takav način neposrednog zvonjenja crkvenim zvonima – op. K.G.). To je slovenska posebnost koja ne prelazi

etničke granice, jer prema dosadašnjim istraživanjima, drugdje nije takvo što pronađeno. Zbog toga za sada takvo zvonjenje smatramo izvorno domaćim. Vjerojatno ono ima korijene u glazbenoj predaji predslavenskih stanovnika naše zemlje. Pitanje zasad mora ostati otvoreno, jer istraživanje još nije završeno. Podaci koje imamo, sakupljeni su već iz svih krajeva Slovenije.

Iako nije moguće reći da smo otkrili sve tajne „pritrkavanja“, ipak znamo za najvažnije zakonitosti“ (Z. Kumer, 1983, 31, prijevod sa slovenskog, K. Galin).

Opis grobničkog “kampananja” riječima samih izvođača

O tradicijskom načinu zvonjenja crkvenim zvonima u Grobniku, kazivao je Stanko „Stanić“ Hlača (rođen u Grobniku, 6. veljače 1921. godine, od oca Stanka i majke Kristine, djevojačkog prezimena Valjan). Stanko Hlača se počeo učiti “kampanat” još 1927. godine. Iz tog vremena i kasnije, prisjeća se niza imena „mežnjara“ - zvonara koji su u Grobniku “kampanali”. Bili su Josip Kovačić i Ansermo Čargonja. “Kampanalo” se u raznim prigodama: za Božić, Uskrs, Tijelovo, Velu Gospu, za Svete Filipa i Jakova (1. svibnja, kad je crkveni blagdan), za Sveto Trojstvo (pomični crkveni blagdan). “Kampanalo” se na tri zvona (ugodena kako su rekli, u toničkom akordu g - mola, tj. veliki zvon je bio ugođen na g1, srednji zvon je bio ugođen na b1, a mali zvon je bio ugođen na d2). “Kampana” se na dva načina: “ala marš” ili „ala tempo mazurka“ (isto kao valcer). Prije samog “kampananja”, daje se „predznak za kampananje”, “znak da će se kampanat”, „natresa“, „nadrndevo“, tri puta radi *crescenda*, sva trojica daju znak po tri puta „sve jače tresao“. Taj uvodni dio završava s tri odsječena udarca u zvono. “Kampana” se prema sljedećem načelu: a) *mali zvon* ima figuru, a srednji i veliki zvon *tuču* naizmjenično; b) *mali zvon* predaje figuru srednjem zvonu, “a malo zvono tuče ča je srednje zvono tuklo”; c) *srednji zvon* predaje figuru *velom zvonu*, a *srednji zvon* ponovno “tuče ča je na početku tukul”, veliko zvono preuzima figuru. Svaki put dva *tuču* a jedan radi - “dela figuru“. To je završena figura, uvijek – jedan „nadrndevo“, a dva *tuču*. To je naizmjenično “kampananje” na tri zvona. „Nadrndevo“ s klepetom“, znači dati jednu figuru na malom zvonu.

° PREDZNAK °

1 - MALI ZVON
2 - SREDNJE ZVONO
3 - VELIKO ZVONO

accelerando

1 - MALI ZVON 2 - D = SREDNJE ZVONO 3 - VELIKO ZVONO

° KAMPANANJE ALA MARŠA ° (U DVOČETVORNOJ MJERI) ° FIGURU ° (ZVONI MALI ZVON) (d, 2)

a)

b) ° FIGURU ° (ZVONI SREDNJE ZVONO) (b, 1)

c) ° FIGURU ° (ZVONI VELIKO ZVONO) (g, 1)

Notni primjer br. 1 ilustrira „kampananje ala marš.“

Sl 1 - Stanko Hlača „nadrndeava“, tj daje predznak

Kad bi se izvodila dvočetvrtinska mjera (“ritam”), tj. dvodobna mjera, to je bilo “ala marš”, dva su tukla - veli (debeli) i srednji zvon. Jedan za drugim (veli - srednji) su tukli. Mali zvon je izvodio određenu “figuru”, to je bilo “klepetanje”. Zatim je mali predal (figuru) srednjem zvonu, a on kasnije velikom zvonu. Dva su uvijek tukla a jedan je zvon uvijek radio figuru.

Kad se išlo “kampanat na mazurku” (tročetvrtinska mjera, tj. trodobna mjera) veliki zvon je tukul jedan udarac, a srednji zvon je tukul dva udarca, dok je mali zvon imao figuru, tj. delal melodiju.

Sl. 2 i 3 – „Kampananje“ na tri zvona u crkvi sv. Filipa i Jakova u gradu Grobniku.

Opis “kampananja” u Donjem Jelenju, riječima samih izvođača

Bitna razlika u “kampananju” u Donjem Jelenju u usporedbi s grobničkim, jest činjenica, da se ritmički obrazac ne preuzima s jednog zvona na drugo i zatim na treće, pa zatim ponovno na prvo i td. Zajedničko je grobničkom i jelenjskom “kampananju” - pripremno “kampananje”, ali ono se u Donjem Jelenju naziva drugačije: ovdje kažu „parićali smo se“. Kada idu „kampanat“ zvonari kažu: „jednu rundu kampanat“ ili „jednu turu kampanat“, „po starinski“.

Sl. 4,5 i 6, ilustriraju “kampananje” u Donjem Jelenju: Josip Perušić, Franjo Juretić, Vilko Juretić i Ivoslav Juretić.

Sl. 7 i 8 ilustriraju “kampananje” u Cerniku: cernički mežnjar Ivan Davidić i Ivica Zuber.

Opis “kampananja” u Kolanu na otoku Pagu

Prema kazivanju Ivana Šuprahe, zvonara crkve Sv. Luke u Kolanu, pripremno se “kampananje” koje je po glazbenoj strukturi vrlo slično grobničkom, naziva „u ime Boga“. Zvoni se u dva zvana, „mrtvi“ i „živi zvon“. Samu tehniku objašnjava vrlo kratko: „hvata klepce“ i „tuče u stranu“. Na videosnimci „kampananja“ koju je autor ovog članka snimio 19. prosinca 1987. godine na vlastitom terenskom istraživanju, jasno se vidi, da zvonar ima stalno poluotvorena usta, kako bi preko Eustahijeve cijevi izjednačio tlak s vanjske i unutarnje strane membrane u bubnjiću i spriječio pucanje bubnjića. Ista tehnika zaštite slušnog organa, prikazana je i na ikonografskom izvoru (sl.), unutar inicijala za slovo E, na foliji broj 88, iz rukopisnog Brevijara iz 15. stoljeća, koji se čuva u franjevačkom samostanu u Kamporu na otoku Rabu (K. Kos, 1969, 217, K. Galin, 1998, 456). Taj ikonografski izvor je izuzetno značajan, jer dokazuje da je „kampananje“, tj. tradicijski način izravnog, neposrednog zvonjenja s crkvenim zvonima u Hrvatskoj, staro najmanje 500 godina. Tu tvrdnju potkrepljuje i mišljenje muzikologa Stanislava Tuksara, da je rečeni Brevijar izrađen u Hrvatskoj, tj. da nije uvozni rad.

Slika br. 9. je preslika navedenog prikaza „kampananja“ na dva zvona u brevijaru iz 15. stoljeća, iz Kampora na otoku Rabu.

Slika br. 10 je preslika fotografije iz novinskog članka Bernarde Bernardić “Kampanavanje” uoči Mandaljenine u crkvi Sv. Marije Magdalene u Nerezinama

Opis “kampananja” u Novom Vinodolskom

Srećko Kabalin-Požup objavio je ovaj opis “kampananja” u Vinodolskom zborniku: “U stara vremena, u dane posebno značajnih crkvenih blagdana, poziv vjernika u crkvu na svetu misu označavao se je neuobičajenom zvonjavom, koja se je novljanskim rječnikom nazivala „KAMPANANJE“. To je posebna tehnika zvonjave u kojoj su sudjelovale dvije osobe. Jedna je osoba sjedila na mosnoj gredi zvonika između zvona „Alice“ i „Rebeke“, odnosno ranijih zvona, dok je druga osoba sjedila pokraj trećeg, danas „Velog zvona“.

Skladnim udaranjem, odnosno pomicanjem „bata“ (klepeta) u zvonu, sudionik u „kampananju“ udarao je naizmjenice, sad lijevom rukom bat zvona „Alice“, sad desnom „Rebeke“, dok bi se u određenim vremenskim razmacima oglasio milozvuk „Velog zvona“. Za vrijeme „kampananja“ krilo zvona nije se smjelo njihati, a zvuk zvona širio se sa visokog zvonika kroz rešetkaste prozore nad gradom i okolicom. Posljednji Novljani koji su „kampanali“ bili su :Franko Kabalin-Požup, njegov sin Ivan, Frankov zet Nikola Piškulić-Bracina, i sin mu Toma, kao i Frankov unuk Franjo. Njihovom smrću zamrlo je „kampananje“

u Novom, no treba se tješiti da su zvona ostala i da čekaju nove, mlade aktere, jer bi bilo štetno zanemariti i zaboraviti ove skladne akorde „kampananja“

Komparativno sagledavanje tradicije izravnog zvonjenja - „kampananja“

Kako autor ovog članka želi označiti da je „kampananje“ u gradu Grobniku, koje se izvodi u crkvi Sv. Filipa i Jakova kao posebno, specifično za Grobnik, autohtono, i velike starine¹, potrebno je učiniti usporedbu s sličnom, ali ipak u nekim elementima drugačijom tradicijom u susjednoj Sloveniji. To je relativno lako učiniti jer je slovenska etnologinja Zmaga Kumer objavila objavila još 1983. godine djelo „Slovenska glashbila in godci na Slovenskem“ („Slovenska glazbala i svirači u Sloveniji“) s dosta relevantnih podataka.

Držim potrebnim citirati iz tog rada neke dijelove koji pobliže opisuju tu tradicijsku pojavu neposrednog zvonjenja crkvenim zvonima u Sloveniji. U mojem prijevodu to glasi: „Pritrkavanje je poseban način zvonjenja, kod kojeg se u zvona udara neposredno s klatnom prema određenim ritmičkim obrascima. Ako su u zvoniku tri zvona, obično se udara klatnom na srednje i malo zvono, veliko zvono „leti“, što znači da se zvoni obično, potezanjem konopca. Srednje ili malo zvono može „letjeti“ a na veliko se udara, ili pak stoje sva tri.“ (Z. Kumer, 1983, 32). Iz ovoga navoda proizlazi da je zvonjenje kombinirano. To znači da su u upotrebi tri zvona, na dva se zvoni izravno, dok se treće zvono poteže konopcem. Kad sva tri zvona stoje, tj. ne njišu se, postoji mogućnost da se u sva tri zvona udara klatnom. Dakle: na svakom se zvonu slobodno izvodi ritmički obrazac, ali se ne navodi detaljno, kako se to čini.

Drugi nam citat iz spomenuta djela pruža podatke o prostornoj raširenosti tradicijskog nazivlja kojim se obilježava takva način zvonjenja. „Riječ pritrkavanje je sigurno gorenjska, premda je po Mercinu već dobila kakvoću stručnog izraza i nema razloga uvoditi druge (Z. Kumer, 1983, 33). „Sigurno riječ *pritrkavanje* nije jedini gorenjski izraz za taj način zvonjenja. Ponekad kažu da *pritrkavaju*, drugdje *nabijaju*, *priudaraju*, *klenkaju*. U Beloj krajini *klenkaju* ili *lingaju*, u Dolenjskoj – *klenkaju* i *potrkavaju*, u Notranjskoj – *klenkaju*, *potrkavaju* i *pinkaju*. U Primorskoj također *klenkaju*, a osim toga još *nabijaju*, *natolkavaju*, *tolkaju*, *tonkaju*, *tenklaju*, *trankaju*, *kantraju*, *klempanaju*, *klepetaju*, *kampelaju* ili *k'mpelaju* ili *k'mpanaju*,

kompanjaju ili kompenjaju, kompaniraju, natukaju, škantiraju. U Mletcima (Venecija) – *tonkaju, tamburaju, škomponotaju, škompanaju, mortelaju.* U Reziji – *klotanaju ili tintinaju.* U Koruškoj – *nabijaju, prtrkvaju, zgone biju ili sa peng'lnom pobijaju.* U Štajerskoj – *trijanče, trojanče, trjanče, terjanče, klenkaju ili u klenk zvone.* U Porabju – *klonkaju ili klonckaju.* Sigurno je još više sličnih izraza, ali je jasno, da su *pritrkavanje* i *klenkanje* s varijantama općenito najpoznatiji. (Z. Kumer, 1983, 34).

Iz navedenih je dijalekatskih naziva za izravno zvonjenje crkvenim zvonima u slovenskim pokrajinama vidljivo da se u Sloveniji jedino u primorskom dijelu koriste nazivi *k'mpanaju, kompanjaju ili kompenjaju, kompaniraju,* koji su slični hrvatskom primorskom, tj. grobničkom „kampananju“ –

Sljedeći opisi *pritrkavanja* u primorskoj Sloveniji pokazuju određene sličnosti iako ne i istovjetnost s grobničkim „kampananjem“. Zmaga Kumer kazuje (Z. Kumer, 1983, 38): „Na poticaj Jožeta Perjančiča nekoliko su dana kasnije *pritrkavali* u Vipavi .... na tri zvona, on sam je bio na velikom. Pokazao nam je pet *viža*: mercinovu ili „tu-hudu“, vipavsku, oberštajeriš, miješanu vipavsku i polovicu od vipavske. Za mercinovu kažu „ta huda“, jer je teška; jedan tuče takt („eden tolče takt“), drugi odbija, na treći udarac pak goste („gostijo“). Takt slobodno tuče svako zvono. Nije nužno da bude veliko zvono. *Odbijati* znači po njihovom udarati domah za vodećim zvonom. *Gostiti* pak nazivaju udarati brze udarce, nekakve osminke nasuprot prijašnjim četvrtinkama, ako se izražavamo notama. Ako ni jedno zvono ne zvonu, tj. ako ga ne pokreću konopcem, kažu da su *viže na mestu*. Vipavsku su pokazali ..... i odmah ju je objasnio: “Onaj koji tuče takt („tolče takt“), *tuče 1-2-3*, drugi mu odbija, dva se zatim mijenjaju, „goste“ („gostita“). Kod oberštajeriša, koji su pokazali odmah za vipavskim, imalo je vodeće zvono („vodilni zvon“) četiri udaraca, drugo mu je zvono *odbijalo* („odbijal“), preostala dva su *gustila* („gostila“) po osam udaraca. Zatim su *pritrkavali* još tako da je *veliki zvon tukao* na elektriku, na dva mala je jedan sam “kantkal”, a treći je zvonio na srednji. *Vižu* su nazivali *polovica od vipavske*“.

Navedeni primjer vipavskog zvonjenja u trodobnoj mjeri pokazuje veliku sličnost s grobničkim „kampananjem“ na način „ala mazurka (kao valcer)“.

Zmaga Kumer (Z. Kumer, 1983, 34) u svome tekstu upozorava na ipak nejedinstvenu terminologiju. Naime, pod istim se nazivima može podrazumijevati nešto drugo: “Ponegdje znaju vrlo detaljno razlikovati

razne načine zvonjenja jer upotrebljavaju izraze koji drugdje znače nešto drugo. Na primjer u Slavini kod Pivke je:

- 1 - „zgunjenje“, obično zvonjenje na konopac,
- 2 - „klenkanje“ je zvonjenje jednim zvonom na jednu stranu, tj isto što i na rub zvona,
- 3 - „potrkavanje“ je neposredno udaranje na sva zvona,
- 4 - „kompaniranje“ je kad se veliko zvono njiše a na druge udaraju klatnom “.

Zaključak

Grobničko „kampananje“, tj. izravno zvonjenje crkvenim zvonima u crkvi Sv. Filipa i Jakova, pokazuje jedinstvenu glazbenu strukturu u kojoj se ritmički obrazac, premješta, odnosno ciklički šeće sa zvona na zvono i ponovno se vraća na prvo zvono. To se načelo ponavlja određeni broj puta. Takav je način zvonjenja tipičan i za dvodobnu („a la marš“) i za trodobnu mjeru („a la mazurka“). Sudeći po starini naziva „zvonit u okolo“ zabilježenom u rječniku iz 17. stoljeća (Mikalja, 1649-1651) tradicija se takvog zvonjenja se može odrediti na oko 350 godina.

Uvodno se zvonjenje, kao značajan glazbeni strukturalni dio tog zvonjenja, pokazuje također kao specifičnost grobničkog „kampananja“. I ono se kao „pridudaranje, priudaranje“ također nalazi u rječniku iz 18 stoljeća (DellaBella, 1728).

Ikonografski izvor iz 15. stoljeća u Kamporu na otoku Rabu domaće je izrade, i izvanredno dobro pokazuje tehniku izravnog zvonjenja na crkvenim zvonima, na taj način da se klatna zvona drže u rukama, odnosno „kampananje“. Taj nam izvor opravdava tvrdnju da je tradicija „kampananja“ u Hrvatskoj, a tako i u Grobniku, vrlo duga, gotovo 500 godina.

Vlastita, također, raznolika i bogata terminologija za „kamapanje“ potvrđuje činjenicu, da se ta tradicija razvijala dugo kao lokalna tradicija, iako je fenomen „kampananja“ u Hrvatskoj i šire poznat.

Sve to upućuje na činjenicu da tu vrijednu, drevnu kulturnu tradiciju, treba vrlo temeljito istražiti!

L I T E R A T U R A

I.

Ardelio Della Bella: Dizionario italiano, latino, illirico, Venecija 1728.

Bernarda Bernardić: Narodni običaji kroz godinu – članak objavljen u Vjesniku, 19.1. 1998. godine, str.21.

Srećko Kabalin – Požup: Novljanska zvona, III Vinodolski zbornik, Novi Vinodol.

Koraljka Kos: Muzički instrumenti u srednjovjekovnoj likovnoj umjetnosti Hrvatske, Rad JAZU br. 351, Zagreb 1969.

Zmaga Kumer: Slovenska glasbila in godci na Slovenskem, Ljubljana 1983.

Jakov Mikalja: Blago jezika slovinskoga, Loreto-Ancona, 1649-1651.

II.

Magnetofonske (audio) i video snimke zvonjenja crkvenim zvonima u Hrvatskoj, koje se čuvaju u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu

Autori:

Vinko Žganec – (magnetofonske snimke):

- BREST u Istri: magnetofonska vrpca broj B 2c, čuva se u fonoteci ZIF-a. (21a = zvonjava crkvenih zvona u trajanju od 40 sekundi; 21 b = “kantavanje” zvonima)

Krešimir Galin – (videosnimke):

- VELIKO TRGOVIŠĆE u Hrvatskom zagorju (videosnimanje od 28.12.1987.)

Videosnimke br. 22 i 23, čuvaju se u fonoteci ZIF-a; popisna lista magnetofonske snimke br 2061.:

Kapelica Sv. Jurja, s 4 zvona; zvonar – Stjepan Lojna, r.21.10.1951., o.Juraj, m.Milica.

- selo u Hrvatskom zagorju (videosnimanje od 28. 12. 1987).

Videosnimka br. 25, čuva se u fonoteci ZIF-a, popisna lista magnetofonske snimke br. 2061.

Crkva, zvonar Slavko Zgorelec

- OROSLAVLJE u Hrvatskom zagorju (videosnimanje od 27.12. 1987.)

Videosnimka br.2, čuva se u fonoteci ZIF-a, popisna lista magnetofonske snimke, br.

2062.

Župna crkva Sv. Marije, s 3 zvona; zvonar – Ivan Gospočić, r. 18.12.1931., o. Janko, m. Marica.

- TURNIŠĆE DESINEČKO u Hrvatskom zagorju (snimanje 27.12.1987.)

Videosnimka br 11, 12 i 20; čuva se u fonoteci ZIF-a, popisna tofonske snimke,br. 2062.

- KOLAN na otoku Pagu u Hrvatskom primorju (snimanje 19.12.1987.)

Videosnimka u privatnoj zbirci Krešimira Galina.

Crkva Sv. Luke, s dva zvona; zvonari – Ivan,Šupraha r. 11.4. 1930, o. Šime, m. Kate; Ante Šugar, r. 21.9. 1928, o. Frane, m. Matija.

- NEREZINE na otoku Lošinju na Kvarneru (snimanje 1985. godine)

Videosnimka , tj. videokazeta br. 87, čuva se u video/fonoteci ZIF-a.

Samostan Sv. Franje, tri zvona, zvonar – Nevio Sokolić

Bilješke

¹Kao što je rečeno, starinu potvrđuje očuvani naziv “zvonit u okolo” zabilježen u rječniku iz 17. stoljeća, i ikonografski izvor iz 15. stoljeća u Kamporu na otoku Rabu.

Alenka Juretić

GROBNIČKE PUČKE MOLITVICE¹

U večerima pred spavanje, u vrijeme bez radija, televizije, nosača zvuka i računala, koji danas u većini ispunjavaju slobodno vrijeme djece i odraslih, ljudi su se molili i učili djecu moliti.

Osim osnovnih molitava, vezanih za crkvu i liturgiju, ljudi su stvarali svoje vlastite molitve i učili njima djecu. One se pamte i mole još i danas. Nisu se molile u crkvi ali su bile prisutne u kući: pred spavanje, nakon buđenja, prije jela, poslije jela, prije rada, učenja.... tj. u svakodnevnom životu.

Možemo ih nazvati obiteljskim molitvama, kućnim molitvama koje su svakako dio vjerskog kućnog odgoja.

Može se pretpostaviti da su nastale od improvizacija na osnovi emocija vezanih prije svega za Svevišnjega, za dijete ali i za ostale članove obitelji.

Autori tih molitvica su, u najvećoj mjeri, bake i mame. Vidljivo je da su sve molitvice i duhovni tekstovi plod emocija, želja, stvaralaštva, da su prenošene usmenom predajom s koljena na koljeno, da su doživjele tekstualne promjene ali su sačuvane do današnjih dana. Među prikupljenim molitvama i duhovnim tekstovima bilo je i takvih za koje se moglo pretpostaviti da su ranije objavljeni, ali im nije bilo moguće odrediti tiskani izvornik. Kako su i takvi tekstovi prenošeni usmenom predajom, zaslužili su objavljivanje među pjesmama prikupljenim na terenu. Sigurno je da su ih ljudi izgovorili s vjerom, ljubavlju i sa strahopoštovanjem.

Jutarnja molitva 1.

(p. Ruža Juretić r. Matejčić, 1912., Ratulje)

*Dobro jutro, Isusiću moj,
celi dan kraj mene stoj.*

*Ne pusti me,
za ruku drži me.*

*Čuvaj mi dušu
i telo moje.*

*Brani me od zloće se,
i vavik budi kraj mene.*

*Budi s manun
celi dan i noć,
da moren Tebi,
kad umren, doć.*

Jutarnja molitva 2.

(Josipa Šporčić r. Arbanas, 1944., Dražice)

*Bože, Ti si svojom moći
i ove me čuvao noći:*

*da ustanem s tijelom zdravim,
da ustanem z dušom čistom.*

*Pa sada Te, eto, molim
i ovaj me dan nahrani
i od svakog zla obrani.*

*Dobro ću Ti činiti
i pobožna uvijek biti.*

Jutarnja molitva 3.

(Ruža Juretić r. Šimac, 1934., Ratulje)

*Bijelog dana eto k nama,
hajdmo Bogu s molitvama,
da u radu našem danas
od zla svakog očuva nas.*

Molitva na polne

(Tereza Ban r. Reljac, r. 1933., Podhum)

*Bogu hvala i Presveton Trojstvu
i Blaženoj Djevici Mariji,*

ka će me oslobodit

od sih napasti, boli i žalosti

sad i na času smrti naše, amen!²

Molitva prije jela 1.

(Ruža Juretić r. Matejčić, r. 1912., Ratulje)

*Križu božji,
se to va me složi,
i pomози
da mi jilo snagu da,
i telo ojača.*

Molitva prije jela 2.

(Marko Brnelić, rođ. 1987., Dražice)

*Dojdi, Gospodine,
budi nan gost.
Blagoslovi nan hranu
i bit će nan dost.*

Molitva prije jela 3.

(Anita Cuculić r. Pilčić, 1955., Podhum)

*Blagoslovi, Bože, ovo jelo
da ojača naše telo!
U ime Oca, Sina i Duha Svetoga!*

Molitva prije jela 4.

(Tereza Ban r. Reljac, r. 1933., Podhum)

*Gospodine, dođi z nami obedvat
i blagoslovi ovi dari
ča ćemo jih pojist
po tvojoj dobroti
u Kristu, Gospodinu našem,
amen!*

Molitva poslije jela

(Dragica Fak r. Juretić, 1940., Martinovo Selo)

*Hvala Bogu i Majčici Božjoj
ka nas je nahranila
hrančice svoje!
Ki je nima, Bog mu je daj
a nan je ne uzmanjkaj!*

Molitva Svetoj Terezi(Vlč. Josip Šimac, rođ. 1939., Jelenje
i Lidija Radetić r. Hlača, 1933., Lukeži)

*Terezice moja mala
ja Te lipo molin,
Isusiću reci
da ga jako volin.*

Bože moj

(Leonka Juretić r. Grlaš, 1937. Martinovo Selo)

*Mili Bože moj,
daj mi blagoslov svoj.
Čuvaj mi noćni san,
daruj mi novi dan.
Kraj mene ti budi,
da ne živim sam.*

Molitva Terezi, Isusu i Mariji

(Tereza Ban r. Reljac, r. 1933., Podhum)

*Terezice sveta
ponizno te molim,
ti Isusu reci
da ga jako volim.*

*Isuse moj dragi,
priljateljju moj,
daj namiri blagoslov
našoj kući toj.*

*Bogu hvala i Presvetom Trojstvu
i Blaženoj Djevici Mariji,
ka će nas osloboditi
od svih napasti, bolesti i žalosti
sada i u času smrti naše, amen!*

Molitva pred kapelicun

(Ivanka Rak, rođ. 1933., Čavle)

*Hvaljen isus i Marija !
Budite mi kumpanija!
i po danu i po noći
i po mojoj potreboći!*

Molitva za roditelje

(Josipa Šporčić r. Arbanas, 1944., Dražice)

*Dragi Bože, čuj mi želje:
čuvaj moje roditelje!
Sve su svoje za me dali
sve su za me žrtvovali.
Tko im sada platit može?
Nagradi ih Ti, o Bože:
zdravlje, sreću, vječni raj
ko nagradu Ti im daj.*

Molitva za najdraže

(Gordana Juretić Perušić, 1960., Jelenje)

*Isusiću, ja Te molin
da mami puno snage daš,
da mi ćaću očuvaš,
od nevrimenta sakega.
Sestrici, bratu, zdravji daj,
mirno živjenji i put va raj.*

Terezina molitva

(Tereza Ban r. Reljac, 1933., Podhum)

*Dragi moj Bože
pun ljubavi, dobrote i milosrđa
molin Te, pomози mi oprit vrata
da dojdeš va moju dušu i moje srce,
da ostaneš zavavik va meni,
da se nikada ne odvojiš
od mene, amen!*

Molitva za dite

(Leonka Juretić r. Grlaš, 1937., Martinovo Selo)

*Daj da moje dite uči
i puno tega zna,
za blagoslov te molin
Majčice moja.
Da poštuje oca, mater
isto tako jude se,
nauči ga, ja te molin!
O moj Gospode.
Daj da moje dite
pošteno čez život gre,
daj mu puno mira
i životne snage.
Amen!*

Hvala

(p. Ruža Juretić rođ. Matejčić, 1912., Ratulje)

*Hvala Bogu i Božiću
dokli j' kruha na stoliću.
Hvala dragon Isusiću
dokli j' vode va žmujiću.
Hvala dragoj Majčici
na slatkoj pogačici.*

Zahvala Bogu 1.

(Franka Sudan Beba, r.1928., Dražice)

*Zahvalit ću Bogu
da su me čuvali
ovaj dan današnji.
Neka me čuvaju
ovu noć noćasnjju.
Križem legnen
križem stanen.
Križ nas čuva do pol noći.
Anjel Božji od pol noći.
Ako se ja stanen,
Bogu hvala dajen.
Ako se ne stanen,
Bogu dušu preporučujen.
Amen!*

Anjele Božji

(Đurđa Baffo r. Juretić 1948., Jelenje)

*Anjele Božji,
čuvaru moj
pejaj me puten Božjin.
Čuvaj me od sakega zla,
dušu i telo.
Amen!*

Zahvala Bogu

(Ivana Linić r. Žagar, 1927., Svilno)

*Bogu hvala
i Majčici Božjoj od Trsata
ka nas je čuvala ov sveti dan,
da bi nas čuvala i svetu noć.
Svakakova zla, sakakove neprilike
jake boli, nagle smrti,
smrtnega griha duše i tela.
Amen!*

Anđele čuvaru

(Marko Brnelić, r. 1987., Dražice)

*Anđele mili, čuvaru moj
kraj posteje moje stoj.
Prijatelju premili,
ovu noć me čuvaj Ti.*

Večernja molitva Anjeliću

(Anita Cuculić r. Pilčić, 1955., Podhum)

*Anjeliću čuvariću,
 ki si me čuval ov dan,
 čuvaj me i ovu noć:
 od teške boli,
 nagle smrti,
 griha smrtnega
 pogubjenja dušice i tela.
 Amen.*

Laku noć

(Anita Cuculić r. Pilčić, 1955., Podhum)

*Laku noć!
 Dobro spi!
 Zidu se obrni,
 i Bogu se pomoli!*

Večernja molitva 1.

(Ruža Juretić r. Šimac, 1934., Ratulje)

*Ja gren spat,
 Boga zvat
 i Mariju milovat,
 Marija je Božja mat.*

Večernja molitva 2.

(Đurđa Baffo r. Juretić, 1948., Jelenje)

*Ja gren spat,
 Boga zvat
 i Mariju milovat,
 ka je sina porodila,
 semu svitu Spasiteja.
 Nebesa se otvoriše
 anđeli se pokloniše.*

Večernja molitva 3.

(Đurđa Baffo r. Juretić, 1948., Jelenje i Lidija Radetić r. Hlača, 1932., Lukeži)

*Hvala Bogu, projde danak
 I dohaja slatki sanak.
 Ali prije neg ću spat,
 Bože, Tebe ću prizvat:
 da mi budeš u pomoći
 nastajući ove noći,
 da me saka tuga mine
 I sunce mi opet sine.*

Večernja molitva 4.

(Slava Klič r. Colnar, 1928., Podkilavac)

*Križen legnen,
križen stanen.*

Križ me čuva do pol noći, anjel božji od pol noći,

Isus dragi se do smrti.

*Ako se ustanen,
Bogu hvalu dajen.*

*Ako ne ustanen,
Bogu dušu dajen.*

Večernja molitva 5.

(Veljka Puljanić r. Maršanić, 1940., Ratulje)

Križen legnen, križen stanen.

Križ me čuva do pol noći,

*od pol noći anjel čuvar
a se do smrti Isus I Marija.*

Večernja molitva 6.

(Marica Maršanić r. Radetić, 1932., Lukeži)

Ja sad va posteju lježen.

Ako se jutra zdrava stanen.

Bogu hvalu dajen.

Ako se ne stanen

Bogu dušu i telo dajen.

Amen.

Večernja molitva 7.

(Barica Kapš r. Ban, 1933., Podhum)

*Tiha noć se, eto spusti
na počinak moran poč.*

*O, anđele lipi moj,
uz postelju moju stoj.*

*Prijatelju premili
ovu noć me čuvaj ti.*

Večernja molitva 8.

(Emica Zaharija r. Lolić, 1928., Dražice)

*Ja gren spat, Boga zvat
i Mariju milovat.*

Marija je Božja mat.

Ako se ja stanen

Bogu dušu dajen.

Ako se ne stanen

Vama, Bože, moju dušicu dajen!

Isus i Marija bili nan na pomoći

i po danu i po noći

i va sakoj potriboći!

Anđelu čuvaru

(Vera Juretić r. Smirčić, 1938., Lopača)

*O, Božji anđel, ti si moj čuvar
po milosti Gospodina opredjeljen.*

*Tebe molim da me braniš
od grešnih nagnuća,
od đavolskih zasjeda,
od svjetovne obmane,
od nečistih naslada.*

*Amen!***Isuse moj**

(Vera Juretić r. Smirčić, 1938., Lopača)

*Isuse moj,
pošalji mi Duha svetoga
da moren mirno spat
i sotonu potirat.*

*Hodi, sotonu, od mene ća!
U ime Oca, Sina i Duha svetoga*

*Amen!***Isuse!**

(Đurđa Baffo r. Juretić, 1948., Jelenje)

*Dragi Isuse,
pošalji mi svetog Duha
da mi razbistri pamet,
očisti srce moje,
da buden mudar, dobar i pošten
Tebi na hvalu i slavu*

*Amen!***Sveta krvca**

(Đurđa Baffo r. Juretić, r.1948. Jelenje)

*Sveta krvca padala,
po zemjici kapala.
Anjeli ju pobirali,
va kalež stavjali.
Ki bi ovo izmolil
saki petak pet put
i subotu tri put,
ti se ne bi bal va gori zgubit,
ni va moru utopit.*

Večernja molitva 9.

(Leonka Juretić r. Grlaš, 1937., Martinovo Selo)

*Ja gren spat, Boga zvat
i Mariju milovat.*

Marija je Božja mat.

Sveta Katarina, dal te bole ranice?

*Ne bole me ranice,
leh me boli srdašce
va Isusa gjedajuć,
slavna krvca padajuć,
anjeli je pobirali.*

Mat Marija govori:

Ki bi tu molitvicu zmolil

*saki petak tri put,
saku sobotu tri put,
saku nediju tri put,
tri bi duše otkupil:*

prvu duša majčinu,

drugu duša očevu,

treću dušu sam svoju,

da se ne bi va gori zgubil,

da se ne bi va moru utopil,

i da se ne bi bal

svetoga sakramenta prijet.

Tršačka žeja

(Đurđa Baffo r. Juretić, 1948. Jelenje)

*Kad je mat Marija po svitu hodila,
sina j' svojga imenon zazivala:*

*“Sine moj, si l' mi još kadi živ
si l' mi se nahodil?”*

*“San, mat Marijo, živ
i živ san se nahodil.*

*Hote, k meni, Marijo, bivat,
pul mene ćete zlatnun žlicun jist.”*

*“Ne gren ja, sine, tebi bivat
već gren ja na Trsat stanovat,
tamo će meni judi dari darivat
a Majčica tršačka čuvat.”*

Nebeski zagovorniče

(Vera Juretić r. Smirčić, 1938., Lopača)
*Nebeski zagovorniče,
 čijim sam imenom počašćena,
 zagovaraj me uvijek kod Boga,
 učvrsti me u vjeri i krijeposti,
 štiti u borbi da pobijedim neprijatelja
 da zavrijedim postići vječnu slavu, Amen.*

Prosenova molitva za delo³

(Mira Brnelić r. Juretić, 1933., Brnelići)
*Bože dragi,
 ja Te lipo molin
 da v Riki žurnadu zaslužin,
 dicu nahranin
 i sebi postoli kupin.
 Budi s manun
 i daj mi to delo
 aš mi jako rabi
 i za njega te molin.
 Pazi, znaš,
 ako mi žurnadu ne daš,
 ne čekaj me na Lubanju.
 Neću doć
 ako mi nećeš pomoć!*

Oj, čovječe pravedniče

(Jožica Juretić r. Katić, 1915., Martinovo Selo)
*Oj, čovječe pravedniče,
 jedan Božji sljedbeniče.
 Ako misliš Božji biti,
 čini dobro za života!
 Poštuj brata starijega,
 i tebe će mlađi tvoji.
 U dobru se ne ponesi,
 a u zlu se ne ponizi!
 Na tuđe se ne lakomi!
 Jer, čovječe pravedniče,
 kad čovjeku smrti dođe,
 ništa sobom ne poneseš,
 već skrušene bijele ruke
 i pravedna djela svoja.*

Gospode Bože

(Franka Sudan Beba, r. 1928., Dražice)

*Gospode Bože, čuvaj me:
od sakega zla,
velika i mala,
znana i neznana,
duševnog pogubljenja,
nagle nepripravne smrti,
teške boli
i griha smrtnoga!
Amen!*

Križen legnen

(Marica Maršanić r. Radetić, 1932., Lukeži)

*Križen legnen, križen stanen
križ me čuva do pol noći.
Od pol noći anjel var, moj čuvar.
Tamo gori jedan križ
pod njen Marija mat kječi,
zlatnu knjigu moljaše,
z Maslinske gore.
Jedna duša došla,
na paklenska vrata.
Sotona joj govori:
“Oj ti, dušo, hodi ća,
ti znaš anjelsku molitvicu molit”.
Blazi tebi ki ju znaš
i onemu ki te ju j’ navadil.
Ki ju zna, ne boji se
va moru utopit,
ni va gori zgubit
ni prez svetoga sakramenta umrit.*

Spase mili

(Barica Juretić r. Kuzmić, 1935., Trnovica)

*Ja Te molim, spase mili,
pomozi mi vijek u sili.
Kad mi zadnja ura dođe,
da mi duša na sud pođe.
Nek pokrijepi prije Tvoje
tijelo i krv srce moje.
Stan kod sebe svima daj
kad nam žića bude kraj.
Amen!*

Molitva petkom

(Emica Zaharija r. Lolić, 1928., Dražice)

Danas je petak, peti dan
kad je Isus na muke šal.

Još mu Marija govori:
"Oj, ti, sinko, dušo moja,
preveliku muku trpiš."

"Pravo, majko, govoriš!"

Od velike mučice
so kamenji pucaše,
si grobi se otvaraše,
mrtvi judi zihajaše.

Ki to zna, tri put na dan zmolit,
on se ne bi bal

ni va moru utopit,
ni va gori izgubit

ni bez svetoga sakramenta umrit.

Molitva na početku dana

(Ruža Juretić r. Šimac, 1934., Ratulje)

Slavin Te, Gospodine!

Ti si jutro i večer,
početak i suršetak vrimena.

Hvala ti na noćnemu miru
i za svitlo novega dana.

Tebi pripada moje telo i duša.

Od tebe dohaja se ča se dogaja.

Gospodine Isuse Kriste, svitlo svita:

Ti si put kin danas gren,

Ti si istina ka me vodi,

Ti si život kega nahajan.

Daj mi svoju ljubav,
da te gjedan va judih.

Daj mi strpjenji i mir
i čuvaj me va svojoj ljubavi,

Amen!

Preporuka Bogu

(Tereza Ban r. Reljac, 1933., Podhum)

*Gospodine Bože,
dođi u moju dušu!
Sve je pusto i prazno kad te nema.
Kad dođeš,
što god nađeš u mojoj duši
što ti se ne sviđa,
što ti nije drago,
što se protivi tvojoj svetoj volji,
to sve izbaci,
iščupaj,
očisti moje srce od svega,
da samo Ti kraljuješ u njemu!
Dođi, liječniče,
Izliječi moju dušu od grijeha!
Dođi, sunce svjetlosti,
rasvijetli moju dušu zrakama božanske milosti!
Dođi,
ognjem ljubavi
zapali u meni vatru svoje ljubavi!
Amen!*

Kad se duša s telon dili

(Barica Kapš r. Ban, 1933., Podhum⁴)

*Kad se duša s telon dili,
rado bi se razdilila,
al se boji strašnog đavla,
strašnog đavla paklenskoga.
Dohajaju tri sotone
jako grde, nespodobne.
Nokti su njen otklopljeni,
zubi su njen otvoreni,
žele dušu pograbiti.
Duša cvili, duša plače,
Majku Božju zazivaše.
Raju vrata otvorena,
a dušica sa vesela
veselo se j' poklonila,
vrata joj se zatvorila.
Duša cvili, duša plače,
Majku božju zazivaše.
Isus sidi na polače,*

svetom Petru govoraše:
 "Reci, Petre, ovoj duši
 neka ide
 velin puten, malon stazon,
 tu će naći frižak grobak."
 Šla je duša velin puten, malon stazon,
 i našla je frižak grobak.
 Tu zaziva svoje telo
 da gre Bogu račun dati,
 telo mora odgovarat.
 "Stani gori, moje telo,
 da bi bilo već ukleto
 ko je mene na grih natiralo."
 Šla je duša nazad
 velin puten, malon stazon.
 Raju vrata otvorena
 a dušica, sa vesela,
 veselo se j' poklonila,
 vrata su se zatvorila.
 Duša cvili, duša plače,
 Majku Božju zazivaše.
 Isus sidi na polači
 svetom Petru govoraše:
 "Zami, Petre, ovu dušu
 i nesi je na studiru,
 kome vagne, nek mu bude."
 Duši j' vage pomanjkalo
 kuliko su tri kameni malinovi.
 A tu stoje tri sotone
 jako grde, nespodobne,
 žele dušu pograbiti.
 Nato dojde mat Marija,
 potočila tri suzice,
 duša j' vage zadobila
 kuliko su tri kameni malinovi.
 Zajokale tri sotone
 jako grde, nespodobne:
 "O Marijo, Marijo,
 ča si ti to nan storila?"
 Ona veli:
 "Otiđite, tri sotone
 jako grde, nespodobne!
 Ta je duša prava moja.

*Ako j' jila, ako j' pila,
ona j' meni zahvalila,
redovito svetoj maši hodila."*

*I nestanu tri sotone
jako grde, nespodobne.
Otvore se rajska vrata
i primiše dušu malu.
Zagovorom Majke Božje
rajsku slavu uživala.*

Obična korizmena molitva

(Olga Sudan r. Valjan, 1937., Dražice)

*O, preslavno sveto Telo,
ko j' z Prečiste djeve zneto,
na oltaru ponešeno,
na oltaru posvećeno,
poslal Vas je Otac z neba
da primite muku za nas
i korite male ljude!
Otkupimo naše duše!
Sirotice milo plaču,
udovice veo pletu.
Mat Marija križu dojde,
križ Marija zamaše,
suzami ga zaliva.*

*Isus s križa odgovara:
"Otkuda je tvoja žena?"
"Sinko mili, sinko dragi,
do sad san ti bila majka,
do sad san ti tuja žena!"
"Ne moren van reći – majko,
aš bi mene već mučili,
veće bi mi muke dali.
Već me muče suze Vaše,
leh na križu rane moje;
već me muči milovanji,
leh na križu spredivanji!"
Još govori slavna Majka,
slavna majka Isusova:
"Ki to more grešnik reći
saki dan ove Korizme,
tri put jutro, tri put večer
četrdeset i sedan dan,*

Ja bin njega istjerala
 iz kora pakla, živa ognja vanka.
 Ja bin njega postavila di stoji
 Otac i Sin i Duh Sveti,
 tri pršone, Bog jedini,
 jedna narav božanstvena.
 Ki to ufanje zahaja,
 svoju dušu ne zaklada!"
 Ove muke vikovite
 sad nan budi Božje dike,
 slavne Majke prevelike! Amen!

Molitva svetog Martina⁵

(Lidija Radetić r. Hlača, 1932., Lukeži i Tereza Ban r. Reljac, 1933.
Podhum)

Povij, dite, meni, ča j' jedan!
 Jedan je sam Gospodin Bog i ti slavni, sveti križ Njegov!
 Sveti Martine, moli za nas!

Povij, dite, meni, ča su dva!
 Dva su stabla Mojsijeva;
 jedno je jedinstvo – sam Gospodin Bog i ti slavni, sveti križ Njegov!
 Sveti Martine, moli za nas!

Povij, dite, meni, ča su tri!
 Tri su patrijarha – Izak, Jakov i Abraham,
 dva su stabla Mojsijeva,
 jedno je jedinstvo – sam Gospodin Bog i ti slavni, sveti križ Njegov!
 Sveti Martine, moli za nas!

Povij, dite, meni, ča su četiri!
 Četiri su evanđelista – Ivan, Luka, Marko, Matej,
 tri su patrijarha – Izak, Jakov i Abraham,
 dva su stabla Mojsijeva,
 jedno je jedinstvo – sam Gospodin Bog i ti slavni, sveti križ Njegov!
 Sveti Martine, moli za nas!

Povij, dite, meni, ča jih je pet!
 Pet je ranic na Bogu,
 četiri su evanđelista – Ivan, Luka, Marko, Matej,
 tri su patrijarha – Izak, Jakov i Abraham,
 dva su stabla Mojsijeva,
 jedno je jedinstvo – sam Gospodin Bog i ti slavni, sveti križ Njegov!

Sveti Martine, moli za nas!

*Povij, dite, meni, ča jih je šest!
Šest je vodonos kamenih,
pet je ranic na Bogu
četiri su evanđelista – Ivan, Luka, Marko, Matej,
tri su patrijarha – Izak, Jakov i Abraham,
dva su stabla Mojsijeva,
jedno je jedinstvo – sam Gospodin Bogi ti slavni, sveti križ Njegov!
Sveti Martine, moli za nas!*

*Povij, dite, meni, ča jih je sedan!
Sedan je žalosti i radosti Blažene Djevice Marije,
šest je vodonos kamenih,
pet je ranic na Bogu
četiri su evanđelista – Ivan, Luka, Marko, Matej,
tri su patrijarha – Izak, Jakov i Abraham,
dva su stabla Mojsijeva,
jedno je jedinstvo – sam Gospodin Bog i ti slavni, sveti križ Njegov!
Sveti Martine, moli za nas!*

*Povij, dite, meni, ča jih je osan!
Osmora su nebesa,
sedan je žalosti i radosti Blažene Djevice Marije,
šest je vodonos kamenih,
pet je ranic na Bogu
četiri su evanđelista – Ivan, Luka, Marko, Matej,
tri su patrijarha – Izak, Jakov i Abraham,
dva su stabla Mojsijeva,
jedno je jedinstvo – sam Gospodin Bogi ti slavni, sveti križ Njegov!
Sveti Martine, moli za nas!*

*Povij, dite, meni, ča jih je devet!
Devet je korih anjelskih,
osmora su nebesa,
sedan je žalosti i radosti Blažene Djevice Marije,
šest je vodonos kamenih,
pet je ranic na Bogu
četiri su evanđelista – Ivan, Luka, Marko, Matej,
tri su patrijarha – Izak, Jakov i Abraham,
dva su stabla Mojsijeva,
jedno je jedinstvo – sam Gospodin Bog i ti slavni, sveti križ Njegov!
Sveti Martine, moli za nas!*

Povij, dite, meni, ča jih je deset!
 Deset je zapovjedih Božjih,
 devet je korih anjelskih,
 osmora su nebesa,
 sedan je žalosti i radosti Blažene Djevice Marije,
 šest je vodonos kamenih,
 pet je ranic na Bogu
 četiri su evanđelista – Ivan, Luka, Marko, Matej,
 tri su patrijarha – Izak, Jakov i Abraham,
 dva su stabla Mojsijeva,
 jedno je jedinstvo – sam Gospodin Bog i ti slavni, sveti križ Njegov!
 Sveti Martine, moli za nas!

Povij, dite, meni, ča jih je jedanajst!
 Jedanajst je djevic okrunjenih i neokrunjenih,
 deset je zapovjedih Božjih,
 devet je korih anjelskih,
 osmora su nebesa,
 sedan je žalosti i radosti Blažene Djevice Marije,
 šest je vodonos kamenih,
 pet je ranic na Bogu
 četiri su evanđelista – Ivan, Luka, Marko, Matej,
 tri su patrijarha – Izak, Jakov i Abraham,
 dva su stabla Mojsijeva,
 jedno je jedinstvo – sam Gospodin Bog i ti slavni,
 sveti križ Njegov!
 Sveti Martine, moli za nas!

Povij, dite, meni, ča jih je dvanajst!
 Dvanajst je apostolih Božjih
 jedanajst je djevic okrunjenih i neokrunjenih,
 deset je zapovjedih Božjih,
 devet je korih anjelskih,
 osmora su nebesa,
 sedan je žalosti i radosti Blažene Djevice Marije,
 šest je vodonos kamenih,
 pet je ranic na Bogu
 četiri su evanđelista – Ivan, Luka, Marko, Matej,
 tri su patrijarha – Izak, Jakov i Abraham,
 dva su stabla Mojsijeva,
 jedno je jedinstvo – sam Gospodin Bog i ti slavni, sveti križ Njegov!
 Sveti Martine, moli za nas!

*Povij, dite, meni, ča jih je trinajst!
Trinajsti je sam Gospodin Bog,
dvanajst je apostolih Božjih
jedanajst je djevic okrunjenih i neokrunjenih,
deset je zapovjedih Božjih,
devet je korih anjelskih,
osmora su nebesa,
sedan je žalosti i radosti Blažene Djevice Marije,
šest je vodonos kamenih,
pet je ranic na Bogu
četiri su evanđelista – Ivan, Luka, Marko, Matej,
tri su patrijarha – Izak, Jakov i Abraham,
dva su stabla Mojsijeva,
jedno je jedinstvo – sam Gospodin Bog i ti slavni, sveti križ Njegov!
Sveti Martine, moli za nas!*

Bilješke

¹ Tekst o grobničkim pučkim molitvicama preuzet je iz knjige Alenke Juretić *Grobnički luštrini*, Grobnički zbornik - Posebna izdanja, knj. 4., Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine, Jelenje 2004.

² Iza ove molitve moli se “Anđeo gospodni”.

³ Prema kazivanju Mire Brnelić, Prosen je 1938. godine svakodnevno odlazio u Rijeku na nadnice. Kad bi stigao na Lubanj, zastao bi ispred kapelice i pomolio se. Ljudi su znali za njegove molitve pa su ga slijedili u želji da ih čuju. Kazivačica je zapamtila jednu od tih molitava.

⁴ Ovu duhovnu pjesmu kazivačica je čula od pokojne none 1945. godine, naučila je i zapamtila. Nona je rođena 1863. godine, a umrla je 1947. godine u 84. godini života.

⁵ Prema riječima kazivačice Lidije Radetić molitve Sv. Martina, suzaštitnika župe Jelenje, moli se za vrijeme rata, elementarnih nepogoda, te uz postelju umirućeg. Molitvu počnu moliti određene žene *počimalje* koje znaju dobro moliti, tečno bez greške, koja se u molitvi ne smije dogoditi. Tereza Ban je molitvu naučila kao vrlo mala djevojčica od svoje pokojne bake i od tada je moli. Molitva se moli u grupi a i pojedinačno. Sveti Martin je veliki pomoćnik svima koji mu se molitvom obrate pogotovo na blagdan sv. Martina odnosno “Martinje”.

VRELA

dr. sc. Iva Lukežić

SPOMENICA ŽUPE GROBNIK

Sastavljen je pregled bilježaka po godinama. U pregledu nisu obuhvaćene bilješke o redovitim pastoralnim djelatnostima: biskupske i druge vizitacije, broj prvopričesnika, pričesnika, krizmanih, vjenčanih i sl., procesije i lokalne proslave, problemi s učiteljima, vjeronaukom i orguljašima.

Od početka do zaključno 1905. isti je rukopis župnika Miroslava Babića

Početne stranice

- Prijepis Zavjetnoga lista od 5. IX. 1722.
- Prijepis Zavjetnoga lista od 7. IX. 1830.
- Prijepis Zavjetnoga lista za klečanje 13. rujna iz 1886.
- U zgradama je dodana bilješka: *“Originali ovih zakladnih listova čuvaju se u župnoj blagajni pohranjeni”*.
- Bilješka o vlč. Martinu Juretiću (župniku od 1843. do 1901.) s popisom njegovih 36 pomoćnika.

1901.

- Bilješka o dolasku župnika Miroslava Babića i zbivanjima u 1901. godini.

1902.

- Obnovljen blagoslov oltara Presvetoga Srca Isusova.

1903.

- Postavljen novi oltar sv. Josipa s kipovima sv. Roka i sv. Antona.
- Politička zbivanja.
- Ustrojena Hrvatska seljačka zadruga kao filijala Hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu; predsjednik župnik M. Babić.

1904.

- Prvi dio teksta poništen (čvrsto slijepljene stranice) za kanonske vizitacije 10. IX. 1933. po nalogu dijecezanskoga biskupa dr. Ivana Starčevića *“jer su zapisane stvari nedolične da budu u župnoj spomenici”* (bilješku je, sudeći prema rukopisu, zalijepio tadašnji župnik J. Linić).

- Popravak orgulja, nabavka crkvenoga ruha.

1905.

- Postavljena nova ulazna vrata na župnoj crkvi.

Od 1906. do 1914. isti je rukopis župnika Stanka Lauša

1906.

- Bilješka o nagloj smrti župnika Babića, o njegovu djelovanju i o privremenim nasljednicima.

1907.

- Dolazak župnika Stanka Lauša i prva godina njegova župnikovanja (s podosta opaski o Tomi Čargonji), radovi oko crkve.

1908.

- Smrt dijecezanskoga biskupa Antuna Maurovića.

1910.

- Inauguracija novoga biskupa Roka Vučića.

- *Bilješke o povijesnim znamenitostima vezanim za grobničku župu:*

- o gotičkim kapelicama iz 12. st., Kaštelu, povijesnoj bitci na Grobničkome polju iz 1251. s pretpostavkom da i crkva potječe iz toga vremena, o glagoljskome natpisu na vratima i na tornju, o istočnome bloku i kamenoj ploči iz 1572., o latinskome natpisu nad glavnim vratima iz 1756. "Refecta fulmina dejecta" - o turisu i gradnji tornja, o polupanome zvoncu na tornju s ubilježenom godinom, o kaptolskim klupama i ormaru (bilješka o navodu A. Račkoga da je kaptol postojao 1791., jer matice iz 1815. spominju jednoga od šest kanonika: uz spomen zadnjega od šestorice kanonika olovkom dodana naknadna bilješka pisana olovkom, rukopisom župnika Josipa. Linića: "*Mate Linić + 1815*"); o otcjepljenju župa Cernik i D. Jelenje početkom 19. st. (navodi se zapis iz 1814. godine u sepulcru oltara u Cerniku); o tradiciji o pripadnosti Gerova grobničkoj župi;

- *Bilješke o župnim grobljima*: Grobišća (od Durbešića preko Bačića do općinskoga školskoga vrta) i Gusina; najstarije je bilo oko crkve o čemu svjedoči "mirina" - danas smetište gruha, koje je župnik Gauš 1907. i 1908. dao čistiti, prezidati s istočne strane, zatvoriti ulaze, postaviti 180 ploča (u nekadašnje tradicionalne tribitume mladenaca uveo je ploče a kasnije sadnju mladica); prostorija pod oltarom - skladište otajno mjesto uz koje je vezana legenda; "- pretpostavke o stvarnoj namjeni tajnovitoga "Desetinca"

- *Bilješke o inventaru u župne crkve*: grobovi u crkvi (uz upozorenje da bi ih trebalo obraditi prema članku I. Kukuljevića Sakcinskoga):

kad se 1895. mijenjao pod u crkvi te su prijašnje opeke zamijenjene keramitom, grobovi su označeni željeznim križićima i ostao je običaj kropljenja grobova; maljanje prije 100 godina; slika djevice-mučenice na odru; nepopločan prostor iza oltara: pučko vjerovanje i stvarnost (sagrarij); vrijedni predmeti: crkvene klupe i veliki oltar (drvena rezbarija), srebrnina: 6 svijećnjaka, križ na stijegu, kadilnica, navikula, žlica, kandel (s bilješkom: dar čabranskoga župnika); kamen: oltar sv. Fabijana i Sebastijana, lijepa propovjedaonica;

- *Bilješke o župnoj arhivi i povijesnim izvorima*: nema crkvene arhive (navodno je izgorjela) pa bi se štošta našlo u arhivu franjevaca na Trsatu, u arhivu riječke crkve i u hrpi starih spisa knezova Thurn-Taxisa, darovanoj 1911. Zemaljskomu arhivu u Zagrebu, gdje je još nedirnut omot u žalosnu stanju, premda su postavljeni Općini Grobnik na raspolaganje;

- *Bilješke o imovini župne crkve*: "Desetinac" - zadnja gospodarska zgrada, nestao 1906. za vrijeme župnikovanja M. Babića kod dogradnje i popravka župnoga stana: fundament još postoji a preko njega su stavljene ploče što pripadaju crkvi. Osim "Desetinca" župni je ured imao dvorište i štalu iza kuće Tome Čargonje i iza polovice kuće Ivana Valjana štalicu na jedan kat. To je sve malo pomalo Toma Čargonja, otuđio za vrijeme župnika Martina Juretića. Sad je župa bez gospodarstvenih zgrada.

Župnik S. Gauš zahtijeva popravak župne crkve: krov, bijeljenje, nova vrata, okvire za prozore. Znatno je uspio, unatoč - osobito financijskim - poteškoćama s kneževskom komorom i ordinarijatom. Radnje su započete 1913. i nastavljene 1914., a sve je prekinuto privremenim Gauševim odlaskom u Kraljevicu, kad su poslovi ostavljeni nasljedniku vlč. Mateju Buriću i crkvenomu odboru. (*prema ovome je dijelu vidljivo da je zapis koji je župnik S. Gauš počeo pisati 1910. završen s događajima iz 1914.*)

Problem je župniku pričinjao i poveći ali zapušteni grunt Kate Livelyć, koji je pripao crkvi.

1907.- 1909.

- Iskrčene su kapele, popravljena crkvice Sv. Trojice.

1908.

- Sedmodnevne misije otaca isusovaca (Michieli i Radičević) o župnikovu trošku.

1909.

- Popravljeno općinsko župno groblje i stavljen dugi ogradni zid.

1912.

- Popravak kapelice Sv. Križa na Brdu, oštećene udarom groma.
- Obilježena pedesetogodišnjica posvećenja županijske zastave na Grobničkom polju.

Ostatak teksta za godinu 1914. upisao je P. Turina. Zadnju bilješku za 1914. i ostale ratne godine piše župnik Andrija Loušin

1914.

- Počeli popravci crkve i župnoga stana, ali se stalo zbog rata i ostalih nevolja.
- U studenome došao župnik Andrija Loušin.

1915.

- Nedaće, klimatske i ratne.

1916.

- Skinuta crkvena zvona radi ratne ovrhe: 2 sa župne crkve, 3 iz Sv. Trojice (i ono iz 1506.), 1 s Kapele Sv. Križa (1480.), 1 na Kalvariji (1652.); ukupna težina 8210 kg, vrijednost 3284 kr.; Ostalo samo veliko župno zvono (*desetljeće kasnije, godine 1925. župnik Linić navodi da je lijevano 1804.*).

- Aprozivacije, skupoća, neimaština, glad.

- *Stranica završava početkom rečenice: U god. 1918. bio... tekst se prekida, a sljedeći list počinje bilješkom: Vidio prigodom kanoničkoga pohoda + Josip, Grobnik dne 3. studenoga 1921., i žig s natpisom: dr. Josephus Marušić, episcopus segnien et. modrus.*

Na dnu sljedeće stranice župnik Loušin upisuje bilješku o biskupskoj vizitaciji i o počecima popravka župne crkve 1921. godine

Nadalje sve do zaključno 1956. piše perom župnik vlč. Josip Linić

1922.

- Župnik Loušin odlazi u Lokve, za župnika u Grobnik dolazi Josip Linić.
- Popravci, popravci, popravci.
- Darovima župljana kupljeno zvono za kapelu Sv. Križa.
- 15. rujna udar groma i vodene strijele u Kaštel i susjedne kuće.

1924.

- Radovi na crkvi: uređena unutrašnjost, slike, popravljene kanoničke klupe.
- U propovjedaonicu udarila strijela - obavljani popravci, popravljene klupe i munjovod.

1925.

- Zaprisegnuli novi crkveni oci iz ovoga kraja: R. Perušić, V. Kamenar, B. Linić.
- Kupljena 2 nova zvona - svečanost.
- Povraćena iz Arheološkoga muzeja dva manja zvona, spašena od ratne rekvizicije: zvono iz 1506. ali puknuto, i malo zvono iz 1652. Zvono iz 1386. Muzej nije vratio (zbog starosti i svoga ukrasa), a obećali su poslati zamjensko. Prispjela zvona postavljena u Trojicu. Ugovorom koji se čuva u Općini, ova će zvona ostati svojina Arheološkoga muzeja u Zagrebu, a u uporabi u Grobniku dok se ne nabave nova.
- Proslava 1000 godina hrvatskoga kraljevstva na Polju.
- Šematizmi od godine 1856. (koji se nalaze u župnoj crkvi u Dragi) navode da je župna crkva u Grobniku posvećena 1731. godine.

1926.

- Velika bijeda, nestašica rada.
- Postavljeni željezni prozorski okviri na crkvi.
- Kiše, poplave, štete.
- Pri dnu stranice: pet otisaka istoga žiga i bilješka: *Sigillum capituli Modrusiensis - Grobnik. Iz 17. stoljeća. Predan Arheološkomu muzeju u Zagrebu 1. Iv. 1927.*

1927.

- Popravak Križnoga puta.
- Izvedeni nužni popravci na tornju i pročelju crkve.

1928.

- (Kronika): strašno ljeto! Nezapamćena zima!
- Očišćeni i cementirani vanjski i unutrašnji zidovi u crkvi.
- Uređene stepenice do župnoga stana i crkve (podignute 1843.).

1929.

- Suša, nestašica vode.
- Otvorena nova škola, filijala Orehovica (dodan novinski članak o tome događaju).
- Postavljeno 10 novih klupa u Crkvi.

1930.

- Kratka bilješka u povodu smrti biskupa dr. Josipa Marušića.
- Ostali dio lista i sljedeći list prazan.
- Na trećemu listu i nadalje bilješka o izboru dr. Ivana Starčevića za biskupa.
- Trijumfalno prošle misije (provedene nakon 26 godina) otaca dominikanaca Luje Matijace i Jordana Viculina.

1932.

- Slavlja: - 1500 godina efeškoga koncila: trodnevne pobožnosti, procesije na Trsat, dijecezanski kongres, svečano proglašenje Trsatskoga svetišta bazilikom.
- Aktivnosti u povodu Enciklike Pija XI. o štovanju Presvetoga Srca Isusova.
- U Ogulinu veličanstven dijecezanski euharistijski kongres!
- Modruško-senjskim biskupom postao dr. Ivan Starčević- velika bilješka o njegovu životu i posebno o konsekraciji.

1933.

- Trodnevne duhovne vježbe, po prvi put "otvorene" za puk.
- Papa proglasio svetu godinu i cjelogodišnje pobožnosti o 19-stotoj obljetnici Kristove smrti.
- Odluka Ordinarija o otvaranju sjemeništa u Senju: akcija za pripomoć.
- Zakonska eksproprijacija veleposjeda (pa i kneza Thurn-Taxisa, dugogodišnjega patrona i dobročinitelja ove župe.
- Odredbom Ordinarijata u Senju osnovan Sušački dekanat za župe: Draga, Cernik, Grobnik, Jelenje, Kostrena i Trsat, koje su do sada pripadale Bakarskome dekanatu. Prvi dekan je jelenjski župnik Srećko Blažević.
- Propovijedi dominikanca o. Viculina.

1934.

- Podignuta nova Kalvarija na mjestu stare kapele Sv. Jurja, koja je bila devastirana i napuštena.
- atentat na kralja Aleksandra I. u Marseillesu.
- Nenadana smrt biskupa Starčevića : prenosi se prigodan članak iz Hrvatske straže, uz dopune.

1935.

- Biskupom imenovan msgr. Viktor Burić.
- Noću između 7. i 8. rujna (mala Gospoja) izgorio stari grobnički Kaštel, gdje je bila Općina, stanovi za općinske službenike i za učiteljstvo, te jedan razred osnovne škole. Uzrok: iskrenje u dimnjaku stanara. Isplaćeno osiguranje.
- Rekordna suša i nerodica.
- Dobra zastupljenost katoličke štampe.

1936.

- Provala i krađa novca u župnome uredu.
- Restauriran Kaštel nakon požara.
- Prodiranje komunističke ideologije: podesan teren za to (osobito u

Svilnome i Pašcu).

1937.

- Burno u crkveno-političkome životu (opširan prikaz o odnosima između države i vjerskih zajednica).

1938.

- Nastavak: važni događaji i preokreti na svjetskoj pozornici.
- Euharistijski kongres u Senju i Delnicama.

1939.

- Umro Sveti Otac Pio XI.: opširno izvješće.
- Uspon Eugena Pacellija - Pija XII.
- Tijekom ljeta opravci na Crkvi i u Župnome stanu, uređenje unutrašnjosti.
- Uređenje crkve Sv. Trojice i okoliša.
- Nevrijeme i štete na Dan klečanja: za vrijeme jutarnje mise munja udarila u puk, ranila 3 djevojke i jednu onesvijestila, te prouzročila manja oštećenja.
- Opširnije o događajima u svijetu.
- Sporazum Cvetković- Maček! Hrvatska banovina!
- U vjerskome životu osjeća se pojačanje komunističkoga utjecaja.
- Orguljašem postao Josip Franović.
- Posađeni cedrovi i čempresi pred crkvom i župnim stanom
(*u kasnijim bilješkama stoji da su uništeni bombardiranjem 1945.*).

1940.

- Prenosi se iz "Istine", katoličkoga lista od 20. kolovoza 1939. članak vlč. Josipa Burića "Grobnički kaptol" (odnosi se na stanje u drugoj pol. 18. stoljeća"). *Prepisala ga nalivperom nepoznata ruka lijepoga ispisanoga rukopisa.*
- Papa proglasio jubilarnu godinu za Hrvate (1300 godina stupanja u vezu sa Svetom Stolicom).
- Brojni teški i sudbonosni događaji; rat na europskoj sceni.

1940. - 1945.

(*pisano unatrag, sasvim lapidarno i selektivno*)

- Jugoslavija u ratu; ulazak talijanske vojske u ovaj kraj, aneksija; Nijemci okupirali Srbiju i Sloveniju: NDH; stradanja u ovome kraju; materijalna oštećenja na crkvi, popravci; pad morala i vjerskoga duha. 1945. Ustav: rastava države od crkve.

1950.

- Blagoslovljene rekonstruirane orgulje stare 98 godina (građene 1852.), jer nisu bile za popravak.

1951.

- Biskupski ordinarijat u Senju župi Trsat pripaja Orehovicu, dotadašnju filijalu župe Grobnik.

1952.

- Zabranjen vjeronauk u školama: nadalje se održava u crkvi.
- Strijela udarila u zvonik Sv. Trojice, bacila vrh s križem i oštetila dio krova.
- Uvedena električna rasvjeta u mjesto, i (na teret župljana) u crkvu i župni stan.

1953.

- Prekriven krov na crkvi, pri čemu je utvrđeno da je drvena konstrukcija u veoma lošem stanju.

1954.

- Mladomisnik Ivoslav Linić.

1955.

- Kratka bilješka o obilježavanju 850. obljetnice župe Grobnik: trodnevnicu je vodio gvardijan trsatski dr. Jukundo Jug. Na sam dan 1.V. pontifikalnu sv. misu, aktualnu propovijed, blagoslov i Te Deum vodio pomoćni biskup Pavlišić; velik odaziv vjernika. *Bilješka je pisana perom i tintom, rukom župnika Linića. Tinta je razlivena po papiru, te je tekst djelomice nečitak i naknadno lagano prekriven crvenom olovkom. Ispod njega je tekst: Vidio prigodom kanonskoga posjeta u Grobniku dana 1. V. 1956. Josip Pavlišić.*

Ovdje prestaje rukopis župnika Josipa Linića i pisanje perom (nataknutim na držalo - stil) i tintom. Bilješke (u pravilu štire i lapidarne, svedene samo na najnužnije) nadalje, za vrijeme preostalog dijela župnikovanja J. Linića do zaključno 1965. g. vode različite ruke, služeći se nalivperima.

- Na dnu stranice je ponovno prepisana, tek nešto dotjeranija i dopunjenija bilješka o župnoj proslavi 850. godišnjice “početka svoje crkve” (dodaje se: uz pomoćnoga biskupa preuzvišenoga gospodina Josipa Pavlišića brojna asistencija prisutnih svećenika: 7 svećenika i 4 bogoslova, crkva izvanredno ukrašena, mnogo vjernika domaćih i iz drugih župa.

- Prepisana je i bilješka o vizitaciji i ovjera pomoćnoga biskupa J. Pavlišića.

1957.

- Unutrašnji i vanjski popravci na Sv. Trojici i Sv. Križu na brdu.

- Problemi u vjerskome životu i katehizaciji, crkvenim brakovima i krštenju.

1958.

- Isti se problemi kao i prethodne godine provlače "kao crvena nit".
- Umro Pio XII.; kratka bilješka s dodatkom o obilježavanju toga događaja u ovoj župi.
- Za vrhovnoga crkvenoga poglavara izabran Ivan Anđeo Roncalli - Ivan XXIII.

1959.

(ustaljuje se nova kroničarska ruka)

- Provala u crkvu na Uskrsni ponedjeljak: ukradena monstranca (i bačena u neki potok). Nekoliko mjeseci kasnije uhvaćeni provalnici - Srbi.
- Isusovačke misije: o. Dragan Jović i Josip Müller, uz sudjelovanje biskupa J. Burića i pomoćnoga biskupa J. Pavlišića, župnika iz susjednih župa, i trsatskih franjevaca.

1960.

- Žalosna vijest: smrt dr. Alojzija Stepinca, nadbiskupa zagrebačkog, hrvatskoga metropolita.

(Nadalje nova ruka s lijepim ispisanim zrelim rukopisom i dobrim naliiperom: bilješke samo o vjerskim problemima i događanjima)

1962.

- Oštećenja crkvenoga krova od nevremena.
- početak Općeg crkvenoga sabora (Koncil).

1963.

- Događaji u ozračju Koncila.
- Nenadana smrt Ivana XXIII. pred drugi dio Koncila (prvi papa koji je iz Vatikana izašao na rimske ulice).
- Izbor Ivana Krstitelja Montinija (Pavao VI).
- Završetak Koncila.

1964.

- Trijumfalno Papino hodočašće u Svetu Zemlju (prvi papa koji ju je pohodio poslije sv. Petra).
- Euharistijski kongres u Bombayu.
- Veselje u župi: k oltaru Božjemu pristupila 3 mlada levita: o. Anđelko (Danijel) Linić iz Svilnoga, Josip Manjgotić iz Grobnika, i Josip Linić (brat Anđelkov). Četvrti, o. Jerko Fućak iz Pašca nakon osmogodišnjega

izbivanja na studijima prvi put misio u svojoj rodnoj župi.

(Nadalje piše župnik Nikola Barić (do zaključno godine 1992.)

1965.

- Velečasni Josip Linić rezignirao nakon 43 godine dušobrižničkoga rada u starosti od 75 godina.
- Upraviteljem župe imenovan velečasni Nikola Barić. Stigle su i dvije časne sestre za pomoć u župnome uredu i oko vođenja kućanstva.
- II. vatikanski opći sabor: uvođenje narodnoga jezika (umjesto latinskoga i staroslavenskog) u bogoslužje (Ordo Missae ritus servandus).
- Imenovan kardinal dr. Franjo Šeper, nasljednik A. Stepinca.
- Ostale crkvene proslave.
- Zaključen II. vatikanski crkveni sabor.
- Nove jaslice i obojadisani kipovi u crkvi.
- Slab odaziv župljana crkvenim i vjerskim aktivnostima: pokušaj angažmana.

1967.

- Vjerske aktivnosti.
- Značajni popravci na Sv. Trojici (izmijenjen krov), te na glavnoj crkvi (bojadisanje prozora, šaliž, popravljen gromobran), betoniranje ceste od crkve do Sv. Trojice (u izvedbi samih Grobničana).
- Krađa u crkvi: kradljivci ušli noću kroz toranj, odnijeli ciborij i kustodiju s lunulom te razasuli i odnijeli hostije. Kradljivci su kasnije pronađeni i osuđeni (mladi Grobničani) a predmeti su vraćeni župniku.

1969.

- Uređenje crkvene ponutrice: zidovi i drvenarija prebojadisani.
- Uvedena liturgijska obnova s novim obnovljenim Rimskim Misalom; oltar je okrenut prema narodu.
- Postavljen novi oltar.
- Razriješen mežnjar Miha Hlača. Za mežnjara imenovan Klement Valić.
- Potres u Banjoj Luci; prilozi župljana za pomoć stradalima.

1970.

- Grom udario u crkvu: oštećene i izgorjele električne instalacije, dio zida, gromobran, stakla, pukla volta...
- Ugovorena izrada 20 novih crkvenih klupa.
- Postavljena nova električna instalacija.
- Postavljanje novoga gromobrana.

- Nova velika crkvena škala.
- Nova uskrsna svijeća.
- asfaltirana cesta od Sv. Trojice do crkve, te ostale sporedne ceste po mjestu Grobniku (osim prilaza Župnome uredu).
- Ređenje biskupa Josipa Uhača.
- Umro velečasni Josip Linić.

1971.

- Obnova župnoga stana.
- Napuklo veliko zvono iz 1804. (ne rade ni druga dva). Šteta prijavljena Konzervatorskome zavodu za zaštitu spomenika u Rijeci. Zavarivanje nemoguće. Zvona poslana u zvonolivnicu u Beograd. Problemi s postavljanjem: treba nova nosiva konstrukcija.

1972.

- Montirana sva tri zvona za Uskrs.
- Kanalizacija u župnome uredu.
- Popravak dotrajale ure.

1973.

- Novi tepisi za crkvu, svijećnjak za uskrsnu svijeću i ambon.
- Asfaltna cesta Podrvanj - Grobnik - Mikelji - Kačani - Ilovik.

1974.

- U Grobniku izmijenjena električna mreža i stupovi.
- Sabirna akcija za crkvicu Sv. Križa.
- Priprema malih misija za godinu obnove i pomirenja sljedeće godine.

1975.

- Male misije, voditelji dr. E. Hoško i o. Z. Linić
- Biskup J. Pavlišić blagoslovio temeljito obnovljenu crkvicu Sv. Križa u kojoj se nije misilo 30 godina.

1976.

- Misije, voditelj o. Zvezdan Linić

1977.

- Obnovljen župski ured iznutra, te postavljen krov.
- Radovi u sakristiji.
- Hodočašće u Padovu na grob. bl. o. Leopolda Mandića.
- Svilnjani imali zahvalnu misu na Trsatu (prema zavjetu iz 1885.).
- Časna sestra Ksaverija Barkan otišla u samostan na Drenovu.

1978.

- Probijen tunel kroz Učku.
- Preminuo papa Pavao VI..
- Umrkla časna sestra Ksaverija Barkan.

- Novi papa Albino Luciani - Ivan Pavao I.
- Papa umro nakon 33 dana stolovanja na Svetoj Stolici.
- Izabran novi papa, krakovski nadbiskup Karol Wojtyła (prvi netalijan nakon 445 godina), Ivan Pavao II.
- Osujećen pokušaj pripisivanja zemljišnih čestica u vlasništvu župe Grobnik, Općini Rijeka .

1979.

- Postavljena željezna vrata za balkon.
- Prikupljanje materijala za popravak krova.

1980.

- Radovi na crkvenome krovu (nova fudra i mediteranke), nove trake gromobrana, te nešto radova u župnome uredu.

1981.

- Pituranje u župnome uredu i sakristiji.
- Hodočašće u Mariju Bistricu.
- Euharistijski kongres Riječko-senjske nadbiskupije.
- Atentat na Papu.
- Umrle župnikova sestra: župnik ostao sam, bez ikoga svoga.

1982.

- Obnova Sv. Trojice (priloženi opisi i fotografije).

1983.

- Nastavak ob nove crkve Sv. Trojice.

1984.

- 25. godišnjica misništva župnika N. Barića.
- Sudjelovanje ministranata na euharistijskome kvizu na Ministrantskome kongresu u Mariji Bistrici.

1985.

- Dobavljeno 25 stolica za crkvu.
- Velika hladnoća.
- Župnik N. Barić posjetio Svetu Zemlju.
- Hodočašće vjernika u Đakovo na proslavu 1100. godišnjice Metodove smrti.
- Bijeljenje Trojice: nađeni drveni kipovi sv. Dominika i sv. Benedikta, očišćeni i postavljeni na pokrajne oltare.
- Dvoja nova vrata na velikoj crkvi i fresko slike.

1986.

- Građevinski radovi na crkvi, kapeli Svih svetih na groblju: fresko slike, oltar, ormari.

1987.

- Slike u crkvi.

- Pedeseta obljetnica "Žive krunice" (početkom XVI. stoljeća u Grobniku djelovala Bratovština Presvete krunice, koju je 1776. godine papa Klement XIII. podigao na razinu Nadbratovštine Prevete krunice. Godine 1937. dobiva novi naziv "živa krunica"). Propovijedao o. Zv. Linić.

- Grom ošteti gromobran, brojilo i električne žice.

1988.

- Nova trokrilna ispovjedaonica.

- Novi mramorni oltar i škropilnica za Sv. Trojicu.

- Posvećenje Sv. Trojice za Dan klečanja 13. rujna.

1989.

- Zavjeti na Trsat.

- Izlet u Perušić (obilježavanje 300. god. oslobođenja od Turaka).

- Srebrni jubilej J. Manjgotića, zlatni jubilej orguljaša Josipa Franovića.

- Blagdan Svih svetih prvi put neradni dan.

- Od Nove godine 1990. uveden konvertibilni i dinar.

1990.

- Obnovljena kapela Kalvarije.

- Uvedena i blagoslovljena kapela na groblju.

- 30. svibnja proslava hrvatske državnosti: novi Sabor Hrvatske u Zagrebu.

- 17. lipnja prva poslijeratna euharistijska procesija kroz mjesto do Sv. Trojice i natrag u crkvu.

1991.

- Prvi put svećenik održao vjeronauk u školi u Pašcu.

- Popravljene orgulje, izmijenjene električne instalacije, uvedeno uzemljenje.

- Majčin dan na blagdan Duhova.

- Zavjetna procesija i sv. misa na Trsatu.

- 25. VI. 1991. proglašena samostalna i suverena Republika Hrvatska. Predsjednik je dr. Franjo Tuđman.

- Izmijenjena drvena građa u crkvenome zvoniku, uređen pristup crkvi, postavljena troja vrata.

- Proslava 750. obljetnice bitke s Tatarima na Grobničkom polju: pohod dr. Franje Tuđmana.

- 25. obljetnica misništva o. Zvezdana Linića.

- Uvedena voda u sakristiju, pobijeljeni zidovi.

Bilješke nadalje vodi župnik Stjepan Porkulabić

1993.

- 10. siječnja iznenada za vrijeme blagoslova obitelji i kuća umro župnik vlč. Nikola Barić.
- Novi je župnik Stjepan Porkulabić.
- Radovi u župnome stanu.
- Vjeronauk u školi Čavle i u Područnoj školi Grobnik.

1994.

- Pogibija kod Kostrene četvorice mladića iz Pašca.
- Radovi na župnome stanu.
- Trebalo bi sljedeće godine obilježiti 890. godinu spomena župe Grobnik.

1995.

- Proslava 890. obljetnice spomena župe Grobnik. Pripreme počele iza Uskrsa. Tiskan veliki plakat. Proslava održana na Filipju, 1. svibnja. Slab odaziv župljana na trodnevnicu koju je predvodio o. Zvezdan Linić. Uoči Filipje održana u župnoj crkvi prigodna priredba mladeži iz župe, s nastupom opernih pjevača O. i R. Šobera. Svečanu koncelebriranu misu predvodio nadbiskup dr. Antun Tamarut s 12 svećenika. Slab odaziv naroda. U župnome stanu okupilo se 13 svećenika. Popodnevna sv. misa.
- Posjet crkvi o. Zv. Linića s hodočasnicima B.D.M na Trsat: u crkvi je u jednome trenu bilo oko 550 osoba.
- Započela materijalna obnova crkve Sv. Filipa i Jakova: obnova fasade u tri faze, troškove snosi Općina Čavle, a radovi se izvode u suradnji s Regionalnim zavodom za kulturu.
- 30. lipnja na sjevernoj strani zvonika ispod skinute žbuke župnik otkrio uklesana glagoljska slova. Kamen je pod nadzorom djelatnika Regionalnoga zavoda pažljivo očišćen i snimljen te predan akademiku B. Fučiću koji ga je ovako pročitao:
VA RIME ZMOŽNE GDE KNEZA
Š.F.K.S.M. I VA RIME
ZMOŽNOGA V GDINA
JURJA ZRINSKOGA I NJEGA M.
BRATJE KI ZAEDNO SUDOVAHU
- Radovi na zvoniku: obnovljen križ i kugla, zidovi pojačani betonskim vijencem. Na crkvi promijenjeni prozori, postavljeni aluminijski okviri. Postavljena nova ulazna vrata. Uređenje okoliša osobito sa sjeverne strane: postavljene nove stepenice.

1996.

- Hodočašće u riječku katedralu Sv. Vida o 700. obljetnici Čudotvornoga križa.
- Tradicionalna hodočašća na Trsat na Duhovski ponedjeljak i u kolovozu.
- Završena 1. i 2. faza radova na fasadi crkve. Radovi prekinuti zbog nedostatka novca.
- Oštra zima.

1997.

- Sveti Otac proglasio ovu godinu godinom Isusa Krista, i pozvao kršćane na veliki jubilej za dolazak trećega tisućljeća.
- Proslavljena 70. godišnjica "kruničara".
- Proslavljena 30. obljetnica misništva o. Zvezdana Linića: propovijedao dr. Bonaventura Duda, a iz Zagreba stiglo i 5 autobusa slavljenikovih gostiju i prijatelja.
- Nadbiskupovom odredbom vlč. Stjepan Porkulabić premješten u Brod Moravice. Novim župnikom imenovan vlč. Ivica Katunarić.

Spomenicu dalje ispunjava župnik Ivica Katunarić.

1998. -2002.

- Restaurirane orgulje u župnoj crkvi, očišćene svirale i postavljen ventilator. Prigodom čišćenja pronađena ugravirana godina izrade: **1851.**
- Unutrašnja uređenja u župnome stanu.
- 1999. zaređen za biskupa mons. dr. Mile Bogović, novi pomoćni biskup Riječko- senjske nadbiskupije.
- 2000. proglašena uspostava Gospičko-senjske biskupije te imenovan njezin prvi biskup mons. Mile Bogović. Naša se nadbiskupija od sada zove Riječka nadbiskupija.
- Preminuo nadbiskup Anton Tamarut, pokopan u katedrali Sv. Vida.
- Sveti Otac imenovao mons. dr. Ivana Devčića nadbiskupom Riječke nadbiskupije.
- Bijeljenje sakristije i predvorja crkve, te kapele Sv. Križa..
- Župnik Ivica Katunarić imenovan župnikom u Malinskoj. Novi je župnik vlč. Milan Cvitković.

Ostatak 2002., 2003. i 2004. i ispunjava župnik Milan Cvitković

2002.

- Zavjetno hodočašće na Trsat.
- Hodočašće na Svetu goru na blagdan Male Gospe i u Mrkopalj za blagdan Žalosne Gospe.

2003.

- Velika suša.
- Četverodnevni (treći po redu: prvi je bio 1994., drugi 1998.) posjet Svetoga Oca Ivana Pavla II. Hrvatskoj (Rijeci, Dubrovniku, Osijeku, Đakovu i Zadru). Smješten je na riječkoj Bogosloviji. Na Delti predvodi misno slavlje pred oko 80 000 ljudi.
- Imenovanje kardinalom zagrebačkoga nadbiskupa i predsjednika Hrvatske biskupske konferencije mons. Josipa Bozanića.
- Osnovano novo Župno pastoralno vijeće i Ekonomsko vijeće.
- Župnik Milan Cvitković proslavio 25. svoga obljetnicu svećeničkoga života i rada.
- Iznenađna smrt dugogodišnjega mežnjara Klementa Valića.

2004.

- Na Filipju, 1. svibnja poslanicom nadbiskupa dr. Ivana Devčića otvorena je jubilarna spomen godina: 900. godišnjica župe Grobnik.
- Oformljen je odbor za pripremu proslave 2005. godine.
- Uvedeno centralno grijanje i obnovljeno krovište u župnome uredu.
- Ponovno žalost u mežnjarskoj obitelji Valić: ni 7 mjeseci nakon mežnjara Klementa umro je njegov sin Velimir u dobi od 48 godina.

Vjekoslav Sučić, župnik

**ŽUPA SV. BARTOLA, AP.
CERNIK
MATICA KRŠTENIH
1791. –1815.**

NAPOMENE

Pri prepisivanju nastojao sam biti točan, ali su mi nedostajali poneki grafički znakovi. Znakom ~ obilježio sam u tekstu označenu skraćenicu; neoznačenu sam skraćenicu prepisao kao u originalu. Malo slovo “s” je pisano na tri načina; dugo s, kratko s i β. Pisao sam “s” ili “β”.

Često su vlastita imena pisana malim početnim slovom, pa sam to i zadržao.

Opće imenice su često pisane velikim početnim slovom, i to sam zadržao.

Očite sam greške označio sa (sic!).

Prekrižene riječi ili tekstove označio sam kurzivom.

Dvoglas ae ili oe, pisao sam uvijek ae.

Kod nekih imena nisu dosljedno pisana neka slova: pp, tth, th i sl. Zadržao sam originalnu grafiju.

U Cerniku, 13. ožujka 1999.

Vjekoslav Sučić
župnik

I.

Matrix

Baptizatorum Curatae Eccle~
siae S. Bartholomaei Ap~li
in
CZernik
ab anno
1791.

II.

Liber Confirmatorom
Curatae Ecclesiae S. Bartholomaei
Ap~li in CZernik medie~
tas ab Anno 1824.

unutrašnjost korica

debet f: 1 ..x:8.

Anno D~ni 1778.

Die 30ma Martij baptizavit R~mus D~nus Can~cus Mathaeus Bacich infantem natum ex Thoma, et Hellena Vlassich conjugibus nomine Georgium, patrini fuerunt Michael Valjan et Margaritha Vlassich.

Anno D~ni 1777.

Die 4ta Julij baptizavit R~mus D~nus Can~cus Martinus Zacaria infantem natum ex Luka, et Lucia Zezelich conjugibus nomine Iacobum, patrini fuerunt Michael Valjan, et Hellena Franovich.

debet f: 1. x:8.

Anno D~ni 1782.

Die 14ta Februarij baptizavit D~nus R~endus Mathaeus Maingotich infantem natum ex Mathaeo, et Ursula Mavrinacz conjugibus, nomine Mathiam, patrini fuere Antonio Maingotich et Maria Thilhe.

Anno D~ni 1790.

Die 18 Novembris baptisavit (sic!) ego P: Aquinas Thian Parochus S: Antonij Dragae infantem natum nomine Andream ex Luka et Antonia Mavrinacz conjugibus, patrini fuere Mathaeus Kiselich Pat~nus Dragensis et Maria Dobrez. Pat~na Lovranensi.(sic!)

15.ta Martij 1761.

Iosephus filius legitimus Gregorij, et Matheae jugalium Mavrinacz Bap~tus est a D~no Can~co Martino Iuretich. Patni R~dus D~nus Mathias Mangotich, et Lucia Droppe.

Die 25ta Maji 1820.

Gregorius filius legitimus Dominici et Eufemiae jugalium Burich Bap~tus est a Loci Par~ocho D~no Francisco Clijsich Bogliani. Levantibus patrinis D~nus Iosephus Battaj Bogliunensis, et Maria Supani Antonij Perissich filia Vragensis.

Die 20a Iunij 1759.

Ioannes filius legitimus Gregorii, et Matheae jugalium Mavrinacz Bap~tus est, a R~mo D~no Can~co Martino Iuretich, Levantibus Pt~nis Andrea Hlacha, et Lucia Droppe.

Die 7ma Ianuarii 1778.

Antonius filius legitimus Iosephi et Mateae jugalium Mizulinich Bap~tus a R~mo

D~no Can~co Matheo Bacich; Levantibus patrinis Michaele Valjan cum sua Conjuge Maria.

Die 15ta Sep~bris 1785.

Matheus filius legitimus Iacobi et Birgithae Sobotincich jugalium Bap~tus a R~mo D~no Can~co Matheo Bacich; Levantibus patrinis Paolo cum sua Conjuge Mathea Sekulja Parochiae Tersactensis.

Die 1ma Februarii 1792.

Maria filia legitima Lavrentij, et Catharinae jugalium Kamenar ex Pregrad Bap~ta ab A: R: D~no Matheo Linich Loci Parocho; Levantibus Patrinis Perillustri D~no Adamo, cum D~na sua Conjuge Elisabetha Zacaria.

Die 23a Maij 1790.

Antonius filius legitimus Georgij, et Catharinae jugalium Brosnich ex CZernik Baptizavit M. R. D. Mathaeus Linich Vicarius Loci, Levantibus patrinis Ioanne Tim, et Ursula Kinifich Fluminensibus.

str. 1

Anno D~ni 1791.

Die 30 mensis Ianuarij ego Matthaesus Linich Vicarius Ecclesiae S. Bartholomaei in possessione CZernik baptizavi infantem natum eadem die ex Simone et Margaritha Miczulinich conjugibus hujus vicariatus, cui impositum est nomen Mathias, patrini fuerunt Michael Valjan Ecclesiae Parochialis in Grobnik aedituus et Helenna Conjux Andreae Miczulinich ex CZernik.

Die 31 jan~, ego Matthaesus Linich qui supra baptizavi infantem natum eadem die ex Vincentio, et Francisca Linich Conjugibus praedicti Vicariatus cui impositum est nomen Francisca Romana, patrini fuerunt D~nus Adamus Zaccaria, et Conjux ejus Elisabetha ex Parochia Grobncensi.

Die 14 Februarij Ego Matthaeus Linich qui supra baptizavi infantem natum eadem die ex Disma, et Vincentia Mavrinacz conjugibus praedicti Vicariatus cui impositum est nomen Mathias, patrini fuerunt Michael Valjan Parochiae Grobn~ aedituus et Maria filia Defcti Bartolomaei Mavrovich ex Parochia Grobnicensi.

Die 27 Februarij Ego Matthaeus Linich qui supra baptizavi infantem natam eadem die ex Josepho, et Helenna Mavrinacz conjugibus praedicti Vicariatus cui impositum est Nomen Maria patrini fuerunt Georgius Chargonja ex Papuch Parochianus Grobn~. et Maria filia Def~cti Bartolomaei Mavrovich Parochiana Grobnicensis.

Die 16 Martij Ego Matthaeus Linich qui supra baptizavi infantem natum eadem die ex Andrea, et Helenna Mavrinacz conjugibus praedicti Vicariatus, cui nomen impositum est Josephus, patrini fuerunt joannes filius Mathiae Krassovac ex Parochia Grobn~ et Anna Gregorij Mavrinacz filia ex Vicariatu CZernikensi.

Die 16. Martij Ego Matthaeus Linich qui supra baptizavi infantem natam eadem die ex Simone, et Ursula Miczulinich conjugibus praedecti Vicariatus, cui nomen impositum est Maria, Patrini fuerunt Michael Valjan Parochiae Grob~ aedituus et Helenna Andreae Miczulinich uxor ex CZernikensi vicariatu.

str. 2

Die 7ma Aprilis Ego Matthaeus Linich Vicarius in CZernik baptizavi infantem natam eadem die ex Lavrentio, et Ursula Mavrinacz Conjugibus praedicti Vicariatus in CZernik cui nomen impositum est Maria, patrini fuerunt Antonius filius Gregorij Rundich ex Parochia Grobn~ et Maria Mavrinacz ex CZernikensi Vicariatu.

Die 10. Aprilis R~mus D~nus Matthaeus Bacich Can~cus Parochus Grobnicensis baptizavit infantem natum ex Stephano et Maria Vlassich Conjugibus praedicti Vicariatus in CZernik cui nomen impositum est Georgius, patrini fuerunt Antonius Valijan et Maria Kovachich Parochiani Grobnicenses.

Die 20 Aprilis baptizavir idem R~mus D~nus Matthaeus Bacich Can~cus Parochus Grobnicensis infantem natam ex Antonio et Maria Rak conjugibus praedicti Vicariatus in CZernik cui nomen impositum est Helenna Patrini fuerunt joannes Thomae Rumsich filius Parochianus Grobn~ et Barbara Defcti Rak filia ex Vicariatu CZernikensi.

Die 1ma Maj baptizavit Pater Ruffinus CZohar Franciscanus ex Conventu Tersantovo Festivalis Concionator infantem natum ex Thoma et Helenna Davidich Conjugibus ex CZernik cui impositum est nomen

jacobus, patrini fuerunt Antonius Rak ex Vicariatu CZernikensi et Maria filia Defcti Barthomlomaei Mavrovich ex Parochia Grobncicensi.

Die 7ma Maj Ego Matthaeus Linich Vicarius CZernik~ baptizavi infantem natum ex Antonio et Matthaea Xexelich Conjugibus ex CZernik cui nomen impositum est Antonius, patrini fuerunt Michael Rumsich et Maria Chaval filia Parochiani Grobncicensis.

Die 8va Maj Ego Matthaeus Linić Vicarius CZernikensis baptizavi infantem natum ex Lavrentio et Ursula Sricha Conjugibus ex CZernik, cui nomen impositum est Michael, patrini fuerunt joannes Thomae Rumsich filius et Maria defuncti Bartolomaei Mavrovich filia Parochiani Grobncicensis.

Str. 3

Die 12. Maj Ego Matthaeus Linich Vicarius CZernikensis baptizavi infantem natum ex joanne, et Margaritha Mavrinacz conjugibus ex CZernik cui nomen impositum est joannes Nepom~, patrini fuerunt Michael Rumsich et Maria Conjux Antonij Chabrian Parochiani Grobncicensis.

Die 16 Maj Ego Matthaeus Linich qui supra baptizavi infantem natum ex Josepho, et Maria Sricha Conjugibus ex CZernik, cui nomen impositum est Antonius, patrini fuerunt joannes filius Thomae Rumsich ex Grad et Helenna Rundich Defcti Michaelis Rundich filia ex Pregrad, parochiani Grobncicensis.

Die 2da junij baptizavit R.D. Georgius Rundich sacerdos Grobn~ infantem natum ex Michaele, et Margaritha Xexelich Conjugibus ex CZernik cui nomen impositum est Antonius, patrini fuerunt Simon Trahlich ex Rachina parochiae Jellenensis, et Margaritha Michaelis Valijan Conjux ex Grad Parochiae Grobncicensis.

Die 13 junij Ego Matthaeus Linich Vicarius in CZernik baptizavi infantem natam ex jacobo, et Brigita Sobotinch Conjugibus ex CZernik cui nomen impositum est joanna, patrini fuerunt Peril~ D~nus Ladislaus Ladani tlott~ Zagrab~ secundarius judex, et hujus D~na Canthoralis Maria Ladani, Parochiae Grobncicensis.

Die 14 junij Ego Matthaeus Linich Vicarius qui supra baptizavi infantem natam ex Martino, et Margaritha Mohorich Conjugibus ex CZernik, cui nomen impositum est Maria patrini fuerunt Michael Valijan et ejus Conjux Margaritha ex Grad Parochiae Grob~.

Die 29 junij baptizavit D. Thomas Durbesich Cooperator Parochiae Grobn~ infantem natum ex Georgio et Maria Chargonia Conmgibus ex Busdehani Vicariatus CZernikensi cui nomen impositum est Petrus

Patrini fuerunt Thomas Rumsich ex Grad, et Maria Defecti Bartolomaei Mavrovich filia ex Pregrad Parochiae Grobncensis.

str. 4

Die 2da julij Ego Matthaeus Linich Vicarius in CZernik baptizavi infantem natam ex Matthaeo, et Maria Chargonja Conjugibus ex Buzdehani Vicariatus CZerni~ Cui nomen inpositum est Stephanus, patrini fuerunt Matthaeus filius Martini Livelich ex Grad, et Margaritha Michaelis Valijan Conjux pariter ex Grad Parochiae Grobncensis.

Die 29 Maj Adm~dum R~dus D~nus Nicolaus Probrt Parochus Obchinae baptizavit infantem natum ex Antonio, et Helenna Skavarich Conjugibus ex CZernik in Cordon in Servitio Regio assistentibus, cui nomen inpositum est joannes, patrini fuerunt Franciscus Mosina et conjux Helenna Joannis Mosina Parochiae Obchinensis.

Die 25. julij M. R. D. Thomas Durbesich Cooperator Parochiae Grobn~ baptizavit infantem natam ex Thoma, et Helenna Kossoracz Conjugibus ex Busdehani, cui nomen inpositum est Francisca, patrini fuerunt Antonius Durbesich Parochianus Grab~ et Maria Defecti Bartolomaei Mavrovich film ex eadem Parochia.

Die 25ta julij M. R: D. Thomas Durbesich Cooperator Parochiae Grob~ baptizavit infantem natum ex Matthaeo, et Lucia Xexelich Conjugibus ex CZernik, cui nomen inpositum est Lavrentius, patrini fuerunt Georgius Durbesich, et Margaretha Valijan Parochiani Grobncenses.

Die 29 julij Ad~um R. D. Matthaeus Linich Parochus Grob~ baptizavit infantem natam ex Thoma et Helenna Kossoracz Conjugibus ex Busdehani cui nomen inpositum est Francisca, patrini fuerunt Antonius Durbesich, et Maria Defecti Bartolomaei Mavrovich filia parochiani Grobncenses.

Str. 5

1791

Die 31a Augusti Bapz: Thomas Durbesich Administrator Vicariae S. Bartolomaei in CZernik Joannis et Margarethae Miculinich Filiam Mariam. Levb: Michäele Valjan et Matthaëa Durbesich.

September

Die 3a 7~bris Bapz: idem Stephani et Vincentiae Sobotincich Filium Matthaeum Levb: Joanne Rumpsich et Matt~: Durbesich.

Die eadem Baptiz: idem Stephani, et Vincentiae Sobotincich Filium Matt~. Levb Joanne Rumsich et Matthaëa Durbesich

Die 15a Bapz: D~nus Matthaeus Linich Parochus Grob~: Joannis, et

Matthaeae Mohorich ex Hrastenicza vicariatus CZernicensis Filiam Mariam levb: Antonio Matijcich et Margaretha Valian.

Die 16a Bapz: Thomas Durbesich vicarius in CZernik Bapz: Lucae et Mariae Chargonja Filium Matthaeum Levb: Bartholomaeo Rumpsich et Maria Mavrovich.

October

Die 10 8~bris Bapz: R. D. Thomas Durbesich Gregorij et Mariae Haramia Filium Lucam levb: Laurentio Kamenar, et Margaretha Valian.

Die 26a Bapz: Thomas Durbesich Vicarius in CZernik Joannis et Catharinae Sobotincich Filium Antonium Simonem levb: .Antonio et Francisca Durbesich.

Die eadem Bapz: idem Antonij et Margarethae Haramia Filium Simonem levb: Antonio Durbesich et Helena Skavarich.

November.

Die 23a Bapz: D. Thomas Durbesich Vicarius in CZernik Joannis et Margarethae Haramia Filiam Catharinam Levb: Bartholomaeo et Maria uxore Joannis Rumpsich.

December.

Die 3a Bapz: idem Jacobi et Catharinae Xeselich Filiam Mariam Levb: Antonio Durbesich, et Francisca Durbesich.

Die 22a X~bris Baptiz: idem Philiphi et Margarethae Sobotincich Filiam Joannam Levb: Antonio Durbesich, et Elisabetha Zaharia.

October.

Die 13a Bapz: Thomas Durbesich Joannis et Ursulae Barcich Filiam Ursulam Levb: Georgio Durbesich et Margaretha Valjan

Str. 6

1792.

Januarius

Die 7a ex pago CZernik Bapz: Thomas Durbesich Gregorij et Mariae Miculinich Filiam Antoniam, levb: Michäele Valjan et Francisca Durbesich.

Februarius.

Die 13 Bapz: D. Thomas Durbesich defuncti Antonij et Helenae Sperelia Filium Mathiam levb: Antonio Durbesich et Margaretha Valjan.

Die 22a Bapz: Thomas Durbesich Georgij et Margarethae Vlassich Filiam Mathaeam levb: Antonio et Francisca Durbesich.

Martius.

Die 16a Martij Bapz: D. Thomas Durbesich ex pago Boki Dysmae et

Antoniae Rak Filium Josephum levb: Joanne Rumpsich, et Matth~:
Durbesich

Aprilis

Die 13 a Bapz: D. Thomas Durbesich Antonij Thomae et Mathae~ Baan
(sic!) ex page CZernik Filium Georgium levb: Antonio et Francisca
Durbesich ex predgrad.

Majus.

Die 15a Bapz: D. Matth~: Linich parochus Francisci et Hellenae
Vincentiae Rossich Filiam Helenam levb: Georgio Durbesich et Lucia
Kosoracz.

Die 4a Martij Bapz D. Matthaesus Linich parochus Bartolomaei et
Mariae Helenae Reliacz Filiam Mariam levb: Michäele Valijan et Lucia
Franovich.

Junius.

Die 12 junij Bapz: D. Matthaesus Linich Parochus Antonij et Mariae
Bachacz filiam Antoniam Levb: Joanne Rumpsich et Matth~:
Mavrovich.

Die 16. Bapz: D. Matt~: Linich P~chus Antonij et Vincentiae Mavrinacz
Filium Joan~em Levb Joanne Rumpsich et Matt~ Mavrovich.

str. 7

Augustus

Die 3a Augusti Bapz: Thomas Durbesich vicarius Dysmae et Vincentiae
Mavrinacz Filium Franciscum Levb: Nicolao Matijcich et Maria
Rumpsich.

Die 30 Augusti Bapz: idem D. Thomas Durbesich Josephi et Helenae
Mavrinacz Filium Michäelem levb: Josepho Livelich et Ursula
Chargonia.

September.

Die 22a 7bris Bapz: D. Thomas Durbesich Joannis et Mariae Mavrinacz
ex page Zubri Filium Michäelem levb: Antonio Durbesich et Matt~:
vidua Durbesich.

Die 29a 7bris Bapz: D. Thomas Durbesich Vincentij et Franciscae
Linich Filium Michäelem Franciscum Levb: Antonio Durbesich et
Matt~: Durbesich.

October.

Die 13a 8bris Bapz: D. Thomas Durbesich Joannis et Ursulae Barcich
Filiam Ursulam levb: Georgio Durbesich et Margaretha Valjan.

Die 25a Bapz: idem Dysmae et Margaretae Mavrinacz Filiam Ursulam
levb: Andrea Pertich et Francisca Durbesich.

November.

Die 27a Bapz: Thomas Durbesich Jacobi et Mariae Relacz Filiam Catharinam levb:

Andrea Barcich et Antonia Reliacz.

December.

Die 1a Bapz: R. D. Mathias Kargasin Cooperator Grobncensis Michäelis et Margarethae Xeselich Filiam Mariam Levb: Georgio Hlacha et Margareta Vlassich.

Die 8a Bapz: R. D. Thomas Durbesich Simonis et Margarethae Miculinich Filium Thomam levb: Jacobo Sobotincich et Mathaea Miculinich.

Die 18a Bapz: idem Antonij et Mariae Rak Filiam Mariam levb: Michäele et Margaretha Valjan.

Die 25a Xbris Bapz: D. Thomas Durbesich Stephani et Vincentiae Sobotincich Filium Sephanum (sic!) levb: Joanne Sobotincich et Matt~: Miculinich.

1793.

Die 9 Januarij Bapz: Thomas Durbesich Jacobi et Chatarinae Xeselich filium Antonium levb: Georgio Durbesich et Matt~: Durbesich.

Die 13 Bapz: Thomas Durbesich Matth~: et Catharinae Kosoracz Filiam Antoniam levb: Jacobo Sobotincich et Maria Manolich.

str. 8

Die 17. Bapz: Thomas Durbesich Thomae et Mariae Kosoracz Filium Antonium levb: Georgio et Matt~: Durbesich.

Februarius.

Die 13. Bapz: D. Thomas Durbesich Martini et Margaretae Mohorich Filiam Franciscam levb: Georgio Durbesich et Matt~. Miculinich.

Die 16. Bapz: idem Gregorij et Mariae Haramia Filium Mathiam levb: Antonio et Francisca Durbesich.

Marcius.(sic!)

Die 2da Bapz: Thomas Durbesich Jacobi et Mariae Fabacz Filiam Mariam levb: Paulo Srichia et Ursula Sobotincich.

Die eadem Bapz: Lauretij et Ursulae Mavrinacz Filium Josephum levb: Georgio et Francisca Durbesich.

Die 12 Marcij Bapz: Thomas Durbesich Gregorij et Ursulae Haramia Filium Gregorium levb: Matt~: Livelich et et (sic!) Francisca Durbesich.

Die 13 Baptiz: idem Dysmae et Antoniae Rak filiam Josepham lvb: Jacobo Xeselich et Maria Mohorich.

Die 16a Bapz: R. D. Mathias Kargasin Matt~ et Mariae Catharinae Kosoracz Filium Josephum, levb: Michäele Valjan et Marija Rumpsich.

Majus

Die 3a Bapz: D. Thomas Durbesich Matthaei et Luciae Xeselich Filiam Antoniam levb: Georgio et Francisca Durbesich.

Junius.

Die 20 Bapz: Thomas Durbesich Antonij et Ursulae Rak Filium Joannem levb: Thoma Rumpsich et Margaretha Valjan.

Julius.

Die 9a Bapz: Thomas Durbesich Georgij et Ursulae Broznich Filium Jacobum levb: Georgio Durbesich et Catharina Valian.

Die 10ma Bapz: idem Laurentij et Ursulae Mavrinacz Sperdia filium Jacobum levb: Georgio Durbesich et Catharina Valjan.

Die 2 la Bapz: idem Georgij et Mariae Cargonia Filium Jacobum levb: Joanne Sobotincich et Maria Chargonia.

Augustus.

Die 5. Bapz: Thomas Durbesich Jacobi et Brigithae Sobotincich Filiam Mariam levb: Philippo Sobotincich et Matth~: Miculinich.

str. 9

1793

Die 9a Bapz: idem Matthaei et Antoniae Miculinich Filium Laurentium levb: Antonio Durbesich et Hellena Miculinich.

7ber.

Die 16a Bapz: idem Antonij et Hellenae Skavarich Filium Michäelem levb: Francisco Mavrovich et Hellena Miculinich.

Die 21a Bapz: Thomas Durbesich Dysmae et Vincetiae Mavrinacz Filium Matthaicum levb: Antonio Rundich et Maria Mavrovich.

October.

Die 2da Bapz: D. Thomas Durbesich Josephi et Helenae Mavrinacz Filium Franciscum levb: Ludovico Juretich et Margaretha Valjan.

November

Die 6a Novembris Bapz: D. Thomas Durbesich Lucae et Helenae Barcich Filiam Mariam levb: Ludovico Juretich et Matt~: Durbesich.

December

Die 10 Bapz: D. Thomas Durbesich Nicolai et Ursulae Sobotincich Filium Thomam levb: Michäele Valjan et Matt~ Durbesich.

1794.

Januarius

Die 1ma Januarij Bapz: D~nus Thomas Durbesich Laurentij et Ursulae Srichia Filium Paulum, et Filiam Mariam levb: Mariam levb: Antonio Linich Antonio et Vincentia Linich., Petro Mavrincz et Margareta Sobotincich.

Die 6ta Bapz: idem Batholomaei et Ursulae Reliacz Filium Antonium levb: Georgio et Francisca Durbesich.

Februarius

Die 19a Bapz: Thomas Durbesich Gregorij et Hellenae Miculinich Filiam Matthaeam levb: Georgio Durbesich et Catharina Miculinich.

Die 20 Bapz: idem Andreae et Hellenae Cargonia Filium Matthaem levb: Antonio Durbesich et Catharina Mavrincz.

Aprilis

Die 29a Bapz: Thomas Durbesich Antonij et Mariae Linich Filium Philippum levb: Antonio Durbesich et Margaretha Linich.

str. 10

Majus

Die 13a Bapz: Thomas Durbesich Joannis et Mathaeae Mohorich Filiam Helenam levb: Mathia Krassavacz et Catharina Valjan.

Die 22a Bapz: Thomas Durbesich Joannis et Catarinae Sobotincich Filiam Helenam levb: Michäele Valjan et Helena Skavarich.

Junius

Die 2da Bapz: Thomas Durbesich Dysmae et Antoniae Rak Filiam Antoniam Levb: Michäele et Margaretha Valjan.

Die 15. Junij 1794. Baptizavit R~mus D~nus Can~ Ottav~ Marsanich infantem hodie natam ex Antonio et Maria Rak Conjugibus nomine Johanam. Patrini fuere Michaelle, et Margaretha Vaglian.

Julius.

Die 22 Bapz: Thomas Durbesich Thomae et Helenae Kosoracz Filiam Annam Levb: Georgio Durbesich et Catharina Valian.

September

Die 2da Bapz: Thomas Durbesich Antonij et Matt~: Xeselich Filiam Mariam Levb: Joanne Sobotincich et Maria Xeselich.

November

Die 9na Bapz: Thomas Durbesich Joannis et Margaretae Haramia Filium Martinum Levb: Georgio Mohorich et Maria Haramia.

Die 17a Bapz: idem Laurentij et Ursulae Mavrincz Filium Andream Levb: Georgio Durbesich et Vincenza Mavrincz.

December

Die 2da Bapz: Thomas Durbesich Stephani et Vincentiae Sobotincich

Filium Thomam levb: Joanne Sobotincich et Matthaëa Miculinich.
Die 3tia Bapz: idem Philippi et Margarethæ Sobotincich Filiam
Mariam levb: Petro Rossich et Helena Mohorich.

1795

Die 5ta Januarij Bapz: Thomas Durbesich Lavrentij et Vincentiæ
Ursulæ Maurinacz Filiam Antoniam Vincentiam Levab: Laurentio
Maurinacz et Catharina Maurinacz.

Februarius

Die 8a Bapz: D. Thomas Durbesich Georgij et Catharinæ Bacacz Filiam
Matthæam levb: Jacobo Chabrian et Maria Chargonja.

str. 11

Die 9a Bapz: idem Josephi et Mariæ Srichia Filium Mathiam levb:
Paulo Srichia et Catharina Maurinacz.

Martius

Die 8a Martij Bapz: Thomas Durbesich Dysmae et Antoniae Maurinacz
Filium Gregorium Levb: Antonio Durbesich et Margareta Srichia.

Majus. 795.

Die 31 Majj Bapz: Thomas Durbesich Lucae et Matthaëæ Ban Filium
Antonium Levb: Philippo Sobotincich et Helena Xeselich.

Junius.

Die 2la Bapz: Thomas Durbesich Georgij et Antoniae Gisdulich Filiam
Margaritam Levb: Vincentio Linich et Antonia Chargonja.

Die 28a Bapz: idem Joannis et Catharinæ Sobotincich Filium Petrum
Jacobum Levab: Philippo Sobotincich et Helena Skavarich.

Julius

Die 5a Bapz: Thomas Durbesich Simonis et Ursulæ Miculinich Filium
Petrum Levb: Philippo Sobotincich et Catharina Miculinich.

Agustus.(sic!)

Die 2da Agusti (sic!) Bapz: Thomas Durbesich Martini et Margaritæ
Mohorich Filium Lovrentium levb: Joanne Sobotincich et Helena
Miculinich.

Die 16. Augusti Bapz: Thomas Durbesich Joannis et Vincentiæ Bacacz
Filiam Barbaram levb: Lavrentio Srichia et Catharina Banoiz.

September.

Die 2da Bapz: Thomas Durbesich Matthaëi et Luciae Xeselich Filium
Matthæum Levb: Joanne Rumpsich et D. Augustina Karh.

Die 4ta Bapz: Thomas Durbesich Ignatij et Mariæ Broznich Filiam
Mariam levb: Georgio Durbesich et Maria Broznich.

October.

Die 3tia Bapz: Thomas Durbesich Joannis et Ursulae Barcich Filiam Catharinam Levb: Antonio Durbesich et Maria Marsich.

str. 12

Die 18a Bapz: idem Matthiae et Mariae Vlaßich Filium Lucam Levb: Joanne Sobotincich et Catharina Xeselich.

November.

Die 2da Bapz: Thomas Durbesich Nicolai et Helenae Sobotincich Filiam Catharinam levb: Antonio Durbesich et Francisca Durbesich.

Die 8va Bapz: Thomas Durbesich Bartholomaei et Helenae Reliacz Filium Martinum levb: Lauretio Maurinacz, et Maria Sricha.

Die 9na Bapz: idem Bartholomaei et Mariae Rak Filium Martinum Lucam levb: Luca

Fucak et Matthaea Rak.

1796.

Die 3a Januarij Bapz: D: Thomas Durbesich Simonis et Catharinae Miculinich Filium Antonium levb: Antonio Skavarich et Matthaea Miculinich.

Februarius

Die 28a Februarij Bapz: Thomas Durbesich Antonij et Mariae Bachacz Filiam Mariam levanb: Lavrentio Srichia et Antonia Chargonja.

Martius.

Die 20 Martij Bapz: Thomas Durbesich Dysmae et Vincentiae Mavrincacz Filium Vincentium Levanb: Antonio Durbesich et Vincentia Srichia.

Aprilis.

Die 17a Aprilis Bapz: Thomas Durbesich Dysmae et Antoniae Rak Filium Georgium Levb: Jacobo Xeselich et Margaretha Sobotincich.

Majus

Die 3tia Maij Bapz: Thomas Durbesich Joannis et Margaretae Maurinacz Filiam Helenam Levb: Georgio Durbesich et Maria Cabrian.

Die 7ma Bapz: idem Stephani et Annae Antich Filium Joannem Levb: Petro Mavrincacz

et Margareta Mavrincacz.

Die 22a Bapz: Thomas Durbesich Gregorij et Margaretae Haramia Filiam Helenam. Levb: Joanne Sobotincich et Maria Chargonja.

Junius

Die 1ma Junij. Bapz: Thomas Durbesich Thomae et Ursulae Kosoracz filiam Antoniam Levb: Antonio et Matthea Durbesich.

str. 13

Die 20ma Bapz: Thomas Durbesich Michäelis et Margaretæ Xeselich
Filiam Joannam Levb: Antonio Durbesich et Lucia Xeselich.

Die 29a Bapz: Thomas Durbesich Georgij et Mariæ Chargonïa Filiam
Mariam Levb: Petro Maurinacz et Maria Chargonïa.

Die eadem Bapz: Illustrissimus et Reverendissimus D~nus Joannes
Baptista Jesich Episcopus Jacobi et Brigittæ Sobotincich Filium
Petrum Levb: Perillustri D~no Adamo et Contorali sua Elizabetha
Zaccaria.

Julius

Die 3tia Julij Bapz: Thomas Durbesich Matthæi et Antoniaë Cahargonïa
(sic!) Filiam Mariam Levb: Philippo et Margareta Sobotincich.

Die 17ma Bapz: Thomas Durbesich Antonij et Matthææe Rak Filium
Jacobum Levb: Georgio Durbesich et Matthæa Rak.

Augustus.

Die 8va Augusti Bapz: Thomas Durbesich Antonij et Helenæ Skavarich
Filium Lavrentium Levb: Joanne Mangotich et Matthæa Durbesich.

Die 20 Augusti Bapz: Thomas Durbesich Stephani et Vincentiaë
Sobotincich Filium Stephanum Levb: Matthæo Miculinich et Helena
Skavarich.

September

Die 11ma 7bris Bapz: Thomas Durbesich Matthæi et Antoniaë
Miculinich Filium Matthæum Levb: Joanne Sobotincich et Maria
Sobotincich.

Die 21a Augusti Bapz: D. C. Octavianus Marsanich Andreae et Antoniaë
Reliacz Filiam Mariam levb: Antonio Zubar et Helena Catha~ Palacz.

Die eadem Bapz: Thomas Durbesich Gregorij et Antoniaë Sobotincich
Filium Bartholomæum levb: Antonio et Helena Skavarich.

Die 22da 7bris Bapz: Thomas Durbesich Josephi et Antoniaë Broznich
Filium Michäelem levb: Joanne Rumpsich et Matth~ Durbesich.

str. 14

Die 25a 7bris Bapz: Thomas Durbesich defuncti Gregorij et Mariæ
Miculinich Filium Michäelem levb: Matthæo et Antonia Miculinich.

Die 28a 7bris Bapz: Thomas Durbesich Gregorij et Helenæ Xeselich
Filiam Mariam levb: Andrea Hlacha et Maria Vlasich.

October.

Die 15a 8bris Bapz: Thomas Durbesich Joannis et Margarethæ Marsich
Filiam Ursulam Levb: Joanne Rumpsich et Catharina Barcich

Die 23a Bapz: Thomas Durbesich Laurentij et Ursulaë Srichia Filiam

Ursulam levb: Antonio et Margareta Srichia.

Die eadem Bapz: idem Philippi et Margarethae Sobotincich Filiam Catharinam Levb: Jacobo et Brigitha Sobotincich.

November.

Die 3a Bapz: Thomas Durbesich Laurentij et Ursulae Maurinacz Filiam Mariam levb: Georgio et Matthaeta Durbesich.

Decomber (sic!)

Die 12a Bapz: Thomas Durbesich Vincentij et Franciscae Linich Filiam Luciam Levb: Georgio Durbesich et Maria Linich.

Die eadem Bapz: idem Andreae et Helenae Miculinich Filiam Luciam Levb: Georgio Durbesich et Antonia Miculinich.

Die 16a Bapz: Thomas Durbesich Jac Martini et Antoniae Maurinacz Filiam Antoniam levb: Petro Maurinacz et Catharina Mavrincich.

1797

Die 21ma Januarij Bapz: Thomas Durbesich Jacobi et Mariae Reljacz Filium Paulum Levb: Mathia Patlichu seu Hlacha et Matthaeta Durbesich.

Februarius.

Die 2da Februarij Bapz: Vicarius Loci Thomas Durbesich Andreae et Hellenae Chargonica Filium Mathiam Levb: Antonio et Matthaeta Durbesich.

str. 15

Die 16a Februarij Bapz: idem Georgij et Mariae Chargonica Filium Mathiam Levb: Antonio Linich et Margareta Sobotincich.

Martius:

Die 9a Martij Bapz: idem Georgij et Antoniae Gizdulich Filiam Vincentiam Levb: Francisco et Helena Kunda.

Die 12a Bapz: Thomas Durbesich Josephi et Mariae Broznich Filiam Franciscam Levb: Antonio Linich et Maria Linich.

Die eadem Bapz: Thomas Durbesich Petri et Mariae Haramia Filium Gregorium Levb: Andrea Chargonica et Margareta Sobotincich.

Aprilis.

Die 11ma Aprilis Bapz: Thomas Durbesich Joseph! et Catharinae Helennae Maurinacz Filium Georgium, Levb: Joanne Rumplich et Maria Maurinacz.

Die 29na Bapz: Thomas Durbesich Antonij et Mariae Rak Filium Philippum Levb: Joanne et Maria Rumpssich.

Die 30ma Aprilis Bapz: Thomas Durbesich Dysmae et Antoniae Mavrincich Filiam Helenam Levb: Antonio Durbesich et Catharina

Maurinacz.

Die eadem Bapz: idem Bartholomaei et Helenae Reliacz Filiam Catharinam Levb: Antonio Durbesich et Margareta Reliacz.

Majus

Die 1ma Majj Bapz: idem Thomas Durbesich Antonij et Mariae Linich Filium Jacobum Levb: Philippo et Margareta Sobotincich.

Junius.

Die 12ma Bapz: Thomas Durbesich Josephi et Mariae Srichia Filiam Antoniam Levb: Thoma Rumpsich et Catharina Maurinacz.

Majus(sic!)

Die 30 Majj Bapz: Thomas Durbesich Joannis et Vincentiae Bacacz Filiam Mariam Levb: Petro Maurinacz et Lucia Xeselich.

Augustus.

Die 1a Augusti Bpz: D~nus Matthaesus Linich Parochus

str. 16

Joannis et Mariae Haramia Filium Laurentium Levb: Joanne Rumpsich, et Helenae Skavarich.

Die 8a Bapz: Thomas Durbesich Jacobi et Annae Xeselich Filiam Mariam Levb: Joanne Kamenar et Maria Xeselich.

Die 13a Bapz: idem Antonij et Mariae Xeselich Filiam Mariam Levb: Vincentio

Linich, et Catharina Xeselich.

September.

Die 16a Bapz: Thomas Durbesich Matthaesi et Luciae Xeselich Filium Michäelem Levb: Georgio Hlacha et Catarina Xeselich.

Die 20 Bpz: idem Joannis et Margaretae Maurinacz Filium Matthaesum Levb: Georgio et Francisca Durbesich.

October.

Die 13 Bapz: Thomas Durbesich Gregorij et Antoniae Sobotincich Filiam Catharinam Levb: Andrea Hlacha et Margareta Sobotincich.

Die 30 Bapz: idem Stephani et Mariae Maurinacz Filium Martinum Levb: Antonio Korani et Elizabetha Zacharia.

December.

Die 3a Decembris Baptizavit Thomas Durbesich Vicarius in Cernik Martini et Margaretae Mohorich Filium Nicolaum levb: Philippo et Margareta Sobotincich.

1798.

Die 28a Januarij Bapz: Thomas Durbesich Thomae et Margaretae Helennae Davidich Filiam Matthaesam levb: Andrea Hlacha et

Margareta Davidich.

Die 14a Martij Bapz: Thomas Durbesich Dysmae et Vincentia Maurinacz
Filium Josephum Levb: Joanne Rumpsich et Rosalia Chargonja.

Die eadem Bapz: idem Antonij et Mariae Zubar Filium Josephum levb:
Georgio Durbesich et Maria Kosoracz.

Die 13a Martij Bapz: Thomas Durbesich Laurentij et Ursulae Maurinacz
Filiam Josepham Levb: Georgio Durbesich et Catharina Maurinacz.

str. 17

Die 18a Aprilis Bapz: Thomas Bartholomaei et Mariae Rak Filiam
Helennam levb: Matthaео Durbesich et Matthaеа Rak.

Die 10 Julij Bapz: D. Thomas Durbesich Gregorij et Helenae Xeselich
Filiam Margaritam Annam levb: Georgio Durbesich et Catharina
Xeselich.

Die 7a Augusti Bapz: D~nus Thomas Durbesich Antonij et Annae
Maurinacz Filium Lavrentium levb: Mathia Bacarcich et Maria
Srichia.

Die 20 Octobris Bapz: D~nus Thomas Durbesich Joannis et Ursulae
Barcich Filium Andream levb: Antonio et Matthaеа Durbesich.

Die 7 Novembris Bapz: D. Thomas Durbesich Antonij Joann~ et
Vincentiae Bacacz Filiam Catharinam levb: Andrea Hlacha Hellena
Bacacz.

Die 14a Bapz: D. Thomas Durbesich Antonij et Vincentiae Brozn
Broznich Filiam Catharinam levb: Georgio Durbesich et Catharina
Valjan.

Die 1a Decembris Bapz: D. Thomas Durbesich Mathiae et Maria Vlassich
Filiam Mariam levb: Georgio Durbesich et Catharina Xeselich.

Die 31 X~bris Bapz: D. C. Octavius Marsanich Mathiae et Annae
Csargonja Filium Antonium levb: Joanne Rumpsich et Vincentia
Mavrinacz.

Die 4ta Januarij Anni 1799 Bapz: Thomas Durbesich Antonij et Hellenae
Skavarich filiam Anotniam levb: Michäele Rumsich et Mathaea ejus
Rumsich Filia.

Die 24a Bpz: Thomas Durbesich Dysmae et Anotnia Mavrinacz Filium
Mathiam levb: Matthaео Durbesich et Hellena Mavrinacz.

str. 18

Februarij Die 1a Bapz: Thomas Durbesich Jacobi et Brygithae
Sobotincich Filium Mathiam Levb: Anotnio Durbesich et Matthaеа
Durbesich.

Die 4ta Bp̄z: Thomas Durbesich Josephi et Anotoniae Broznich Filiam Matthaeam levb: Matthaeo Durbesich et Maria Chargonia.

Die 7a Bapz: Thomas Durbesich Pavli et Mariae Srichia Filium Mathiam levb: Matthaeo Durbesich, et Matthaea Miculinich.

Die 17a Februarij Bapz: Thomas Durbesich Antonij et Mariae Baccaz Filium Mathima levb: Georgio Durbesich et Matthaea Chargonia.

Aprilis Die 11ma Bapz: Thomas Durbesich Nicolai et Ursuale Sobotincich Filiam Hellenam Levb: Anotnio Durbesich et Matthaea vidua defuncti Antonij Durbesich.

Die 13 Maij Bapz: D. C. Oct~ Marsanich Lucae et Mattaea Ban Filium Joannem levb: Jacobo valijan et Helenna Kundich.

Die 13 Bapz: D. C. Oct~ Marsanich Georgij et Antoniae Gisdulich Filiam Helennam levb: Jacobo Valijan et Helenna Kundich.

Die 21 Bapz: A~dum R~dus D. Matthaeus Linich Georgij et Mariae Vlassich Filium Joanem (?) Joannes Falk et Margareta Vlassich.

Junius: Die 3tia Bapz: Thomas Durbesich Simonis et Ursulae Miculinich Filium Antonium levantibus Anotnio Durbesich, et Margaretha Valjan.

Julius Die 25 hujus Bapz: Thomas Durbesich Petri et Mariae Haramia Filiam Margaretham, levb: Matthaeo Durbesich et Helenna Skavarich.

Die 17. Julij Bapz: Thomas Durbesich Gregorij et Mariae Haramia Filium Jacobum levb: Matthaeo Durbesich et Margarita Haramia.

str. 19

Augustus Die 12 Augusti Bapz: D. Thomas Durbesich Anotnij et Mariae Subar Filiam Mariam levantibus Matthaeo Durbesich et Maria Subar.

Die 25a Augusti Bapz: Thomas Durbesich Josephi et Mariae Srichia Filiam Marima levb: Michäele Rundich et Maria Miculinich.

Die 27 Augusti Baptizavit Thomas Durbesich Andreae et Hellenae Chargonia Filiam Mariam Rosaliam levantibus Joanne Rumpsich et Catharina Mavrincz.

Die 28a Augusti Bapz: Thomas Durbesich Matthaei et Annae Chargonia Filiam Marima Levb: Anotnio Durbesich et Matthaea Durbesich.

Die 30 Augusti Bapz: Thomas Durbesich Lavrentij et Antoniae Srichia Filium Matthaeum levantibus Thoma Rumpsich et Matthaea Mavrincz.

Die 3tia 8bris 1799. Thomas Durbesich Curatus Baptisavi infantem natam hodie ex Joanne et Cattarina Sobotincich cui impositum est nomen Francisca Levantibus Patrnis Joamie Rumpsich et Cattarina

Vagljan.

Die 27a 8bris 1799. Baptisavit R~mus D~nus Mathaeus Linich Parochus Grobncensis Josephi, et Hellenae Mavrincz filiam Franciscam Levantibus patrinis Georgio Durbesich, et Vicentia Mavrincz.

Die 7a Novembris Bapizavit (sic!) Thomas Durbesich Mathiae et Antoniae Miczulinich Filium Martinum levantibus Georgio Durbesich et Maria Miculinich.

Die 20 Decembris Bapz: Thomas Durbesich Martini et Margarethae Mohorich Filiu~ Stephanum Thomam Stephanum levb: Georgio Durbesich et Maria Rumpsich.

Die 22 Decembris Bapz: D. Parochus Matthaesus Linich Mathiae et Luciae Xeselich Filiam Stephanum Catharinam levb: Michäele Valjan et Antonia Seselich.

Die 26. Decembris Bapz: A. R. Dominus Matthaesus Linich Parochus Jacobi et A~nae Seselich Filiam Antoniam levb: Michäele Martino Matijcich et Antonia Seselich.

1800. Januarius

Die 29. Bapz: R. D. Jacobus Osbolt Bartholomaei et Hellenae Reliacz Filium Mathiam levb: Michaelae Rumpsich et Matthaesa Rumpsich filia.

Die 22. Februarij Bapz: Thomas Durbesich Mathiae et Hellenae Chargonja Filium Mathiam levb: Georgio Durbesich et Vincentia Mavrincz.

Die 4ta Martij Bapz: R. D. Jacobus Osbolt Cap~ Antonij et Mariae Rak Filium Gregorium levb: Michäele Valijan et Margareta uxore Valijan.

str. 20

Aprilis Die 21 Bpz: Thomas Durbesich Antonij et Hellenae Skavarich Filium Georgium levb: Gregorio Matthaeso Durbesich et Vincentia Sobotincich.

Die 23a Aprilis Bapz: Thomas Durbesich Joannis et Margaretae Haramia Filiam Hellenam levb: Georgio Durbesich et Matthaesa Durbesich.

Die 27a Aprilis Bapz: Thomas Durbesich Antonij et Vincentiae Broznich Filiam Hellenam levb: Mathia Miculinich et Maria Broznich.

Junius Die 5a junij Bapz: Thomas Durbesich Laurentij et Ursulae Maurincz Filium Antonium levb: Matthaeso Durbesich et Margareta Maurincz.

Die 7ma junij Bapz: Thomas Durbesich Jacobi et Mariae Reliacz Filiam Jaonnam levb: Georgio Durbesich et Matthaesa Durbesich.

Die 20 Julij Bapz: Ad~m R. D. Matthaëus Linich parochus Petri et Annae Maurinacz

Filium Jacobum levb: Georgio Durbesich et Margareta Maurinacz.

Die 29a Augusti Bapz: D. Thomas Durbesich Philippi et Margaretae Sobotincich Filiam Mariam levb: Georgio Durbesich et Matthaëa Durbesich.

1801.

Januarius Die 5ta Januarij Baptizavit R. D. Jacobus Osbolt Antonij, et Mariae Srichia Filium Antonium levb: Matthaëo Durbesich, et Maria Sobotincich.

Die 11ma Februarij Bapz: Thomas Durbesich Antonij et Mariae Bachiacz Filiam Mathaeam Levb: Georgio Durbesich, et Maria Chargonia.

Die 27.a Februarij Bapz: Thomas Durbesich Bartholomaei et Hellenae Reliacz Filium Gregorium Levb: Georgio Durbesich et Margaretha Srichia.

Martij die 4ta Bapz: R. D. Jacobus Osbolt Cooperator Grobncensis Antonij et Mariae Subar Filium Gregonum Levb: Georgio Durbesich et Maria Subar.

Die 8a Martij Baptizavit Thomas Durbesich Andreae et Antoniae Reliacz Filiam Mariam Levb: Georgio Durbesich et Maria Reliacz.

Die 11 Martij Bapz: Thomas Durbesich Gregorij et Hellenae Xeselich Filium Josephum Levb: Matthaëo Durbesich et Catharina Maurinacz.

str. 21

Die 24ta Martij Bpz: Thomas Durbesich Ignatij et Mariae Broznich Filium Joannem levb: Joanne Rumpsich et Vincentia Broznich.

Aprilis die 6ta Baptizavit Admodum Reverendus D~nus Matthaëus Linich Parochus Stephani et Vincentiae Sobotincich Filiam Mariam Levb: Michäele Valjan et Antonia Sobotincich.

Die 25a Baptizavit D~nus Thomas Durbesich Joannis et Margarethae Marsich Filium Philippum Levantibus Laurentio Kamenar, et Catharina Barcich.

Die 30 Aprilis Bapz: Thomas Durbesich Jacobi et Brygithae Sobotincich Filiam Hellenam Levanb: Matthaëo Durbesich, et Matthaëa Durbesich.

Die 11a Maij Bapz: D. Thomas Durbesich Andreae et Hellenae Miculinich Filiam Joannam levb: Georgio Durbesich et Maria Miculinich.

Die 15a Junij Bapz: Thomas Durbesich Dysmae et Vincentiae Maurinacz Filiam Joannam Mariam Levanb: Joanne Rumpsich et Margareta

Maurinacz.

Die 11ma Julij Bapz: Thoams Durbesich Michäelis et Margarethae Xeselich Filiam Margaritam Levb: Matthaео Durbesich, et Margaritha Valjan.

Die 19a Julij Bapz: D: Thomas Durbesich Georgij et Antoniae Gisdulich Filium Jacobum Levb: Michäele Valjan et Maria Mohorich.

Augustus Die 1a Augusti Bapz: Thomas Durbesich Nicolaj et Ursulae Sobotincich Filiam Mariam Levb: Georgio Durbesich et Maria Srichia.

Die eadem Bapz: Thomas Durbesich Philippi et Margarethae Miculinich Filium Franciscum Levb: Matthaео Durbesich et Amia Chargonja.

Die 20 Septembris Bapz: Thomas Durbesich Gregorij et Antoniae Sobotincich Filium Matthaеum Levb: Georgio Durbesich et Matthaеa Durbesich.

str. 22

Die 28a Septembris Bapz: Thomas Durbesich Gregorij et Mariae Haramia Filiam Mariam Levb: Georgio Durbesich et Mathaea Durbesich.

Die 2da Octobris Bapz: Thomas Durbesich Martini et Catharinae Maurinacz Filiam Mariam levb: Matthaео Durbesich, et Matthaеa Durbesich.

Die 14a 8bris Bapz: Thomas Durbesich Antonij et Matthaеae Chargonja Filiam Ursulam Levb: Matthaео Durbesich et Catharina Kamenar.

Die 15a Bapz: Admodum R~ndus D~nus Matthaеus Linich Antonij et Annae Maurinacz Filium Lucam Levb: Michäele Valjan et Antonia Maurinacz.

Die 18a Bapz: Admodum Re~ndus D~nus Matthaеus Linich Jacobi et Annae Xeselich Filiam Ursulam levb: Georgio et Antonia Linich.

Die 4ta Novembris. Bapz: Thomas Durbesich Joannis et Catharinae Sobotincich Filiam Mariam levb: Georgio Durbesich et Matthaеa Durbesich.

Die 13a Bapz: Thomas Durbesich Mathiae et Hellenae Chargonja Filium Martinum Levb: Georgio Durbesich et Rosalia Chargonja.

Die 7a Decembris Bapz: Thomas Durbesich Antonij et Vincentiae Broznich Filium Thomam Levb: Matthaео Durbesich, et Maria Broznich.

Die 28a Decembris Baptiz~: D. Thomas Durbesich Pauli et Mariae Srichia Filium Antonium Levb: Matthaео Durbesich et Mathaea Durbesich.

Anno 1802.

Die 6ta Januarij Bapz: Thomas Durbesich Antonij et Mariae Vlassich Filiam Antoniam Levb Georgio Durbesich et Matthaëa Durbesich.

Die 1a Februarij Bapz: D. Thomas Durbesich Simonis et Margaretæ Miculinich Filium Mathiam Levb: Georgio Durbesich, et Matthaëa Durbesich.

Die 6ta Martij Bapz: D. Thomas Durbesich Stephani et Catharinae Maurinacz Filium Gresorium Levb: Georgio Durbesich et Francisca Durbesich.

Die 7a Maj Bapz: D Thomas Durbesich Josephi et Vmcentiæ Broznich Filium Michæelem Levb: Georgio Durbesich et Matthaëa Durbesich.

Die 30a Maij Bapz: D. Thomas Durbesich Antonij et Mariae Linich Filium Joannem Levb: Matthaëo Durbesich et Matthaëa Durbesich.

str. 23

Die 13a Junij Bapz: D. Thomas Durbesich Lucae et Matthaëæ Ban filias geminas Margaretam, et Joannam Levb: Francisco Radetich, et Matthaëa Durbesich.

Die 24a Junij Bapz: D. Thomas Durbesich Joannis et Vincentiæ Bacacz Filium Joannem Levb: Ludovico Juretich, et Maria Juretich.

Die 11a Julij Bapz: D. Thomas Durbesich Antonij et Helenæ Maurinacz Filiam Margaritam Levb: Matthaëo Durbesich et Catharina Maurinacz.

Die 22a Julij Bp: D. Thomas Durbesich Josephi et Helenæ Maurinacz Filium Joacobum levb: Josepho Breznik, et Margarita Valjan.

Die 25a Augusti Bapz: D. Thomas Matthaëus Linich Georgij et Mariae Vlassich Filium Matthaëum Levb: Jacobo Xeselich et Vincentia Caval.

Die 29a Augusti Bapz: D. Thomas Durbesich Dysmæ et Antoniæ Maurinacz Filium Stanislaum Levb: Michæele Valjan, et Matthaëa Durbesich.

Die 21a Septembris Bapz: D. Thomas Petri et Annae Maurinacz Filiam Matthaëam Levb: D Tricesimotore Antonio Caval Magior, et Francisca Durbesich.

Die 28a Septembris Bapz: D: Thomas Durbesich Mathiæ et Margaretæ Maurinacz Filium Michæelem Levb: Matthaëo Durbesich et Catharina Maurinacz.

Die 5a Octobris Bapz: D. Thomas Durbesich Joannis et Ursulæ Barcich Filium Lucam Levantibus Michæele Valjan, et Margarcta Maurinacz.

Die 22a Novembris Bp: D. Thomas Durbesich Mathiæ et Antoniæ Miculinich filiam Catharinam Levb: Matthaëo Durbesich, et Francisca

Durbesich.

CZernik 1a Xbris Baptizavit D. Thomas Durbesich Philippi et Margarithae Mizulinich fili~ Franciscu~, patrni erant

Buzdehani 1. Xbris Baptizavit D. Cooperator Grb~ Georgius Skochilich filiam Franciscam Dismae et Antoniae Rak, pat~ N.

CZernik 1. Xbris Baptizavit idem Thomae, et Helenae Davidich filiam Maria~ pat~

CZernik 14 Xbris Baptizavit idem Lavretij et Ursulae Mavrinacz filiu~ Joannem pat~ erant

patrini erant Joannes Mizulinich et vidua Mathaea Durbesich.

CZernik 16 Xbris Baptizavit idem Antonij et Vincentiae Broznich filiu~ Thomam, pat~

CZernik Xbris 29. Baptizavit idem Lacae et Mariae Vlassich filiu~ Antoniu~ patrini erant N N

31. Decembris idem qui supra bapt~avit Mathiae et Annae Csagonij filium Antonium Patrini fuere Matthaesus, et Fran~ca Durbesich.

Anno 1803.

Die 19 Februarij Bapz: Ad~m R. D. Matthaesus Linich Antonij et Mariae Rak Filiam Mathiam Levb. Georgio Linich et uxore ejudem Anionia

str. 24

Die 7a Aprilis Bapz: D. R. Georgius Skocilich Philippi et Margaretae Sobotincich filiam Helenam levb: Perillustri D~no Joanne Falk cum D~na N.N. conjuge sua.

Die 10 Aprilis Bapz: D. R. Georgias Skocilich Joannis et Margaretae Maurinacz Filium Georgium Levb: Georgio Linich et Maria Subar.

Die 18a Aprilis Bapz: D Thomas Durbesich Mathiae et Margaretae Vlassich Filiam Helenam Levb: Matthaeso Durbesich et Helena Seselich.

Die 2da Majj Bapz: D Thomas Durbesich Martini Maurinacz et Catharinae Maurinacz Filiam Helenam Levb: Georgio Durbesich et Helena Maurinacz filia defti Martini Maurinacz.

Julius

20 Baptizavi Ego Matthaesus Linich Pchus infantem natum ex joanne et Maria Linich Conjugibus nomine Jacobum patrini erant Georgius Linich et Helena Vincentij Linich filia.

Augustus

9na Baptizavit D. Cooperator Georgius Skochilich infantem natam ex Andrea et Helenna Chargonja ex CZernik nomine Ursulam, patrini erant Michael Rumsich et Catharina Gregorii Mavrinacz uxor.

October

CZernik 26. 8bris Baptizavi Ego Matthaesus Linich Pchus infantem natum ex Gregorio et Maria Haramia Conjugibus nomine Simonem, patrini erant Ludovicus Juretich et Margaritha Michaelis Valjan uxor.

November

Buzdehani

14 9bris Baptizavit D Cooperator Georgius Skochilich infantem natum ex Georgio et Maria Mohorich Conjugibus nomine Andream., patrini erant josphus Sterczaj Flumine et Maria Marinich.

December

Buzdehani

1a Xbris Baptizavit D. Cooperator Georgius Skochilich infantem natum ex Matthaeso et Antonia Chargonina nomine Nicolaum, patrini erant Mathias Fak et Antonia Linich.

CZernik

18.Xbris baptizavit D. Cooperator Georgius Skochilich infantem natum ex Gregorio et Antonia Sobotincich Conjugibus nomine Thomam patrini erant Perillustis D. Provisor Joannes Jelk cum Dna Conjuge sua Barbara.

str. 25

CZernik 28. 8bris Baptizavit D Cooperator Georgius Skochilich infantem natum ex Martino et Margaritha Mohorich Conjugibus nomine Antonium, patrini erant Gregorius Valjan et Helena Andreae Mizulinich uxor.

1804.

CZernik 20. jan~ Baptizavit D. Cooperator Georgius Skochilich infantem natum ex Georgio et Margaritha Vlassich conjugibus nomine Fabianum, patrini erant Georgius Linich cum exore sua Antonia.

CZernik 23 Martj Baptizavit D. Cooperator Georgius Skochilich infantem natum ex Josepho et Vincentia Broznich Conjugibus Nominem Georgium, patrini erant Mathias Perussich, et Brigitta Jacobi Sobotmich uxor.

Aprilis

CZernik 23. Baptizavi Ego Matthaesus Linich Pchus infantem natam ex Stephano et Anna Mavrincz ex Andrea Conjugibus Nominem joannam, patrini erant Georgius Valjan cum uxore sua Margaritha Valjan.

Majus

Buzdehani 1a Maj Baptizavi Ego Matthaesus Linich Pchus infantem natum ex Joanne et Maria Marsich Conjugibus nomine Jacobum,

patrim erant Lavrentius Kamenar et Catharina Mathiae Hlacha vidua.

CZernik 13 junij Baptizavit D. Cooperator Georgius Skochilich infantem natum ex Antonio et Maria Skavarich Conjugibus Nomine Joannem, patrini erant Lavrentius Kamenar et Matthaesa Joannis Sobotinchich filia.

str. 26

Die 3 Julij Baptiz Ego Georgius Skochilich Cooperator Grobncensis infantem natum ex Antonio et Margarita Subar Conjugibus nomine Jacobum Patrini erant Gregorius Michaelis Valijan filius cum Matre sua Margarita.

Chavli 30a Julij Baptizavi Ego Georgius Skochilich Cooperator Infantem natum ex Ignatio et Margaritha Conjugibus Brosnich Nomine Franciscum. Patrini erant Ludovicus Juretich et Helena Josephi Aurigae Dominalis Uxor.

CZernik 31. augusti Baptizavit D. Cooperator Georgius Skochilich Infantem natum ex Jacobo et Anna Seselich Conjugibus Nomine Matthaesum, patrini erant D. Iomator Joannes Gpvalli et Vincentia Jacobi Seselich uxor.

7ber

CZernik 6a 7bri Baptizavi Ego Matthaesus Linich Pcus infantem natum ex Martino et Catharina Seselich Conjugibus nomine Matthaesum, patrini erant Matthaesus Kovacich iudex et Maria Antonj Sricha uxor.

CZernik die eadem Baptizavi Ego Matthaesus Linich Pchus infantem natam ex Matthaeso et Lucia Seselich Conjugibus nomine Mariam, patrini erant Michael Valijan aedituus et Vincentia Jacobi Seselic uxor.

CZernik 19 7bris Baptizavi Ego Georgius Skochilich Cooperator E~siae Grobncensis Infantem natam ex Stephano et Vincentia Conjugibus Sobotinchich Nomine Matthaesum, patrini erant Mathias Valijan et Antonia Gregorii Sobotinchichh uxor.

CZernik 17 7bris Baptizavi Ego Georgius Skochilich Cooperator Grobncensis Infantem natam ex Georgio et Maria Vlassich Conjugibus Nomine Matthaesum. Patrini erant Joanes Krassavacz et Vincentia Jacobi Seselich uxor.

CZernik 28 7bri Baptizavi Ego Matthaesus Linich infantem natum ex Bartholomaeo et Helenna Relyacz Conjugibus nomine Michaellem, patrini erant Michael Valyan et Catharina Mathiae Hlacha vidua.

8ber

Kossorezi 18. 8bri Baptizavit Ad~ R~dus D. Pchus Jellenensis Paolus Suber infantem natum ex jacobo et Maria Relyacz Conjugibus Nomine Lucam, patr erant Gregorius Valyan, et Catharina Mathiae Hlacha vidua,

CZernik 22 8bri Baptizavi Ego Matthaeus Linich Pchus infantem natum ex Paolo et Maria Srichia Conjugibus Nomine Simonen, patr erant Michael Valjan cum uxore sua Margareta.

CZernik 4. 9bri Baptizavi Ego Matthaeus Linich Pchus infantem natam ex Michaele et Margaritha Haramia Conjugibus Nomine Elisabetam, patrini erant Lucas Berna, et Anna jacobi Seselich uxor.

CZernik 22. 9bri Baptizavi Ego Matthaeus Linich Pchus infantem natum ex Georgio et Catharina Mohorich Conjugibus nomine Andream; patrini erant Gregorius Valyan aedituus et Catharina Mathiae Hlacha vidua.

CZernik 2. Xbris Baptizavit D. Cooperator Georgius Skochilich infantem natum ex josepho et Hellena Mavrincz Conjugibus nomine Nicolaum, patrini erant Mathias Miczulmich et Catharina Lucae Seselich uxor.

Buzdehani 31 Xbris Baptizavit D. Cooperator Georgius Skochilich infantem natum ex Matthaео et Anna Chargonja Conjugibus nomine Paolum, Patrini erant Gregorius Valyan et Margaritha filia Defuncti Georgii Chareonia.

1805

CZernik Buzdehani 27 jan~ Baptizavit idem Martini et Catharinae Kossoracz filium nomine Blasium Cosman, patr~ erant Antonius Kovachich junior et Ursula Jacobi Chabrian vidua.

Februarius

CZernik 18 febr~ Baptizavi Ego Matthaeus Linich Pchus infantem natum ex Antonio et Margaritha Miczulinich Conjugibus nomine Mathiam, patrini erant Gregorius Valjan et Elisabetha Vlaskovics.

Martius

CZernik 8. Martij Baptizavi Ego Matthaeus Linich Pchus Infantem natam ex Philippo et Margarita Miczulinich Conjugibus Nomine Franciscam, patrini erant Gregorius Valjan et Antonia filia Dfcti Lucae Barcich.

Majus

CZernik 17. baptizavit D. Cooperator Gregorius Skochilich Petri, et

Annae Mavrinacz Conjugibus filium Antonium, patrini erant Georgius Durbesich aedituus et Antonia jacobi Mavrinacz uxor.

CZernik 17. Maj baptizavit Idem Dismae et Vincentiae Mavrinacz conjugibus filiam Helennam, patrini erant Georgius Durbesich aedituus et Margaritha joannis Mavrinacz uxor.

Buzdehani 31. Maj Baptizavit D. Cooperator nunc nominatus Capel~Loci in Kuselj Georgius Skochilich infantem natum ex Andrea et Maria Chargonja Conjugibus nomine Antonium, patrini erant Michael Rumsich cum exore sua Anna Rumsich.

str. 29

junius

Buzdehani 4. junij Baptizavit D. Cooperator Vincentius Kombol infantem natum ex Georgio et Matthaeta Antonia Gizdulich conjugibus nomine Antonium, patrini erant Matthaetus Durbesich, et Matthaeta Antonij Chargonja uxor.

Buzdehani 10 junj Baptizavit D. Cooperator Vincentius Kombol infantem natam ex Antonio et Maria Bachacz Conjugibus nomine Antoniam, patrini erant Alojsius juretich et Matthaeta Antonj Durbesich vidua.

CZernik 20 junj Baptizavit D. Cooperator Vincentius Kombol infantem natam ex Martino et Chatarina Mavrinacz Conjugibus nomine joannam, patrini erant Aloysius juretich et Helenna josephi Mavrinacz uxor.

CZernik 29 junj Baptizavi Ego Matthaetus Linich Pchus infantem natum ex Antonio et Helena Mavrinacz Conjugibus Nominem Petrum, patrini erant Georgius Durbesich aedituus, et Helenna josephi Mavrmacz uxor.

julius

CZernik 22. julj Baptizavit D. Cooperator Vincentius Kombol infantem natum ex Gregorio et Helenna Seselich Conjugibus nomine Jacobum, patrini erant Mathias Durbesich aeditui frater et Margarita Mathiae Vlassich uxor.

CZernik 22. julj Baptizavit idem infantem natum ex Matthaeto et Margarita Mavrinacz Conjugibus nomine jacobum; patrini erant ijdem qui Supra.

str. 30

CZernik 9. Augusti Baptizavit D. Cooperator Vincentius Kombol infantem natum ex Georgio et Margaritha Vlassich Conjugibus nomine Mavrum, patrini erant Georgius Durbesich aedituus et Antonia Gregorij

Sobotincich uxor.

Hrastenicza 8. 7brj Baptizavi Ego Matthaesus Linich Pchus Infantem natam ex Georgio et Maria Mohorich Conjugibus nomine Mariam, patrini erant Georgius Durbesich aedituus ac Antonia Dfcti Lucae Barcich filia.

CZernik 16 7bri Baptizavi Ego Matthaesus Linich Pchus Infantem natam ex Antonio, et Anna Mavrincz conjugibus nomine Matthaesam, patrini erant joannes Krassavacz cum uxore sua Maria.

CZernik 28. 7brj. Baptizavit D. Cooperator Vincentius Kombol Infantem natum ex Matthaeso et Antonia Mavrincz conjugibus nomine Michaellem, patrini erant Michael Rumsich cum filia sua Francisca.

23. 7brj Buzdehani Baptizavit idem Mathiae et Mariae Chargonja (Medrais ?) Conjugibus filiam Mariam. patr~ Georgius Durbesich cum Matrae Sua Mathaea Antonj Durbesich vidua.

str. 31

October

Buzdehani 6. 8bri Baptizavi Ego Matthaesus Linich Pchus Infantem natum ex joanne, et Vincentia Bachacz nomine Lucam, patrini erant Georgius Durbesich aedituus, et Maria Antonj Subar uxor.

CZernik 31. 8bri Baptizavit D. Cooperator Vincentius Kombol Infantem natam ex Antonio et Maria Subar Conjugibus nomine Catharinam, patrini erant Michael Rumsich, et Mathaea Josephi Livelich filia.

CZernik 31. 8~bri baptizavit idem Infantem natum ex Sebastiano et Matthaesa Mizulinich Conjugibus nomine Martinum, patrini erant Michael Rumsich et Matthaesa josephi Livelich filia.

CZernik 31. Xbrj Baptizavit D. Cooperator Vincentius Kombol Infantem natum ex Disma, et Antonia Mavrincz Conjugibus Nominem Antonium, patrini erant Georgius Durbesich, et Anna Stephani Mavrincz uxor.

1806.

CZernik 14. febr~ Baptizavit D. Cooperator Joannes Rosanich Infantem natam ex Lavrentio et Ursula Mavrincz Conjugibus Nominem Mathiam, patrini erant Georgius Durbesich aedituus, et Antonia Dfcti Lavrentij Mavrincz filia.

CZernik 10 Martj Baptizavit D. Cooperator joannes Rosanich infantem natam ex Luca et Maria Vlassich Conjugibus Nominem Mariam, patrini erant Matthaesus Durbesich, et Antonia Antonj Seselich filia.

str. 32

Martius

CZernik 24. Martj Baptizavit D. Matthaeus Linich Pchus infantem natum ex Semione et Margaretha Mizulinich Nomine Georgium, patrini erant Georgius Durbesich aedituus et Maria Kamenar uxor.

Aprilis

CZernik Apr~ 14 Baptizavi Ego Matthaeus Linich Pchus Infantem natam ex Gregorio et Antonia SZobotincich conjugibus Nomine joannam, patrini erant Georgius Durbesich aedituus et Maria Georgij Kamenar uxor.

CZernik Apri~ 14 Baptizavi idem Ignatj et Margarithae Broznich Conjugibus filiam joannam, patrini erant qui Supra.

CZernik 20. Ap~ Baptizavi Ego Matthaeus Linich Pchus Infantem natum ex Matthaео et Lucia Seselich Conjugibus Nomine Georgium, patrini erant Georgius Durbesich aedituus et Catharina Mathiae Hlacha vidua.

Majus

CZernik 5. Maj Baptizavit D. Cooperator Joannes Nep~ Rosanich Infantem natam ex Matthaео et Margaritha Vlassich Conjugibus nomine Antonia, patrini erant Ludovicus Juretich et Mathaea Antonj Durbesich vidua.

Buzdehani 22. Maj Baptizavi Ego Matthaeus Linich Pchus Infantem natam ex joanne et Ursula Barchich Conjugibus nomine Helennam, patrini erant Matthaeus Durbesich Antonj et Catharina Mathiae Hlacha Vidua.

str. 33

Iulius

CZernik 7. Iulji Baptizavi Ego Nep: Rosanich Cooperator Infantem natam ex Martino et Catharina Seselich Conjugibus nomine Margaritam, patrini erant Georgius Durbesich acdituus, et Catharina Maria Srichia.

CZernik 8. Iulji Baptizavi Ego Joan~: Nep: Rosanich Cooperator Infantem natum ex Antonio et Maria Skavarich Conjugibus nomine Iacobum, patrini erant Matthaeus Durbesich, et Mathia Sobotincich.

CZernik 17 julij Baptizavit D. Cooperator joannes Rosanich Infantem natum ex josepho et Maria Broznich conjugibus nomen iacobum, patrini erant Georgius Durbesich aedituus et joanna Ludovici juretich uxor.

CZernik 7. 7br~ Baptizavi Ego Matthaeus Linich Pchus infantem

natam ex Paulo et Maria Sricha Conjugibus nomine Mariam, patrini erant Mathias Durbesich aedituus, et Catharina Sandrovacz.

Buzdehani 22, 7br~ Baptizavi Ego Matthaes Linich Pchus Infantem natum ex Antonio et Matthaes Chargonias Conjugibus, nomine Michaelis patrini erant Mathias Durbesich aedituus, et Antonia Georgij Gizdulich uxor.

CZernik 25 7br~ baptizavit D, Cooperator joannes Rosanich Infantem natum ex Antonio et Helenna Mavrinacz Conjugibus Nominis Cosman, patrini erant Mathias Durbesich et Margaritha filia Dfcti Georgij Vlassich.

October

CZernik 9 8bris Baptizavit D. Cooperator joannes Rosanich Infantem natam ex Martino et Catharina Mavrinacz Conjugibus nomine Elisabetham patrini erant Matthaes Durbesich aedituus et Antonia Gregorij Miczulnich filia.

December

CZernik 13. Xbris Baptizavit D~nus Cooperator Antonius Muha Infantem natam ex Matthaes et Francisca Sobotinchich nomine Luciam patrini erant Georgius Durbesich aedituus et Maria Georgij Kamenar uxor.

CZernik 20. Xbri Baptizavit D. Cooperator Antonius Muha Infantem natam ex Matthaes et Antonia Miczulnich nomine joannam, patrini erant Georgius Durbesich aedituus cum Maria uxore.

str. 34

1807

CZernik 27. Maj Baptizavit D. Cooperator Antonius Muha Infantem natum ex Jacobo et Anna Seselich Conjugibus Nominis Antonium, patrini erant Georgius Durbesich et Antonia Antonij Seselich filia.

CZernik 6. junij Baptizavit D. Cooperator Antonius Muha Infantem natum ex Bartholomaeo et Antonia Broznich Conjugibus Nominis Antonium patrini erant Georgius Durbesich aedituus, et Margaritha Dfcti Bernardi Davidich filia.

CZernik 11 junij Baptizavit D. Cooperator Antonius Muha Infantem natam ex Georgio et Maria Vlassich Conjugibus Nominis Antoniam, patrini erant Georgius Durbesich aedituus, et Vincentia Jacobi Seselich uxor.

CZernik 14. junij Baptizavit D. Cooperator Antonius Muha Infantem natum ex Sebastiano et Matthaes Mizulinich Conjugibus Nominis Vitum, patrini erant Georgius Durbesich aedituus, et Catharina

Thomae Zaccaria filia.

julius

CZernik 5. julj, Baptizavit D. Cooperator Antonius Muha infantem natam ex Stephano, et Anna Mavrincz Conjugibus Nomine Margaritam patrini erant Georgius Durbesich aedituus, et Antonia Defcti Lavrentij Mavrincz filia.

Buzdehani 22 julj Baptizavit D. Cooperator Antonius Muha Infantem natum ex joanne et Vincentia Bachiacz Conjugibus Nomine jacobum, patrini erant Georgius Durbesich aedituus, et Margaritha Michaelis Valijan vidua.

str. 35

CZernik 26. julj Baptizavit D. Cooperator Antonius Muha Infantem natum ex Antonio et Maria Subar Conjugibus Nomine Lavrentium, patrini erant Georgius Durbesich aedituus et Helenna Kundich.

CZernik 28 julj Baptizavit idem Lovrentij et Helennae Sricha Conjugum filiam nomine Mariam, patrini erant Georgius Durbesich aedituus et Margaritha Mathiae Vlassich uxor.

Augustus

Buzdehani 25. Aug~ Baptizavit D. Cooperator Antonius Muha infantem natam ex Martino et Catharina Kossoracz Conjugibus Nomine Augustinam, patrini erant Ludovicus juretich cum joanna Conjuge.

7ber

Buzdehani 19 7bri Baptizavi Ego Matthaesus Linich Pchus Infantem natum ex Andrea et Maria Chargonja Conjugibus Nomine Mathaeum, patrini erant Georgius Durbesich aedituus et Margaritha Dfcti Georgij Chargonja filia.

Czernik 27 7bri Baptizavi Ego Matthaesus Linich Pchus Infantem natam ex Matthaeso et Catharina Mavrincz Conjugibus nomine Ursulam patrini erant Georgius Durbesich aedituus et Catharina Martini Mavrincz uxor.

Buzdehani 24. 7bri Baptizavi Ego Matthaesus Linich Pchus Infantem natam ex jacobo et Anna Seselich conjugibus nomine Mariam, patrini erant Georgius Durbesich aedituus et Maria Georgij Mohorich uxor.

str. 36

Buzdehani 26.8bri Baptizavit D. Cooperator Antonius Muha Infantem natam ex joanne, et Margarita Marsich Conjugibus nomine Elisabetam patrini erant Georgius Durbesich aedituus et Maria Georgij Mohorich uxor.

CZernik 29. 8ber Baptizavit D. Cooperator Antonius Muha infantem natum ex Stephano et Vincentia Sobotinchich Conjugibus Nomine Martinum, patrini erant Georgius Durbesich aedituus, et Antonia Gregorij SZobotinchich uxor.

CZernik 29. 8bri baptizavit idem infantes gemellas natas ex Michaelle, et Maria Haramia Conjugibus Nomine Catharinam et Barbaram, patrini erant Georgius Durbesich aedituus cum uxore Sua Maria et alterius idem cum Antonia Haramia.

9ber

CZernik 12 9bri Baptizavit D. Cooperator Antonius Muha infantem natam ex Bartholomeo et Helenna Relijacz Conjugibus nomine Catharinam, patrini erant Georgius Durbesich, et Margaritha Michaelis Valjan vidua.

str. 37

CZernik 14. 9bri Baptizavi Ego Matthaesus Linich Pchus Infantem natum ex Michaelle et Catharina Sricha Conjugibus nomine Andream, patrini erant Antonius Durbesich et Catharina Lavretij Kamenar uxor.

CZernik 14. Xbri Baptizavit D~nus Cooperator Domnius Perassovich Infantem natam ex jacobo et Antonia Mavrinacz Conjugibus nomine Mariam patrini erant Georgius Durbesich aedituus, et Antonia Dfcti Gregorij Mizulinich orphana.

1808.

Die 29. Iunii Baptizavit M: R: D: Antonius Muha Coop~: Grobncensis infantem natum ex Ioanne Maurinacz Martini et Matthaesa Conjugibus nomine Petrum patrini erant Laurentius Srichia et Maria Iosephi Karacich Uxor.

CZernik. 1810.

Die 18a Iunij baptizavit M: R: D. Nicolaus CZar Cooper~ Grobncensis infantem natum Ioannem ex Ioanne et Mathaea Maurinacz Conjugibus. Patrini erant Matthaesus Durbessich aedituus et Antonia Defcti Laurentij Maurinacz filia.

Busdehain. 1811.

Die 23tia Maji baptizavit Multus R: D: Franciscus Lubicich Coop~ Grobncensis infantem natam ex Philippo et Ursula Chargogna Conjugibus nomine Antoniam. Patrini erant Georgius Kamenar, et Maria Chargogna.

Die 13a Februarij 1811. baptizavit M: R: D: Franciscus Lubicich Grobncensis Cooper~ Infantem natum ex Antonio et Margaritha Mizulinich conjugibus nomine Thomam. Patrini fuerunt Mathaeus Durbesich Edituus, et Antonia Mizulinich.

1811.

Die 28. Novembris ego Lucas Lindarich Curatus hujus Ecclesiae CZerniczensis baptizavi infantem hac die natum ex Antonio Maurinacz Andreae & Anna conjugibus hujus curatae cui impositum est nomen Andreas, Patrini fuerunt Michael Sobotincsich Philippi filius & Antonia Maurinacz Antonii filia omnibus ex hac Curata.

Die 15. Xbris ego Lucas Lindarich Curatus hujus Ecclesiae CZerniczensis baptizavi infantem hac die natam ex Antonio Csargonija Antonii & Mathaea conjugibus hujus Curatae, cui impositum est nomen Maria, Patrini fuerunt Mathias Pelcsich, & Maria filia Georgii Csargonija.

Die 16. Xbris ego Lucas Lindarich Curatus hujus Ecclae Czernichensis baptizavi infantem natum hac die ex Michaele Srichia Laurentii & Catharina conjugibus., cui impositum est nomen Thomas, Patrini fueront Antonius Csabrian Mathiae, & Antonia conjux Michaelis Sokolovski omnibus /: praeter Patrinam ex Parochia Grobniczensi:/ ex hac curata.

1812.

Die 15. Januarii ego Lucas Lindarich Curatus hujus Ecclae baptizavi infantem hac die natam ex Antonio Xubor Joannis, et Maria conjugibus, cui inpositum est nomen Antonia,, Patrini fuerunt Laurentius Miczulinich Mathiae & Maria conjux Joanis Miczulinich, omnibus ex hac Curata.

Die 31. Janurarii ego Lucas Lindarich Curatus hujus Ecclae baptizavi infantem hac die natam ex Mathia Sobotincsich Philipi, et Francisca conjugibus, cui impositum est nomen Maria Patrini fuerunt D~nus Vincentius de Thianich Joannis & Maria conjux Mathiae Sobotincsich omnibus /: praeter Patrinum Tricesimotorem Bucrai Natum:/ ex hac Curata.

Die 4. Februarii ego Lucas Lindarich Curatus hujus Ecclae baptizavi infantem hac die ex Martino Maurinacz Jacobi et Catharina conjugibus, cui impositum est nomen Mathias, Patrini fuerunt Andreas Csargonia Mathiae, & Margarita Conjux Philipi Sobotincsich omnibus ex hac Curata.

Die 9. Februarii ego Lucas Lindarich Curatus hujus Ecclae baptizavi infantem 1ma currentis natam ex Aloijsio Abramsperg Francisci, et Margaretha conjugibus mono hujus Parochiae cui impositum fuit nomen Maria Vincentia. Patrini fuerunt D. Josephus Glavan & Joanna

Conjux Michaelis Justin.

Die 10. Martii ego Lucas Lindarich Curatus hujus Ecclae baptizavi infantem hac die natum ex Andrea Xexelich Bartholomei et Maria conjugibus, cui impositum est nomen Gregorius, Patrmi fuerunt Mathias Sobotincsich Jacobi, et Maria Sobotincsich filia ?ati Jacobi.

Die 16. Maji ego Lucas Lindarich Curatus hujus Ecclae baptizavi infantem hac die natum ex Georgio Mohorich et Maria Conjugibus, cui impositum est nomen Joannes. Patrini fuerunt D. Gregorius Benich, et Anna Ropacz filia Mathiae omnibus /: exceptis Patrinis qui sunt ex Drivenik/: Ex hac Curata.

Die 21. Maji ego Lucas Lindarich Curatus hujus Ecclesiae baptizavi infantem hac die natum ex Jacobo Maurinacz & Antonia conjugibus, cui impositum est nomen Antonius, Patrini fuerunt Laurentius Srichia Mathaei & Antonia.

Die 27. Maji ego Lucas Lindarich Curatus hujus Ecclesiae baptizavit infantem natam ex Antonio Broznich Mathiae et Anna conjugibus, cui impositum est nomen Joanna Antonia, Patrini fuerunt D. Vincentius Thianich Joannis Tricesimator natus Buccari, & D. Anna uxor ejusdem D. Patrini.

Die 15. Junii ego Lucas Lindarich Curatus hujus Ecclesiae baptizavi infantem ex Stephano Miczulinich Josephi et Antonia conjugibus natam cui impositum est nomen Petra, Patrini fuerunt Antonius Miczulinich Josephi Margareta Uxor Joannis Miczulinich.

str. 40

Die 25. Junii ego Lucas Lindarich Curatus hujus Ecclesiae baptizavi infantem hac die natum ex Stephano Maurinacz Andreae & Anna Conjugibus, cui impositum fuit nomen Petrus, Patrini fuerunt Mathias Vlassich Stephani., & Maria Maurinacz filia Laurentii.

Die 17. Augusti ego Lucas Lindarich Parochus hujus loci baptizavi infantem hac die natum ex Joanne Marxich et Margarita conjugibus, cui impositum fuit nomen Stephanus Patrini fuere Antonius Pelcsich Mathiae & Margarita Sobotincsich uxor Philipi.

Die 16. Septembris 1812. Nicolaus CZar Coop. Grobnicensis baptizavit infantem natum ex Petro Linich & Catharina Conjugibus cui nomen impositum fuit Mathias. Levantibus Patrinis Mathia Vlassich Judice & Maria Rak Dfti Atonii.

Die 24. 7bris Ego Lucas Lindarich Parochus hujus loci baptizavi infantem hac die natum ex Joanne Miczulinich Michaelis, et Catharina conjugibus, cui impositum fuit nomen Cosmas, Patrini fuere Stephanus

Miczulinich Josephi & Anna Ropacz filia Mathiae omnibus praeter secundum patrinum ex Drivenik Parochiae hujus.

Die 17. Octobris Ego Lucas Lindarich Parochus hujus loci baptizavi infantem hac die natum ex Antoni Pelcsich Mathiae, et Helena conjugibus cui impositum fuit nomen Lucas Patrini fuere Sebastianus Miczlinich Joannis, & Margaritja Sobotincsich Uxor Philipi.

Die 19. 8bris Ego Lucas Lindarich Parochus hujus loci baptizavi infantem natam ex Jacobo Pelcsich Mathiae et Antonia conjugibus, cui impositum fuit nomen Ursula, Patrini fuere D. Antonius Zedich Buccarensis et & Maria filia Joannis Marxich.

Die 4. Xbris Ego Lucas Lindarich Parochus hujus loci baptizavi infantem ex Paulo Srichia Laurentii & Maria conjugibus cui impositum fuit nomen Maria Patrini fuere Mathias Durbessich Antonii & Anna Maurinacz uxore Stephani.

Die 20. Xbris Ego Lucas Lindarich Parochus hujus loci baptizavi infantem natam ex Martino Kossoracz et Catharina conjugibus cui impositum fuit nomen Johanna Patrini fuere Gregorius Benich et Maria Sobotincich.

str. 41

Die 22. Xbris Ego Lucas Lindarich Parochus hujus loci baptizavi infantem natam ex Mathia & Antonia Mavrinacz Martini & Antonia conjugibus, cui impositum fuit nomen Maria. Patrini fuere Lovrentius Miczulinich Mathiae & Maria Maurinacz filia Lovrentii.

Die 25. Xbris Ego Lucas Lindarich Parochus hujus Loci baptizavi infantem natum ex Mathia Linich Antonii & Petra conjugibus, cui impositum fuit nomen Stephanus, Patrini fuere Gregorius Sobotincsich Mathiae et Maria ejusdem Patrini Gregorii Uxor.

Die 29. Xbris Ego Lucas Lindarich Parochus hujus loci baptizavi infantem natam ex Antonio Vranich Hijeronimi et Josepha Conjugibus, cui impositum fuit nomen Antonia. Patri fuere D. Mathias Mersanich et D~na Anna D~ni Vincentii Tianich 30matoris.

1813

Die 11 Januarii Ego Lucas Lindarich Parochus hujus loci baptizavi infantem natum ex ex Bartholomeo & Antonia Broznich cui impositum fuit nomen Stanislaus patrini fuere Joannes Linich & Francisca SZobotincsich Uxor Mathiae.

Die 20 Februarii Ego Lucas Lindarich baptizavi infantem natam ex Joanne Maurinacz Martini & Mathea conjugibus cui impositum fuit nomen Mathea, patrini fuere Jacobus Peresich Mathiae, et Helena

Maurinacz filia Laurentii.

Die 28 Martii Ego Lucas Lindarich baptizavi infantem natum ex Philippo et Margarita Miczulinich, cui impositum fuit nomen Vincentius; patrini fuere Gregorius Benich Georgii ex Drivenik, & Maria SZobotincsich uxor Gregorii.

Die 20 Aprilis Ego Lucas Lindarich baptizavi infantem natam ex Luca SZobotincsich, et Francisca conjugibus cui impositum fuit nomen Helena; patrini fuerunt D. Clericus Gregorius Benich, & Anna Ropacz filia Mathiae ex Drivenik.

Die 2 Julii Ego Lucas Lindarich qui supra baptizavi infantem natam ex Jacobo Xexelich & Anna conjugibus, cui impositum est nomen Elisabeta; Patrini fuere D. Clericus Gregorius Benich et Anna Ropacz filia Mathiae Driveniczenses.

str. 42

Die 3. Julii ego Lucas Lindarich baptizavi infantem natum ex Josepho, et Margarita Broznich, cui impositum fuit nomen Petrus, patrini fuere

...

Die 4. Julii Ego Lucas Lindarich baptizavi infantem natam ex Sebastiano Miczulinich Joannis & Mathea conjugibus, cui impositum fuit nomen Margarita: patrini fuerunt Michael Maurinacz Joannis., et Maria SZobotincsich uxor Mathiae.

Die 20. Augusti Ego Lucas Lindarich baptizavi infantem natum ex Josepho Barsich Lucae, et Mathea conjugibus, cui impositum est nomen Stephanus, Patrini fuere Mathias Miczulinich Mathiae & Antonia Marxich filia Joannis.

Die 15. 7bris Ego Lucas Lindarich baptizavi infantem natam ex Martino Xexelich Bartholomei & Catharina conjugibus, cui impositum fuit nomen Francisca: patrini fuere D. Clericus Gregorius Benich, & Anna Ropacz filia Mathiae ex Drivenik.

Die 25 8bris Ego Lucas Lindarich baptizavi infantem natum ex Gregorio Maurinacz Gregorii, & Mathea conjugibus cui impositum fuit nomen Simeon, Patrini fuere Mathias Vlassich Judex, & Maria filia Andreae Csargonija.

Die 7a 9bris Ego Lucas Lindarich baptizavi infantem natam ex Antonio Pelcsich Mathiae, & Helena conjugibus, cui impositum fuit nomen Catharina; Patri fuere Mathias Miczulinich Antonii & Maria Mohorich Jacobi.

Die 15. 9bris Ego Lucas Lindarich baptizavi infantem natum ex Petro, & Catharina Linich, cui impositum est nomen Andreas; patrini fuere

Georgio Vlassich & Maria Linich uxore Joannis.

Die 28 9bris Ego Lucas Lindarich baptizavi infantem natam Bartholomeo Mohorich Joannis, & Antonia Conjugibus, cui impositum fuit nomen Francisca Barbara; Patrini fuere Laurentius Miczulinich Mathiae & Maria Maurinacz filia Laurentii.

str. 43

Die 11 Xbris Ego Lucas Lindarich baptizavi infantem natum ex Stephano, & Vincentia SZobotincsich cui impositum fuit nomen Thomas; Patrini fuere Michael SZobotincsich Philippi & Margarita uxore Philipi SZobotincsich

1814.

Die 9na Januarii Ego Lucas Lindarich Curatus hujus Ecclesiae S. Bartholomei baptizavi infantem natum ex Gregorio SZobotincsich Mathiae, & Maria conjugibus; cui impositum fuit nomen Paulus; Patrini fuere Laurentius Miczulinich Mathiae, & /:Anna Ropacz filia Mathiae Driveniczensis:/.
 Die 15 Januarii Ego qui supra baptizavi infantem natam ex ex Josepho Mohorich Joannis, et Antonia conjugibus cui impositum est nomen Antonia Patrini fuere Paulus Srichia Laurentii & Helena Maurinacz Laurentii filia.

Die 29. Januarii Ego Lucas Lindarich qui supra baptizavi Posthumam infantem natam ex Mathia Jerini, & Maria conjugibus, cui impositum fuit nomen Maria Antonia; Patrini fuere D. Clericus Gregorius Benich, & Antonia SZokolovski uxor Michaelis.

Die 22. Februarii Ego Lucas Lindarich qui supra baptizavi infantem natam ex Joanne Miczulinich Michaelis, & Margarita conjugibus, cui impositum fuit nomen Mathias Patrini fuere Stephanus Miczulinich & Margarita Xubar uxor Antonii.

Die 24. Februarii Ego Lucas Lindarich qui supra baptizavi infantem natam ex Mathia SZobotincsich Philippi, & Francisca conjugibus, cui impositum fuit nomen Mathea, patrini fuere Gregorius SZobotincsich, & Maria Miczulinich filia.

str. 44

Die 12. Aprilis Ego Lucas Lindarich qui supra baptizavi gemelos natos ex Antonio Miczulinich Josephi & Margarita, quibus impositum fuit 1° Georgii, 2° Marci nomen; Patrini fuere D. Clericus Gregorius Benich Georgii Driveniczensis, & Margarita Miczulinich uxor Joannis.

Die 16. Aprilis Ego Lucas Lindarich qui supra baptizavi infantem

natum ex Mathia Antonii Linich, & Petra conjugibus; cui impositum fuit nomen Georgium; Patrini fuere /: Antonius Klarich Marchi Driveniczensis;/ & Anna Broznich uxore Antonii.

Die 4, Majj Ego Lucas Lindarich, qui supra baptizavi infantem natam ex Antonio Skavarich & Maria uxore Antonii, cui impositum fuit nomen Helena; Patri fuere Philippus SZobotincsich et ejusdem uxor Margarita.

Die 11 Maji Ego Lucas Lindarich, qui supra baptizavi infantem natum ex Petro Maunhnacz Gregorii & Anna Conjugibus cui impositum fuit nomen Ambrosius; patrini fuere Phippus SZobotincsich Mathiae, & Antonia uxor Jacobi Maurinacz,

Die 4. Junii Cooperator Grobncensis Franciscus Jvich baptizavit infantem natam ex Bartholomeo, & Antonia Broznich cui impositum fuit nomen Joanna: Patrini fuere Mathias Durbessich aedituus & Catharina Bellich /: ex Parochia Castvensi.

Die 8a Junii D~nus Coadjutor Parochiae Grobncensis Nicolaus CZar infantem natum ex Michaele & Francisca Maurinacz cui impositum fuit nomen Joannes; Patrini fuere Mathias Durbessich aedituus, & Maria filia defuncti Vincentii Linich.

Die 13. Junii Ego Lucas Lindarich, qui supra baptizavi infantem natum ex Antonio Maurinacz Vincentii et Helena conjugibus., cui impositum fuit nomen Jacobus; Patrini fuere Michael Miczulinich Gregorii, & Anna Ropacz Mathiae Drivenicz~

str. 45

Die 20. Augusti ego Lucas Lindarich, qui supra baptizavi infantem natum ex Antonio, & Maria SZobotincsich conjugibus, cui impositum fuit nomen Stephanus Patrini fuerunt Philippus SZobotincsich Mathiae & Mathea SZobotincsich uxor Michaelis.

1814.

Die 20a 7bris Ego Joannes Ambrosius Merzlijak Parocus Loci Baptizavi Filiam legit~ Laurentij et Matheae Jugalium Srichia nomine Matheam Levantibus Mathaeo Vicsevich et Maria Gregorij Sobotincich Uxore.

Die 7ma 9bris Idem qui supra Baptizavit Filium leg~: Stephani et Antoniae Jugalium Mizulinich Nomine Martinum. Levantibus Joanne Mizulinich et Maria Philipi Mizulinich Uxore.

Die 27a 9bris qui supra Baptizavit infantem natam ex Antonio et Anna Jugalium Broznich Nomine Franciscam Levantibus Mathia Sobotincich et Vincentia Jacobi Zezelich Uxore.

Die 16ta Xbris Baptizavit M. R. Dnus Franciscus Ivich Cooperator

Grobniciensis Infantem natam ex Josepho et Mathea Barcich conjugibus nomine Joannam. Levantibus Patrinis Mathaei Durbessich, et Antonia Antonii Barcich Uxore.

Die 23tia Xbris Ego Joannes Merzlijak curatus Loci Baptizavi Infantem natam ex Andrea et Maria Zezelich conjugibus cui impositum est Nomen Joanna. Patrini fuere Laurentius Mizulinich et Ursula Antonij Zezelich Uxore.

Die 25ta Xbris Idem qui supra Baptizavit Infantem hodie natam ex Francisco, et Maria Rosaria Srichia conjugibus, cui impositum est Nomen Joanna. Patrinis Levantibus e Sacro Batt~ fonte Jacobo Maurinacz et Hellena Davidich.

Die 31 Xbris Idem qui supra Baptizavit Infantem heri Natam ex Antonio, et Maria Broznich conjugibus, cui impositum est Nomen Antonia. Levantibus Fran~co Nalato, et Catharina Gregorij Maurinacz Uxore.

str. 46

Anno 1815.

Hrastenicza

Die 17ma Januarij Ego Joannes Ambros. Merzlijak Baptizavi Infantem heri natam ex Jacobo et Antonia Jugalium Pelcich cui impositum est nomen Antonia. Patrinis levantibus Gregorio Benich et Hellena Antonij Pelcich uxore.

CZernik Die 31a Januarij qui supra baptizavit filium hodie natum ex Joanne et Mathaea Jugalium Maurinacz, cui impositum est nomen Blasius. Levantibus Francisco Srichia et Francisca Sobotincich.

CZernik Die 2da Aprilis qui supra Baptizavit filium hodie natum ex Mathia et Maria Jugalium Vlassich nomine Vincentium Levantibus R. Dno Gregorio Benich et Nobili Domicella Antonia Huscz.

CZernik Die 9na Maji qui supra baptizavi Filiam legit~ hodie natam ex Georgio et Maria Jugalium Vlassich cui impositum est Nomen Maria Antonia Levantibus Nobili D~no Vincentio Tianich, et Nobili Domicella Antonia Huss.

Buzdehani Die 18. Maij qui supra baptizavit filiam legitimam ex Antonio et Mathaea Jugalium Csargonija nomine Hellennam. levantibus Mathaeo Vlassich et Maria Csargonija.

CZernik Die 7ma Augusti idem qui supra baptizavi Infantem heri natum ex Michaelle et Mathaea jugalium Sobotincich, cui impositum est nomen Laurentius. Levantibus Patrinis R~do Gregorio Benich et Nobili Domicella Antonia Huss.

CZernik Die 8va Augusti idem qui supra baptizavi infantem hodie Natum ex Antonio et Ursula Jugalium Zezelich nomine Laurentium. Levantibus Patrinis Gregorio Benich et Mathaea Zezelich.

Hrastenicza Die 13tia 7bris idem qui supra baptizavi infantem hodie natam ex Bartholomaeo, et Antonia Jugalium Mohorich cui impositum est nomen Mathaea Levantibus R. Gregorio Benich et Nobili Domicella Antonia Huss.

CZaule Die 24ta 7bris idem qui supra baptizavi infantem natum die 22da ejusdem ex Laurentio et Maria Jugalium Bunetta, cui impositum est nomen Cosmas. Levantibus Patrinis Paulo Stiglich et Vincentia Uxor Lucae Zezelich.

str. 47

Buzdojan Die 30a 7bris 1815 Ego Joannes Merzlijak Curatus Loci baptizavi infantem hodie natam ex Andrea et Maria Csargonija nomine Mariam Rosar~: levantibus Nobili Antonio Marsanich et Domicella Antonia Huss.

Hrastenicze Die 7a 8bris 1815. idem qui supra baptizavi Infantem hodie natam ex Antonio et Hellena Pelcich Conjugibus cui impositum est nomen Franciscus Borgia. Levantibus Petro Merzlijak et Antonia Jacobi Pelcich uxore.

Csaule Die 13tia 8bris idem qui supra baptizavi infantem heri natum ex Georgio et Antonia Sobotnig Conjugibus cui impositum est Nomen Eduardus Vincetius. Levantibus Patrinis D~no Antonio Vincenz Venatore Ineta Dominij, et Antonia Mikaelis Sokolovskj uxore.

CZernik 5ta 9bris 1815 qui supra haptizavi infantem die 3tia ejusdem hujus natam ex Stephano et Anna Jugalium Maurinacz cui impositum est nomen Andreas Levantibus D~no Gregorio Benich et Nobli Domicella Antonia Huss.

